

קלקראת שבת מלכתא

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני השבת

פרשת מקץ - חנוכה

פ"ת	צפת	ב"ש	אלעד	ב. שמש	אשדוד	חיפה	מודיעין	בני ברק	ירושלים	עיר
16:01	16:11	16:24	16:10	16:05	16:20	16:11	16:23	16:21	16:05	כניסת שבת
17:21	17:17	17:23	17:21	17:20	17:23	17:19	17:21	17:21	17:20	יציאת שבת
17:53	17:54	17:58	17:53	17:58	17:55	17:54	17:56	17:55	17:58	ר"ת

לקראת שבת מלכתא

להצטרפות לרשימת התפוצה ולקבלת העלון ישירות לתיבת המייל - צרו קשר: dirshu@dirshu.co.il

יום חמישי כ"ט כסלו תשע"ז | פניני פרשת מקץ - חנוכה | תקציר שבועי ה'דף היומי בהלכה'

הוא מילא את עגלת הקניות כשאינ בכיסו במה לשלם... הגיע לקופה והמתין... התחילו צעקות... ואז הגיעה הישועה!!!

הרב בנימין בירנצוויג

"וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה הָלָם..." (בראשית מ"א, א')

מקובל לחשוב בעולם, כי ההשקעה וההשתדלות בכל דבר, היא זו המביאה את התוצאה, וככל שישקיע האדם יותר, יגיע לתוצאות טובות יותר וכן להיפך. אולם האמת לאמיתה על פי דרך התורה, היא להיפך - התוצאה היא הסיבה להשקעה, ולא ההשקעה היא הסיבה לתוצאה! הקב"ה גוזר על האדם שיגיע להצלחה, ומסובב שההצלחה תגיע אליו באופן של השתדלות מסוימת. אך שום השקעה לא תועיל לאדם כדי להגדיל את הרווח, מעבר למה שנקבע מן השמים.

יסוד זה, המחזק מאד במידת הבטחון בהקב"ה, הביא מרנא בעל ה'בית הלוי', ולמד זאת מהפסוק הראשון בפרשת השבוע: "ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם" - מדוע מוזכר עניין קץ השנתיים ימים לשבת יוסף בבית האסורים, כסיבה לחלום פרעה? האם ישנה שייכות למספר הזה של 'שנתיים ימים' לחלום פרעה?

ומביא ה'בית הלוי' את דברי המדרש רבה (בראשית פ"ט א) שכתב: "ויהי מקץ שנתיים ימים" - קץ שם ליוסף, כמה יהיה בבית האסורים, וכיון שהגיע הקץ - "ופרעה חולם!" גם בסיפורו של יוסף וחלום פרעה, היה מקום לטעות בשכל האנושי, שחלום פרעה הוא סיבת התוצאה של שחרור יוסף מבית האסורים.

בא המדרש ומלמדנו, שהתוצאה של שחרור יוסף מבית האסורים, נגזרה שתהיה כעבור שנתיים ימים, ורק גזר הקב"ה שהתוצאה תהיה על ידי חלום פרעה, וזוהי כוונת הפסוק "ויהי מקץ שנתיים ימים" - שהגיעה העת שנגזר על יוסף לצאת מבית האסורים, או אז "ויחלום פרעה" - רק אז הגיע הארוע שהועיד הקב"ה שיביא לשחרורו של יוסף מבית האסורים!

צורת הסתכלות זו, מביאה אותנו למחשבה הנכונה והאמיתית, שאין טעם להרבות עמל והשקעה בעניינים גשמיים, אלא מחוייבים אנו בהשתדלות לפי דרגתנו, שהרי ממילא התוצאה נקבעה כבר על ידי בורא העולם, ואין לנו אלא לבטוח בו ולהתפלל אליו, שיעניק לנו משפע ברכת שמים בנחת ולא בצער וטרחה מרובה.

רבים הם הסיפורים על עניין זה של התחזקות במידת הבטחון, שסופרו במהלך הדורות על גדולי הדורות. זימן הקב"ה לידנו סיפור אמיתי ומדהים שארע בתקופה האחרונה:

באחת מרשתות המזון, הסתובב לו אברך ומילא את עגלתו מכל הבא ליד. כשסיים את הקניה הגדולה, התקדם האברך לעבר הקופות ונעמד בתור ככל הקונים, כשמאחוריו כבר ממתנים עוד מספר קונים. האברך עדיין לא עמד במנוחה, ומידי פעם רץ להביא מצרך נוסף ששכח. הדבר המשיך מספר פעמים עד שהגיע תורו. צורת התנהלותו גרמה לשאר הממתנים להרים גבה ואף לכעוס, על כך שהוא עומד בתור וממשיך בהעמסת מצרכים על עגלתו. סוף סוף הגיע תורו.

הקופאית החלה להעביר את המוצרים בזה אחר זה, אך האברך ממשיך בהתנהלותו המוזרה, ורץ מידי פעם להביא מוצרים נוספים ששכח. הקופאית שסיימה בינתיים לערוך את החשבון נאלצה לחכות לאברך שישוב עם המוצר ה'תורן'. הלקוחות שהמתינו מאחוריו כבר כעסו ממש, ולא הסתירו את מורת רוחם. הגדיל לעשות אחד הממתנים, כאשר ראה את האברך שחזה, פתח פיו והחל לגדפו בקולי קולות כשהוא פוגע בו במילים קשות ביותר.

האברך התנצל, אך שוב רץ להביא מוצר נוסף ש'שכח'... הממתנים כבר נדו לו בראשם, הם הבינו שבעיה רצינית מסתתרת מאחורי התנהגותו התמוהה, ובמקום לכעוס הם אף ריחמו על הקונה האומלל שהיה נראה באמת חסר אונים וחסר מנוחה. תוך כדי המתנה, הם הסבו את ליבו של הלקוח הכועס, שעשה מעשה חמור בכך שביישו ברבים לעין כל. אמנם מעשיו של האברך מקוממים, אבל לבייש ברבים...? האדם שנרגע מעט מזעפו, הבין לפתע את חומרת מעשהו, וכששב האברך עם מצרך נוסף בידו כשהוא סמוק מבושה, פנה אליו הלקוח הפוגע ואמר לו: "אמנם אופן התנהגותך הטריד מאוד את כל הממתנים, ואתה מבין היטב למה, אך בכל אופן אני בישתי אותך ברבים ומתנצל על כך מאוד, וכפיצוי על עוגמת הנפש שנגרמה לך בעטיי אני רוצה לשלם לך את כל סך הקניה, שעלתה... 2500 ₪!!"

מחוץ לביתו התרחשה המולה, המונים עשו לעצמם מנהג של קבע לבוא ולראות את גדול הדור מקיים את מצות הדלקת נר חנוכה. מחצית השעה טרם השקיעה, וכבר היה האזור כולו מלא וגדוש עד להתפקע...

מאי חנוכה דתנו רבנן – מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בסדר לימוד מיוחד לחנוכה

לכן התנתק הוא כליל מן העולם הזה וצלל לעומק ים התורה. אף לפני זמן ההדלקה לא היה פוסק מיגיעתו בתורה הקדושה. אווירת חנוכה מיוחדת מילאה את חלל החדר, אווירה שקשה להגדיר בדפוסי ביטוי או לקבוע לה כללים בחוקי הלשון וההבעה...

מחוץ לביתו התרחשה המולה. המונים רבים עשו לעצמם מנהג של קבע לבוא לחצר ביתו, להצטופף בסמטה הצרה ולראות את גדול הדור מקיים את מצות הדלקת נר חנוכה. מחצית השעה טרם השקיעה, וכבר היה האזור כולו מלא וגדוש עד להתפקע... ההמולה נשמעה אף בחדר פנימה, אך רבינו ישוב היה על מקומו, גוו כפוף כליל אל תוך הגמרא, שקוע בעומק הוויות אביי ורבא.

בכל רגע חשב רבינו מהו רצון השם באותו רגע. וכי לכל ההמולה השוררת בחוץ יש משקל ב"הלכה", שבגינה מותר להרפות ולו לרגע אחד מלימוד התורה? עוד מעט יגיע זמן ההדלקה, שבו חל דין מיוחד של הדלקת נרות חנוכה, לפרסומי ניסא. אז היה קם ממקומו, פותח סידור עתיק ובלוי מרוב שנים וזיקנה, וקורא מתוכו את נוסח ה"יהי רצון" (נוסח מיוחד ובלתי ידוע כל כך), אחר קם ממקומו והתקדם אל עבר מקום ההדלקה, אמר את הברכה והדליק, כשהמוני צופים עוצרים נשימתם ומתבוננים בו היטב. אחר כך עלה אל חדרו בלוויית בני משפחה ומקורבים, שם זימר את הפיוט "מעוז צור" במנגינה עתיקה ומיוחדת. ומיד פתח את הגמרא וצלל לתוכה בסערה אדירה, שקע בים אהבתה שעתיים תמימות, שעתיים של חיזוק מיוחד כדי למלא את החלל החסר בעולם...

(גדולה שמושה)

מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

דורשי רשומות ופרפראות, היו דורשים בדרך צחות את דברי הגמרא, בסוגיה המפורסמת בשבת: "מאי חנוכה", וכך היו אומרים: "מאי חנוכה? דתנו רבנן! כלומה, דעיקר חג החנוכה הוא להוסיף חיילים, להתאמץ ולהתחזק בלימוד התורה".

סדר התחזקות מיוחד בן שעתיים היה למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בימי החנוכה.

הסדר התחיל מיד עם תום ההדלקה ואמירת הפיוט "מעוז צור ישועתי", ונמשך עד לזמן המיועד לאמירת השיעור. דומה היה סדר השעתיים הללו,

לסדר ה"חיזוק" המיוחד של ימי שישי או מוצאי שבתות. בסערה... בהתלהבות... בניגון עילאי מיוחד... בהתעמקות מוחלטת עד כדי אבדן החושים...

בשעתיים הללו העולם כולו היה בטל ומבוטל כעפרא דארעא. לא היה לעולם הזה ולצרור טרדותיו שום בית אחיזה בסערת הלימוד ששררה בחדר...

ידוע היה רבינו לכוון את השעה. הן בשעתיים הללו חסר לימוד תורה בעולם, מין זמן פגרא הוא, שבו שריוות הבריות מחוץ לבית המדרש, זמן שבו חל רפיון כלשהו במתח הלימוד. הלא אחריות לימוד התורה שבדור מוטלת היתה על כתפיו השחוחות... חובה עליו, אם כן, למלא את החסר... להתגבר ולהתחזק כנגד הרפיון, בבחינת "עשה משמרת למשמרת"...

אף את מנהגי חנוכה השונים היה מייחד לזמן אחר, לא בתוך השעתיים הללו...

זאת ועוד, חשש רבינו כי אנשים ינצלו את הזמן הזה לביקורים מחוץ למניין, וכי מסוגלות הן שעתיים אלו להפוך לזמן של הפרעות והטרדות,

<< המשך מעמוד קודם

פניו של האברך הנכלם אורו והוא הודה לו נרגשות וסיים במהירות את הקנייה.

כשהיתה הקנייה כולה כבר ארוזה ומוכנה, פנה האדם ששילם על הקנייה ושאלו: "אתה נראה לי אברך רציני ומיושב בדעתך, אולי תוכל להסביר לי את צורת הקנייה המוזרה שלך?" פתח האברך את סגור ליבו וסיפה: "אני אב למשפחה ברוכת ילדים, הכסף דל והמצב קשה. הגענו היום למצב שהבית היה ריק, פשוטו כמשמעו, אפילו מצרכים בסיסיים לא נותרו בו. שער בדעתך, ארונות ריקים ממוצרי מזון, ניקוי, טואלט כל מה שצריך פשוט נגמרו. אין...!"

אמרה לי אשתי: 'אני בטוחה שה' ישלח לנו את הישועה! לך לסופה, מלא עגלה בכל המצרכים הדרושים לנו, ובינתיים אני אמתין ואתפלל, עד שתגיע הישועה!'

בלית ברירה עשיתי כדבריה. הלכתי לסופר כשארנקי ריק ובכיסוי אין מאומה לשלם עבור הקנייה. עברתי בין המדפים ומילאתי כל מה שנצרך ודאי שמת ליבך, כי לא היו בעגלה ממתקים או מותרות, העמסתי על

העגלה דברים בסיסיים בלבד.

העגלה הולכת ומתמלאת ואני לא רואה שום כיוון של ישועה... מיהרתי להתקשר לאשתי, ולספר לה שסיימתי. והיא אומרת: 'תיגש לקופה, ה' יעזור! אני מתפללת, ולה' הישועה!'

הלכתי לקופה, הגיע תורי, ואין... אין לי מושג איך אני הולך לשלם על הקנייה האדירה שעשיתי... בינתיים, הלכתי והבאתי מידי פעם עוד משהו כדי להרוויח עוד זמן, ופשוט חיכיתי שה' יושיע... עד שנשלחת כמלאך משמים, והבאת עמך את הישועה!!!"

הקונה ששמע את סיפורו של האברך, התרגש עד עמקי נשמתו מן האמונה התמימה והפשוטה. על אתר הוציא מכיסו פנקס המחאות, ורשם 12 המחאות על סך 2500 ₪ כל אחת באומרו: "קח, שיהיה לך לקנות ברווח במשך כל השנה כולה!"

הקב"ה כבר גזר שיהיה לו מהיכן לשלם את הקנייה, רק שסובב את העניינים כך שהיה זה בצורה ובאופן שנעשה...

יישוב דברי הרמב"ם תחת מטר הפגזות מטוסים בחסות ענף של עץ

האושר בחיי: מאתיים פעם בנא בתרא, כשאני לבד בסלוצק בלי הורים, בלי אוכל, עם חולצה אחת...

הרב ישראל ליוש

בפרק ההודאה על הניסים ועל הנפלאות שבחג החנוכה, מזכירים אנו את נס ההצלה, שברחמי הרבים עמד להם הקב"ה בעת צרתם, מסר גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים, רשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך.

התארים 'גיבורים', 'טהורים', 'צדיקים', הינם שמות תואר לאנשים שיש להם מעלה זו של גבורה או טהרה או צדקות, ואילו 'עוסקי תורתך' אין זה שם תואר לאדם העוסק בתורה, אלא תיאור של הפעולה עצמה שהוא עושה - התעסקות בתורה.

נשאלת השאלה: מדוע לגבי עסק התורה מתארים את הפעולה של המנצחים, ואילו בשאר המעלות לא מתארים את הפעולה עצמה, אלא את שם התואר שזכו לו בעקבות מעשיהם?

שמעתי מהגאון רבי ראובן שפירא שליט"א, שביאר שאכן במלחמה ישנו את הנשק הקונבנציונלי הרגיל: חרבות, טנקים, מטוסים ושאר כלי נשק חם שישמשו את הלוחם כדי למגר את האויב. נגד כלי נשק אלו יכול גם האויב לפעול ולגבור בכלים משופרים ויעילים יותר, אך ישנו נשק שאף אויב, אף הגיבור ביותר, אינו יכול לו. לנשק זה קוראים: 'חרבה של תורה', לימוד תורה כהכנה למלחמה, הוא הנשק היעיל והבטוח ביותר לנצחון במלחמה.

כדברים הללו מצינו גם במלחמת ארבעת

המלכים נגד החמישה, נאמר בפסוק "וירק את חניכיו ילידי ביתו", הגמרא מבארת: 'וירק' - הוריקם בדברי תורה, ומפרשים המפרשים שלמד איתם עד שהוריקו פניהם מעוצם דברי התורה. זוהי ההכנה הטובה ביותר למלחמה, לא אימונים על חץ וקשת וחרבות, אלא פלפול בדבר הלכה.

גם אצל יהושע כתוב 'וילן יהושע בעמק; ודרשו - מלמד שלן בעומקה של תורה, כך התכונן למלחמה, יותר מכל נשק אחר.

על פי זה נבין מדוע כתוב 'עוסקי תורתך', כיון שבמלחמת היוונים עם החשמונאים לא היתה אפשרות לנצח עפ"י דרך הטבע, הם היו הרי מעטים מול רבים. כוחם של היוונים היה עצום לאין שיעור, כפי שמובא במדרשים, שהיו שם שמונה מאות פילים משוריינים. בנו של מתתיהו טבע ברפש הפילים. אם כן ודאי שמלחמה כזו - לא שייך לנצח בה בזכות הנשק, אלא רק בזכות לימוד התורה, ולכן כתוב 'עוסקי תורתך', כי לא בזכות היותם תלמידי חכמים הם נצחו במלחמה, אלא בזכות 'עסק התורה' בשעת המלחמה, זה היה הנשק היחיד שיכול היה להתמודד מול עוצמה שכזו.

יישוב הדעת מאין כמותו נדרש כדי ללמוד בזמן מלחמה או בערב מלחמה. אמונה יוקדת בצדקת הדרך נצרכת על מנת להתרכז בלימוד התורה בזמנים אלו.

בכל הדורות רבים היו גדולי עולם שנסקו לפסגה זו, וגם בעתות צרה

ומלחמה נשאבו אל לימוד התורה, והאמינו בכל מאודם כי רק כך יעברו את המלחמה בשלום.

מסופר על הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, שפעם בעת שלמד עם חתנו רמב"ם הל' קרבן פסח, הוקשה להם דבר מה בדברי הרמב"ם. הם סרו לביתו של מרן הרב מבריסק זצ"ל והרצו לפניו את קושייתם. כאשר שמע הרב את השאלה, קרא לבנו ואמר לו: "האזן לקושייתם, וענה להם את התשובה שלמדנו יחד, אך הקפד לציין היכן למדנו את התירוץ הזה על הרמב"ם". עשה הבן כמצות אביו ויישב את דברי הרמב"ם, וסיפר להם: "בזמן מלחמת העולם השנייה, כאשר הגיע צבא גרמניה והפציץ את השיירה שלנו עם מטוסים, התפזרה רוב השיירה. אנחנו תפסנו מחסה תחת ענף של עץ, ושם למדנו יחד את הרמב"ם, והנה לפניכם התירוץ שעלה אז בידנו".

הרב מבריסק רצה לחדד לר' שלום, לבל יחשוב כי ניצל בזכות ענף העץ, וכי הוא יוכל להציל מפני פצצה הנוחתת ממטוס, אלא זכות לימוד התורה היא זו שהצילה אותם.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר 'מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה', יצא צו מאת שלטונות הצבא האדום, שכל איש מגיל 18 ומעלה, שלא יתייצב לגיוס לצבא - אחת דתו למות, נקל לתאר כי מלבד הפחד מהמלחמה הנוראה, היה הפחד מן הגזירה נורא עוד יותר.

בישיבת נובהרדוק, למדו באותה עת מאות בחורים, והמשיכו לשקוד על התורה ללא פחד ומורא. באותה עת הודבקו ברחובות מודעות ובהם הצו החמור יותר, שכולם מחויבים להתייצב בלשכת הגיוס, אל מול צו חמור שכזה כבר לא יכלו כל הבחורים לשבת בשלווה, ובקרב חלקם קמה תסיסה כלשהי, שאולי הפעם הגיעה העת להפסיק מלימוד בישיבה ולהתגייס לצבא. הרי נאמר 'וחי בהם' ולא שימות בהם, ואין אנו מצווים למסור את נפשנו עבור לימוד התורה.

שמע הסבא מנובהרדוק על דבר הויכוח המתחולל בישיבה, קם בסערה וזעק: "מי קורא כאן מודעות?! שידביקו להם מודעות כרצונם ואנחנו נשאר בשלנו בלימוד התורה ביתר עוז ובמשנה תוקף!"

נגשו אליו מעט מבני הישיבה ושאלוהו: "הרי זה עניין של פקוח נפש, ואין סומכין על הנס?" השיב להם הסבא: "אין סומכין על הנס - שייך רק בדבר שאין קיום העולם תלוי בו, אבל בדבר שקיום העולם תלוי בו, כגון קיום ישיבות כמאמר הכתוב "אם לא בריתי יומם ולילה..." לא שייך לומר אין סומכין על הנס".

כתב מרן ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר מנחם מן שך זצ"ל, בהקדמה למהדורה החדשה לספרו 'אבי עזרי': 'מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי, מימי צעירותי שעבר עלי זמן ועידן בחוסר כל, מה שאי אפשר לתאה מיום המלחמה הראשונה בשנת תרע"ז, שע"י גזירת המלכות נגלו כל היהודים המשך בעמוד הבא >>>

הגאון רבי אליעזר מנחם מן שך זצ"ל

"סע לאט!" עוצר בעדו ה"חזון איש", "מאחורה יש עדיין אנשים", הנהג מציית וממשיך בנסיעה איטית, כשהגיעו לעיקול הרחובות, הרים לפתע החזון איש את קולו והורה לו: "יותר מהר! יותר מהר!"

בעיצומו של התקף לב המשיך החזון"א לקבל קהל

החזון איש את קולו והורה לו: "יותר מהר! יותר מהר!", המשב"ק היושב לצידו של מרן, הוציא במהירות כדור שהורה הרופא לחזון איש ליטול במקרה של התקף לב והגיש לו כוס מים, החזון איש בלע את הכדור, ובקש לעצור את המכונית על מנת שיוכל לצאת החוצה ולנשום אוויר. כשנרגע מעט מספר לו החזון איש "זה היה התקף לב חזק", "ממתי חש הרב ברע?" שואל המשב"ק, "עוד בדרכי לברית", "כך?" הוא נדהם, "אם כן למה נסע הרב לברית?" "קיוויתי שזה יעבור", "וכשלא עבד, מדוע המשיך לקבל קהל?"

"כל כך הרבה אנשים באו וחיכו, כל אדם המתין עם הפעקאלע' שלו. לא יכולתי לברוח מהם, אילו היו יודעים, שחביבין ישראל ואינם צריכים שליח שיתפלל ויברך אותם... די להם במה שהם בעצמם מבקשים מהקב"ה, אבל אין הם יודעים והם המתינו לי, ואיך יכולתי לעזוב כך?"

"ומדוע גם כשעלה לרכב אמר לנהג לנסוע לאט?"

תהה החזון איש: "וכי לא ראית את הציבור הגדול שהלך אחרי המכונית? אם היינו נוסעים מהר, היו מקבלים הישר על פניהם את העשן הנפלט מאחור. איך אפשר לזלזל כך ביהודים?!"

מרן החזון איש זצ"ל

הרב אהרן כהן

"יְעֲתָהּ יְרֵא פְרַעְהָ אִישׁ נְבוֹן" (בראשית מ"א, ל"ג)

לכאורה הדברים צריכים ביאור מי ביקש מיוסף שיתן עצות לפרעה הרי אף אחד לא ביקש ממנו ליעץ? לומדים מכאן שכשאדם מרגיש שיש לו חמלה על השני אינו צריך לחכות שיבקשו ממנו לעזור, אלא הרגשתו בצערו של הזולת תכף ומיד מביאה אותו לשאת בעול חבירו ללא מניע.

ברית מילה נערכה בבני ברק, ואבי הילד כיבד בסנדקאות את מרן ה"חזון איש" זצ"ל, השמועה על יציאתו של מרן מביתו עשתה לה כנפיים ורבים נהרו אל אולם בית הכנסת כדי לחזות בזיו קדשו ובעיקר להתברך.

יושב החזון איש ומקבל את הקהל הגדול שצובא על המקום, מאיר פנים לכל אחד, מחייך, שומע בתשומת לב כל שאלה, מכריע ומייעץ, רק המקורבים לו ביותר מבחינים בחיורו הנסוך על פניו ולבם מבשר רעות. כשסוף סוף הסתיים הכל, קם ה"חזון איש" ממקום מושבו ופוסע באטיות אל המכונית הלוקחת אותו, והנהג מחליט לנסוע לבית החולים הקרוב.

"סע לאט!" עוצר בעדו ה"חזון איש", "מאחורה יש עדיין אנשים", הנהג מציית וממשיך בנסיעה איטית, כשהגיעו לעיקול הרחובות, הרים לפתע

'לקראת שבת' אצלכם בתיבת המייל

<< צרו קשר: dirshu@dirshu.co.il >>>

<< המשך מעמוד קודם

מאתיים פעם! מיום ראשון עד יום חמישי היה לומד כמה עשרות פעמים כמות מסוימת של דפים, ולאחר מכן בימי שישי ושבת היה חוזר על הלימוד של כל ימות השבוע.

סיפורים אלו ועוד רבים כמותם, מחדדים בקרבנו, כי לימוד התורה אינו מותנה במצבים ובאפשרויות, אלא בכל עת ובכל מצב הוא הנשק הטוב ביותר, הבלתי מנוצח לעולם.

מעיר ליטא, ולא ידעתי איפה ההורים שלי, שאני הייתי לבד בסלוצק ולא היה לי קשר איתם, וכך עבר עלי כמה שנים והסבל היה רב...!

הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, מספר שלימים סיפר להם הגרא"מ שך זצ"ל על תקופה זו, שגם ישיבת סלוצק התפזרה, והוא נשאר כמעט בחור יחיד, בלי אוכל, בלי בגדים ובכל זאת היתה זו השנה הכי מאושרת בחייו, ללא שינה מסודרת, ללא תספורת, אפילו שמן לנרות חנוכה לא היה לו, רק את הגמ' בבא בתרא, ובכל זאת שנה זו היתה המאושרת ביותר בחייו, כי באותה שנה הוא למד מסכת בבא בתרא

"מסור לחיילים שבהזית, כי חייל שילחם בכל כוחו, וימסור נפשו להציל את הממלכה - יקבל פרס, שלא ניתן כמוהו מעולם!"

לפתע, הגיע אחד מאנשי המלך, תפס בצווארו ואמר בתקיפות: "אדוני, זמנך תם, הסתיימו להם חמשת הדקות המובטחות, עליך לצאת מיד החוצה!"

הרב ישראל מאיר שושן

מסופר בפרשה על חלומותיו של פרעה - חלום הפרות וחלום השיבולים. יוסף הצדיק פותר לו את חלומותיו: שבע שנות שובע עומדות להגיע על מצרים, שנים בהן לא יחסר במצרים מכל טוב הארץ, לאחריהן תגענה שבע שנים שחונות כל כך, ששנות השובע לא ייזכרו.

לאחר פתרון החלום מוסיף יוסף גם פתרון לבעיה: "וְעַתָּה יֵרָא פְרָעָה אִישׁ נָבוֹן וְחָכֵם וְיִשְׁתַּחֲוּ עָלָיו מִצְרַיִם... וְיִקְבְּצוּ אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם... יוסף נותן לו הוראות: "פרעה, תתכונן, תיערך למצב: בשבע שנות השובע העמד ממונה שירכז את המזון, ויצמצם את הפצת האוכל. אם כל קונדיטוריה מקבלת בזמן רגיל טון קמח ליום, תוריד להם ל 400 קילוגרם ואת ה 600 הנותרים תכניס להקפאה למשמרת... באופן זה, כאשר תגענה שנות הרעב, ישארו מספיק מאגרי מזון לציבור".

שואל הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל: יוסף הצדיק לקחת "איש נבון וחכם", מדוע יש צורך בתכונות אלו? לכאורה, היה צורך במחסנאי טוב, עם שוטרים, שיהיה לו כוח לעצור ולא לתת יותר מזון לציבור, מהי ההדגשה על נבון וחכם דווקא? ומסביב: בשנות השובע מסתנוור האדם מן השפע, הוא רואה את כמויות האוכל האדירות שמגיעות למאפיות ולקונדיטוריות, וקשה לו לדמיין את שנות הרעב. הוא מתחיל לחוץ על האחראי: "אל תוריד לי כמות כה גדולה מן הכמות הרגילה, תוריד פחות..."

ולכן, אומר יוסף, יש צורך דווקא באדם חכם "איזהו

חכם, הרואה את הנולד!" רק אדם שיכול לראות בעיני רוחו

את הילד הרעב מתחנן לאמו: "אמא, חתיכת לחם!" ואת האם הנואשת עונה לו בדמעות: "אין, אין לי מה לתת לך!" רק אדם כזה, שלא יסתנוור מהשובע ויכל לנהל את חלוקת המזון ואכסונו. מעלה נוספת מחפש יוסף אצל האחראי - "נבון", מבין דבר מתוך דבר, אדם שרואה את התוצאה, שידע לקמץ בשנות השובע, שישים הרבה אוכל במחסנים.

לימודו של רבי אליהו הוא מוסר השכל גדול לאדם החי בעולם הזה. אדם מגיע לעולם לשבעים שמונים שנים, מקסימום מאה ועשרים שנים. בשנות השובע שלו, בימי חייו עלי אדמות יש לו אפשרות לאגור כמויות של מזון רוחני - מצוות, משניות, לימוד ועוד. אך כאשר הוא מגיע לעולם האמת תמו שנות השפע, עכשיו הוא יכול להתקיים רק על מה שהצליח לאגור. יגיע האדם לעולם האמת וימרוט את שערות ראשו: "אוי, איזה טיפש הייתי, לא יכולתי למלמל כמה פרקי תהילים כשהייתי בדרכי מן הבית לבית הכנסת? לא יכולתי לנצל את הזמן ללימוד עוד פרק משניות...?" כמה נצטער על כל ברכה שיכולנו לברך בכוונה גדולה יותר, וכל הזדמנות שלא ניצלנו כראוי.

אחים יקרים, אני רוצה לספר לכם סיפור, את הסיפור האחרון על הגאון מוילנא. בסוף ימיו, שכב הגאון מוילנא במיטתו גוסס כשהוא על ערש דווי, מסביבו כבר היו התלמידים ואנשי החברה קדישא. לפתע, ראו הכל שעניו זולגות דמעות. אחד מתלמידיו, שהרגיש, כי אלו הם רגעי הלימוד האחרונים, שנותר לו ללימוד מרבנו, פנה אליו ושאל: "על מה הרב בוכה? מה יש לרביה לחפש פה בעולם הזה? עוד מעט יגיע רבינו לגן עדן, במתיבתא דרקייע עם רבי שמעון בר יוחאי, עם כל התנאים, מה יש לרביה בעולם השפל הזה?"

הגאון, בשארית כוחותיו הרים את הציצית ואמר בכאב: "כמה שווה ציצית? פרוטות בודדות. כל שניה שאדם לבוש עם ציצית, כאילו לקיים את כל המצוות... שהרי שקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות כולן. עוד מעט, כבר לא תהיה לי הזדמנות לקיים מצות ציצית. למעלה אין ציצית, אין ברכה, אין 'יהא שמה רבא'. אין אפשרות לקיים מצוות בעולם האמת, ועל כך אני בוכה! לעזוב עולם כ"כ

יקר?!"

לצערנו, אנחנו חיים פה כמו בתרדמת, ר"ל.

לפני כ 200 שנה כבש נפוליאון הקיסר הצרפתי האדיר מדינות רבות. במהלך המלחמה העקובה מדם, הצליחה מדינה אויבת "לנגוס" בו ולהחזיר אותו למצבו הקודם. אט אט כבשו המדינות חזרה את חלקן. נפוליאון המובס עמד אובד עצות, חייליו נפלו בזה אחר זה, והכשלון בחזיתות היה מוחץ.

קרא נפוליאון לשר הצבאי שלו, והורה לו:

"מסור לחיילים שבהזית, כי חייל שילחם בכל

כוחו, וימסור נפשו להציל את הממלכה - יקבל

פרס, שלא ניתן כמוהו מעולם!" הידיעה הדרמטית

הועברה בין החיילים, והללו ניסו בכל כוחם להילחם עד

טיפת דמם האחרונה. ואכן, התוצאות בקרב לא הכזיבו. עוד ועוד גדודי אויב הובסו ושוב חזר נפוליאון לעמדת הכיבוש כבראשונה. המצביא שהביא לנצחון הקרב, הובא אחר כבוד בפני נפוליאון, והקיסר האגדי, חיבק ונישק אותו ואכן, כהבטחתו, נתן לו מתנה שלא ניתנה מעולם לאף אדם.

"אוצר יש לי", אמר הקיסר המאושה, כטוב ליבו בנצחון, "אוצר המלוכה, והוא בן מאות שנים. מכיל הוא זהב, יהלומים, אבנים טובות ומרגליות ועוד ועוד חפצי ערך ואומנות נדירים. בעוד שלוששים יום, אני מזמין אותך להיכנס לתוך חדר האוצרות של בית המלוכה, למשך חמש דקות תמימות, וליטול משם ככל אשר תאוה נפשך!" המצביא התמלא בהתרגשות גדולה, הולך הוא להפוך לאחד מעשרי העולם. בשניה אחת יכול הוא לחפון בידי המוני יהלומים יקרי ערך, ומי יודע כמה אפשר לאסוף בדקה? ובחמש דקות?

יומיים לאחר מתן ההבטחה חזר בו המלך: "מה עשיתי? כיצד זה הזמנתי

אותו להיכנס לחדר אוצרותי?! חמש דקות זה המון זמן הוא יוכל לגרוף

המשך בעמוד הבא >>>

הוא הסכים להעניק לה את התרופה היקרה תמורת הפרוטות שבידה. היא החזיקה בבקבוק הזכוכית היקרה, האמור להבריא את יקירה, ומיהרה בדרכה עד שמחמת מהירותה נפלה, ובקבוק הזכוכית נשבר

הסיפור שסיפר ר' משה שרר ז"ל: "לפעמים כשחושבים שזה הסוף - דווקא אז מתחילה הישועה!..."

חזרה את מחיר התרופה ואמה: "יש כנראה מלאכים ששומרים על הילד הזה, אוי ואבוי היה, לו היה לוקח את התרופה שרקח הסגן שלי בטעות". "אתה מבין מושל'ה", פנתה אלי, בנה הרך, "תלמד מכך שיעור לכל החיים: כשנפלתי והבקבוק בידי, חשבתי שהעולם נגמר, זה הסוף! אך למדתי, כי בחיים, לפעמים כשחושבים ש'זה הסוף' - דווקא אז מתחילה הישועה"

(כ' אתה עמדי')

"ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה"

סיפר ר' משה שרר ז"ל: ילד קטן הייתי, שוכב במיטה וקודח מחום. אמא ע"ה הזעיקה את הרופא שבא לביקור בית. הרופא רשם מרשם דחוף, אולם אמא המסורה לא יכלה לצאת לבית המרקחת שכן, כסף לשלם עבור התרופה לא היה בנמצא.

בסופו של דבר, הצליחה לאסוף כמה סנטים ויצאה לדרך מתוך החלטה, להביא את התרופה ויהי מה. הרוקח הראשי לא היה, וסגנו הסכים להעניק לה את התרופה היקרה תמורת הפרוטות שבידה. שמחה וטובת לב על שהצליחה במשימתה, יצאה לדרך כשהיא אוחזת בבקבוק הזכוכית היקר מפז, האמור להבריא את בנה יקירה. היא מיהרה כל כך בדרכה עד שמחמת מהירותה נפלה, ובקבוק הזכוכית נשבר לרסיסים.

בבכי מר הרימה את פיסת הניר הרטובה, ובתוכה שבתי הבקבוק, ורצה חזרה אל בית המרקחת, שם היה כבר בעל הבית שלא הבין את פשרו של הבכי המה. אמא שידעה כי אין לה כל דרך לשלם עבור התרופה - הבטיחה לו כי תבוא לעבוד בעבודות ניקיון בלילות, ובלבד שיתן לה את התרופה היקרה. הרוקח נטל את השקית הרטובה, הריח לרגע את הריח שנדף ממנה ונעלם מיד.

לאחר דקות ספורות שב עם שקית חדשה, ובפנים סמוקות הגיש לה

<< המשך מעמוד קודם

פסיעה אחת קטנה. מהופנט הביט בנגנים המנגנים בעוז. הוא מביט בשעונו, אבוי! חצי דקה עברה. הוא מנסה ללכת, מזיז רגל אחת, ופתאום ששה נגנים חדשים מתחילים לנגן, ניגון מיוחד ונפלא, שכמוהו לא שמע מעודו. הוא ניצב כמכוף מול המוזיקה הנדירה שהושמעה לאוזניו, ולאט לאט חלף לו הזמן בלי ששם ליבו לכך, והוא שכח איפה הוא נמצא.

לפתע, הגיע אחד מאנשי המלך, תפס בצווארו ואמר בתקיפות: "אדוני, זמנך תם, הסתיימו להם חמשת הדקות המובטחות, עליך לצאת מיד החוצה!"

האומלל יצא בפחי נפש, ופרץ בבכי עז: "אוי, כמה טיפש אני, חמש דקות תמימות ניתנו לי, ויצאתי משם ריק! לו הייתי לוקח איתי אפילו חופן אחד של יהלומים, הרי הייתי יכול ליהנות מתזמורת מפוארת כל החיים!! אוייה לי, בזבזתי את כל האוצר בשביל שטויות".

סיפור זה הוא גם משל לעולם הזה. העולם הזה הוא כ- 5 דקות לעומת העולם הבא. מה הם מאה ועשרים שנים אל מול חיי הנצח הממתינים לנו. וכשנגיע לשם, הרי נתפקע מרוב צער, על כל רגע שלא עסקנו בתורה, על כל ברכה שלא ברכנו כראוי.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם... לחיות היום" - להיות חכם הרואה את הנולד, לחטוף עוד מצוה, עוד חסד, לומר עוד מילה טובה, פרק משניות, ואז נזכה באמת, לחיות את החיים, לנצל אותם, להפוך אותם מרגע גשמי לרגע נצחי.

לעצמו הן עתק, יכולתי לתת לו סכום גדול... מה עשיתי?! אבל את הנעשה אין להשיב. אין זה מכבודו של מלך לשוב בו מהבטחותיו. קרא המלך ליועציו, ושיתף אותם בבעיה שנוצרה: "כיצד נוכל להמעיט בנזק?" שאל, תוך שהוא פוכר ידיו בעצבנות גלויה.

"הוד מלכותו", קרא אחד מחכמיו, "אל דאגה, יש לי רעיון נפלא! נשלח את אנשינו לבדוק מה אוהב החייל, ממה הוא מתרשם, מהי משאת נפשו, ונסיח את דעתו בעזרתם של גירויים חיצוניים... וכך אט, אט ירדו להם חמשת הדקות היקרות והנזק יפחת". שליחים נשלחו לעקוב אחר הזוכה, ולבדוק מה ימשוך את ליבו. לשמחתם, הם גילו שהוא אוהב מאוד מוזיקה, ליבו נמשך אחרי הנגינה. הכין המלך בחדר האוצרות, תזמורת מיוחדת ויפה בעלת תשע נגנים, והוחלט שכל חצי דקה יצטרפו עוד ועוד נגנים לתזמורת הייחודית, על מנת להסיח את דעתו של החייל, ולמשוך את ליבו לעמוד וליהנות מן המוזיקה היפה במקום לאסוף אוצרות יקרים. הזוכה המאושר, שלא ידע מה מתוכנן עבורו, כבר הזמין רהיטים, בית חדש, בגדים וכל טוב הארץ עם אשראי בלתי מוגבל, הכל ידעו שבעוד ימים ספורים הוא יהיה מעשירי הארץ והסכימו למכור לו ככל אשר חפץ ליבו.

הגיע היום השלושים. כרכרה מכובדת מארמון המלוכה הגיעה לביתו להביאו לארמון המלוכה. וכך, כשהוא מצויד בשקים גדולים, הגיע לארמון בלב הולם. מיד כאשר נכנס לחדר האוצרות המתינה לו תזמורת פילהרמונית יפיפיה, שפצחה מיד בניגון מופלא. המנגינה המיוחדת והתזמורת האדירה שיתקו אותו לחלוטין. הוא לא היה מסוגל לפסוע, ולו

מאחת הפינות בשדה התעופה נשמעו לפתע גניחות מקוטעות אחד הנוסעים נראה כשהוא לופת את ברכיו ומתפתל בייסוריו. התברר שהאיש סובל מבעיה בריאותית כלשהי ברגליו

ד"ר ר' מרדכי טייב, רופא השיניים מביתר, שמלווה את בני העיר כבר יותר מעשרים שנה מספר על מאורע פלאי בדרך לאומן

מניין יוכל למצוא כרטיס? הכל כבר מכור מראש. לעיתים, אפשר למצוא ברגע האחרון כרטיסים - אבל בשל הלחץ, מסוכן לבנות על זה. "זה היה נראה הזוי", מסכם ר' מרדכי.

אך היהודי שלנו ידע כי הקב"ה מנהל את העולם - ולא אף אחד אחר. מה שנראה לכולם כדבר חסר כל סיכויים, יכול להפוך תוך שניה, אם ירצה ה', למציאות פשוטה ומוחשית. זו הסיבה שהוא המשיך ללכת הלאה מאיש לאיש, ולא שת לבו לאף אדם ולשום מבט.

בסך הכל הוא עשה השתדלות סמלית. מי שיפעל ויעזור לו זה הקב"ה הגדול והכל יכול, שאין מעצור לו להושיע בכל עת ובכל מצב, גם לאחר שאפסו לכאורה כל ההסתברויות הטבעיות.

מאחת הפינות נשמעו לפתע גניחות מקוטעות. מה אירע? אחד הנוסעים נראה כשהוא לופת את ברכיו ומתפתל בייסוריו. התברר שהאיש סובל מבעיה בריאותית כלשהי ברגליו. בתקופה האחרונה המצב היה רגוע, והוא חשב שיוכל לנסוע לאומן - אבל בדיוק עכשיו, לפני העלייה למטוס, הוא קיבל לפתע התקפת כאבים קשה.

מה יעשה עכשיו? לא היה לו הרבה זמן לתהיות וספקות. הוא הכיר את המצב והשלכותיו והבין נכונה שבצורה שכזו אין בכלל מה לחשוב על טיסה. הוא זקוק למנוחה והשגחה ופשוט לא ייתכן שייסע.

האכזבה היתה גדולה. אולם אם כך גזר עליו מסובב הסיבות, הריהו מקבל הכל בהכנעה ובהשלמה.

מעשה טוב אחד הוא עדיין יכול לעשות. הוא נטל את כרטיסו והניפו גבוה בידו, תוך שהוא זועק בקול: "מי רוצה כרטיס נסיעה?"

על כנפי נשרים

הוא לא נזקק לחזור על הכרזתו פעמים רבות מדי. "במו עיני ראיתי איך האדם ההוא ניגש, ולוקח לעצמו את הכרטיס", אומר ד"ר טייב בהתפעלות (מדובר בטיסות צ'רטה, ואפשר לנסוע בהן עם כל כרטיס, לאחר פרוצדורה קלה ופשוטה). מעולם לא שמענו על אדם שנכנס לשדה התעופה ללא פרוטה, והצליח להשתחל למטוס. אבל כאשר הקב"ה רוצה, אין דבר בעולם שהוא חסר סיכוי ובלתי אפשרי.

הסיפור המובא לעיל אינו בהכרח אומן וראש השנה. המסר העיקרי הוא על הנהגת הקב"ה את עולמו בהשגחה מופלאה, ומגדיל את חסדו לכל הבוטחים בו - נגד כל הסיכויים שבעולם.

(מתוך 'כלכלה יהודית', המבשר)

צילון רבי נחמן מברסלב צא"ל

על הניסים ועל הנפלאות

לתושבי ביתר הוותיקים אין צורך להציג את דוקטור ר' מרדכי טייב, רופא השיניים הוותיק מגבעה א', שמלווה את בני העיר ואת שיניהם כבר יותר מעשרים שנה.

ר' מרדכי איננו עוד רופא שיניים רגיל. הוא יהודי חם ולבבי, שמשתדל לקיים את עצותיו ודרכיו של רבי נחמן מברסלב ז"ע, והוגה רבות בספריו וספרי תלמידיו.

למרות אי הנעימות המתבקשת מהשהות על כורסת הטיפולים במרפאה - הטיפול אצלו הינו חוויה מעניינת. בין קידוח מטרטר אחד למשנהו, הוא שח בהתלהבות על רעיונות והגיגים בענייני עבודת ה' אותם למד או חשב.

במהלך טיפול שיניים שגרתי שמעתי ממנו סיפור פלאי שהתרחש עמו כשהיה בדרכו לאומן.

וזה דבר המעשה אשר שמעתי ממנו בפה פעור - תרתי משמע.

באמונת אומן

שדה התעופה כמו פשט ולבש צורה. תחת מראות החולין של כל ימות השנה, נראה עתה המקום כבית כנסת אחד גדול וענק. היה זה בערב ראש השנה, כאשר אלפי יהודים ממתנינים לטיסה שתישא אותם על כנפי נשרים, אל אומן, משאת נפשו של כל חסיד ברסלב באשר הוא.

חסידים רבים מנצלים את הזמן היקר לתפילה או לימוד. יש המשוחחים יחדיו בנעימות. הצד השווה שבהם -

שכולם משתדלים להכין את הלב לרגע הגדול של הכניסה לציון הקדוש. על רקע המראות הללו, נראית לפתע דמותו של יהודי העוסק עתה במשהו אחר. מנצל הוא את ההתקבצות הגדולה הזו למטרה נוספת. האיש אוסף כסף. נראה היה שבדרכו לאומן מבקש הוא לחטוף כמה מצוות נוספות. אולי הכנסת כלה או משהו אחר.

כאשר התקרב אלינו האיש, התברר שטעינו לחלוטין. הבן-אדם אוסף כסף למטרה אחרת לגמרי. כן. בדיוק עכשיו, בתוככי שדה התעופה וברגע שאחרי האחרון, הוא מקבץ כספים כדי לרכוש כרטיס לאומן.

היה זה מחזה מוזר ביותר. מי שנזקק לעזרה כספית עבור הנסיעה - דואג לכך כבר חודשים ארוכים מראש. מי שבכל זאת אינו מצליח להתארגן עד מועד תום הרישום, מבין שאין ברירה ושעליו להמתין לשנה אחרת. אך לבוא כך בערב החג, לשדה התעופה בידיים ריקות, ושם להמשיך לנסות עוד ועוד בלי לאבד תקווה?! זהו דבר בלתי נתפס. כמה כבר יכול היה לאסוף? אנשים הרי נזקקו לכספים שעמם באו...

כל מי שראה אותו מסתובב ומלקט כספים, התקשה להאמין שתחנתו הבאה תהא אכן באומן ולא בביתו חזרה. גם אם ישיג את מלא הסכום -

בא אלי בחור וסיפר שחלם על אסון המסוקים עוד בטרם התרחש, ובחלומו ראה שתהיה התנגשות בין שני מסוקים וכי ייהרגו יהודים רבים. עוד נמסר לו בחלומו שביום שיקום בבוקר, ותהיה ידו מלאה פצעים - זאת תהיה לו לסימן שיחלה רח"ל

צדור סיפורים על חלומות מיוחדים וגדולי ישראל, מתוך עלונו של הרב חנניה צ'ולק יו"ר 'עזר מציון'

אהוב עליו ביותר. לאחר הפורים נסע הנכד לירושלים לשושן פורים. למחרת, ציוה רבינו לשלוח מברק לירושלים, לשאול לשלום נכדו. הרב סיפר שחלם שקרה לו דבר מה, ועל כן הוא דואג לשלומו. מברק התשובה לא איחר לבא ונאמר בו שהנכד מרגיש בטוב ב"ה, הוא בריא ושלם, אלא שניצל מסכנה.

ומעשה שהיה כך היה: בנסיעתו לירושלים עבר דרך התחנה המרכזית בת"א. בהגיעו אל פתח האוטובוס שם לב שנתרו עוד מספר מקומות ישיבה, אולם התלבט האם להיכנס או להמתין לאוטובוס

הפנוי שיצא אחריו. לבסוף גמר אומר להמתין לאוטובוס הבא. הנוסעים שעמדו אחריו מיהרו להיכנס במקומו, והוא אכן עלה לאוטובוס שאחריו.

בנוסעם בדרך העולה לירושלים נגלה לעיניהם מחזה מזעזע: האוטובוס הראשון היה מעוך וחבול בצד הדרך לאחר שהתנגש במכונית אחרת, וסביבו היו פזורים פצועים רבים. מאוחר יותר התברר שנהג האוטובוס הידר במצות 'חייב איניש לבסומי', ונהג כשהוא בגילופין. בשיחתו השבועית בישיבה הזכיר רבי אליהו לאפיאן את המעשה, וציטט על כך את הכתוב "מהשם מצעדי גבר כוננו", שהרי אם היה צועד רק צעד אחד לתוך האוטובוס הראשון - היה עלול להיות חלילה בין הפצועים, והקב"ה הכניס לבטים בלבו, ובחסדי ה' ניצל מתאונה (לב אליהו).

חלום הזהה של רבי אליהו לאפיאן והגרא"א דסלר זצ"ל

סיפר רבי נח דב דסלר, חברו של בנו של רבי אליהו לופיאן זצ"ל (בעל ה"מכתב מאליהו") הנמצא בארה"ב: כשהייתי צעיר, משפחתי (דסלר) ומשפחת לופיאן גרו בלונדון בסמוך אחת לשניה, מרחק של רבע שעה. באותם ימים, מכונית היתה דבר נדיר, וכולם העדיפו ללכת ברגל מאשר לנסוע באוטובוס. אחד מבניו של רבי אליהו לופיאן - רבי ישראל נחום, היה בן גילי, והיינו באים זה לזה מפעם לפעם.

פעם אחת, כשירדתי במדרכה הסמוכה לביתו כדי לבוא אליו, חלפה במקום מכונית ביעף וכמעט ופגעה בי. כפסע הפריד ביני לבין המוות. מרוב בהלה ופחד, החוורת כסיד. כשהגעתי לבית משפחת לופיאן, לפלא היה בעיני שבפעם זו - שלא כאף פעם קודמת - רבינו עצמו פתח את הדלת. תמיד כשבאתי היה עסוק בלימודו, לומד או מכין שיעור, והנה הפעם הוא כאילו המתין לבואי. רבי אליהו התעניין אם הכל בסדר. על פניו ובקולו ניכרה הדאגה. "כן, ב"ה הכל בסדר", עניתי במבוכה. למרות ניסיוני להתחמק ממה שאירע לי קודם בואי, רבינו לא אפשר לי זאת.

"שום דבר לא אירע לך בדרך לכאן?" "אכן קרה", עניתי, וסיפרתי לרבי אליהו שבדיוק כשצריך הייתי לחצות את הרחוב, עברה ביעף מכונית, וכמעט ש... "ב"ה הסכנה עברה", אמר רבינו להפתעתי. משניסיתי לרדת לסוף כוונתו, סיפה: "אמש חלמתי כי קרתה לך תאונה קשה, ואני מתפלל

"אפרעה חלם והנה עמד על היאר" (בראשית מ"א, א')

סיפר הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א: בז' באדר א' בשנת תשנ"ז בא אלי בחור, וסיפר שחלם על אסון המסוקים עוד בטרם התרחש. בחלומו ראה שתהיה התנגשות בין שני מסוקים וכי ייהרגו יהודים רבים. עוד נמסר לו בחלומו שביום שיקום בבוקר ותהיה ידו מלאה פצעים - זאת תהיה לו לסימן שיחלה רח"ל במחלה קשה וימות. הבחור לא שת לבו לזאת.

והנה לאחר זמן אירע אסון המסוקים, ונהרגו רבים כדבר החלום. למחרת האירוע הוא קם בבוקר וידו מלאה בפצעים. שלחוהו

אלי והראה לי את פצעיו אשר מילאו את ידו. אמרתי לו: א'. אין חלום בלא דברים בטלים, ואפשר שמה שחלם שימות זהו הדברים בטלים. ב'. צריך לומר בתפילה מה שמועיל לחלום (אמירת ה'ריבון' בברכת כהנים), שכתב ב"משנה ברורה" שזה מועיל אף לחלומות שמתעניין עליהם. ג'. שאלתיו היכן הוא לומד, וענה בישיבה של חוג המזרחי, אמרתי לו שיעבור לישיבה קדושה וזה יגן עליו (דרך שיחה).

אל תתחנני שם

בוקר אחד, הגיעה בעלת תשובה לביתה של רבנית ידועה וסיפרה: "החתונה שלי נקבעה לעוד שבועיים, והנה, בחלומי אמש, נגלה אלי אדם כלשהו שלא זיהיתי אותו, והזהיר אותי שלא להינשא באולם שבו

אמורה להתקיים החתונה. התעוררתי מתוך סיוט, ולא ידעתי את נפשי מרוב בהלה. שפתיו של בעל החלום אמרו בבירור: "אל תתחנני באולם זה! מה עלי לעשות?" שאלה האשה.

הרבנית חככה בדעתה, והשיבה, שכדאי לחפש אולם אחר. ואכן, ברגע האחרון נשכר אולם חדש, והחתונה הועברה לשם. האולם שבו היתה אמורה להיערך החתונה, היה אולם 'ורסאי', התאריך היה אותו לילה בו קרס האולם, והחתונה עצמה הייתה אמורה להיערך באולם התחתון, שעליו קרסו שתי הקומות העליונות.

בסופו של דבר, בעקבות הביטול לא נעשתה שם כל חתונה, היות ובעל האולם לא הספיק למצוא (תוך שבועיים) זוג אחר שיתחתן שם. ניתן רק לתאר מה היה עלול להתרחש, אם... (עלינו לשבח' ח"א תע"ו).

החלום של רבי ניסים קרליץ שליט"א

בחוה"מ סוכות תשס"ג נפטר הרה"ג ר' חיים ישראל רוקלין זצ"ל, מחשובי הלומדים בכלל פוניבז'. רבי ניסים קרליץ שליט"א הורה להספידו בלווייתו, למרות שמחת הרגל, כדן חכם בפניו, ואף ספד לו בעצמו.

בהספד שנשא סיפה: "לפנות בוקר ראיתי בחלום שמולכים ספר תורה. התעוררתי בבעתה, וכששמעתי על פטירתו, אמרתי שאכן זהו אדם שראוי לומר עליו שבעת מולכים ספר תורה" (מוסף שבת קדש).

נס פורים

ביום פורים אחד בא לישיבה נכדו של רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שהיה

ספר הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א

מעשה באחד ממתפללי בית מדרשנו בלונדון, רבי מאיר רפאל שפרינגר ז"ל, שהיה חולה מאוד בלב, והחליטו הרופאים שצריכים לעשות לו 'ניתוח' בליבו, שאלתי אז את הרב זצ"ל האם לעשות הניתוח או לא...

גאב"ד העדה החרדית הגאון רבי יצחק טוביה וייס שליט"א מספר על נפלאותיו של הרה"ק רבי איצק'ל מפשעווארסק זיע"א

על הניסים ועל הנפלאות

"באסרו חג שבועות, שנת תשכ"ב בספינה מלונדון לאנטוורפן, מספר הגאב"ד הגרייט וייס שליט"א, "כדי לשהות כמה ימים במחיצת קודשו של רבי משה יצחק גבירצמן מפשעוורסק, וכאשר הגעתי נסתפקתי אם עלי לברך ברכת הגומל בשם ומלכות על נסיעה קצרה זו, ושאלתי את פה קודשו, והשיב בהאי לישנא: "עס לוינט זיך צו בענטשען גומל, כדי אידן זאלן זאגן: מי שגמלך טוב הוא יגמל כל טוב סלה" (ובתרגום מאידיש: כדאי ושווה לברך 'הגומל' כדי לזכות בברכת העונים: 'מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב סלה'), ואכן בירכתי אז בשם ומלכות".

והפטיר הגאב"ד שליט"א ואמא: 'דאס איז א רביש'ע תשובה...'

"לפני שחזרתי לביתי הזכרתי אצלו חולה שהיה

לי בביתי, ונתן לי יין מיכוס של ברכה של סעודת מלווה מלכה, וגם השאיל לי את הגביע שבו זימן, כדי שישתה החולה את שיורי היין באותו גביע (ואחר ששתה החולה משיורי היין שלחתי את הגביע חזרה לאנטוורפן). וסיפר לי אז מופת אחד מני רבים שעשה עם 'כוס של ברכה' של מלווה מלכה. היה יהודי באנטוורפן שנעשתה אשתו שוטה רח"ל, ושלח הרבי זצ"ל שיתנו לה לשתות מיכוס של ברכה של סעודת מלווה מלכה, ובדרך נס חזרה פתאום לדעתה, ובעלה היה באותה שעה באסיפה ציבורית, ומרוב התפעלות מגודל הנס קראוהו באמצע האסיפה לבשר לו שזוגתו נתרפאה".

נפלאות ומופתים

"דכירנא מעשה באחד ממתפללי בית מדרשנו

בלונדון, רבי מאיר רפאל שפרינגר ז"ל, שהיה חולה מאוד בלב רח"ל, והחליטו הרופאים שצריכים לנתחו, ושאלתי אז עבורו את הרב זצ"ל האם לעשות הניתוח או לא. והשיב לי שמעשה כזה בא לפני הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זצ"ל בנוגע למחלת הלב של התינוק, והשיב הרבי משינאווא זצ"ל בלשון שאלה: "זיי זענען מבינים אויף א יודיש הארץ?" (הם מבינים בלב יהודי?) וכמובן שאחר תשובה כזאת מהרבי זצ"ל לא עשו את הניתוח, וברוך השם חי אותו יהודי עוד כחצי יובל שנים. פעם חלה תלמיד שלי בדלקת ריאות והיה במצב מסוכן, ונדר אביו 'מנורה' לבית המדרש של הישיבה, כדן 'נודרין בעת צרה' (יו"ד סי' רג סעי' ה), ומיד אחר כך נתרפא בנו לגמרי. כעבור שנתיים ימים שיפצו את בית המדרש, ואותו יהודי רצה גם הוא לשפץ את המנורה שנבד,

ולפיקך נדב מנורה חדשה הרבה יותר נאה וגדולה מהראשונה, וסילקו את המנורה הראשונה מבית המדרש ונתנוה באחד מחדרי השיעורים של הישיבה. בו ביום שעשו כן חזר חולי הריאה לבנו, ואז נזכר מנדרו שנדר בעת צרה, ובא אלי ושאלני אם יש קשר בין הדברים.

והלכתי עבורו לרבי זצ"ל, ואמר לי שאומר לו שיסירו תכף ומיד את המנורה החדשה מבית המדרש, ויתלו בחזרה את הישנה, כיון שהיא נתרמה מנדר שנדר בעת צרה, ומזה באה הישועה, וכדכתיב (ירמיה ל, ז): 'עת צרה היא ליעקב 'וממנה' יושע'. ואכן עשו כך, והחזיר את הכל לקדמותו, וכעבור יום או יומיים הבריא הבן לגמרי". וסיים רבינו שליט"א ואמא: "כבר עברו חמישים שנה מהסיפור הזה, והלה ברוך השם בריא וחזק מבלי 'דלקת ריאות' כלל".

"שמעתי ממנו שהמחפש אבידה שנאבדה ממנו,

יאמר את לשון המדרש בפרשת וירא (ב"ר נג, יד) "אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא שנאמר (ברשית כא, יט) ויפקח אלוקים את עיניה", והיא סגולה בדוקה ומנוסה". והפטיר רבינו שליט"א ואמא: "באמת הסגולה איננה באמירה בעלמא, אלא שצריך האדם להאמין באמת בה; ויאמין בליבו שכמו שהגר לא ראתה מקודם את הבאר וברגע אחד נפקחו עיניה וראתה, כך יכול הקב"ה לפתוח את עיניו שברגע אחד יראה לנגד עיניו את מה שנאבד ממנו".

וסיים רבינו שליט"א ואמא: "אומרים את הסגולה הזאת בשם הרבה צדיקים, ולי כבר סיעה כמה פעמים. פעם אבד לי איזה דף של מוסד בין אלפי

הדפים שלי, ואנשי המוסד היו זקוקים מאד לדף ההוא, ואמרתי את המדרש הזה, וכשפתחתי ערימת דפים נפתח לי בדיוק באותו דף שהוצרכתי.

ופעם אחרת אירע לי, שהייתי נצרך בנחיצות מספר טלפון של רב אחד בארץ ישראל, בדבר הנוגע להלכה. חיפשתי זמן ארוך ולא מצאתי, ואמרתי את המדרש הזה, ובתוך כדי דיבור צלצל אלי יהודי מאמריקה ובין דבריו אמר לי את המספר שחיפשתי, על אף שלא ידע כלל שאני מחפש את זה. והגר"ח קרייזוויטצה זצ"ל, גאב"ד אנטוורפן היה אומר, שכאשר הוא מחפש איזה רש"י בש"ס שנשמט מזכרונו, הוא אומר גם כן את המדרש הזה.

(מתוך 'רבינו הגדול אמרו')

גאב"ד העדה החרדית הגאון רבי יצחק טוביה וייס שליט"א

<< המשך מעמוד קודם

לשלומך עד לרגע הזה".

ידי, לחצה בין שתי ידיו ואמא: 'בני היקה, גם אני חלמתי אותו חלום אמש, ומאתמול אני צם עד עתה'. מסיים רבי נח: עד היום חב אני תודה רבה לתפילות רבינו ולצום של אבי בעל ה"מכתב מאליהו".

(מתוך עלונו של ר' חנניה צילק פרשת ויצא תשע"ז)

כשסיימתי ענייני בביתו של רבי אליהו, שבת לביתי. עם הגיעי ניגשתי מיד לספרייתו של אבא (הגרא"א דסלה) שבה ישב ולמד, וסיפרתי לו את שכמעט וקרה לי, ואת דברי רבי אליהו לופיאן. למשמע הדברים נטל את

כשראה השוטר שכל המקומות מלאים, ביקש שימשיכו להיכנס לתוכו בעמידה, עד שהאוטובוס התמלא עד אפס מקום ולא שייך היה להכניס לתוכו אדם נוסף. כשהאוטובוס כבר היה מלא לגמרי, ניתנה להם הרשות לרדת מהאוטובוס

הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל על אוטובוס שדחסו בו 80 איש

יהיה מקום באוטובוס. וממילא אפילו אוטובוס כזה שלא שייך במציאות להכניס בו יותר מ- 65 איש, יכלו להיכנס בו 80 איש. יסוד הדברים מפורש בגמרא בסנהדרין (דף ז' א') שכאשר ישנה אהבה בין איש לאשתו, מספיק להם לחיות אפילו במקום מצומצם מאוד, ולא יחסר להם מאומה. אבל כשאין ביניהם אהבה, אפילו אם יהיה להם חדר רחב מאוד כשישים אמה, הרי זה לא יספיק להם וירגישו מצומצמים במקום דחוק. מפורש בזה שהכל תלוי באחדות, אם קיימת אחדות שלמה בבית - מספיק לכולם המקום, ואפילו מקום צר מאוד, די להם בזה לחיות חיי אושר ועושה. ואילו כשאין אחדות, וכל אחד חושב רק על עצמו, לא יועיל אפילו מקום רחב עד מאוד.

צר לי המקום

במשנה באבות (פרק ה' משנה ה'), כתוב שעשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש. אחד מן הניסים היה ש"לא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים". ונראה לבאר בזה, שבזמן שהיה בית המקדש קיים ושרתה בו השכינה, כאשר הגיעו כלל ישראל לבית הגדול והקדוש הזה, מכח השראת השכינה ששרתה עליהם, היתה ביניהם אחדות גמורה ולא היתה מציאות שהרגישו את הרגשת "צר לי המקום". כל אחד קיבל את השני באחדות ובחביבות גדולה, עד שאפילו במקום צר מאוד יכול היה למצוא בעבורו מקום.

בספר זכרון על הגה"צ רבי משה שניידר זצ"ל (עמוד כ"ה), מסופר שפעם בא לעירו של רבי משה שניידר אורח באמצע הלילה, וחיפש מקום שיוכל לישון בו בלילה. הוא דפק באחת מדלתות התושבים, ושאל אם יש להם חדר פנוי בבית שיוכל ללון בו הלילה.

הבית היה גדול ורחב ידיים, היו בו 12 חדרים. אבל כשבא האורח וביקש חדר פנוי, השיב בעל הבית שאין לו חדר פנוי בבית, שהרי חדר אחד הוא שלו, והשני לבנו, והשלישי הוא חדר משחקים, והרביעי חדר למנוחת צהרים, וכך כל חדר היה לו את היעוד שלו, וחדר פנוי להכנסת אורחים לא היה לו בבית. עמדו האב ומשפחתו חסרי אונים ולא ידעו מה לעשות עם האורח.

לפתע עלתה במוחו של האב "מחשבה טובה", ואמר לבנו "נלך עם האורח לביתו של ר' משה שניידר, בביתו בוודאי יהיה מקום בעבורו". לר' משה היתה דירת ארבעה, חדרים, וכל הבית היה מלא בתלמידים. הגיעו עם האורח באמצע הלילה ודפקו בדלת. ר' משה הבין שיש כאן אורח וקיבלו במאור פנים, כשהוא קורא לרבנית שתכין בעבורו סעודה להשיב את נפשו. כמובן שגם ארגן לו מקום ללון בכבוד גדול.

כשיצאו האב ובנו מביתו של ר' משה, לאחר שהאורח כבר היה מסודר במקומו, אמר האב לבנו: "אמרתי לך שאצל ר' משה שניידר יהיה מקום בשבילך..."

"וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ לְבָדוֹ וְלָהֶם לְבָדָם" (בראשית מ"ג, ל"ב)

בסמיכות לכולל "היכל התלמוד" בתל אביב, היה ממוקם בנין בית משפט של ערכאות. יום אחד כאשר יצאו האברכים מהכולל בצהרים, מצאו אוטובוס חונה, ולידו עמד שוטר, שביקש מהאברכים אם יכולים לעשות לו טובה ולהיכנס לדקה אחת לאוטובוס.

האברכים נענו לבקשתו, ונכנסו לאוטובוס עד שכל המקומות התמלאו. כשראה השוטר שכל המקומות מלאים, הוסיף לבקש שימשיכו להיכנס לתוכו בעמידה. עשו האברכים כרצונו והמשיכו להיכנס עוד ועוד עד שהיה האוטובוס מלא עד אפס מקום, ולא שייך היה להכניס לתוכו אדם נוסף. כשהאוטובוס כבר היה מלא לגמרי, אמר השוטר לכולם שעתה יכולים הם לרדת מהאוטובוס.

ומה באמת היה מאחורי התרגיל המוזר הזה? באותו זמן התקיים דיון בבית המשפט על נהג אוטובוס, שלקח באוטובוס כמות נוסעים הגבוהה מהמכסה המותרת לו. מותר היה לו לקחת רק עד 65 איש, והשוטר שעצרו טען שהנהג לקח באוטובוס 80 איש.

הנהג ערער על הקנס בבית המשפט, וטען שזהו שקר גמור, מכיון שבאוטובוס הזה לא שייך להכניס במציאות יותר מ- 65 איש, וממילא לא יתכן שהכניס

לאוטובוס 80 איש. השופט שמע את טענותיו, וביקש מאחד השוטרים שעמדו בבית המשפט, שיצא החוצה ויבקש מאנשים לעלות לאוטובוס, עד שיתמלא לחלוטין בישיבה ובעמידה, או אז יספור את האנשים ויראה כמה נכנסו לאוטובוס, ובזה יראו אם הנהג צודק בדבריו או לא.

השוטר אכן ספר את האנשים שעלו לאוטובוס, והגיע רק ל- 65 איש, לא יותר.

ראה השופט שהצדק כדברי הנהג, ביטל את הקנס וכתב בפסק "הנהג זכאי והשוטר שקרן". לאחר זמן יצא הנהג מבית המשפט ודיבר עם האברכים, ואמר להם שהאמת היא שבאמת לקח באוטובוס 80 איש, ואע"פ שאי אפשר להכניס לאוטובוס יותר מ- 65 איש, הצליח בנסיעה ההיא להכניס לאוטובוס 80 איש.

כיצד הצליח להכניס את כולם לאוטובוס? אותה נסיעה היתה לאחר שחזרו משמחה משפחתית, וכשחוזרים משמחה יש מקום להכניס באוטובוס אפילו 80 איש.

הנהג אמר ולא ידע מה אמר. והפשט האמיתי בזה הוא, שכאשר חוזרים משמחה, ישנה אחדות בלב כולם. בחתונה התאחדו יחד לשמח ולשמוח בשמחת החתן, ומכח האחדות כשעולים לאוטובוס אף אחד אינו חושב על עצמו, אלא רק על חברו שגם הוא יעלה לאוטובוס ולא ישאר לבד בחוץ. ומשום כן כל אחד מעצמו מצמצם במקומו על מנת שגם לחברו

הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

מדוע עזב הגר"י רודמן באמצע דרשתו של הגר"י קמינצקי? ומדוע ישב רבי נחומק'ה ליד החנוכה שלו והתעכב בהדלקת הנרות

הגאון רבי יצחק זילברשטיין על אצילותם של גדולי ישראל

אחד מתלמידיו המובהקים של מרן הגאון מטשיבין, רבי דב בעריש ווינדנפלד זצ"ל.

במשך תקופה ארוכה היה הגר"נ גשטטר מלווה את רבו בדרכו מן הישיבה עד לביתו, והיה מדבר איתו בלימוד. כשהגיעו לביתו של הגאון מטשיבין, נכנסו שניהם הביתה, והמשיכו להתפלל.

וכך סיפר הגר"נ גשטטר: "אשתו בזיווג שני של מורי ורבי, לא שלטה היטב בשפת האידיש, ודיברה בעיקר בלשון הקודש. שמתי לב לעובדה שמאז הנישואין הללו, בכל פעם כשהגעתי עם הגאון מטשיבין לביתו, החליף בעל הבית את שפת הדיבור, ודיבר רק בלשון הקודש.

עד הכניסה לבית דיברנו באידיש, אבל משנכנסנו פנימה, החליף מיד הגאון מטשיבין את שפת דיבורו מאידיש ללשון הקודש, למרות שהיה הדבר קשה לו במקצת".

"הוא עצמו הסביר לי את הסיבה", ציין הגר"נ גשטטר, "באומרו שראשית, הוא רצה שגם אשתו תבין את הנאמר בדו שיח, ושנית אם אשתו תבחין שהוא מדבר באידיש היא עלולה לחשוב שאולי הוא מסתיר ממנה משהו... לכן השתדל תמיד לדבר בפניה בלשון הקודש".

איזו התחשבות מירבית בעקרת הבית יש כאן, וכי באמת הייתה זוגתו של אותו גאון וצדיק חושדת בו שהוא מנסה להסתיר ממנה דבר מה? אבל הגאון מטשיבין חשב גם על כך, שלא לדבר באידיש בפני אשתו.

האשה לא תבין את ההסבר על 'מיגו להוציא'

בספר 'שר התורה', על תולדותיו של הגאון מטשיבין, מובא עוד, שהגאון הקפיד להעלות על שולחן השבת שלו רק דברי תורה קלים, שגם רעייתו תוכל להבינם. הוא עשה זאת גם כאשר התארחו על שולחנו גדולי עולם.

הגאון זצ"ל הבין שכאשר זוגתו מסבה לשולחן, צריכים לכוון את הדברים כך שידברו גם אליה, ואי אפשר לדבר אז על 'מיגו להוציא' ולא על 'יאוש שלא מדעת'. החידוש הוא שבעל הבית עשה זאת גם כאשר היו שם ענקי ארץ, והם הרי הגיעו לביתו פעמים תכופות ביותר. גם אז הקפיד על כך.

(מתוך הספר 'שמחה בבית' - מדברי הגאון רבי יצחק זילברשטיין

בעריכתו של הרב משה מיכאל צורן)

במסיבה של גדולי תורה באמריקה, ישבו בצוותא מרנן הגאונים רבי יעקב קמינצקי זצוק"ל ורבי יעקב רודמן זצוק"ל. היה זה לפני מוצאי שבת והגר"י קמינצקי נשא דברים בפני המסובים. והנה, בדיוק ברגע שנראו שלושה כוכבים, קם הגר"י רודמן, באמצע דרשתו של הגר"י קמינצקי, ועזב את המקום. לאחר 2-3 דקות חזר.

בתום הדרשה, התנצל הגר"י רודמן על שנאלץ לעזוב, ונימק את הדבר בכך שרצה להתקשר לרעייתו כדי שלא תדאג מן השעה המאוחרת.

והוסיף הגר"י רודמן: "אספר לכם ממי למדתי על החיוב הגדול, שמוטל על כל בעל בישראל לכבד את רעייתו". וכאן סיפר מעשה ששמע מהסבא קדישא, מרן החפץ חיים זצ"ל, ששמע מפי רבו, רבי נחומק'ה הורודנער זצ"ל, שנמנה על אחד מגאוני הגאונים בתקופה ההיא.

באחד מימי החנוכה ישב רבי נחומק'ה ליד החנוכה שלו, והתעכב

בהדלקת הנרות. בכל הבתים הסמוכים כבר ריצדו אורות הנרות ואילו הגאון יושב וממתין. שעה, שעתיים וגם שלוש שעות. בני הבית והמקורבים לא ידעו על מה ולמה. כשנכנסה רעייתו הביתה, קם הגאון והדליק את הנרות. התפלאו התלמידים מאד, שהרי לפי דעת הרמב"ם לא יוצאים בהדלקת נרות חנוכה לאחר שקיעת החמה, ומדוע היה עליו להמתין לה, למרות שאין כל חיוב שהאשה תהיה נוכחת בהדלקה?

הסביר להם הגאון: 'כתוב בגמ' שנהר חנוכה ונהר שבת - נר שבת עדיף, משום שלום בית. במקרה שלי, אם לא הייתי ממתין לרעייתו, היה הדבר פוגם מעט בשלום הבית, ולכן אם חז"ל העדיפו נר שבת משום שלום בית, הרי שמותר לי לפחות לסמוך על אותן דעות המתירות להדליק גם לאחר השקיעה..."

ברגע שנכנס לביתו החליף הגאון מטשיבין את שפת הדיבור מאידיש לעברית

'רוח אחרת' שורה על גדולי ישראל, המתנשאים על שאר העם במעשיהם ובמידותיהם. הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל סיפר מעשה מופלא על רבו הגאון מטשיבין זצ"ל (שסופר לנו ע"י חתני הרה"ג רבי אליעזר רוט), ואפשר ללמוד מכך על מידת ההתחשבות בזולת, כשהפעם מדובר בעקרת הבית. ואם כך, חשובים הדברים בכפליים.

הסיפור נשמע כאמור מפיו של הגאון בעל 'להורות נתן' זצ"ל, שהיה

<< המשך מעמוד קודם

יהיה למצוא מקום לאורח גם בתוך בית מלא באנשים. אבל כשאין אחדות בלב, יכול להיות בית רחב ידיים, ואין מקום להכניס בו אורח אפילו ללילה אחד.

(מתוך 'שלמים מציון' הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל)

לאותו אדם היתה דירה ענקית של 12 חדרים, ורק בן אחד בבית, אך מקום לאורחים לא היה לו. ואילו אצל ר' משה שניידר שהתגורר בדירה של 4 חדרים, וכל החדרים מלאים בבחורים, היה מקום ברוח להכניס עוד אורח.

כאשר הלב הוא לב טוב, יש בו אחדות לכל אחד ואחד מישראל, ניתן

בבוקר בהיה, ללא התרעה מוקדמת, פושטת פלוגת שוטרים חמורי סבר על ביתו של ר' נחום. כעבור כמה דקות בהן זורעים השוטרים הרס ומהומה בכל הבית, נראה ר' נחום יוצא מן הבית בראש מורכן, מובל באזיקים לעבר ניידת מהבהבת.

ביקורו הראשון של הרבי מתולדות אהרן זי"ע באוסטרליה

"רבי, הפנקס הזה שלכם! רשמו בו כל סכום שעולה בדעתכם, ואני אחתום עליו. אבל בתרומה אני מבקש שתעניקו לי ברכה הגונה..."
לא מעט גבות הורמו ברחבי האולם לנוכח הצעד המפתיע.
ר' נחום הינו יהודי מבוסס ומוכר היטב, אך אינו ידוע כעשיר כה גדול, מה גם שלא נמנה על חסידיו של הרבי, ובכלל אינו משתייך כלל לעדת חסידים.

"דבריו היוצאים מן הלב של הרבי שנאמרו בישרות שכזו, פשוט המיסו את ליבי", הסביר ר' נחום לידידיו, "חשתי שאיני יכול לעמוד מנגד..."
הרבי נוטל את ההמחאה לידי, משרבט עליה סכום לא גבוה במיוחד, הסכום הבסיסי הדרוש לאחזקת המוסדות, פחות בהרבה מכפי ששערו רבים, ומושיט את ההמחאה לחותימה. הצעד הזה של ר' נחום, שינה את האווירה כולה. הוא היה בבחינת הנחשון שקפץ ראשון לים.

"אני מברך אותך, ר' נחום", קרא הרבי כשענינו נישאות אל שמי רום, "שתזכה לרוות נחת מכל צאצאך, ותזכה בעזרת ה' ללוות את כולם לחופה..."

ברכתו של הרבי נותרת תלויה באוויר למשך רגעים ארוכים. חציה הראשון של הברכה שגרתי ונפוץ, כמוכן, אבל החלק השני מפתיע, שלא לומר תמוה למדי. ר' נחום הוא יהודי צעיר ובריא, החיים עודם לפניו, למה שיזדקק לברכה מפורשת שכזו? אך התמיהה הזו נותרת ללא כל מענה. הדינר השני הסתיים, אפוא, בהצלחה גדולה יותר יחסית לקודמו, וסלל את הדרך לביקוריו הבאים של הרבי בעל ה"דברי אמונה" באוסטרליה, שהניב בחסדי שמים תוצאות מוצלחות בהרבה מאותה נסיעה ראשונה.

חלפו שנים רבות. הרבי הקדוש מ"תולדות אהרן זי"ע כבר התבקש לשיבה של מעלה, ר' נחום המשיך לעשות חיל בעסקיו, וכבר זכה להוביל כמה מצאצאיו לחופה.

בבוקר בהיה, ללא התרעה מוקדמת, פושטת פלוגת שוטרים חמורי סבר על ביתו של ר' נחום. כעבור כמה דקות בהן זורעים השוטרים הרס ומהומה בכל הבית, הופכים רהיטים ומחמירים ראיות, נראה ר' נחום יוצא מן הבית בראש מורכן, מובל באזיקים לעבר ניידת מהבהבת.

עסקיו של ר' נחום כללו מסחר במטבע חוץ האסור על פי החוק האוסטרלי, ובעקבות הלשנה לשלטונות הושם ר' נחום מאחורי מסגר וברית. הראיות המפלילות שאותרו לא הותירו מקום לתקוות רבות, השופט כצפוי, לא היסס להשית על ראשו עשר שנות מאסר תמימות. הכלא האוסטרלי ידוע בקשיחותו, חופשות ויציאות מפעם לפעם אינן כלולות שם בתנאי המאסר, תהיה הסיבה אשר תהיה. לפיכך, כשהתארס בשעה טובה אחד מבניו של ר' נחום, החלו מיד מאמצי שתדלנות לשחרר את האב לפחות לשעה קלה ביום החתונה המיועד, כדי שיזכה להשתתף בשמחת החתונה, אלא שהמאמצים נתקלו בחומות של אטימות מרושעת. לאחר שבועות ארוכים של שתדלנות והפעלת קשרים חובקי עולם, הודיעו העסקנים לבני המשפחה כי בדרך הטבע אין שום סיכוי שאביהם

המשך בעמוד הבא <<<

"וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלֵה וַיַּחַלֵּף שְׂמֹלֵתוֹ" (בראשית מ"א, י"ד)
שערי האולם נפתחו בשעה היעודה. יהודים בגיל העמידה, לבושים בחליפות מהודרות ומעונבים בקפידה התיישבו סביב השולחנות הערוכים, מביטים בהשתאות בחסידים צחורי הירמולקות, שהגיעו הנה מירושלים הרחוקה, וניצחו על האירוע.

היה זה הדינר' החסידי הראשון שנערך בעיר מלבורן שבאוסטרליה לפני כמעט יובל שנים. באוסטרליה של אותם ימים התקיימה קהילה יהודית מבוססת, אך מעמדים מן הסוג הזה טרם נראו בה. אדמור"ם כמעט ולא ביקרו ביבשת המרוחקת הזו, בוודאי שלא קיימו בה מעמדים בסדר גודל שכזה.

ביקורו הראשון של הרבי מתולדות אהרן זי"ע באוסטרליה, היה גם עבור התושבים ביקור ראשון מסוגו.

מצבם הכלכלי של מוסדות 'תולדות אהרן' בשכונת 'מאה שערים' בירושלים, הוא זה שגרם לרבי לצאת את ארץ ישראל ולהרחיק נדוד עד אוסטרליה הרחוקה, מרחק מצטבר של עשרות שעות טיסה, כדי לערוך בה מגבית לטובת המוסדות, כשאליו מתלווה פמליה מצומצמת של גבאים ועסקני המוסדות.

שיאו של המסע היה כמובן הדינר, אליו הוזמנו יהודים עשירים ואלי הון, בתקווה שאלו יפתחו את כיסם וליבם.

הרבה תקוות נתלו בדינר הזה, שצפוי היה להניב סכומים נאים לקופת המוסדות. רוחם של בני הפמליה הייתה טובה עליהם, ואחד הגבאים אף הרשה לעצמו להתבטא במהלך הטיסה בנוכחות הרבי כי "הדינר, ללא ספק, יחולל פלאים 'אזוינס' און אזעלעכ'ס' במצב המוסדות".

הרבי שמע את הדיבורים מבלי להגיב, אך הנימה בה נאמרו לא נשאה חן בעיניו. "באותו רגע ידעתי בבירור שהדינר' כבר לא יהיה מוצלח כפי שחושבים", עתיד הרבי לגלות לאחר מכן למקורביו, "כשמדברים בביטחון מוחלט שכזה, הדברים אינם מסתיימים בטוב".

וזה מה שאכן קרה. בתחילה 'תקתק' האירוע למישרין, אבל בסוף הערב, כשנספרו ההכנסות, השתנתה המגמה. העשירים המקומיים לא תרמו אפילו עשירית מן הסכום המצופה. ההכנסה הזעומה לא הצדיקה את ההשקעה, בוודאי שלא את טלטולי הדרך של הרבי. מפח נפש עמוק השתלט על הפמליה.

הוחלט לערוך דינר נוסף, הפעם במתכונת מצומצמת יותר, 'מסיבת תה' כפי שנהוג לכנותה. במהלך הערב נעמד הרבי ונשא באוזני המוזמנים דברים היוצאים מן הלב: "רבותי, ישיבה יש לי בירושלים, מאות בחורים יושבים ולומדים בה בקדושה וטהרה, הטו נא שכם ועמדו לימני בשעה קשה זו..."

דבריו של הרבי שיצאו מן הלב, נקלטו היטב באוזני השומעים. הארנקים אמנם לא נפתחו בבת אחת, אבל יהודי אחד, ר' נחום שמו, קם ממקומו וניגש בהתרגשות לעבר שולחן המזרח, אל מקומו של הרבי.

הוא שלף מכיסו בטקסיות פנקס המחאות עבה והניח אותו על השולחן.

ומתרחב עליהם. התזמורת מפסיקה באחת, דממה מצמררת מושלכת באולם. המוני מוזמנים מביטים באלם בדמות הפוסעת פנימה, עין אחת אינה נותרת יבשה באולם.

האב הנרגש ניגש בצעדים מדודים אל בנו החתן ומחבק אותו בשתי ידיו, ופתאום כשהוא מבחין בכ"ק האדמו"ר מנחלת אהרן שליט"א, הוא ממנה לקראתו ופורץ בבכי נסער...

בניגוד לכל התחזיות, לכל הסיכויים, הנס הבלתי ייאמן אירע. ברגע האפס התקבל פתאום האישור המיוחל, והנה ר' נחום זוכה להוביל את בנו לחופה. הרבי הקדוש בעל ה'דברי אמונה' שמר את הבטחתו שניתנה לפני שנים רבות.

כעבור רגע מתחדשת לה הנעימה, והחתן מתחיל לצעוד אל חופתו כשאביו צועד לימינו והמוני יהודים נרגשים והמומים צועדים אחריו. החופה מסתיימת, שני 'שומרי הראש' מאותתים לאבי החתן כי זמנו קצוב. בו במקום, מתחת לחופת

הקטיפה, נערך מעמד 'מצוה טאנץ' זריז. האב המאושר רוקד עם בנו החתן ריקוד של מצוה.

מהחופה הוא חוזר אל הניידת שממרת להתרחק מן המקום, כל המעמד הזה לא נמשך יותר מכמה דקות. במבט לאחור הוא נדמה כחלום מתוק, אך האווירה בחתונה השפופה משתנית פלאים, ריקודי ההודיה הנרגשים הולכים ומשתלהבים. הנס הפך לשיחת היום בקרב הקהילה היהודית באוסטרליה.

אבל כאן לא נגמר הסיפור.

חלפו כמה חודשים מאז

החתונה. ושוב נראים באופק הימים הנוראים. עסקני הקהילה, מעודדים מההצלחה הגדולה בחתונה, עולים שוב לפגישה עם מנהל בית הסוהר, בבקשה לשחרר את האסיר היהודי לתפילות החגים. הפעם הם נתקלים בחומה בצורה שאין בה אפילו סדק קל.

"אין על מה לדבר, תוציאו לכם מהראש את הרעיון הזה, הוא לא יצא

מחומת בית הסוהר עד שיסיים את זמנו" אומר להם המנהל בזעף. "אבל הרי הסכמתם לשחרר אותו לפני כמה חודשים להשתתף בנישואי בנו", שולפים העסקנים את הקלף האחרון, "החגים חשובים לו לא פחות מהחתונה..."

בת שחוק משועשעת פושטת פתאום על פניו של מנהל בית הסוהר, "ומה אתם חושבים לעצמכם, שאם השתגענו עבורו פעם אחת, נחזור ונשתגע פעם שניה?!"

המשלחת נאלצת לסוב על עקבותיה, אך המילים האחרונות דנדנו באוזניה כפעמונים. אם למישהו עוד היה ספק בגודל הנס שאירע בחתונה, בא המשפט האחרון והוכיח מחדש. אף הסבר הגיוני לא יכול היה להסביר את ה'שיגעון' שאחז באותו רגע במנהל בית הסוהר, מלבד זה שגדולים צדיקים במיתתן.

(שמעון טיקוצקי - 'המבשר' מוסף תורני)

יזכה להשתתף בשמחת החתונה.

ואז נזכרו לפתע בברכתו 'התמוהה' עתיקת הימים של הרבי מתולדות אהרן... כעת כבר הבינו כולם מה שראה אותו צדיק אז, לפני שנים, בעיניו מרחיקות הלכת. אלא שדווקא עכשיו, כשהברכה עצמה כבר הובנה סוף סוף, צצה תמיהה חדשה, קשה עוד יותר. איך בדיוק תתגשם הברכה?

בעיצומם של המאמצים האלו, ימים ספורים לפני מועד החתונה, הגיע לאוסטרליה בנו של הרבי מתולדות אהרן זי"ע, הוא כ"ק מרן האדמו"ר מנחלת אהרן שליט"א שהגיע לביקור בבית חמיו, הגה"צ המפורסם רבי אברהם צבי בעק שליט"א, גאב"ד מלבורן.

הידיעות הסוערות קידמו את פני האורח. "ברכתו משכבר הימים של אביכם היא הנושא המדובר ביותר בעירנו", סחו לו ראשי הקהילה.

"במה מדובר? מה קרה?"

"בנו של ר' נחום הנגיד, המרצה עשר שנות מאסה, עומד להיכנס בעוד

כמה ימים תחת החופה. כל המאמצים לשחררו, ולו לרגעי החופה בלבד, עולים בתוהו. רבים עוד זוכרים את הברכה שהעניק לו אביכם זי"ע, שיזכה ללוות את כל ילדיו לחופה, אך סיכויי הברכה להתגשם הינם אפסיים..." מאמצי השתדלנות נמשכו עד יום החתונה עצמו, אלא שכל הבקשות וההסברים נפלו כקודמיהם על אוזניים ערלות.

יום החתונה הגיע.

אולם השמחות האוסטרלי התמלא במוזמנים ובני המשפחה. בשולחן המזרח יושב החתן אך השמחה אינה שלמה, אבי החתן

בולט בהיעדרו, בעוד שעה קלה כשיובל החתן לחופה יבלוט חסרונו עוד יותר. מישהו אחר ייאלץ להוביל את החתן לחופתו במקום אביו שנמצא בסך הכול במרחק של כמה קילומטרים מכאן.

התזמורת משמיעה ניגוני התעוררות, עוד ועוד יהודים מבני העיר מתקבצים למעמד 'קבלת הפנים' שלפני החופה. והנה נראית דמותו ההדורה של רב העיר, הג"ר אברהם צבי בעק שליט"א אליו מתלווה גם חתנו, האדמו"ר מנחלת אהרן שליט"א המיוודד עם אבי החתן הנפקד.

קמצוץ של אפר מושם במצחו של החתן, ניגון החופה המרטיט מתחיל להתנגן ברחבי האולם, החתן קם ממקומו ומתעטף בקיטל בוהק, שתי שלהבות רועדות מוצתות בעששיות, הכל מתחילים לפסוע לעבר החופה, אך לפתע המולה גדולה פורצת. מישהו פורץ לאולם טרוף נשימה ומסמן לכולם לעצור.

אחריו מתפרצים עוד כמה אנשים וצועקים, "המתינו המתינו, עצרו הכול..."

תוך כמה רגעים נפתחת דלת האולם, שני גברתנים חסונים במדי סוהרים פוסעים פנימה אל האולם החגיגי, אחריהם משתרך בצעדים איטיים האיש הכי צפוי והכי לא צפוי להשתתף בשמחה הזו, ר' נחום, המחותן בכבודו ובעצמו. גופו כחוש, פניו חרושות סבל, אך חיוך הולך

נכנסה אשת הגר"א לביתה ושבה עם שתי כותנות של בעלה, את האחת לבש במשך שבוע ימים ואילו השניה חדשה ישר מן הכביסה, ובקשה מהן לנסות ולהבחין איזו היא הכותנת המשומשת ואיזו הנקיה

ומדוע לא התרחץ יוסף לפני שבא לפרעה?

אשת הגר"א, מלבד שהיתה צדקנית ומסורה לבעלה, גם אישה חכמה היתה ובמקום להאריך ולהכביר במילים, יצאה לשכנעם ממראה עיניים: "המתינו רגע", אמרה לשכנות ה'רחמניות', "ואראה אתכן דבר". היא נכנסה לביתה ושבה עם

שתי כותנות של בעלה בידיה, את האחת לבש במשך שבוע ימים ואילו השניה חדשה ישר מהכביסה, ובקשה מהן לנסות ולהבחין איזו היא הכותנת המשומשת ואיזו הנקיה, אלא שהשכנות ההמומות ממראה עיניהן לא הצליחו למצוא כל הבדל בין השתיים. או אז פצחה אשת הגר"א בתרועת ניצחון: "אמורנה נא לי עכשיו, כיצד ניתן אפוא להיפרד מאיש אלקים קדוש שכזה, אשר גופו זך ונקי מחומריות, וכל כתם או רבב אינם שולטים בו?!" ועיין בראשית רבה (נד, א) עה"פ: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו" - לרבות מזיקי ביתו כגון יתושים ופרעושים וזבובים, ועיין בדברים רבה (יא, ז), שבמשה רבינו לא נראתה רוח סרוחה מעולם ולא רמה ותולעה.

"וַיִּרְיָצֶהוּ מִן הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל פְּרֹעֶה" (בראשית מ"א, י"ד) ב'שפתי כהן' (לרבי מרדכי כהן זצ"ל מגורי האריז"ל) תמה, שלכאורה אדם היושב בבית הסוהר י"ב שנים, בוודאי זוהמתו מרובה ונודפת, וא"כ היה להם לרחצו ולסוכו טרם עמדו לפני המלך, ולא רק לגלח ולהחליף את שמלותיו. וכתב "להודיעך שיוסף הצדיק לא היתה לו זוהמה כלל לפי צדקתו, ואדרבה היה לו ריח טוב, וכיון שהריחו ממנו את ריחו הטוב לא רצו להרחיצו".

ומוסיף שם לדייק מלשון הפסוק "ויחלף שמלותיו", שלא כתוב "וילבש בגדים אחרים", אלא שליוסף היה ב' חלוקים תחתון ועליון, וכיון שיוסף רצה להראות נפלאות ד' שעושה עם חסידיו, החליף את החלוק התחתון ושמו עליון, להראות שאין בהם ריח רע אלא אדרבה ריח טוב וראוי לעמוד בהם לפני המלך.

בספר הגאון (תולדות הגר"א מווילנא זצ"ל ח"א עמ' 112), מביא מספר 'תולדות הגאון מווילנא' (לרב"צ אלפס), שבאחת מתקופות העוני והדלות, שהיה שרוי בהם רבנו הגר"א, נתגלתה מצוקת הדחקות באופן שלא ניתן יותר להסתירה מעיני הבריות. אירע אז שמספר שכנות הביעו רגשי חמלה על אשת הגר"א הנלחצת תחת עול הדלות ופנו אליה בתמיהה: "הכיצד את סובלת כל השנים במחיצת בעלך אשר אינו מפרנסך כראוי, הרי אם רק היה רוצה כבר היה מתמנה אחר כבוד לכהונת רבנות תמורת שכר הגון ביותר, מדוע אפוא אינך דורשת ממנו גט ומתפטרת באחת מכל המצוקה הזו??"

האם עיוור מלידה יכול לראות בחלומו דברים שלא ראה מעולם?

ורב ששת רצו לנהוג כמותו ולא הצליחו וסימו את עיניהם. אולם באמונות ודעות (לרס"ג מאמר ו' אות ג), כתב שגם עיוור מלידה יכול לראות בחלומו דברים שלא ראה מימיו, וז"ל: "שנתברר שהסומא, יש שהוא רואה בחלומו שכאלו הוא רואה, וכיון שאינו משיג את זאת מצד גופו הרי ודאי הוא משיגו מצד נפשו".

"וַיַּחֲלֵמָה חֲלוֹם בְּלֵילָהּ" (בראשית מ"א, י"א) בספר 'תולדות תנאים ואמוראים' (ערך רב ששת), כתב שרב ששת שהיה סגי נהור, לא היה עיוור מלידה אלא נתעוור אח"כ, ומביא ראייה מברכות (נז), שרב ששת ראה נחש בחלומו והרגו, ואם לא ראה מאורות מימיו, מהיכן ידע בחלומו שזה נחש? וכ"כ בתשובות הגאונים (שערי תשובה סימן קעח), שאחד מעשרה דברי חסידות שנהג רב, היה לא להביט לצדדין, ורב יוסף

מהי השייכות המיוחדת של פרשת מקץ לקריאה של חנוכה שקוראים בשבת הקרובה? האם עדיף להכין את צרכי השבת ביום חמישי או ביום שישי?

ומהי ה'עסקה' הכדאית הכרוכה בהקדמת ההכנות לשבת?

הרב יהודה יעקבזון

בפרשת השבוע נאמה: **וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־מִסְפָּר אֶת־בְּנֵי־מִיֶּזְרַע לְאֶשֶׁר עַל בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבְּיָתָה וּטְבַח וְהָכֵן כִּי אֶתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִקְהֵיָם** ואמרו חכמינו ז"ל במדרש תנחומא (פרשת נשא סי' לג): "והלא אין דרך מלכים להכין מיום לחבירו? אמר רבי יוחנן, שבת היתה, ואין "הכין" אלא יום השבת, שנאמר "וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אֶת־אֶשֶׁר יִבְיָאוּ". אמר לו הקב"ה: אתה שמרת את השבת עד שלא ניתנה, חייך, לכן בנך אני עושה שיקריב ביום השבת, שנאמה: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים". ושייכות מיוחדת יש לעניין זה לשבת הקרובה, כאשר היום השביעי של חנוכה, שבו קוראים את פרשת הקרבן של נשיא שבט אפרים, חל בשבת, וקוראים בה את פרשת מקץ, שבה נרמזת הזכות שגרמה להקרבנו דווקא בשבת.

ומצות ההכנה לשבת היא, להשכים בבוקר להכין את צרכי השבת, כגון לקנות את הנצרך לשבת, לבשל, לנקות את הבית, ולערוך את השולחן. והיינו שיתפלל שחרית בשעה מוקדמת, ולאחר מכן יחל מיד בהכנת צרכי השבת, אלא אם כן הוא רגיל ללמוד לאחר התפילה למשך זמן קצוב, או עם רבים. ואם כשימתין עד לאחר התפילה לא יוכל לקנות את צרכי השבת - רשאי לקנותם לפני התפילה, ובתנאי שיוכל להתפלל לאחר מכן לפני סוף

זמן תפילה. אולם, אף כשהכין את צרכי השבת בבוקר, מצוה לעשות הכנה נוספת גם בסמוך לערב. וגדרה של מצות ההכנה היא להכין את כל הנדרש לשבת, וריבוי ההכנה אף הוא בכלל המצוה, וכפי שסיים הרמב"ם את דבריו בעניין מצוה זו: "וכל המרבה הרי זה משובח".

ועדיף לאפות ולבשל לשבת ביום שישי, ולא קודם לכן, וכדברי משה רבנו ע"ה לישראל: **"שִׁבְתָּ קִדְשׁ לַיהוָה מִחֹר אֶת־אֶשֶׁר תֹּאפּוּ אִפּוֹ וְאֶת־אֶשֶׁר תִּבְשְׁלוּ בְּשֻׁלוֹ"**. וכן עדיף לקנות ביום שישי מאשר ביום חמישי, ואף כשהדבר כרוך בטרחה גדולה יותר, כיון שאז ניכר שהקניה היא לכבוד שבת, אלא אם כן מדובר בקניה לצורך הכנה הנדרשת כבר ביום חמישי. וכן בימי שישי הקצרים, עדיף להקדים את הקניה ליום חמישי. וכן היודע

כי ביום שישי לא יוכל להכין את צרכי השבת, חלה עליו מצות ההכנה כבר קודם לכן. וטוב שיאמר על כל דבר שקונה: "זה לכבוד שבת", כי על ידי הדיבור חלה קדושת השבת על מה שקונה.

ומצות ההשכמה להכנת צרכי השבת חלה רק על מי שההכנה מוטלת עליו, אבל מי שההכנה אינה מוטלת עליו אינו צריך להשכים, אולם מצוה - ושמה אף חובה - שיכין בעצמו לפחות את אחד מצרכי השבת, ואף אם יש לו בני בית ומשרתים רבים, כיון שמצות כבוד השבת מוטלת על כל אדם, ומצוה בו יותר מבשלווחו, ובפרט בימי שישי הקצרים, וכל שכן כשרואה בסמוך לשבת שטרם סיימו את ההכנה, שאז חיוב גמור הוא לעמול בכל כחו ולהשלים את ההכנות. ויש שכתב שמצות ההכנה לשבת היא אף עניין נפרד בפני עצמו, דהיינו שמלכד המצוה לדאוג לכך שצרכי השבת יהיו מוכנים, יש מצוה לעסוק בעצמו בהכנות כיון שבעצם טרחתו בהכנה הוא מכבד את השבת.

והכנה נוספת יש לשבת, כפי שכתב המשנה ברורה: "יהרהר בתשובה, ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת, כי השבת נקראת 'כלה', 'מלכתא', וכאילו מקבל פני המלך יתברך, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבלויי הסחבות של חלאת העוונות".

ודברים נוספים, מופלאים, כתב בספרו שם עולם, המלמדים על גודל המצוה והכדאיות העצומה בהקדמת ההכנות לשבת: "שמעתי בשם גדול

אחד שאמר, לפי מה שידוע מחז"ל דמי ששומר שבת בעולם הזה אז אפילו אם נתחייב ח"ו עונש גהינום עבור עוונותיו אינו נענש ביום השבת, שנחשב לזמן שבת מהעת שהתחיל בערב שבת להתעסק בצרכי שבת, ומגנה עליו זכות השבת. ובדומה למוצאי שבת, שעד שישלימו ישראל סדרי התפילה אין נענשים בגהינום אף שכבר לילה, מטעם שנמשכת קדושת שבת עד זמן זה, כן הוא בערב שבת, שמעת שמתחיל להתעסק בצרכי שבת מתנוצצת עליו קדושת השבת. ועל כן צריך להשתדל מאוד בעניין צרכי שבת, וייטב לו בזה ובבא".

[שו"ע רנ, א, משנ"ב א-ד, וביה"ל ד"ה ישכים וד"ה ישתדל, ביאורים ומוספים דרשו,

1, 2, 6, 7, 8, 9, 14, 15-22]

'לקראת שבת' אצלכם בתיבת המייל

<<< צרו קשר: dirshu@dirshu.co.il >>>

סיפור בהמשכים

מאת: יעקב א. לוסטיגמן

תקציר הפרקים הקודמים:

הנוכרים, וכמעט כל בתי העיירה עלו באש למעט 26 בתים, בהם בתיהם של החפץ חיים ובני משפחתו. החפץ חיים יצא לגייס תרומות בוילנא ובערים ועיירות נוספות ושב כעבור עשרה שבועות כשבידיו שלושת אלפים רובלים - סכום קטן מכדי שיספיק לשיקום הבתים הרבים שנשרפו כליל.

בערבו של יום חמישי בשבוע יצא מרנא החפץ חיים לעיר אראני, כדי לטפל בבית התמחוי המחלק אוכל כשר ומבושל לחיילים היהודיים בצבא הצאר. קודם לכן איחר את יציאתו, התענה וערך 'הטבת חלום', לאחר שחזה בחלומו גזירה קשה המרחפת על העיירה ראדין. בבוקר יום השבת פרצה דלקה באסמו של אחד

מתולדותיו של מרנא החפץ חיים ז"ע"א
הבערה בעיירה

פרק ד // החורף מתקרב

העיר למנותו כרבה של ראדין, בפועל הוא שימש כרב וכפרנס הקהל, ותושבי העיירה הורגלו זה מכבר לסור לביתו בכל עת שנזקקו לעזרה. כעת, כשכל בתי העיירה הפכו למאכולת אש, וביתו של החפץ חיים היה מהבתים הבודדים ששרדו את הלהבות, לא היתה לתושבים כתובת נוספת אליה יכלו לפנות לעזרה.

רק כעבור עשרה שבועות, באמצעו של חודש תמוז, שב החפץ חיים לעירו כשהוא שבור ורצוצ מעמל וטורח הדרך. אמנם היה החפץ חיים מורגל בנסיעות רבות, אך בימים כתיקונם היה מתקדם לאטו ומוצא לעצמו מנוחה בכל עיר ועיירה אליה נקלע, כשהוא ממלא את רעבונו בשעות ארוכות של לימוד הלכה בעיון, ורק לאחר שנח היטב היה ממשיך ליעד הבא.

לא כן הפעם, כשהיה ראדין נאלצים ללון תחת כיפת השמים, מאין מקום עבור כולם בבתי הבודדים ששרדו את השרפה הגדולה.

ידוע ידע החפץ חיים, שהחורף בראדין מקדים לבוא וכבר בחודש אלול מתקדרים שמי העיירה בעבים הממטירים גשם זלעפות. עד לאותה עת חייבים תושבי העיר כולם להימצא תחת קורת גג, שתגן עליהם מפני סער וסופה. על אחת כמה וכמה דחופה הבנייה לקראת חודשי החורף, בהם שורר כפור עז ברחבי ליטא ופולין, והטמפרטורה בראדין צונחת אל מתחת לאפס. בחודשים הללו, בהם מכוסה אדמת האזור בקרח לבן ומחליק, כבר צריכים התושבים כולם להימצא בבתי מוסקים היטב, שאם לא כן, עלולים הם חלילה לקפוא למוות.

כששב החפץ חיים לביתו, וראה כי בנו רבי אריה לייב מיטיב לנהל את הטיפול בצרכי הרבים, התפנה סוף סוף לחזור לתלמודו כאשר אוותה נפשו. ביקש רבן של ישראל לישב בשלווה, אבל לא ארכו הימים וצרה נוראה התרגשה על ביתו...

המשך יבוא בעז"ה.

לפני שיצא למסע גיוס הכספים לטובת תושבי עירו, שיגר החפץ חיים את רבני העיר האחרים לאזורים נוספים ברחבי אירופה, כדי שגם הם יגייסו כספים לטובת הקהילה, שאבדה את כל רכושה. היות שהיתה ראדין מרכז של תורה, נמצאו בה כמה וכמה מורי צדק שהגיעו גם לערים הגדולות מאוד כדוגמת פטרבורג ומוסקבה, שם עברו מבית כנסת אחד למשנהו וקיבצו נדבות לטובת תושבי ראדין שהתפרסמה אז כעירו של החפץ חיים.

באותה העת נותר בנו של החפץ חיים, רבי אריה לייב, להורות הוראה לתושבי העיר, שנותרו ללא רב ומורה צדק, אשר יורם את הדרך ילכו בה. בלילות היה מריץ מאות מכתבים לאחינו בני ישראל שבכל אתר ואתר פונה ללבם הרוחם כדי שיתרמו מממונם לטובת תושבי ראדין.

לכל עיר ועיירה הגיעו מכתביו של רבי אריה לייב הכהן, ובמכתבים אלו פרש בפניהם את תחנוניו שיואלו לתרום מרכושם ומממונם לטובת בני עירו של החפץ חיים, אשר נותרו מחוסרי כל. ואכן במשך חודשים ארוכים הגיעו משלוחים מיהודי העיירות השונות, בהם סכומי כסף קטנים וגדולים, לצד בגדים ומצרכי מזון בסיסיים שנועדו להגיש סיוע ראשוני לתושבים שאיבדו את בתיהם. בסך הכל קיבצו החפץ חיים ובנו באותם ימים סכום של כעשרת אלפים רובל.

גם יתר בני ביתו של החפץ חיים, אנשים נשים וטף, עמלו ללא ליאות כדי לבשל ולאפות, לחלק ולהשכין שלום בין התושבים שנאבקו על כל פיסת בגד שהגיעה ממרחקים, ועל כל פרוסת לחם שחולקה במידה ובמשורה.

כמו כן דאג החפץ חיים לשכור את שירותיו של רופא מומחה שהובא במיוחד לראדין, כדי לטפל בעשרות מתושבי העיירה, שחלו בשל הצפיפות הנוראה, בה התגוררו במשך אותם שבועות במעט המבנים ובחצרות שנותרו לפליטה.

כי על אף שהחפץ חיים לא נשא במשרה רשמית כלשהי, ודחה שוב ושוב את הפצרותיהם של תושבי

טבילת כלים

שאלה: אלו כלים חייבים בטבילה?

תשובה: אדם שקנה כלי אכילה תוצרת חוץ מגויים והכלים עשויים מתכת או זכוכית, חייב בטבילה עם ברכה, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ק"כ ס"א). דין זה נאמר גם אם קנה את הכלים מיהודי, כל שהיצרן גוי, חייב בטבילה, ויש לציין שרוב הכלים הנמכרים בארץ ישראל, מיובאים מחו"ל וחייבים בטבילה יש הנמנעים מלברך בשעת הטבילה, היות וחוששים שמא היהודי שותף בבית חרושת או במניות החברה, ולכן לדעתם יש להחמיר להטביל ללא ברכה, עבר והשתמש בכלי ללא טבילה, אין המאכל נאסר, וכמ"ש הרמ"א (יו"ד שם ס"ז). ונחלקו הפוסקים כאשר מדובר בכלי פלסטיק האם חייב בטבילה, להלכה יש להחמיר ולטבול ללא ברכה, אולם כלי עץ, אבן, חרס, חרסינה, קרמיקה, פטורים מן הטבילה.

חלב נכרי

שאלה: מהו המושג "חלב נכרי" או "אבקת חלב נכרי", ומה דינו?

עירב הגוי בחלב הטהורה חלב מבהמה טמאה, שהוא אסור מן התורה מדין היוצא מן הטמא טמא. כמבואר בשו"ע (יו"ד סימן קטו ס"א). ואין הבדל אם הגוי חלב לצורכו או לצורך היהודי, אסור. יהודי מומר לחלל שבת - אין איסור בחליבתו אלא אם כן הוא חשוד על הדבר. אף שכיום במדינת ישראל מצויים ברפתות הרבה פועלים שאינם יהודים, החלב מותר היות וישראל נכנס ויוצא. ואף מותקנות במקום מצלמות אבטחה, ופוסקי זמנינו העלו שיש לזה גדר של "ישראל רואהו" בפרט שלעיתים מגיע הישראל למקום.

אבקת חלב נכרי, הוא היוצא מן החלב לאחר סינון וייבוש, ונחלקו הפוסקים האם יש להקל, היות ופנים חדשות באו לכאן ולא על זה גזרו חכמים. מכל מקום הכרעת הפוסקים להתיר לתינוקות או חולים במקום שאין אפשרות אחרת.

תשובה: חלב בהמה טהורה (כגון פרה) שנחלבה על ידי גוי ללא פיקוח של ישראל שעומד על גביו - אסור חכמים את שתיית החלב שמא

אנחנו לעזרתך בכל ענין ונושא בדרכך לעלות מעלה מעלה.
צוות מורחב של 'מוקד הישיבה' לעזרתך בכל יום בשעות הערב

1-800-20-18-18

בין השעות 7:30 ל- 10:30 בערב ★ שיחת חינם

המוקד לבני הישיבות מיסודו של ארגון 'אודני'
הישיבה

השואל חנוכיה - האם חייב באחריות? השואל עט לכתוב בו - האם חייב באונס? השאלת חנוכיה תמורת הלוואה - האם יש בה איסור ריבית? שואל רכב יוקרתי כדי להרשים - מה דינו?

עוד יש דעות בשואל ספר תורני כדי ללמוד בו, שלימוד התורה כולו הנאה גמורה שנאמר פיקודי ה' ישרים משמחי לב [ולכן אסור ללמוד בתשעה באב], ולגבי מצות תלמוד תורה לא נאמר הכלל שמצוות לאו ליהנות ניתנו (נתיבות המשפט סי' ע"ב ס"ק י"ז בשם הט"ז יו"ד רכ"א). כמו"כ גם לגבי חנוכיה להדלקת נרות חנוכה שחיובם הוא מדרבנן, יש דעות שבמצוה דרבנן לא נאמר הכלל שמצוות לאו ליהנות ניתנו [השער אפרים סי' ל"ח הביא מחלוקת ראשונים, אך השער המלך כתב שכאשר אין הנאה נוספת מלבד קיום המצוה לכל הדעות אומרים לאו להנות ניתנו אף במצוה מדרבנן].

וכעת נבאר את הדינים היוצאים לפי האמונה:

שואל רכב יוקרתי כדי להרשים

א. מי שמבקש מחברו שיחנה את רכבו היוקרתי בחנייתו כדי להרשים את הבאים להיפגש עמו שירצו להשקיע אצלו כספים, אינו חייב באונס כיון שאינו שואל כדי להשתמש ברכב.

שואל עט

ב. חידוש נפלא נתחדש מחכמי ירושלים בשואל עט מחברו לכתוב ונשבר באונס, שאין לו חיובי שואל, כיון ששימוש קצר בעט אינו עולה פרוטה, והשואל חפץ לשימוש פחות משהו פרוטה פטור.

דיני השואל ספר לימוד

ג. השואל ספר כדי ללמוד בו, דעת הקצות החושן שפטור מאונס מכיון שלימוד הוא מצוה ואינו שימוש והנאה, ודעת האור שמח שחייב, וכן יש סוברים שתלמוד תורה נחשב הנאה, כמו"כ אם ניזוק מחוסר זהירות שלא באונס ברור שחייב לשלם כדן שומה.

חובת השואל חנוכיה

ד. השואל חנוכיה או כוסיות להדלקה ונשברו באונס, לדעת קצות החושן פטור, ולדעת האור שמח חייב, ואם ניזוק מחוסר זהירות ברור שחייב לשלם וכנ"ל.

ריבית בהשאלת חנוכיה

ה. מי שהלוה לחברו כסוף ואח"כ ביקש ממנו חנוכיה בהשאלה, והלווה אמר לו שמשאיל לו לאות הכרת הטוב על הלוואה, יש בזה איסור ריבית ואף שמצוות לאו ליהנות ניתנו מבואר בשו"ע (סי' ק"ס ס"ז) ובחכמת אדם שאף לדבר מצוה אסור לתת תמורת הלוואה.

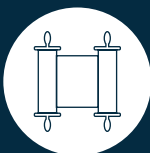
מבואר בגמרא (דף צו.) שהשואל חפץ, שלא בשביל להשתמש בו אלא רק כדי להראות כעשיר, או כדי להשתמש שימוש שהוא פחות משהו פרוטה, הדבר ספק אם מחויב באונסין כדן שואל, ומספק אין מחייבים אותו לשלם.

נידון מרתק מופיע בפוסקים, בשואל חפץ עבור שימוש מצוה כגון ששואל ספר תורני כדי ללמוד בו, או חנוכיה כדי לקיים הדלקת נרות חנוכה וניזוקו באונס, האם חייב לשלם כדן שואל, או שמא מכיון שמבואר בגמ' בראש השנה (דף כח.) שמצוות לאו ליהנות ניתנו, כלומר שקיום המצוה אינו נחשב להנאה אלא כמקיים את חובתו להבורא יתברך, וכיון שכך, אומר הקצות החושן (סי' ע"ב ס"ק ל"ד) שהשואל ספר כדי ללמוד בו הרי הוא כשואל חפץ שלא להשתמש בו, ואם נאנס פטור, וכן כתב גם המחנה אפרים (הלכות שאלה סי' ג').

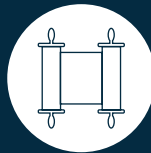
לעומת זאת האור שמח (פ"ז משאלה ה"ד) טוען שסיבת הפטור בשואל פרה כדי ליראות בה, היא מכיון שאינו משתמש בה כדרך בעל הפרה לחרישה וכדומה, לכן התורה לא חייבה אותו בהפסדים שנגרמו באונס, אך השואל ספר שכל מטרתו ויעודו הוא כדי ללמוד בו וזהו גם השימוש של בעל הספה, בזה אין ספק שנתחייב לגמרי בכל חיובי שואל.

- מדוע נשאר יוסף שנתיים בבית האסורים, אם בטחונו בה' היה שלם?
- מהו הפתרון לכך שפרעה עומד על היאור במהלך החלום?
- מדוע ביקש יוסף מן המצרים למול עצמם?
- מדוע התנכר יוסף לאחיו וגרם בכך צער לאביו?

השאלות
בפרשת
השבוע

כל התשובות בספר 'דרש דוד על התורה' לרכישה התקשרו 02-5609000

אורח שהחליט לסיים את סעודתו וחזר בו - האם צריך לברך שנית? מדוע צריך להותיר מהלחם בסיום הסעודה? מהי כמות המים הנדרשת ל'מים אחרונים'?

היסח הדעת מאכילה

- אמירת "הבה נברך" - כלומר, ברכה אחרונה - נחשבת כהיסח הדעת משתיה, ולדעת פוסקים רבים - אף מאכילה. אולם, האוכל אצל אחר, אין אמירה זו נחשבת כהיסח הדעת עד שיאמר כן בעל הבית.
- כאמור, האוכל אצל אחר אינו מסיח דעתו מהסעודה עד שבעל הבית יודיע על סיומה. וכשבעל הבית אינו נוכח במקום, יתכן שהגדול מבין משתפי הסעודה דינו כבעל הבית לעניין זה.
- מי שנטל כוס יין לידו כדי לברך עליו ברכת המזון, ולאחר מכן אוכל ושותה, צריך לברך ברכה ראשונה; ונחלקו הפוסקים אם צריך לברך ברכה אחרונה, או שברכת המזון פוטרת את הכל.

הותרת לחם על השולחן

- אין להסיר את הלחם מעל השולחן עד אחר ברכת המזון, כדי שיהא ניכר לכל שמברכין להשי"ת על חסדו וטובו הגדול שהכין מזון לכל בריותיו, וכן משום שהברכה אינה שורה על מקום ריק.
- בנוסף על האמור לעיל, ישנן שתי סיבות לשייר מהלחם בכוונה תחילה - כדי שאם יבוא עני יוכלו לתת לו לאכול, וכדי שהמברך יודה לה' על חסדו שהשפיע עליו, שאוכל ומותר.
- אם בסיום הסעודה לא נותר לחם על השולחן - על פי הקבלה רצוי להניח לחם שלם על השולחן. אולם, אם נותרו חתיכות לחם על השולחן, אין להניח עליו גם לחם שלם, וכן להיפך.
- פירורי לחם שאין בהם 'כזית', אסור לדרוך עליהם, או להשליכם לאשפה ללא עטיפה, אך מותר לאבדם בצורה שאין בה בזיון רב, כגון להשליכם למים. ואם בכל הפירורים יחד יש שיעור כזית - יש מחמירים.

'מים אחרונים'

- חכמינו ז"ל תיקנו ליטול 'מים אחרונים' בסוף הסעודה, משום שהידיים מזוהמות מהאכילה ואין לברך באופן זה, וכן מחשש שמא היה מעורב במאכלין מלח הגורם לעיוורון במגע עם העינים.
- נטילת 'מים אחרונים' צריכה להעשות לתוך כלי, או לתוך כיוור, ולא על גבי קרקע, מפני שרוח רעה שורה עליהם, ויש חשש סכנה למי שידרוך עליהם.
- מקום נטילת 'מים אחרונים' הוא רק עד ה'פרק' השני שבאצבעות; ואם זוהמת המאכל הגיעה למעלה ממקום זה, צריך לרחוץ כל מקום שהגיעה אליו. ולכתחילה ראוי ליטול עד סוף האצבעות.
- כאשר אנשים רבים סועדים יחד, ונוטלים מים אחרונים בכלי המובא אל השולחן, יש להביא מספר כלים מתאים לכמות המשתתפים, כדי שהנוטלים ראשונה לא ישהו זמן רב בין הנטילה לברכה.
- הכמות הנדרשת ל'מים אחרונים' היא כזו שיש בה כדי לנקות את הידיים; ויש שנהג ליטול ב'רביעית', כבנטילה שלפני הסעודה.
- כבר מזמן הראשונים יש שלא נטלו מים אחרונים. ורבים מגדולי האחרונים חולקים על כך, וגם על פי הקבלה חובה ליטול מים אחרונים.

מהלכות ברכת המזון

- נוהגים לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון בימות החול. ויש שכתב כי צריך להסיר את הסכין מעל השולחן ואין די לכסותה, והמנהג להסתפק בכיסוי, ורבים נהגו לכסות את הלהב בלבד.
- יש אומרים שצריך לברך ברכת המזון 'על כוס יין'. ויש אומרים שאין צורך לברך על היין אלא כששלשה אנשים ויותר אוכלים יחד. ויש אומרים שאין חובה כלל לברך על היין.

גליון רל"ח
שנה ו' תשע"ז

סיפורי צדיקים

י"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר שיבלס"א

תודה למספרת קליטן על אישור לפרסום בתמונה

סיפורי חז"ל

כאשר פתר לנו

פעם אחת ישב תלמיד אחד לפני רבי עקיבא ופניו זועפות. על שאלתו של רבי עקיבא מדוע פניו אינם כתמול שלשום? ענה התלמיד, מפני שראיתי בחלומי שלושה דברים רעים, ראיתי שאמות בחודש אדר, ראיתי שאת חודש ניסן איני רואה. וגם ראיתי שמה שאני זורע לא אקצור ולא אאסוף. שמע רבי עקיבא את החלום ואמר: שלושת הדברים שראית אינם רעים, להיפך טובים הם. ראית שאתה מת בחודש אדר, אות וסימן הוא שיתחזק כוחך בהדרה של תורה עד יום מותך. ראית שאת חודש ניסן אינך רואה, ומכן סימן הוא שאין הקדוש ברוך הוא מביא אותך לידי נסיון, ומה שראית שאתה זורע ואינך קוצר סימן שתוליד בנים ולא תקבור אותם.

(ירושלמי מעשר שני (פ"ד – ה"ו))

פרשת השבוע

האורח מאד על שנכשל וטעם בשוגג מן היין, ופנה לרבי יחזקאל ושאל: הרי הרבי ידע בוודאי ברוח קדשו שהיין לא כשר כראוי ולכן נמנע מלשתות, ואם כן למה לא הזהיר גם אותי שלא אכשל. השיב רבי יחזקאל ואמר: לא ידעתי ברוח הקודש, אלא מצינו שבפסוק נאמר "וישתו וישכרו עמו" ומבאר רש"י שמיום שמכרוהו לא שתו האחים יין, וגם יוסף לא שתה יין, ואותו היום שתו יין. והוקשה לי המשיך הצדיק, ניחא שיוסף הכיר את אחיו ומשום כך שתה מן היין, אולם אחיו שטרם הכירוהו מדוע שינו ממנהגם ושתו? אלא התירוץ הוא: אין זה מנהג שהאחים הקדושים החליטו ללא לשתות יין מיום שמכרוהו את אחיהם, אלא שליבם לא הניח להם לעשות כן, ועתה כאשר הסבו יחד, אף שעדיין לא ידעו שהוא יוסף, לא מנעם לבם מלשתות. כך גם אני, סיים הרה"ק משינאווא לא ידעתי שבשרותו של היין מוטלת בספק, אלא שליבי לא הניח לי לטעום ממנו.

והורידו לאיש מנחה (מ"ג – י"א) מסופר: כשהיה הרה"ק "בעל התניא" זיע"א נתון בבית האסורים. הרשו השלטונות לאחד מחסידיו לספק לו אוכל כשר מבחוץ. פעם אחת מצא החסיד בכלים הריקים שהוחזרו אליו פתק בכתב ידו של הרבי, ועליו המילים "אומרים צדקתך צדק במנחה". הבין החסיד שבשביל להוכיח לשלטונות את צדקתו של רבו יש צורך לתת מנחה.

וישתו וישכרו עמו (מ"ג – ל"ד) מסופר: על הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זיע"א (יומא דהילולא ו' טבת) שהסב פעם עם רב ידוע, הגיש המשמש לשולחן בקבוק יין בשביל לומר "לחיים", רבי יחזקאל ישב תפוס בשערפיו ולא שתה, ואילו אורחו ברח וטעם מעט מן היין. לפתע הגיע המשמש בבהלה וסיפר, שבטעות הביא יין מחבית שיש עליו פקפוק לכשרותו למהדרין. הצטער הרב

זמני השבת

זמני יציאת השבת
ירושלים: 5:26 ת"א: 5:27 ר"ת: 6:03

פרשת מקץ – חנוכה

זמני כניסת השבת
ירושלים: 4:10 ת"א: 4:24

הוראותיו של הרבי, התברר כי ר' שמלקה ידע על מעשהו חסר האחריות של יוסל, שסיכן את חיי כולם בכך שיצא מן המחבוא בניגוד להוראות, עתה כאשר נשקפת סכנה שהנאצים עלולים לגלות את המחבוא, ציווה להם ר' שמעלקא לעזוב מיד את המקום ולנוע בהנהגת הסגן, אל עבר מערה שבקרבת הגבול ההונגרי. ר' שמעלקא הבטיח להם כי בעזרת השם יצטרף אליהם שם בנר ראשון של חנוכה כפי שהוחלט קודם לכן. היה קל יותר לומר זאת מאשר לבצע הדבר הלכה למעשה, הקבוצה שלהם היתה מורכבת מכל מיני אנשים, כך שלא יכלה לנוע מהר מדי, וודאי שלא בשעות היום, פעמים אחדות הם התנגשו עם חיילים נאציים שתפקידם היה לטרק את היער ולחפש אחרי קבוצות של פרטיזנים, פעם נכנס כלב ציד נאצי למחבוא שלהם, הם הצליחו אומנם להורגו באמצעות חתיכת בשר מורעל, אולם היו חייבים לעזוב את המקום תיכף ומיד ובמהירות האפשרית, כדי להימנע מפגישה עם הנאצים כאשר הללו יגלו את העלמו של הכלב.

שלושה ימים לפני חנוכה הגיעה קבוצת הפרטיזנים סוף סוף ליעד שלה ללא אבידות, הם התמקמו במערה והחלו לחכות בחוסר סבלנות לבואו של הרבי. הימים נראו זוחלים ללא סוף, עד שהגיע היום המיוחל. סגן המפקד ביקש מתנדב שיצא החוצה וילך לקראת הרבי, אחדים התנדבו ביניהם גם יוסל. ולהפתעת כולם בחר המפקד דוקא בו אחרי שהבחין בתשוקה עזה הבווערת בו לכפר על הצרות שעשה. הוא לקח את הרובה שלו ויצא החוצה, היתה זו שעת בוקר מוקדמת.

כעבור שעה חזר יוסל, הוא היה חוזר כסיד והיה ברור שבשורה רעה בפיו, אנו אבודים אמר יוסל בטון של מי שעולמו נחשך בעדו, יחידה של נאצים סורקת את היער כשהם מצויידיים בכלבי ציד צמאי דם, הם נמצאים במרחק של ק"מ אחד מכאן, אנו נלחם עד הדם האחרון אמר המפקד בטון החלטי, ואם השם רוצה שאנחנו נמות יום לפני חנוכה, הרי שנלך בעקבות המכבים הגיבורים. לא עבר זמן רב ונביחות הכלבים נשמעו ממרחק שהלך וקטן מרגע לרגע, הפרטיזנים עצרו את נשימתם ועם תפילת חרישית בליבם הדקו את אצבעותיהם על הידקי הרובים והתכוננו לבאות. פתאום נשמעו צלילי נגינה של כינור מבעד לקולות הנביחה של כלבי הפרא של הנאצים הארורים.

הרבי שניגן בכינור במערת הפרטיזנים (המשך מהגליון הקודם) מצב רוח של דיכאון השתלט על קבוצת הפרטיזנים במערה אחרי צאתם של יוסל וחבריו, אפילו הויכוחים פסקו, כולם נוכחו לדעת עד כמה שהם תלויים בר' שמעלקא, והם קיוו שישבו אליהם במהרה בריא ושלם. ימים אחדים עברו מבלי שיקרה דבר, כאשר לפתע נכנס למחבוא אחד מבני חברתו של יוסל בשעת לפנות ערב, הם מהרו לתת לו לשתות כדי להשיב את נפשו, כאשר האיש נראה היה להם כמי שזעזוע עמוק עבר עליו. אינני יודע היכן להתחיל אמר האיש, כאשר הצליח סוף סוף לפתוח את פיו, יוסל ואני פגשנו את הרבי בעיר, אולם תארו לעצמכם היכן בבית מרוח. הרבי הנערץ שלכם ר' שמעלקא, ניגן בכינורו באמצע קבוצה גדולה של נאצים שיכורים, שהיו שרים ורוקדים לקול צלילי הנגינה שלו. עכשו אתם רואים עד כמה צדק יוסל כשלא נתן אימון ברבי.

אתה מביא לנו סיפור מוזר אמר סגן המפקד, אולם אנו מכירים את הרבי שלנו טוב למדי כדי לא לשאול שאלות, עד כמה שהדברים לא יראו מוזרים למסתכל מן הצד בצורה שטחית, הוא סיכן את חייו בשבילנו פעם אחר פעם, ולנו יש אימון בו ובכל מה שהוא עושה, אולם מה עם ידידך יוסל מה קרה אתו? הלואי וידעתי, אני רק מקוה שהוא נמצא במקום מבטחים, איבדתי אותו אי שם ביער כאשר נשאנו ארגז מלא אספקה שהצלחנו לארגן, לרוע המזל הבחינה בנו קבוצה של חיילים נאציים כך שנאלצנו להשליך כל מה שהיה בידינו וברחנו כל עוד נפשינו בנו.

האם אתה בטוח שלא עקבו אחריך עד כאן? שאל סגן המפקד כשנימת חרדה ניכרת בקולו. זה יהיה הסוף של כולנו אם הם עקבו אחריך וכך יגיעו אל המחבוא שלנו. אם הרבי לא היה משאיר לנו הוראות חמורות לחכות לו כאן, הייתי אומר שמהדבר הטוב ביותר בשבילנו זה לעזוב כאן בזה הרגע. ברגע זה נשמע רעש מהכניסה המוסתרת של המחבוא, האנשים חיכו עצורי נשימה מוכנים כל רגע להתנפל על זה שיכנס ולהיאבק עמו לחיים ולמות. קבוצת היהודים נשמו לרווחה כאשר התברר כי זהו אחד מאנשי ר' שמעלקא שיצא יחד עמו, ואחריו חמק מבויש כלשהו יוסל "הגיבור".

שליחו של ר' שמעלקא לא איבד זמן ומסר להם מיד את

משל ונמשל

וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים וגו' ויספר פרעה להם את חלומי ואין פותר אותם לפרעה (מ"א - ח') משל למלך אחד שהיה לו בן יחיד ורך, אך לא חכם. חשב המלך בלבו הלא בני הוא יורש העצר, הוא ימלוך תחתי והוא ישב על כסאי והוא ריק מכל חכמה ומדע ואיך יצליח במלכותו? ולכן החליט לשלחו לברלין אל פרופסורים הבקיאים בכל חכמה ומדע, למען ילמד ויתקדם במושכלות. וכן עשה ונשאר שם הבן כמה שנים עד כי למד כמה מקצועות בחכמה ומדע. ואז ביקש מאביו להשיבו אל ארץ מולדתו כי עמו עזו ותושיה ושלח המלך והביאהו אליו. המלך עשה משתה לכל שריו ועבדיו לכבוד בנו יורש העצר. וכטוב לבם בין עלה בלב אחד מן השרים לבחון את חכמת הבן והשכלתו. ושאל אותו על מהות החכמה אשר למד שם, ענה הבן ואמר חכמת המדידה והתשבורת וכדומה. לקח השר בידו טבעת עגולה וקמץ את ידו כמלוא אגרוף כשהטבעת בתוכה, והושיט אותה לפני הבן לבוחנו אם יוכל לדעת מה החפץ אשר בידו? אחז הבן ביד השר והתבונן בה על פי הכללים שלמד ואמר, שיש בידו דבר עגול חלול באמצע. התפעל השר ואמר אמנם ידעת שיש בידי דבר עגול, אבל אבקשך לומר לי לפי השכל הישר מה הוא הדבר בשמו הפרטי? לאחר שהבן חשב הרבה ענה הנה בידך אבן הרחיים כיון שהוא עגול וחלול באמצע. כששמעו הנוכחים את דבריו, התפרצו בצחוק, כי בזה הראה הבן את גודל איוולתו, כי אמנם הוא מלומד במושכלות וחכמות בכללי המופתים, אבל נבצר ממנו להבין מעצמו את איכות הדבר ומהותו כי הוא איש בער ולא ידע.

הנמשל: כי אמנם החרטומים סיימו חוק לימודם במוסדות השכלה גבוהה, על פי מופתים לימודיים בכללי החכמה של פתרון החלומות, ולכן הבינו ששבע פרות רומזות לשבע עניינים, אך היה להם לשקול בפלס מאזני החכמה לאיזה מהעניינים יש לדמות הדבר. והרי באמת יותר קרוב הפתרון כדברי יוסף, אבל החרטומים שגו ועיניהם טחו מראות נכוחה שהפתרון האמיתי הוא ענין שובע ורעב, ולכן קראו עליהם חכמינו ז"ל "בקש לץ חכמה ואין" שביקשו הכרעת לבם מה שהוא בתולדה, ואין, אבל דעת לנבון נקל זהו יוסף.

(אהל יעקב)

כעבור רגעים מספר נשמעה תרועת חצוצרה, צעקות רמות ונביחות כלבים, הכינור הפטיק לנגן ולאחר מכן הלכו הקולות והתרחקו. הפרטיזנים אשר במחבוא שכבו ללא ניע, כשהם מיטלטלים בין יאוש לתקוה, האם אירע נס או שזה מלכודת שהם עשויים להילכד בה, האם מנדהים הנערץ ר' שמעלקא עודנו בחיים ומדוע שותק הכינור שלו? המחשבות היו ללא נשוא, אולם הם לא יכלו לעשות מאומה, רק לחכות ולחכות ולקוות.

נקל לתאר את שמחתם של הפרטיזנים, כאשר מאוחר בלילה הגיע ר' שמעלקא כשהוא בריא ושלם, הם הקיפו אותו בשמחה רבה והרעיפו עליו שאלות רבות. מאוחר יותר, מאוחר יותר, קודם אנחנו צריכים להדליק את הנר הראשון של חנוכה, אמר ר' שמעלקא. ואמנם במצבם הנואש כאילו שכחו האנשים כי זהו ליל ראשון של חנוכה, וכאשר הנר הראשון של חנוכה דלק והפיץ אור יקר במוערה, סיפר להם ר' שמעלקא, הייתי בדרכי אליכם, כאשר פתאום גיליתי איזו סכנה נשקפת לכם, החבאתי את החבילה שלי מתחת לשיח, המשכתי ללכת והתחלתי לנגן. עד מהרה הייתי מוקף נאצים שכבר שמעו אותי לנגן קודם לכן, הם היו עייפים מהמרדף אחריכם וביקשו אותי לנגן עוד. דרשתי שיתנו לי יי"ש. והם ביטלו את המרדף ולקחו אותי אתם לעיירה הסמוכה, שם ישבנו והתהוללנו עד הערב. כאשר עזבתי אותם שיכורים כלוט, וברחתי כדי לבוא אליכם, אולם מספיק בכל זה, אני הלא הבטחתי לכם לנגן את מעוז צור. הבה נודה איפוא לשם יתברך על נפלאותיו שעשה לנו. ור' שמעלקא ניגן כפי שעוד לא ניגן אף פעם בחייו, והאנשים הצטרפו לנגינתו ושרו מעוז צור ישועתי כשלבם מלא על גדותיו והם מודים לה' על הנס שאירע להם.

צ'ין אדם לחברו

מי שציוה להדליק נר חנוכה ציוה גם שלא לכעוס

מעשה בהרה"ק רבי שמואל מסלונים זיע"א שהכין נרות חנוכה שלו להדלקה, והלך לשמוע איך שוקנו הרה"ק בעל "יסוד העבודה" זיע"א מברך על הנרות, בחשבו לשוב מיד ולהדליק נרותיו. אותו יום ערב שבת חנוכה היה, בינו וביני עבר ליד ביתו אחד מן האורחים המרובים שבאו לשבת, והלה שטרם בירך על הנרות, כיון שראה נרות מוכנים לא הרהר הרבה, ברך "אשר קדשנו... להדליק נר חנוכה" העלה בהם אש ומיהר להסתלק מן המקום. כעבור כמה רגעים חזר רבי שמואל ועיניו ראו, שתק רגע קט ומיד אמר: השי"ת שציוה להדליק נר חנוכה, ציוה גם שלא לכעוס. וכאילו לא קרה דבר, הלך לקבל שבת קודש בשמחה כי כבר לא היה זמן מספיק להכין ולהדליק נרות אחרים.

אהבת ישראל מביא לאהבת השי"ת

מסופר על הרה"ק רבי אברהם מסטרעטין זיע"א (יומא דהילולא ג' טבת) שאלפים השכימו לפתחו ופעל ישועות בכח סגולות. אחד מבני העליה ביקש ממנו פעם סגולה ליראת שמים, השיב הרבי: ליראת שמים אין לי סגולה, אבל

יש לי כן סגולה לאהבת ה'. חזר הלה ואמר, אדרבה, אהבת ה' מדרגה גדולה היא מיראת ה', יתן נא לי סגולה לכך. השיבו הרבי סגולה לאהבת ה' הוא אהבת ישראל, על ידי אהבת ישראל באים בקלות לאהבת ה'.

הציל את החתן מבושה

בחזר כפרי נכנס פעם אל הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זיע"א (יומא דהילולא ו' טבת) בשאלת יעוץ, היות ועומד להתחתן ובשבת שלפני כן כנהוג יקראוהו לעלות למפטיר, ולבו יודע מרת נפשו שאינו יודע לקרוא, על כן חושש מאד ששמחתו תהפך לאבל. הרגיעו הרבי שהכל בע"ה יעבור בשלום. לשבת העליה לתורה נסע רבינו לשם, במשך קריאת התורה השמיע רבינו את קולו מדי פעם כאילו על חוסר השקט, המתפללים לא ירדו לסוף דעתו. כאשר עלה החתן למפטיר, נשמעו לפתע מהלומות עזות על הבימה, כשהרבי מכריז שיהיה שקט, וכל עוד שהחתן קרא הברכות וההפטרה עמד הרבי וגער כאילו על ולול בקדושת בית הכנסת וכבוד הציבור. קול גערותיו עלה על קול קריאת החתן וכך הציל את החתן מבושה וכלימה ביום שמחתו.

הילולא דצדקיא

שבת קודש ב' טבת

הרה"ק רבי אברהם משה ב"ר שמחה בונים

מפרשישחא (תקפ"ט)

הרה"ק רבי יעקב כולי ב"ר משה שלמה זלמן

(חתן האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש -

תרי"ז)

הרה"ק רבי יעקב צבי ב"ר יהושע אשר

מפאריסוב (תרמ"ט)

יום שני ג' טבת

הרה"ק רבי אליעזר זאב מבאטשעטש ב"ר

חיים (תרי"ב)

הרה"ק רבי אברהם ב"ר יהודה צבי מסטרעטין

(תרכ"ה)

יום שלישי ד' טבת

הרה"ק רבי גרשון חנוך העניך ב"ר יעקב

מראדוין (בעל התכלת - תרנ"א)

יום רביעי ה' טבת

הרה"ק רבי אהרן מטיטויב ב"ר צבי בן

הבעש"ט הקדוש (תקפ"ט)

הרה"ק רבי אברהם אלחנן מפלאנטש ב"ר

יהודה (תלמיד ה"חווה" - ברכת אברהם -

תקצ"ה)

יום חמישי ו' טבת

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ב"ר חיים

מצאנו (תרנ"ט)

יום שישי ז' טבת

הרה"ק רבי צבי בן רבי ישראל בעש"ט זיע"א

(תק"מ)

הרה"ק רבי ברוך מקאמינקא (תלמיד הבעש"ט)

הרה"ק רבי מרדכי יוסף מאיזביצא ב"ר יעקב

(תרי"ד)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

פרפראות

נר חנוכה מאיר לנו

פעם אמר הרה"ק רבי צבי הערש מרימינוב זיע"א לאחר הימים הנוראים, עכשיו כשנכנסים שוב בימות החול, הוא נדמה לאדם שהולך במדבר, ובמדבר היה חושך ואפילה, ומרחוק רואים איזה נר דולק, אוי הולכים אחר הנר. כך קשה קצת להתחזק לאחר הימים הקדושים כשנכנסים שוב לימות החול של החורף, "אבער עם זעט זעך שוין פון דערווייטינט דער חנוכה לעכטאלע שיינט דאס אריין" אבל רואים כבר מרחוק הנר חנוכה שמאיר לנו.

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד עליהיאר (מא, א) - ויהי נטריקון: וכל ישראל הנרות ידליקו, מקץ - מצוה קודם צאת שנתים - שמאל גרות תדליקו ימין מזוזה, ימים - יש מהלקת יש מוסיפים, ופרעה - יש פוחתים ראשונה עקר חלקה, חלם - חלב לאכל מצוה, והנה - וגומרים החלל נשיאים הקריאה, עמד - עד מנורה דינה, לקרא בתורה עד לפ עשה את המנורה, עליהיאר - על הנסים יאמרו אחר רצה, דהינו במודים שאחר רצה. (ילקוט חדש)

ויהי מקץ שנתים ימים וגו' נטריקון: ומנהג ישראל ה' ישמרם, מעשה קדושים צדיקים, שמונה גרות תמיד יהיו מזוזה, ידליקו משמאל ימין מזוזה, ויתקינו פתילות רבות עם השמן, תיב להדליק מעמד, וידליק השמש נוסף הוא, עקר מצות דלקה, עלינו לברך, הלל יגמר אותו ויזכר דמיון. (אהל יוסף)

ויהי - וכל ישראל הנרות ידליקו, מקץ - מתוך קפת צדקה, גם עני מהצדקה, שנתים - שמאל גר תדליק ימין מזוזה, ימים - יתחיל מן ימין ימים משמאל, ופרעה - ובצד פתח רשות עוברי הרבים, חלם - חלל למטה מעשרה. והנה - ויתחיל הדלקה גר הנוסף, עמד - עושה מצוה דלקה, שהדלקה עושה מצוה. על - עובר לעשייתו, לברך לפני ההדלקה. היאר - המדליק בברך או רואה. (חידושי הר"א)

אמרו חז"ל, שעלידי שאמר יוסף לשר המשקים 'זכרתי' 'זהפרתני', נתוספו לו שתי שנים. כי התבות אם זכרתי שהוסיף עולות למנון 730 שהוא כפול 365 ימות השנה, ולכן נוספו לו שנתים ימים. (מתוקים מדבש)

לשבע שני הרעב אשר תהיון (מא, לו) - תבת תהיון נכתבה בלא ח"א בסופה, לרמוז לדברי חז"ל שאחר שבא יעקב למצרים, בטלו ה' שנות הרעב הנוטרות בזכותו. (קרו לודו)

וירא יעקב כי ישישבר (מב, א) - בגימטריה חזה באספקלריה שלי קדש, כדברי רש"י. (מגנות)

ביניחש וניחש (מד, טו) - נטריקון באשר ידליקו גרות שלי חנכה, יוסיפו גר חיצוני שמש, כי הפרשה נקראת לרב בחנכה. (איל וצבי)

ספורים בפרשה

ויהי מקץ שנתים ימים (מא, א)

ספר איש זקן אחד, שזכה להציל מגיא ההריגה בשואת אירופה האומה, ובמהלכה שהה במחצתו של רבי שלום אליעזר מרצפרט הי"ד בן ה"דברי חיים" מצאנו, שעלה על המוקד בגזרת שמים, כי שמע ממנו פרוש לפסוק זה בשם רבי נפתלי צבי מרופשיץ. "ויהי מקץ" - לעתיד לבוא, בעת התקרב זמן קץ הגלות טרם ביאת משיח צדקנו, אזי 'שנתים ימים' - יחשב כל-יום כמו שנה תמימה מרב צרות וסורים". וסיום רבי שלום אליעזר: "והנה כבר באו עלינו ימים קשים אלו, ועתה אנו מבקשים מהקב"ה, שיהפך את הדבר ויקרב אותנו לימי הגאולה, שבהם תחשב שנה שלמה ליום אחד".

הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו (מא, לח)

בלויתו של הנגיד הנודע רבי יוסף לזב פהנא מסיגט, שזכה לשני שלחנות תורה וגדלה במקום אחד, הספידו ה"יטב לב" מסיגט. בין דבריו אמר: "מדוע תמה פרעה ושאל 'הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו?' וכי לא מצאנו מעולם אנשים בעלי שעור קומה? אלא שזו היתה התמימה. אמנם מצאנו אנשים צדיקים היושבים בדלת אמות שלי חלכה, אין להם שגי ושיח בעניני העולם, והם זוכים אשר רוח אלקים בהם ומגיעים למדרגות גדולות. אוכל הנמצא איש אשר עוסק בעניני העולם לפרנסתו, ואף הוא מגיע לכך שרוח אלקים בו? זה דבר לא מצוי, ולכן תמה פרעה על יוסף שהיה נראה כאיש בין אנשים". וסיום המספיד: "ואף על-המנוח אפשר לומר בן, שאף שעסק במסחר, זכה והיה לאיש אשר רוח אלקים בו".

ויוסף הוא השליט עליהארץ (מב, ו)

באחד מבקוריו של ה"שפע חיים", בעיר רבנותו של-אביו ורודניק, הודיעו ראשי הקהלה שלא בידיעתו, כי הרבי עתיד לדרוש בבית-הפנסת ביום פלוני, עקב מותו של שליט פולין המרשל יוזף פילסווסקי, ואף הזמינו למעמד את נציגי הממשלה שהופיעו במשמר כבוד. שעה קלה לפני פתיחת הטקס, הודיעו על-כך לרבי, והפצירו בו להענות להזמנה, שכן הדבר נעשה לטובת בני העיר. הסכים הרבי, אולם טען שאין לו שום ידיעה על אישיותו של המושל שמת, וכיצד יוכל להספידו? מהרו ראשי הקהלה והביאו לו את העתון החרדי 'טאגבלאט', אולם הרבי רק הציץ בכותרת כדי לראות מה-שמו של-האיש, והסתפק בכך. במקום כשעתים עמד הרבי ודרש דרשה נהדרת, כשדבריו עוסקים בפסוק שבפרשת מקץ "ויוסף הוא השליט עליהארץ". לבו היה לשמים וכל-דבוריו היו על יוסף הצדיק, אולם אנשי השדרה היו בטוחים כי פונתו לשליט הפולני יוזף...

עלידבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנחנו מובאים (מג, יח)

רגיל היה הגר"א מוילנא לומר, כי אין דבר מדברי חכמים שאינו מרמז בתורה, והיה מפליא למצא סמנים ומזמים בתורה לכל-דבר. פעם שאלו אחד, היכן מרמזים בתורה דברי חז"ל, שתחלת דינו של-האדם בבית-דין של-מעלה, הוא אם נשא ונתן באמונה? והגר"א הזכיר מיד פסוק זה: "עלידבר הכסף השב באמתחתינו - בתחלה אנחנו מובאים", כי על-הכסף שבאמתחת האדם אם הוא פשוט וישיר, בתחלה הוא מובא לדין בשמים..."

היה היה

איש אשר רוח אלקים בו

בבית העלמין העתיק שפעיר בריסק דליטא המעטירה, התנוססה מצבה עתיקה ועליה נחרת התאר הבלתי המקצו: "איש אשר רוח אלקים בו". המצבה עומדת על קברו של רבי נחמיה מלין, אחד מגאוני של בריסק וצאצא לגדולי עולם, אשר נודע בצדקותו ורום מעלתו, וכלם ענו אחריו 'מקדש'. מדותיו היו נאצלות, והיה מעביר על מדותיו ודן בלאדם לכף זכות. מספרים, כי פעם התבטא אחד מפשוטי עם בבטוי של בוז על "חובת הלכות". נחרדו השומעים לשמע דברי הקלע על אחד מקדמוני הראשונים כמלאכים, ובקשו להענישו בדיו, אלא שרבי נחמיה עכב בעדם. "מדוע לא תנסו לדון לכף זכות?" שאל, וכאשר בלם המהו מהמקום פאן לכף זכות, פאר את דבריו: "חוששני, שמא לא הבחין אדם זה בין פשוט לבדחן, ויצא לו העגל הזה". היו הדברים לפלא בעיני העומדים, אלא שחזקה עליהם צויו של רבי נחמיה, ולפלא אתם התברר כי צדק בדבריו, בבחינת חכם עדיף מנביא. אותו כסיל, הביט בספר "חובת הלכות", וכאשר ראה בראש הדף את הכותרת "שער הבטחון", קרא בטעות "שער הבדחן", והסיק מכך כי ספר חדוד לפניו...

לא ננקל נחרתו בריסק של מעלה תארים פה נשגבים כמו "איש אשר רוח אלקים בו", ולא בחנם זכה רבי נחמיה לכך, שכן רבות שחו אחריו על רוחו הפבירה ועיניו הצופיות, ואגדות נפלאות התהלכו אודותיו. להלן אחד הספורים המפעמים אודותיו, מהם נתן ללמד על מדותיו הנעלות וראית הנולד. בלימיו, ישב רבי נחמיה על התורה ועל העבודה, כשאת פרנסתו שאב מחנות אריגים שאשתו הצדקנית נהלה בתבונה ובנאמנות. הוא עשה תורתו קבע ומלאכתו עראי, ומדי יום היה מקדיש שעות קצובות בקור היה יושב בחנות, כדי שאשתו תוכל להתפנות לצרכי הבית, ואף שם היה מקדיש בל ידע פנוי ללמוד התורה. תקופה ארפה התנהל מסחרם על מימנות, ורבים היו רוכשים אצלם בדים שונים, מתוך ידיעה כי אין אנשים ישרים ונאמנים מהם, ואין בהם עול במדה, במשקל ובמזורה. יום אחד, הגיע אליהם איש מדנים אחר, שהיה רמאי ונזבל, והחליט לפתח חנות מתחרה בסמוך למש לחנותם של רבי נחמיה ורעייתו. היתה פאן הסגת גבול וירידה שליממש לחייהם, אולם ברב אמונה ובטחון, שתקו השנים ולא תבעו את עולבונם. הכלגתם נמשכה בלי העת, גם כאשר המתחרה השפל הוזיל את מחירי בדיו באפן נפר, כדי למשוך אליו את הלקוחות הקבועים שפקדו את החנות הותיקה, ופעל בכל דרך כדי לשבר את משה לחם.

יום אחד, בעוד רבי נחמיה יושב בדך בחנותו וספר בדיו, הגיעה אליהם אישה משלחת נכבדת של נציגי העבא הרוסי. הללו בקשו לרכש פמות גדולה של בדים משקחים לצורך תפירת מדים לחילים, וכיון ששמעו כי במקום קמת חנות אריגים ותיקה, שבועליה ידועים בנאמנים וישרים, בקשו לערוך את קנייתם הגדולה במקום. בחושו המפתח, הבין הברנש הערמומי בעל החנות המתחרה, כי דג שמן נפל ברשתו, ולאחר שהציץ בחנות הסמוכה וראה כי רבי נחמיה יושב שם לבדו ושקוע בלו בתורה, החל לפתות את אנשי העבא בדברי חלקלקות לסור לחנותו. הוא הרבה עליהם דברי ערמה וחקפה, והצליח למכר להם פמות עצומה של בדים, במחיר מוזל ביותר. אנשי העבא יצאו שמחים וטובי לב, שכן המוכר הוזיל את מחירי הבד באפן מפליא, והיו בטוחים כי עסקה מצלחת עלתה בידם, אלא שאשת האמת לא ידעה. המוכר הרמאי, השתמש בשעת מדידת האריגים באמת מדה מזיפה, שהיתה קצרה באפן נפר מהמדה האמתית, וכך הצליח להערים עליהם ולהולכים שולל. הוא מכר להם אמנם פמות גדולה במחיר מוזל, אלא שהמדה הפלילית היתה נמוכה בהרבה מהמדה שבקשו לרכש, וכך הרויח בגנבה רוח עצום, שהאפיל בהרבה על ההוזלה הגדולה, עמה הצליח לסמא עת עיניהם והלהפילם בפח. בספוק רב, נגש המוכר לנעל את חנותו, בשלבו מתרוגן בלבו על התרמית המצלחת שבצע, ופנה לדרפו. זמן קצר לאחר מכן, יצא רבי נחמיה מחנותו, ובאירואים שלשל אל תוך חנותו של השכן, דרך החלון שהיה פתוח מעט, את אמת המדה המדיקת שלו. פנויה הנפוץ של האמה היה 'ארשיו', עלישם מדת הארשיו העתיקה שהיתה נהוגה בעבר ברחבי רוסיה, וארפה כשבעים סנטימטרים, ומיכן פי אמה זו של רבי נחמיה, היתה מדיקת להפליא.

לא עברה שעה ארפה, ואל המקום הגיעה פלגת חילים חמושה, ובראשם אנשי המשלחת שרכשו את הפמות הגדולה של הבדים. בעלי החנות הזעק אליהם, ועם התקרבו חשכו עיניו. הוא הבין מיד כי אנשי העבא גלו את תרמיתו, ולבו נפל בקרבו, שכן ידע כי ענש חמור חלוי ועומד נגדו, שהרי רמה את המלכות ואחת דינו למות. ידיו רעדו בעת שפתח את דלת החנות, אולם כלפואתו רכן לפתע שכנו רבי נחמיה ולחש באזנו: "הראה להם את אמת המדה המנחת תחת חלון החנות, כי היא מדידת צדק ואין בה שום פגם". חישמהר התעשת הסוחר, ולאחר שנגכנס אלי החנות הושיט מיד את אמת המדה לאנשי העבא. הללו בדקו שוב ושוב את ארפה, ולאחר שראו כי מדת אמת היא וארפה מדיק, יצאו פתחי נפש. "פנראה אבדנו חלק מגילי הבד בדרך", אמרו זה לזה, ולכן טעינו בחשוב, והמוכר נשם לרוחה. שנים רבות שמר הסוחר על סודו, על פי דרשתו התקיפה של רבי נחמיה. רק בעת הלוחו של רבי נחמיה, במוצאי יום טוב ראשון של חג הפסח שנת תרכ"ג, ספר את ספורו ברבים, והפעם רוחם של השומעים לשמע אצילות רוחו של המנוח.

מאורות

רבי יעקב צבי מפוריסוב זצ"ל
ליום ההולולא ב' בטבת תרמ"ט

בנו הגדול של רבי יהושע אשר מפוריסוב, בנו של 'היהודי הקדוש' מפשיסקא, מחשובי צדיקי דורו ורבים נאחרו לאורו. דברי תורתו פנסו בספר 'עטרה לראש צדיק', ובהקדמה לספר זה נכתב, שאמר על עצמו דבר פלא, שהוא דור שלישי שנקראו באותו שם. שכן אביו נקרא בלדתי יעקב אשר, וכאשר חלה אביו אבי 'היהודי', צוה 'החזקה מבלבלי' לטל את השם יעקב מבנו ולהוסיפו לאביו ונקרא מאז יעקב יצחק, וכאשר חלה הפו רבי אשר הוסיף לו המגיד מקוזניץ את השם יהושע במקום יעקב שנשל ממנו ונקרא שמו יהושע אשר. וכאשר נולד בנו זה, קראו יעקב צבי, ונקראו שלשה דורות בשם יעקב. התבלט מילדותו בהתמדתו בתורה, ואביו אמר עליו שאינו פועל בטל אלא עסוק בלימיו בתורה ובעבודה. פעם שאלוהו: הרי אמרו חז"ל שכל התורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, ונקצא אפוא שער בלנו להפך להיות פתחים כדי לקדם את התורה! השיב רבי יעקב צבי ואמר: "מלאכה אמרו ולא אמת. דהינו, שכל התורה שאין עמה מלאכה, יגיעה ועמל התורה, סופה שמשפתחת". שם משפתחו היה 'יבניו' בשם אבותיו, אולם פשעה שדך בפנישטוב על שחתו חותנו הנגיד רבי שלמה הלפרין, התגורר שם גם משפיל אחד בשם 'יבניו' שלא היה קרוב משפתחו, וכדי להתרחק ממנו החליף לו חותנו את שם משפתחו ל'אשכנזי' בשם משפתח אשתו שהיתה מוצאצי 'החכם צבי', מבנו יחידו ו"בנותיו הסתעפו משפתחות מבכדות בישראל.

יוסי דעת

מתיבת 'לקמצים' שבפרשתנו, שביאורה לשון אסוף וקבוץ התבואה בידי יוסף בשנות השבע, פירש רבי אליהו בחור את השם 'קמצו' שהוא מקבץ את-כספו, ומכאן שם האבצע 'קמצה' שלפני הזרת על-שם 'מלוא קומצו' שבה היה מודד הכחן את-הקטורת, ומוסיף שמכאן גם שם הנקודה 'קמצ' שבעת הברחה קומצים את השפתים, לעומת הפתח שבה פותחים אותו, הקמץ נחשב כאב והפתח כתולדותו, והם מתחלפים ביניהם בסוף פסוק ובאמתות, וכן בהברות פתוחות וסגורות. הקמץ נהגה כיום בשינויים מופלגים בין קהילות ישראל וכבר בדורות העבר החליפו ביניהם, וכן מצינו במדרש נחומא על תיבת 'אמור' שהוא נקוד פתח והכוונה לקמץ, וכן בדברי חז"ל 'לחולין - לא חולין', וכו משמע בספר הכוזרי, ויש עוד ראיות למכביר כגון מתרגום השבעים ששם מתחלף עם האות הלוועית שמבטאה כעין הפתח. כך היה גם מבטאם של הראשונים מבני אשכנז, וכן נראה מחירותם של פייטנים רבים שחוזרים קמץ עם פתח, ואף רש"י בעצמו מכנה את הקמץ בשם פתח. כבר רבנו בחיי כתב שבזמנו לא הבדילו בין קמץ לפתח, אך רוב שצריך להיות הברש ביניהם במבטא, "שהרי תנועת הקמץ גבוהה ועליונה ותנועת הפתח למטה ממנה". במשך הדורות ומבני הקדושי שבבטוי, החלו בני ספרד לבטאו כפתח, ורק הוקנים שבהם הבדילו מעט בין קמץ לפתח, ורוב בני אשכנז מבטאים אותו כעין החולם המקורי, ולחולם הוסיפו יו"ד כדי להבדילו מן הקמץ, אלא שהיוני הזה של קמץ השתמר גם אצל בני תימן, שנודעו במסורת כותיקה שבידם ובדייקנותם הרבה. מבטא נוסף יש לקמץ הנשמע כעין השורוק והקבוץ, הוא מיוחד בטעות לקהילות החסידים, אלא שבאמת כך היה מבטאם של יהודי פולין גליציה והונגריה ועוד, ולא דווקא לחסידים שבהן, ואף הוא נוצר בגלות הארוכה מסיבות שונות.

אבל אשמים אנהנו

הרף שנת תקצ"ד. בני העיר יאס שבמולדובה, מתהלכים קדורנית ולבם בליעמם. מגפה קשה משתוללת בעיר, הפוגעת בתינוקות עולי ימים שלא טעמו טעם-חטא. וכבר גבתה, רחמנא לצלן, קרבנות רבים ויקרים. בתי-הפנסיות התמלאו בצאר-אדם שהעתירו על-בטול הגזרה, רבים התענו וסגפו את-עצמם, וסכומים גדולים אף חלקו לצדקה, אלא שהמגפה ממשיכה להכות בעזי ופני כלם קבצו פארוו. בסתר-לבם ידעו בני העיר את הסבה השמימית לגזרה הקשה, שכן באותה עת שררה מחלקת קשה בעיר, לאחר שפמה מבני הקהלה קראו תגר על הנהגת רבני העיר והחלו לרדף אותם עד-חרמה, ולא היה ספק כי מן-השמים קנאו את-כבוד התורה, והגזרה נחתה בחתף על-העיר. פרנסי הקהלה שגרו שליחים מהירים אל צדיקי הדור, כדי לדעת על-מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ומה חרי האף הגדול הזה, והלכו נמנו ונגמרו כי הכל בעטיה של-המחלקת, שאינה פוסחת על-גדולים וקטנים באש התבערה. בצר להם, פנו פרנסי העיר אל הצדיק רבי משה צבי מסורן ובקשו ממנו לשבת בעירם, ולהעתיר בעדם לעצירת המגפה, אלא שהוא דחה את-ההצעה מטעם כמזם. נפו הפרנסים להזמין את רבי אברהם דוד מבטשטוט בעל "דעת קדושים", והוא הסכים תחלה, אלא לאחר ששמע מאחורי דלתו את-אנשי המשלחת משוחחים ביניהם ומתארים את-הכבוד הגדול שיפיל בחלקו והכסף הרב שיעלה בידו לאסוף שם, מהר לחזור בו מהחלטתו מרב ענותנותו. "לוי לעצתי תשמעו", אמר להם, "פנו אל רבי ישראל מרוז'ין, שכן הוא לא מתגרא לא מכסף וזהב ולא מפבז, ואין הדבר משפיע עליו כלל". שמעו הפרנסים לעצתו, וכן עשו.

פשוטע ביאס על האורח הנכבד שמתכוון לבוא אליהם, חרדה העיר בלה. שמעו של הסבא קדישא' מרוז'ין נודע בעולם בלו, וההערצה אליו היתה בה עצומה, עד שלא נותר אדם אחד בכל יאס בלה, שלא יצא לקבל את-פניו. פרנסי הקהלה ראו את-הנולד, וכדי להשליט סדר ומשטר במעמד קבלת הפנים, הודיעו מבעוד מועד לראשי השלטון המחוזי על הבקור המעט. ובקשו כי תילים מגסים וחסונים יעמדו על-המשמר וימנעו אסון חלילה. הרחבה הגדולה הסמוכה לבית-הכנסת הגדול שבעיר, השחירה בלה מאלפי יהודים שבאו לחזות בפני הצדיק, אולם שורה של חילים חמורי סבר, חצצה בינם לבין פתח בית-הכנסת, בו המתינו רבני העיר וראשיה. כדי לקבל את-פני האורח הנערץ, הם השלף ברחבה פאשר מרחוק נשמעו פרוסות הסוסים ושקשוק אופני הקורבנות, וכלם המתינו ביראת כבוד עד התקרב השיירה. הקורבנה ההדורה פלסה את-דרכה בינות לאנשים הממתנים, והמון אדם הצטופף מאחוריה מתוך צפיה לראות את-פני הצדיק. הרבי ישב בקורבנה והביט בעינים אוקבות ביהודים הרבים שהתאספו לכבודו, והנה ראה מחזה שצבט את-לבו וגרם לו צער רב. אחד החילים, שהיה פעסן וקצרות, אחז מקל עבה בידו והכה עמו על-ידו של אחד היהודים שנדחקו לראות את-פני הצדיק, ופצע אותה. הרבי ראה זאת ולבו נחמץ למראא צערו של-היהודי, אולם הדחק היה גדול עד שהלה נעלם מעיניו בדרגע. בקורו של הרבי נשא פרי, ולאחר שעמל קשות לישר את-היהודים ולהשקוט את המחלקת הקשה, אחר שבני הקהלה קבלו עליהם את-מרותם של רבני העיר ללא עוררין, התקבלו התפלות במרום והמגפה נעצרה.

פארבע שנים חלפו-עברו, ובאביב שנת תקצ"ח נאסר הסבא קדישא' מרוז'ין, בעלילת שוא של הצאר הרוסי. במשך קרוב לשנתים ימים, נמק הצדיק בבית-הסתר וסבל יסורים קשים. העולם היהודי היה פמרוקה וטובי השתדלנים פעלו לשחרורו, אף הצאר הרוסי הקשה את-ערפו ופא מענ כל-בקור בבית-פלאו של הרבי. לאחר שלמונים רבים ובזכות היותו מקרב למלכות, הצליח סוחר גדול בשם ר' יחזקאל מזונויץ, שהיה ממעריציו המקשרים של הרבי, לקבל אשור בניסה אליו לזמן קצוב של רבע שעה. בשמחה גדולה קבלו הרבי ואמר לו: "שמע נא, יחזקאל אהובי. רבות חשבתי מדוע נענשתי בענש בה חמור של ישיבה בבית-הסתר, ולא מצאתי בו שום עול. אלא שנזפרתי, כי לפני שנים מספר, בעת שבקרתי בעיר יאס, הכה אחד היהודים שם שבא לראותני, בידו שוטר העיר, וידו נפצעה. חוששני שמא מן-השמים הענישוני בגלל שגרמתי בעקיפין צער ליהודי. טל נא מפתח זה ופנה עמו לביתי, ובקש מבני משפחתי לפתח בו ארון מסים שבו נמצא צרור הפספס שקבלתי בבקורי ביאס. את-הסכום בלו קח עמך וסע ליאס, שם תחפש את היהודי המכה, שלפי זכרוני שמו הוא 'נול' המוזג', ומסר בידיו את-הסכום בלו כפצוי על-הצער שנגרם לו בעטיו".

אפוף תהמה יצא ר' יחזקאל מכלאו של הסבא קדישא', נתון תחת הרשם העז של דברי הצדיק, אשר לא מצא בו שום עון למעט הצער שנגרם ליהודי אחר, ובעטיו הוא מתיר רבות בבית-הכלא, ומיד פנה לביתו של הצדיק. לאחר שקבל לידו את הצרור הגדוש שהיה שם, יצא בלוח שני אנשי צורה מחסידי הרבי אל העיר יאס, ולאחר חקירות ודרישות התברר, כי היהודי המכה כבר נפטר לבית-עולמו, וכאשר פנו לרעייתו והזכירו לה נשפחות, התפלאה מאד. "המכה שקבל בעלי היתה מכה קלה והפצע שנגרם לו התרפא חיש-מהרה, והוא עצמו שבח מהר את-כל המארע", אף החסידים הפצירו בה לטל את-הסכום הגדול בדמי פצוי על הצער והנזק. בנוסף, נכנסו מנין של עשרה יהודים ועלו על-קרבו של ר' יחזקאל המנוח, שם בקשו את סליחתו בשם הרבי, ועם חזרתם לביתם, הגיעה אליהם השמועה המשמחת על שחרורו של הסבא קדישא' מכלאו. ♦

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

וישן ראובן אתם (מב. כב) - ואם תאמר, ועל-מי סמך ראובן שימירו אחיו בנותו שכן היתה? ואדרבה, לדעתם עשו יותר רחמנות במקירתו מהניתו בבור, כמו שכן אמר הפתוב שאמר להם יהודה לבו ונמקרונו וגו' ודגנו אל-יהויבו, ומה תרעמת מתרעם ראובן באומר הלא אמרתי וגו', כיון שדבריו עשו והוסיפו לרחם בנוצר. דע, כי עקר טענת ראובן היתה, באמרו ויד אל-יתשלו-יבו, כמו שפרשתי שם, שנתפנו להצילו מידי אדם שהוא בעל בחירה ורצון, זה הוא עקר הפנה, וטענה זו צודקת גמרינו לכל ימרוהו לנכרים שמשעיהם מעשה בחירי, והמכר גמרינו מכניסו בגדר סגנת מות מהנכרים, וגם שיטנו בספק דבר רע. וצא ולמד מה שאמרו ז"ל, שקנה אותו פוטיפר למשכב-זכור ועל-זה נסתרם, והוא אמרו אל-תחטאו אתם בילד לעשות בו דבר, אלא השליכוהו אליהבור. ומזה-נפשו, אם הוא תיב מיתה - חיות הנמצאות שם יתרגוהו, ואם לאו - יהיה לאות החיים, מה שאין דבר זה בשליחותי די אדם. ולא שמעתם - פרוש, לא הבינום דברי. ומה שאמרו שהגרה באה על-האכזריות ושלא קבלו התחננותו, ולעולם בגוף המעשה לא עשו עולה, לא כן הוא. אלא ש-דמו הנה נדוש - כי תיבים הם בשליחותי דם בו ונתונים היו בסגנת מרגלים שהוא משפט מות, ולכד זה גמרינו לא יכנס ראובן באשם עמקה כי הוא לא היה במקר, ומעשה ראובן נלמד להיות עמקה לבד, ובגמר הדרישה יתתיב המתיב ויפטר הזכאי בדינו: חלילה לי וגו' (מב. יז) - פרוש, אם ה' מצא לכם עון, אני לא אדון על-הדבר, אלא על-מה שנתגלה לי מהמשפט הצדק, ועל חטא זה אני שופט, היאיש אשר נמצא וגו' יהיה-לי עבד וגו', ואתם עלו לשלום וכו'.

דברי הימים

בג' בטבת תר"ג, נפטר 'הקונסול' רבי יעקב חי עבו מצפת, בנו של רבי שמואל עבו אבי המשפחה בארץ ישראל, שהגיע אליה מאלגיר והשתקע בצפת, בה התמנה לקונסול צרפת בגליל והפך למנהיג הקהילה היהודית באזור. האב שיקם את מבנה ציון רשב"י במירונו, ולאות הוקרה על-כך כתבו בני קהילתו ספר-תורה לכבודו, והכניסוהו ב"ג' בעומר תקצ"ג בשירה וריקודים מביתו שבצפת אל בית-הכנסת שבכפר מירון, ומאז ממשכים צאצאי המשפחה במסורת עתיקה זו. על שם המשפחה עב"ו נמסר, כי הוא נוטריקון הפסוק עשויים באמת וישר.

בה' בטבת רצ"ג, נהרג רבי שלמה מולכו על-קידוש השם. הוא נולד בליסבון בית כפורטוגל למשפחת יהודים אנוסים, ולאחר שנפגש עם דוד הראובני שב ליהדותו ונימולד, וחלפי את-ישמו דיוגו פירש לשם היהודי שלמה. עקב התנגדות המלך למעשהו, ברח לסלונקי ושם למד במהירות מפליאה את התורה, ותוך זמן קצר נעשה בקי נפלא בתורת הקבלה, עד שאמרו עליו שמו השמים פתחו את-לבו כאולם. אולם הוא גם השתמש בקבלה מעשית, ורבי חיים ויטאל כותב שזו הסיבה שנהרג ונאבד מן-העולם. את שנת הגאולה חזה בשנת רצ"ב, ולבסוף נהרג סמוך לה, לאחר שהאינקוויזיציה ברומא דרשה את-ימותו עקב שיבתו ליהדות, יחד עם רבו שהוגלה לספרד. רבי שלמה הועלה על-המוקד במנטובה שבאיטליה בהיותו כבן להיבצל ממוות, השיב שהוא מצטער על שנותיו הראשונות בהן עדיין לא הכיר את-התורה, וכיצד ישוב עתה מדרך האמת. שמו נזכר בהערצה בידי גדולי הדורות, ובהם ה"בית יוסף" שהמגיד שלו כינהו 'שלמה בחירי', חיברו 'ספר המפור' נדפס בחייו, ובו דרשונו על הגאולה.

אל "האמרי יוסף" מספיקא הגיע פעם רב אחד שגיד אחר קמוץ בין קהלות ישראל, והוא קבלו בסבר פנים יפות וכבודו מאד. לכבוד האורח, השפים הרבי קום והתפלל לפני הזמן הקבוע, ולאחר מכן השתדל בעדו ואף בטל לשם כך את שעורו הקבוע. אחד ממקורביו תמה על-כך, והעלה את-פליאתו בפני הרבי: "הרי אותו רב אינו זכאי אפילו לחצי הכבוד שהרבי מנחיל לו, ומדוע חרד הרבי לכבודו הרבה גדולה?" השיב הרבי וספר, כי פעם נזקק בעצמו למעות לצורך מצוה, וכאשר הגיע לאותה עיר והלך לבקר רב זה, לא כבודו הלה כלל ולא השתדל בעבורו כדי נקיפת אצבע. "ומפיון שקששתי שמא נותרה בי תרעמת עליו, התגברתי עלי-עצמי לשלם טובה תחת רעה, ולכן קרבתני אותו יותר מן-הראוי וטרחתי בשבילו כדי לעקר מלבי כל חשש נקמה".

ה"אמרי אמת" ישב פעם עם אחד מרבני דורו, אשר שמר טינה לרב אחר שגרם לו צער ועלבון לפני שנים רבות. נסה הרבי להפיק את-דעתו בדברים, אך לא עלתה גידו. בין שפך, הוציא מכיסו מכתב והגישו לאיש-שיחו כדי שיקראנו. החל הרב לקרא כמה שורות ומיד הפסיק, שכן המכתב הכיל חרופים וגדופים נגד ה"אמרי אמת", בדברים שאין הנפש היפה סובלתם, אולם הרבי דרש ממנו שיקרא את-המכתב עד-תמו. קשטים, ספר לו הרבי, כי את-המכתב קבל עוד בחיי אביו, והכותב הנו סוחר שורים אחד, שדמה בנפשו כי הרבי גרם לו עולה פלשתי. "דע לך", אמר הרבי לאותו רב, "כי מאז קבלתי את-המכתב, אני נוהג לעיין בו מדי יום לפני התפלה, ואני מוחל וסולח לכותב בלב שלם, ולא עוד - אלא שאני מתפלל בעדו שלא יזקק חלילה עקב כך".

בביתו של רבי חיים אורבך מלונגטשין בעל "דברי משפט" התאכסן פעם אורח אחד, והוא התפסה במעיל היקר של הרב. בבקר, יצא האורח מזהבית קשה הוא נוטל עמו את-המעיל היקר. כשנודע היקר לבעלת-הבית, מהרה להודיע זאת לבעלה הרב, ואמרה: "ראה נא ביצד מתנהגים האורחים, המשלמים רעה תחת טובה", ודרשה ממנו לרדף אחר הגנב. דלק רבי חיים אחריו, וכשמצאו אמר לו שלש פעמים: "הנני מוחל לך במחילה גמורה על-מעילי שנטלת ממני, ואני נוהג לך במתנה". כששב לביתו, אמר לאשתו בשמחה: "כמה טוב עשה האורח שנטל את המעיל, שכן קר גדול שורר בחוץ, וכיצד היה יכול להמשיך בדרכו ללא מעיל קמחם לגופו!?"

ה"חפץ חיים" הלך פעם עם-חנתנו רבי צבי לוינסון ברחובות וילנא, ובדרך נגש אליו אדם אחד, ועשה את-עצמו פאלו הוא מפרח אבק ממעילו של ה"חפץ חיים", אך למען האמת גנב מכיסו רבלי-כסף ונעלם בדרך-גוע. החל ה"חפץ חיים" לתור אחר אותו עובר-ארח, כי בקש לשלם לו על טרחתו שנקח את-מעילו, וכשראה שהלה נעלם, הצטער מאד, שכן מימיו לא קבל טובה ממישהו בחנם. כשהגיע לאכסנייה שפשש בכיסו, ולהפתעתו לא מצא בו את-הרבלי. העיר חנתנו ואמר: "לא לחנם נטפל אליך אותו אדם, שכן מר-הסתם נטל במשיכה את המטבע מכיסך". אורו פניו של ה"חפץ חיים" ואמר בשמחה: "אם כך טוב הדבר, שכן בכך שלמנו לו על-טרחתו..."

אשה אחת עמדה פעם לפני החזן אי"ש בדירתו, ואלה הוא פסק לטובת הצד השני. לא פסקה האשה מלשפף בפניו את מירלבה, והציקה לו על שלא זכה אותה בדיון. לאחר זמן-מה עלה ברעיונו של החזן אי"ש, ביצד להצדיק את-האשה, ובטנם זמן אותה שוב. קרא לאחד מתלמידיו ובקש להציע בפניו את-נימוקו, כדי לכדק אם סברתו נכונה. לתמיית התלמיד הסביר החזן אי"ש, שהוא חושש שמא יש לו נגיעה אישית לטובת האשה, מפני שהיא צערה אותו כל-כך הרבה ולכן רוצה הוא לגמול לה טובה, ומפיון שחושש הוא שמא אין הסברא נכונה, לפיכך רוצה הוא להציע אותה בפניו, כדי שיבדק בלי משוא פנים את אמתותה ונכונותה.

מדותיו של רבי משה פינשטין היו נאצלות ונפלאות, ובעצמו התבטא ואמר שמעולם לא נעלב ממישהו שגאמר עליו. פעם פנה אליו בעל בית-הדפוס שבו הדפיס את-ספריו, וספר לו, כי מאן-דהו הביא אליו ספר להדפסה, ובו הפרוד תשובות רבות של ה"אגרות משה", ולא הסתפק בכך אלא כתב בלשון זלזול וגנאי כנגדו. שמע רבי משה את-הדבר, והורה לו להדפיס את-הספר ללא כלי-שני, ונקמ: "אדם המדפיס ספר, זקוק בדרך-כלל לרוחנים ממנו, ומפיון שכל-יהודי צריך לגמול חסד עשה-זולת, אין להמנע עקב סגנון כתיבתו, ועליך להדפיס את-הספר בעבורו".

רבי משה יצחק גולדשמיד מיקורי ירושלים, היה מראשי פולק הולנד ואמסטרדם, ונודע כאיש אמת ובעל-חסד. בעצמו התבטא פעם ואמר שמעולם לא שקר, ובמהד זו הוא מתפאר. תקופה מסוימת התעוררו חלוקי דעות בענין הנהגת הכולל, ותוד כדי המחלקת הגיע אליו אחד מראשי החוקמים, ובקש ממנו להלואה בסכום נכבד. לא הסס רבי משה יצחק, והעניק לו באצילות-נפש את ההלואה המבקשת כמשיב טובה תחת רעה, ובקש מהלונה שלא יודה לו כלל על-הלואתו.

אל ביתו של רבי חנוך הניך מבגדיו, נכנס איש אחד, שגרם לו פעם צער רב, והרבי קבלו במאור פנים. לתמיהת בני הבית על שהוא מכבדו, אמר הרבי: "הצלחתי לפעל בנפשי לאהב אותו".

מטעים

ויען יוסף את-פרעה (מא, טו)
בטעמי דרנא תביר, כי יוסף התנהג בענוה ואמר שכל-חכמתו אינה אלא מידי הקב"ה, ולכן תבת אלמים בטעם זקף גדול, שתלה הכל בו, (בני יוסף)

בעמדו לפני פרעה מלך-מצרים (מא, טז)
תבת בעמדו בוקה גדול, כי יוסף עמד לפני פרעה בגאון, לא ירע ולא שתתחה לו, (דיוקם על-התורה)

ותכלינה, ותחלינה (מא, כג-כד)
תבת ותכלינה בוקה גדול, כי בשבע שנות השבע התהלכו כלם זקופים ושבעים, אולם ותחלינה שני הרעב באזלא גרש, כי הלכו לחפש אכל וגרשו מכל מקומם, ואף צורת האזלא היא בהחזרת פנים, כי בעת רעב אין איש מכיר פנים לשני, (דברי יחזאל)

כלנו בני איש-אחד נחנו (מב, יב)
כלנו בוקה גדול, כי עם ישראל כלם בני איש-אחד הם, ומטרת כלם רק לאוקמא שכינתא מעפרא.

אבל אשמים | אנחנו (מב, כא)
שני טעמי ורקא בזה אחר זה, וכן רק שלש פעמים בתורה, ורקו יש כאן, על הטרט אחי יוסף על שזדקוהו בגור מלא נחשים ועקרבים, ואף צורת הזרקא דומה לנחש המרמו על-ידי, (אור תורה)
ויש שמצאו כאן רמז למנהג אשכנז, לומר את הודיו ביום-הכפורים בגנון להתעוררות, (ברכת איש)

מדגש

על "ותפעם רוחו" מפרש רש"י שרוחו כשקשה בתוכו כפעמון, ואלו אצל נבוכדנאצר נאמר "ותתפעם רוחו" ששם היו שתי פעימות, שכחת החלום והעלמת פתרונו, שתייהן במובן של יגזוע פנימי, אך ביום משמשת המלה "ותפעם" במובן של התפעלות נרגשת והיובית. משמעות המלה 'פעם' היא פסיעות וצעדים, כמו "מודיעו פעמיו", שכן בשעת ההליכה נשמעת מפת הרגל, ומכאן גם הצורה 'פעמי משיח', או 'שם פעמינו' במשמעות של אדם הצועד לדרך מסוימת. מכאן נוצר הפעמון שמתקשקש בעגבל שבתוכו כדברי הרד"ק, ולב פועם הנוקש. משמעות נוספת למלה 'פעם' היא במספר, כמו ביריחו שסובבו את-העיר שבע פעמים, ויתכן שגם הוא נגזר מהצעדים. בלשון חז"ל מופיעה המלה 'פעם' פעמים רבות, וביום משתמשים בה גם במובן של הזמן שכבר עבר.

ממלה

בתקופת רבנותו של רבי יוסף דב מברסקי, שררה במדינה בצרת קשה, ורבים רעבו לקחם. נחלצו עסקנים שונים לעזרתם, אלא שהלכו משלו בתפקידם והעניינים נותרו רעבים. נאנח רבי יוסף דב ואמר: "בפרשת מקץ מספר, כי יוסף יעץ לפרעה לקבץ מזון בשנות השבע בהכנה לשנות הרעב, ולכאורה עולה התמיהה, מדוע לא חשב יוסף שמא בסוף ינחם הקב"ה ויבטל את-שנות הרעב? אלא שלכן התחכם יוסף ויצוה למנות פקידים עלי-הארץ, שכן בטוח היה, שבאשר יתמונו פקידים לחלקת מזון, הלכו כבר יביאו במעשיהם רעב שלי-מש?".

עליהכנוי 'צפנת פענח' שבו בנה פרעה את-יוסף, מבאר רש"י: "מפרש הצפונות". ותמוה אס-יך, שהיה לו לכנותו 'פענח צפנת' אלא שיוסף זכה למדרגת גלוי הצפונות, בשכר ענותנותו והסתרת מעלותיו. ומשום שהיה 'צפנת' והצפין עצמו, זכה ל'פענח' - להיות מפענח הצפונות... (ה'שפת אמת')

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

גם חנכה קרמו בסדר אל-הי"ב: אנטיוכוס פגרים גזרו דנקטל החודש יום ז' ח' (שבת ומילה). טהר יוחנן פהו, לאל סמכו עזרו פה. צדיקים קדושים ראו שנגלק תמניא. וכן באתב"ש: אנטיוכוס תברו, פגרים שרפו, גברו רחמנים, דרכו קשתם, הרגו צורריהם, ומצאו פה, זכר עשה, חנכה סדרו, ט' גרות, ישראלים מדליקים, פהנים לויים. (חנוכת הבית לדוד)

למה מניחים את נרות החנכה למטה מעשרה טפחים? כדי לעשות את המצות בצניעה. ומדוע אם הניחה למעלה מעשרים אמה פסולה? לרמוז כי היהרה פסולה. (החיד"א)

למה תקנו חז"ל להדליק נרות חנכה בפרהסייה ולפרסם את הנס, ולא תקנו קריאת המנוחה כמו בפורים? מפני שכבר קבעו אנשי כנסת הגדולה שאסתר הוא סוף פלה נסים שנתנו לבתה, ומאז פסקה רוח הקודש. ורמז לזה, שבתבי הקדש הם כ"ה, וחנכה הוא כב"ה בכסלו, לומר שהוא לאחר כ"ה הפסחים ולא נתן לכתב. וכן רמז בתבת חנכה שהיא נוטריקון ח' גביאים, ו' פתובים, ח' מגלות, לומר שמקאן ואילך לא נתן להכתב ולכן עשו פרסום על ידי הנרות. (רבי יוסף חיים זוננפלד)

רמז בשם חנוכה, שבח' ימים היו מעלים במנורת בית המקדש ז' נרות, ויחד הם נ"ה והנס החל כב"ה לחודש פסלו. (תורת חיים)

חנוכה היא נוטריקון: נעשה ונגמר התימת פלה עולם, חיים נעימים הצלחה וברכה פראוי, פי זמן החנכה הוא גמר התימה טובה כמובא בספרי הקדמונים. (אמרי מ"י)

חנוכה נוטריקון: השמונאים נלחמו ונצחו פלה היננים, קשים נכנסו ופנו פלי התיכל, חביבין נמצאו ונקרקע פד השמן, חתום נמצא ובטבעת פהו הגדול, חתום נגלית והספיק פל השמונה, חכמים נמנו וקבעו פסלו הפא, ח' גרות ולגמור פלה הלהל. (המאסף)

שלשה פסוקים המתחילים בתבת פ' מובאים במסורה: פי בספות הושבתי - סכה, פי ברחוב גליון - ערוב, פי נר מצוה ותורה אור - נר חנכה, פי - שפשר בגבה י' ופסול מעל כ'. (פני דוד)

ספורים

באחד מימי החנכה, ישב רבי אברהם דב מאבריש בעל "בת עין", ואמר: "בפרשת וישב הנקראת בחנכה או סמוך לה, נאמר ויהי כמשלש חודשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר פלתיך. וכן מתבאר הפסוק על פי הדרש. בפרוס החנכה, בחודש השלישי לראש השנה, בו גמר החתימה הטובה, עומדים מלאכי חבלה לפני הקב"ה, אשר השם הוי"ה כלו נמצא בשם יהודה, ומקטרגים על פנסת ישראל השקועה בתאותיה, ותובעים את ידינה לשרפה. וכש' הוא מוצאת, טוענת פנסת ישראל ל'איש אשר-אלה לו אנכי הרה' - הריני דבוקה רק באבי שבשמים, וראיה לכך הפרנא למי החתמת והפתילים והמטה האלה - ראה נא את הפתילות והשמנים שאנו מדליקים בחנכה המעידים פי אנו דבוקים בקב"ה באמת, אלא שאנו נכשלים לעתים בצוק העתים בדבר חטא ועון. ויבר יהודה ויאמר, צדקה ממני, פי על-פן לאינתתיה לשלה בני' - מקבל הקב"ה את דברי פנסת ישראל, ואומר פי כבכול האשמה תלויה בו, מפני שלא נתתיה לשילה בנו, ועדין לא הביא את המשיח זה קרוב לאלפים שנה". וכשסים, אמר הרב באנחה: "רבונו של-עולם! למה עוד תתמהמה? מהר ושלח לנו את משיחנו לגאלנו!"

שנה אחת בימי החנכה, נערך בבית מדרשו של רבי משה מרוזודוב סיום הש"ס. בדבריו הזכיר הרבי את המונא בתרגום שני על מגלת אסתר, פי בפסא של שלמה המלך, היה חקוק ציור של מנורת בית המקדש, ובשבעת הקנים היו חקוקים שמות שבעת רועי העולם, ושם מנויים שמותם שלא פשמות שבעת הרועים שהם שבעת האשפיון, אלא: אדם, נת, שם, אברהם, יצחק, יעקב, ואיוב חסידא ביניהם. ויודעים אתם מדוע נמנו דוקא אלו? שאל הרבי, והשיב: "מפני ששלמה המלך ראה ברוח הקודש, פי עתידים בני ישראל לתור אחר שמן טהור להדלקת הנרות, ולכן חקק את שמות שבעת הרועים הלה, שבבלם מצינו לשון ברכה, כדי שהשמן יתברך בדרך נס. ואצל איוב נאמר: 'זה' ברח את אחרית איוב מראשתו'."

הכנותיו של ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר טרם הדלקת נרות חנכה, היו נמשכות זמן רב, והיה משוטט בביתו כשהוא שקוע בשרעפיו בדבקות נפלאה. אחד מחסידיו עקב פעם אחריו והתפלא לראות, פי אחרי פל ההכנה הארבה, היה נראה בשעת הדלקת הנרות באחד האדם. הביע הלה את תמיתתו בפני הרבי: "וכי ההכנה למצוה גדולה יותר מהמצוה עצמה?" ונענה: "הרי עשית המצוה היא גכה עליון ובהשפעה מפורם, והיא מתקבלת בפורם גם כשעושים אותה בפשטות. אולם ההכנה למצוה תלויה בפעולות האדם, ולכן יש להרבות בפעולות ולהתכוון אליה פראוי."

שמשו של רבי אלימלך מטאש היה תמים מפלג, וכשהיה הרבי מכין את נרות החנכה, היה שואל אותו: "פמה מדליקים היום?" והלה היה משיב בתמימות: "אמש הדליקו פד וכו'", ולא אמר את מספר הנרות של-היום, מפיון שדמה את נרות החנכה עם מי ספירת העמר, וחשב שמי שפזכיר את מספר הנרות, פבר יצא די-חובתו ולא יכול לברך. הנוכחים לא הבינו את פונת הרבי, אולם החסידים פרשו, פי עשה פן כדי לעורר זכות למעלה, עד פמה מקפיד אפלו אדם פה פשוט ותמים על דקדוק ההלכה.

היה היה

קרננו קערתי־בסוף אחת

רבי משה מוישגורד, היה מחשובי תלמידיו של 'היהודי הקדוש' מפשיסחא, והיה חביב עליו מאד, עד שהפך להיות בן־ביתו, וישרת אתו ויפקדוהו על־ביתו וכל־ישלו־ו בתו בידו. הדבר היה בתחלת החרף, פאשר אחד מאנשי שלומו של 'היהודי' הביא לו כמתנה קערה עשויה מכסף טהור, כדי להזכר בפניו בדבר ישועה ורחמים. 'היהודי' שמח מאד במתנה היקרה, אולם לא לשם עצמו התפנו, אלא לשם־שמים, שכן החליט ליעד אותה לימי החג הקרבים ובאים. פעמים רבות חזר הרבי וספר לאנשי ביתו, על המתנה היקרה שקבל ועל־פונתו להשתמש בה בימי החג הקרבים ובאים, וככל שהזמן הלך והתקרב, הזכיר את־הדבר בהשתוקקות עצומה למצוה. והנה הגיע ערב יום ראשון של־חג, ולפתע נזכר רבי משה, נאמר־ביתו של־הרבי, כי טרם הטבילו את הקערה במקוה טהרה פדיו, ובהעדר הטבילה לא תהיה האפשרות להשתמש בה. מהר רבי משה, ונטל את קערתי־הכסף היקרה בידו, ואץ אל המקוה כדי להטבילה. הירידה אל המקוה של פשיסחא באותם ימים נמשכה במשך למעלה ממאה מדרגות, והבור עצמו היה עמק מאד למעלה מקומת איש. כדי לטבל, היו עומדים על המדרגה האחרונה שהיתה רחבה מעט, וממקרים לצאת בחפזו, שכן המים עצמם היו קפואים עד כדי סכנה. אתרע מזלו של רבי משה, וכאשר הושיט את־ידיו כדי להטביל את־הקערה הפכה בתוך מי המקוה, נשמטה זו מידיו וצללה פעופרת במים אדירים. בהלה אחזה אותו, שכן היטב זכר את דברי הרבי על השתוקקותו להשתמש בקערה בחג, ועל־אף הקר העז, החליט לנסות לאתר את־האבדה. אחר שפשט את־בגדיו, צלל אל המים הקפואים והעמקים וגשש בהם בידיו הרועדות מקור, אולם העלה חרס בידו. שעה ארבה בלה בתוך המים, כשגשמתו כמעט פורחת מגופו מרב צינה, וכשחש כי כבר הגיע לידי סכנה מוחשית, יצא החוצה בדאבון־נפש.

עם שובו לבית הרבי, נדהם רבי משה לשמע, כיצד הרבי יושב ומספר לאנשי־ביתו על חפצו הגדול לחודש את־הקערה היקרה, והפליא שעה ארבה את חשיבות המתנה ואת אשרו הגדול להשתמש בה בערב לאחר הדלקת נר חג. דברי הרבי הגבירו את־פחדו של רבי משה, שחשש מתגובת הרבי כאשר ישמע שהקערה אבדה במקוה, וכחץ מקשת שב אל בור המים, כדי לחפשה שנית. שוב ירד וטבל במים הצוננים, שוב גשש והתאמץ לחפשה בפנים, אולם לשוא היה כל־עמלו. והנה הגיע זמן תפלת מנחה, ולאחריה תפלת ערבית. הרבי הדליק כבר את נרות החג, ורבי משה עומד ורועד בלו מפחד. שעה ארבה יושב הרבי ליד הנרות, ואמר בדבקות את הפזמונים והתפלות, ולאחר מכן נטל ידיו לסעדת הלילה. מיד לאחר שצצע את־הלחם, התבטא הרבי כי הוא משתוקק כבר לאכל את־המקור מתוך הקערה החפשה, ורבי משה החליט לנסות שוב לחפשה. הפעם האירו מן־השמים את־מזלו, ומיד פשיד אל־המים, ראה להפתעתו את־הקערה צפה אל־מולו, ובנקל הצליח למשוטה מן־המים והביאה לבית הרבי. באין רואים נקה אותה פראוי והניח אותה במטבח, ואחר זמן קצר ראה כיצד מכניסים אותה אל־הרבי, והכל בא על־מקומו בשלום.

עברה כמחצית השנה, במהלכה לא ידע אף־אחד את הרפתקאותיו של רבי משה והקערה, והנה הגיע חג השבעות. 'היהודי' נסע אל רבו 'החזה מלבליו', ושם פגש את רעו הטוב רבי דוד מללוב. גם רבי משה מוישגורד, בן־ביתו של 'היהודי' היה בבלביו, ולפתע תקפו אותו כאבי שנים עדים, שהסבו לו יסורים בלתי נסבלים. באין־אונים, פנה רבי משה אל רבו 'היהודי', ובקש להפזיר את־עצמו לפניו כדי שיעתיר בעדו. אולם כשבקש להפגס אליו, ראהו יושב עם רבי דוד מללוב והשנים משוחחים יחד. המתין רבי משה בסמוך לפתח, והנה הוא שומע את רבי דוד שואל את 'היהודי': "איך מספנים אדם מישראל עד פדיו־כד? וגם תשובתו של הרבי הגיעה לאזניו: "בקשתי לבדק עד היכן מגיעה אהבתו אלי". רבי משה לא הבין אל־מי פגת שיתתם, שכן היה טרוד בקאבי שניו. פאשר נכנס לרבו והתאונן בפניו על־יסוריו, אמר לו 'היהודי' פד: "הפגס נא לבית־המדרש, הוצא את הזר הקדוש לחמש שמות. פתח את־המקום העוסק בפסוקי יופיע, יזיבא, יזיט של קריעת ים־סוף, תן את־אצבעך על השן הוואבת, ואמר את דברי הזר שלש פעמים, ובטוחני שתתפרא מיסורך". עשה רבי משה כן, ולמרב פליאתו הועילה הפגלה באפן נפלא, וכאביו נעלמו בן־רגע. לאחר שהתישבה דעתו, הבין למפרע את תכן שיתתם של 'היהודי' ורבי דוד מללוב. "הרי הם דברו עלי", אמר לעצמו, "ויוצא אפוא שררבי ידע בדיק על הליכותי החוזרות ונשנות אל־המקוה, והפגנה העצומה שהייתי בה, והוא אף השיג עלי בעיני־קדשו ופדאני מרדת שחת".

ומספרים, כי רבי משה האזין גם להמשך שיתתו של רבי דוד מללוב עם רבו 'היהודי', ושמע כיצד 'היהודי' מתנצל בפני רבי דוד ואומר לו, שאם מקפיד הוא על־אדם פלשהו, אז הלה נענש תכף מן־השמים. תמה רבי דוד לשמע הדברים, ושאל: "כיצד אפשר להקפיד על־יהודי?! 'היהודי' תקן את־עצמו ואמר: "לא היתה פונתי להקפדה, אלא אם גורם לי אדם פלשהו חלישות הדעת, אזי הוא נענש מיד". ושוב תמה רבי דוד והקשה: "וכי אתר שתהיה חלישות הדעת על־יהודי?! הזכיר לו 'היהודי' את דברי הגמרא 'חלש דעתה דרבי יוחנן, אולם רבי דוד אמר מיד: 'הליעור יוד! יודע אתה מדוע ספרו לנו חז"ל דבר זה? כדי שידע שדבר זה אינו נכון לנו לעשות..."

מאורות

רבי עזאל מיליש מעיר־הקדש
ליום ההלולא ב"ה בכסלו תקמ"ו

מגדולי גאוני וצדיקי דורו, ומחבר ספרים חשובים. נולד בשנת תק"ד למשפחה מיוחסת, מגזע המגלה עמקות הרמ"א, הב"ח, המהר"ם מלבליו, רש"י הקדוש, ומעלה בקדש. מצעירותו נודע בכשרונותיו הגדולים, ובגיל י"ד כבר נשא דרשה גאונית שהפליאה את־שומעיו, ולמים נפסקה בספרו. היה מחשובי תלמידי המגיד ממזריטש ועוד זכה לנסע אל הבעל־שם־טוב, ומזכיר דבר־תורה משמו בספרו: "על־דרך ששמעתי מפי איש קדוש וטהור רבנו ישראל בעל־שם־טוב". שמש ברבנות אוסטרובצא, אולם סבל מרדיפות אנשי העיר, ואלו גרשוהו בערב שבת. מספר, כי יהודי פשוט אחד בקצה העיר ארך אותו בשבת, והבטיחו כי בשכר זאת יזכה לחתן תלמיד־חכם. ואכן התקיימה ברכתו, והלה השיא את־בתו לרבי אריה ליבוש מאזרוב מתלמידי 'החזה' ו'היהודי הקדוש'. עיר רבנותו השנייה היתה ריטשוב, ומשם עבר לנישטאט, בה נפטר בהיותו בן מ"ב שנים בלבד. צדיקי הדור פנוהו ע"כ"ד השם נטריקון עזאל בן־דעזיל, ואמרו עליו שלא טעם טעם חטא, בעדות אחיו רבי יצחק מצוואר, שכותב עליו שלא מש מתוך האהל והמית עצמו על־התורה. הותרו חבורים נרחבים וידועים: 'מנהג הטהרה' - על הלכות שבת, שעליה מופיעה ההסקמה היחידה של הרבי ר' אלימלך מליזנסק, 'תפארת עזאל' - על התורה ואגדות חז"ל, 'תפארת הצבי' - על מסכת ביצה, 'קרב שלמה' - על סגיות הש"ס, ופעך הדעת טובה - על מסכתות שבת וקבלות.

יוסיף דעת

בעבר, נהגו רבים לשחק בחנוכה בקלפים, הם 'קארטין' או 'קוויטלאך' בלשון אשכנז. אולם גדולי הדורות התרעמו עליהם משום 'משחק בקוביא'. החיד"א כתב על 'יעול הקרטין' שאי אפשר להם כי נגמלו לנפש רעה. 'הקדושת לוי' כתב, שהפצת ההפסדה וקל בעיניהם דבר זה, אולם יש בודאי קליפה גדולה שלא ראוי להזכירה, והמשחק בה נשכחת ממנו יראת ה', וכשל בגול ומיטמא בקליפות. ה'בני יששכר' כותב שקרטין בגימטריה שטן והמשחק המוצא ביד הקליפה, ל"ו קליפות כנגד ל"ו נרות זה לעומת זה לבטל תורה. אולם אחרים הקילו בכך בחנוכה, כגון ב'ספר חסידים קטן' ושו"ת חוות יאיר, וכן אמר רבי חיים זוננפלד שגם זה מנהג ישראל עם־קדוש, ועדיף בכך מאשר לפנות את־זמנם לבטלה המביאה לידי חטא, אך בודאי שלא לשחק במנוח. החת"ם סופר כותב באיגרת כי מקור המנהג מיום לידתו של הנוצרי שחל לעתים בחנוכה, ומכיוון שנמנעו מלימוד תורה ולא רצו להגיע לידי בטלה, שיחקו בקלפים, וכותב שקשה לבטל את־המנהג ורוצה להתיר קצת 'כגון קוויטלער שקורין בלעז' ל'בלשון אשכנז', לאלו שאינם לומדי תורה. האבן עזרא' כבר מנחה את הקלפים: "מצחק בקוביא מכתו טריה, ואחריהו שאינה יקולל בשערים", אולם רבי יהודה אריה דיימודינה שהיה רגיל במשחק זה ואף הפסיד בה את־כספו, כתב בהלצה על־משקל שירו: "מצחק בקוביא בלאכתו נקיה, וכוסו רוויה בכף איש שערים". היו שדרשו את תיבת 'וישכחהו' שנקראת בפרשה שלפני חנוכה בנטריקון: "וועלכער ייד שפילט כארטן חנוכה, האט וואויל" (מי שמשחק בקלפים בחנוכה - טוב לו), ואת אחרים דרשו להיפך: "וועלכער ייד שפילט כארטן חנוכה, האט ווייטיק" (מי שמשחק בקלפים בחנוכה, מכתו טריה)... אחריים דרשו בהלצה 'בלבים משחקים - אליהו בא לעיר', אל תיקרי 'בלבים' אלא 'קלפים'... ודרשו את נר חשל חנוכה שנקרא 'שרגא' בלשון חז"ל והוא נטריקון שאל, רייזן, גרין, אייכל - ארבעת סוגי הקלפים דא...

הנרות הללו קדש הם

פעמים בשנה, נוהג היה החסיד רבי פינקס לנסע מפיתו אשר בזיטומיר אל רבו, הסבא קדישא רבי ישראל מרוז'ין, בימי התנפה ובחג השבעות. דבר לא מנע ממנו מלחלות פני רבו, לא גשמים זועפים בחורף, ולא חמה יוקדת בקיץ. שנה אחת היה החורף קשה ומשפע בשלגים כבדים. אולם כשהגיעו ימי התנפה, ובניביתו של רבי פינקס ראוהו מתבונן בדרבו לקראת נסיעתו לרוז'ין, התמלאו תמיהון ופליאה. "הלא סגנת נפשות היא הנסיעה במזג אוויר פה סוער", טענו בפניו, אולם הוא בטל את דבריהם במחייב, והודיע להם כי מנוי וגמור עמו להמשיך במנהגו הקבוע, וכי חייו אינם חיים אם לא יעלה לפקד את ביתו נאווה קדש של רבו הנערץ. עד מהרה יצא רבי פינקס לדרבו, באשר סוסיו מפלטים בקשי את-דרךם בתוך השלג העמק, בינות רוחות הסערה העזות. מסלולו השנתי של רבי פינקס היה קבוע ומדוד. התננה הראשונה שלו הייתה בדרך-כלל בפנדק יהודי שבאחד הכפרים הסמוכים לדרך המלך, ושם היה לן את הלילה הראשון של-חגכה, ואף מדליק שם את-הנרות. למחרת היה ממשיך בדרבו, ומגיע לרבו טרם הדלקת נר שני של-חגכה. אולם באותה שנה, עשו הסוסים את-דרךם בעצלתים בתוך השלג העמק, וכאשר הגיע אל הכפר, כבר הייתה השעה קרובה לחצות-הלילה. תחלה נבהל החוכר היהודי לשמע הדפיקות על-דלתו באישון לילה, אולם מהר מאד זזה את-הקול של אורחו הקבוע רבי פינקס, ומהר להכניסו הביתה בסבר פנים יפות. הבית היה חמים ונעים, ורבי פינקס ישב לנוח מעט, אולם טרם פנה לסעד את-לבו, פנה לחדר שהוכן בעבורו, כדי להדליק את הנר הראשון של-חגכה. ישב רבי פינקס ליד הנר, ולאחר שפסים לומר את-הפזמונים והפזמונים פנהו, נפלה עליו תרדמה מרב עיפות ולאווה.

ולפתע, נשמעו קולות רמים מחוץ לפנדק, ועד-מהרה נשמעו נקישות רמות על-הדלת שהפכו לחבטות עזות. פחד ואימה נפלו על-פני הבית, והם הבינו מיד כי חבורת שוודים פשטה על-ביתם. אך עוד בטרם התעשתו כבר נפרצה הדלת לרוחה, וחבורת שוודים עזים נכנסה פנימה באגות פרא, והחלו במלאכתם הנבזית. ידיהם של בעלי-הבית ובניביתו נכבדו במהירות, ובני החבורה החלו לתור אחר חפצי ערך בין חדרי הבית, כשהם מרוים את-צמאונם מפעם לפעם בלגימות הנוגות מבקבוקי השכר שעמדו הכן. מחדרו שמע רבי פינקס את הנעשה בחוץ, ולבו עמד מפחד. השוודים טרם גלוהו, אך הוא ידע כי זמנו קצוב, ועוד מעט יתפס גם הוא בידיהם החסונות. מתוך ידיעה כי אלו הן שעותיו האחרונות, שלף את ספר הזוהר שהיה נושא עמו בדרך קבע, והחל להגות בו בדבקות, כשהוא מוסר את-עצמו בידי אביו שבשמים. בסערת-רוחו שכח רבי פינקס אט-אט את הספנה פה הוא שריו, והחל לומר את מלות הזוהר בקול נלהב, בלי לשים לב כי הוא מזמין בקף את הלסטטים אליו. והנה נפרצה הדלת, ובפתח עמד ראש השוודים כבודו ונעצמו. רבי פינקס עצם את-עיניו בפתח והתבונן לגורע מכל, אולם לפליאתו שררה דומיה עמקה בחדר. אט-אט פקח את-עיניו, ולחירתו ראה מולו שווד חסון ומפחיד, בעל שער פרא וחמוש בכלי נשק, המביט בו בעינים חודרות. "שמא הנך פינקס מזיטומיר?" שאל, ורבי פינקס הביט בו משתאה, כשהוא משיב בחיוב בקול רועד. "הא חגכה היום?" נשמע קולו של-הבריון, ובעודו מביט בספר שבידי רבי פינקס המשיך ואמר רבות: "לומד הנך את-הזוהר, האמנם?" ורבי פינקס לא ידע את-נפשו מרב תרדמה. "האם אינך מפירני", שאל השווד, ורבי פינקס הביט בו פהלים-רעים, אך התקשה לזהותו מאחורי המראה הפראי. "ובכן, אני הוא יצחק, חברך הטוב מנער", ורבי פינקס פקעט והתעלף.

עד מהרה פנס ראש השוודים את חבר מרעיו, וצוה עליהם לשחרר את-פל השבויים, להשיב את-פל הרכוש הגדול למקומו, ולהשיב את-הספר בבית על-פנו. לאחר שפבלם עשו בדרביו, הורה להם לעזב את-הבית, והוא החל לספר את-קורותיו באזני רבי פינקס ידיו, ובאזני החוכר ובניביתו. "ובכן, כפי שהבנתם אני ידיו של רבי פינקס, ויחד למדנו בהתמדה בימי נעורינו. לאחר נשואי עם בתו של מוזקסן עשיר, ישבתי ולמדתי בהתמדה ללא דאגות פרנסה, שכן הייתי סמוך על שלחן חותני, אולם היצר הרע נטפל אלי, עד שהצליח להוריד אותי לבאר שחת. היה זה פאשר פעם, בעצומה של סגיה קשה, בקשה ממני רעייתו לנסות לסגוע לכמה ערלים שיושבים בפנדק של-אביה, ואינם מוצאים ידיהם ורגליהם בחשוב רוחיהם. תחלה סרבתי, שכן חסתי על בטול תורת, אולם כאשר זו הרבתה עלי דברים, עשיתי כמצותה ופתרתי את התסבכת על-נקלה. לא עברו ימים ארבים, ושוב ישבה אותה חבורה בפנדק והתנפחו ביניהם, ושוב נקראתי לפשר ביניהם. במשך הזמן הבנתי, כי הללו אינם אלא שוודי דרבים, אולם שתקתי ולא אמרתי דבר. במשך השנים, הפכתי להיות שתף פעיל בחבורתם, אמנם לא בשווד ממש, אלא כממנה על חלקת השלל וידעתי את-פל סודותיהם. ברבות השנים, התדרדתי עוד, עד שהפכתי להיות שווד מר-השווה, ובמהרה עליתי להיות ראש החבורה. עתה, כשראיתי את-פניו של רבי פינקס ואת נר התנפה הדולק, נדלק לפתע הניצוץ היהודי שבקרבי, ובבת-אחת גליתי עד היכן שקעתי ביון מצלה. הרי נר ה' נשמת אדם, ונר התנפה הבעיר בי שוב את-נשמת, והחלטתי עתה נחושה, להשליך את-כל מעשי הרעים הצדה, ולשוב להיות יהודי כשר". כשהגיע רבי פינקס לרוז'ין, לא היה הפעם לבדו. השווד לשעבר נלדו עמו, והוא נותר ברז'ין כדי לטהר את-נשמתו, עד ששב לכור מחצבתו פתינוק שנולד.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש
אל-מול פני המנוחה (במדבר ח, ב) - ויש לנו לחקר זאת מעתה, שלא פא המנוחה אלא להגיד נסה, שפני מערכי היה מספיק בנר מצדה האחד ונר מצדה השני, ויש לומר כפי הפשט שהוא לנו שאחר שהצרכה ביאתה לרמן הנזכר, אין נכון להביא ביתה אלא דבר מתקן ונכון שבמנוחות. ובדרך רמן ירמו בשבעה נרות לאמות העולם, שהם שבעים אמות, כל-אחד ירמו לכלל העשירי. ורמן כי כלן מאירים לנכח המערכי שהם ישראל שהם בחינת המערכ, כידוע ליודעיהו. ורמן גם-כן שפלים כלים, ונר ישראל לא יקבה, ותמצא שהארת הנרות אינו אלא פליקה והוא סוד הגלות שנקרא לילה, מה-שאוינו כבוא זמן הישועה המתחם לה בקר, פתיב אתא בקר וגו', יקבה נר האמות וישאר מפללותם נר ישראל, שהוא הולך ואור עד נכון היום. גם רמן מצוות הדלקת הנרות שיכונן המדליק בהדלקתם שתהיה הארתם למוול פני המנוחה, שחכל יהיו לצרכי ישראל המתחם להם שם פנים פידוע למבינים:

ונפלו איביכם וגו' (ויקרא כו, ח) - אומרו לחרב, פרוש תהיה נפילת האיביים לפני עם ה' כשעור הנפילה אשר תהיה מהחרב, ובדרך רמן יצוה, על-דרך אומרים במעשה גם בני חשמונאי, שדאף מלאך שולף חרב נגד האיוב, והוא מה שרמן באמרו ונפלו וגו', לחרב פרוש הנשף מהמלאך:

ומשנאיו מן-יקומון (בריש לז, יא) - אומרו מן-יקומון, לדבריהם ו'ל שנתנבא על מלכות יון שעתידה לכל ביד חשמונאי, לזה אמר ומשנאיו מן-יקומון, פרוש אפלו מן-הזמן עצמו שתהיה להם השונאים קומה וישאל שפלים בזמן עצמו, מחץ מתנים קמיו וגו', וכן היה, ודבר זה היה הצלחה בנס ופלא.

דברי הימים

מתיהו הכהן ממודיעים, אבי משפחת חשמונאי, היה בנו של יוחנן כהן גדול, עליו כתבו שהיה בנו של שמעון הצדיק משיירי כנסת הגדולה, שהיה דור שבעי ליהושע בן-יהוצבק הכהן מבוני בית-המקדש השני, ולדעת הראב"ד היה בנו ממש ושמו המקורי היה עדו. משמרתם היתה משמרת יהויריב, ששימשו בעבודה בשעת חורבן הבית הראשון, והיו הראשונים שהקריבו בבניין בית שני. שבעת הדורות בין שמעון ליהושע הם: שמעון בן חוניו, בן ידוע, בן יונתן, בן יידע, בן אלישיב, בן יוסיים, בן יהושע הכהן הגדול שהיה מראשי שבי ציון וסייע לזרובבל בן-שאלתיאל לבנות את בית המקדש השני, בן יהוצבק הכהן אחיו של עזרא הסופר, בן שריה שהיה מאחרוני הכהנים בבית המקדש הראשון, בן עזריה, בן חלקיה, בן שלום, בן צדוק, בן אחיטוב, בן אמריה, בן עזריה, בן יוחנן, בן עזריה, בן אחימעץ, בן צדוק, בן אחיטוב, בן אמריה, בן מריות, בן זרחיה, בן עוזי, בן בוקי, בן אבישוע, בן פינחס, בן אלעזר, בן אהרן הכהן. לשמעון הצדיק היו שלושה בנים: שמעי הכבוד, חוניו שברח למצרים בגלל שאחיו התקנא בו על שכיהן, ושם העמיד מזבח, ויוחנן אבי מתתיהו. בני מתתיהו הם: יהודה המכבי, יונתן הוופסי, יוחנן הגדי, שמעון התרסי, אלעזר החורגי, שלשלת נשיאי בית חשמונאי יצאו משמעון התרסי, והיו לו שני בנים ובת: יוחנן הוא ינאי, הורקנוס, ובתו אשת תלמי מלך מצרים. יוחנן הוא שילוש בנים: אריסותובלוס, אנטיגנוס, ואלכסנדר הוא ינאי המלך שנשא את שלומית אחותו של שמעון בן-שטח, ולהם שני בנים אריסותובלוס השני והורקנוס השלישי שנלחמו ביניהם. הורדוס המלך נשא את מרים בת אלכסנדר בן הורקנוס השלישי, ומאו עבר השלטון לידי רומא עד חורבן הבית בשנת ג'תתכ"ח, שייבנה במהרה.

בסוף תחלת שנת תש"ד, שלח רבי אהרן קוטלר פמה מתלמידיו המצוינים ליסוד ושיבה בעיר פיליפלפיה. פעבר תקופה קצרה, ביום השמיני של ימי התקנה, התפנסו תלמידי השיבה החדשה לכבוד בקורו של רבי אהרן. שהיה אמור להגיע מלוקוד בשעה מסוימת, אך בסופו של דבר הגיע ראש השיבה באחור נכר, והדבר כבר גרם לדאגה בקרב המסתנים. לאחר מכן התעניין אחד מהם אצל נהג הרב על ספת האחור, וזה ספר הלה: "יצאנו לרפנו גליל זאת חנכה, פאשר גשמי ברכה ירדו בזמן. מסלול הנסיעה היה ארוך מאד, ובמהלכו עברנו דרך יערות ודרכים שוממות. באמצע הנסיעה, נדס ראש השיבה לזמן קצר, וכאשר התעורר הביט אחורה ושאל בפליאה: "היכן הנוסע שהצטרף אלינו?!" תחלה לא הבנו את-בנתו, אך הוא הסביר כי בניתו לאדם שראה זמן קצר קדם לכן, עומד בצדי הרכבי ומאזנת בידו בבקשת נסיעה. נסינו להסביר לו, כי לדעתנו יש להמנע בשעה קצרה מלאסוף אדם בלתי מבר, ויחבן שיש בזה אפלו חשש סכנה, אולם הוא התפלא והשתומם על-דברינו, וטען שלא יחבן להשאיר אדם בליה בה גשום וסוער בכביש נדח. וגם פאשר נסיו לשער שמו-הסתם מדבר באדם נכרי, לא הרפה ראש השיבה, עד שצאלצנו לשוב על-עקבותינו ולאסוף את-האיש הלו, וזו הסבה לאחורנו".

בירושלים העתיקה שלפני שנות-ידור, התגוררו עולים רבים מקרים שונות בגולה, שבאו ארצה כדי להיות בה את שארית חייהם ולזכות להטמן בירינגיה. היו בהם אנשי מעלה שפנתו ברננות והנהיגו עדות בישראל, ונתה התנהגו בפשטות ונעוה אחד האדם, והיו גם אנשים נסתרים ומעלפים בחיובים שאף-אחד לא עמד על-מהותם. אחד מאלו האחרונים היה איש נסתר ונחבא, שאפלו את-שמו לא ידע איש עד יום-מותו. בני העיר העתיקה פנוהו: "החן בעל מרה-שחרה" על-שם עצבותו ותנותו, ועליאף שמעולם לא דבר אלא השתמש ברמיות קלות בלבד, הרי שלעתים היה משמיע קולו באישון לילה, וקולו היה ערב ומתוק, בנעימות שלא מעלמא הדיו. האיש היה מבס בתוך עצמו, לא נטל מאומה מבשר ודם, וישב בלי-ימי בפנת בית-המדרש פשהו שוקר על-התורה בהתמדה נפלאה. פלם ידעו שהוא בעל קול נפלא ומתוק, והתחננו לפניו לכבד את-ה' מגורנו בשליח-צבור, אך מעולם לא הגיב להצעה. מנהג היה לו לאותו חן עלום, ובכל מוצאי שבת היה יושב בביתו של אחד מחשובי הרבנים שבעיר העתיקה, ומנן את-הזמירות למוצאי שבת בקול בה נעים, עד שמאות אנשים עמדו מחוץ לבית והתמוננו לשמע הקול הנפלא. הדבר נמשך ימים רבים, אולם פאשר שמע הרב הקארח כי רבים צובאים על פתח ביתו, לא היה דעתו נוהה מקה, והחליט לבטל את-המנהג. הוא בקש מאנשי ביתו לנעל את-דלת הבית במוצאי השבת הקרובה, שהיתה השבת הראשונה של חנכה באותה שנה, ולא להכניס את-החן הביתה. רבים הגיעו במנהגם במוצאי שבת לאחר שהדליקו את הנר השני בביתם, אולם לאחר שהמתינו עד-בוש, התיאשו ושובו הביתה. רק מעטים נשארו להמתין, ולפתע נשמע קול מתגלגל פשאנת ארי: "פתח-ולי שערי-צדק אבא-יכם אוהי יה", ומבעד לחשכה בקעה דמותו של החן המסתורי הגיעים בקולו הנפלא את-פסוקי ההלל שאומרים בחנכה. דלתו של-הרב נפתחה חיש מהר, והחן ישב ליל-אותו ליל חנכה בשיר ומזמור, עד שנפשם של השומעים פלטה וכלתה מרב תענוג עלאי. למחרת השבת פלי-העיר, ורבים העלו את-ההצעה, לנסות לכבד את-החן בתפלה בצביו בשבת הבאה, ביום השמיני של-חנכה. החלו פמה חובבי זמרה לדבר על-לבו של-החן, אולם קשה היה להבין אם הוא מתרצה או לא, והוא פטר אותם בגיד ראשו. נפו הללו להציע לו סכום גבוה בשכרו, אולם הוא לא הביע פלי-רצון להצעה, ורמיותו לא הובנו עלידם. לבסוף הציע אחד מחובבי העיר, להדפיס מודעות גדולות על החן המהלל שעתיד להתפלל בשבת הקרובה בבית-הכנסת 'החנה' שבעיר העתיקה, ועד-מהרה התפרסם הדבר בירושלים בלה. הגיע ליל שבת 'זאת-חנכה', וקהל עצום גדש את בית-הכנסת מבית ומחוץ, ולשמחתם הגיע אף החן המסתורי, שבדרך-כלל היה מתפלל בבית המדרש הישן שבחצר הקרבה, והתישב בפנת בית-המדרש הגדול. לאחר תפלת מנחה, הציעו לו הגבאים לעמד לפני התבה, אולם הוא שלח אותם מפניו בהגף אצבע, ומחסר בררה שלחו חן אחר במקומו. הדבר נשנה גם בתפלת ערבית, והצבור התפזר הביתה בפח-נפש. למחרת, ביום שבת-קדש, שוב חזר המחנה ונשנה, והחן לא נעתר לבקשות הגבאים לירד לפני התבה פשהיעו לשוכן עד. התפלה נמשכה, וחן אחר התפלל את חזרת התפלה ואף החל באמירת ההלל פנהו בתבה, אולם פשהיעו לפסוק 'שובי נפשי למנוחכי ברה' גמל על-יכו, בקע לפתע קול גדול פרעם מתגלגל מפנת בית-המדרש, והחן המשיך את אמירת ההלל ליד עמוד התפלה. התפלה באותה שבת, היתה עלאית ונשגבת, והיתה אפופה בענן רוחני שקשה לתארו. תפלתו של-החן היתה בנעימות ומתיקות בלתי מצויים, וכמה מהמתפללים וביחוד בעזרת הנשים, התעלפו לאחר שנפשם בלתה מרב ענן והתרוממות הנפש. התפלה הסתיימה רק בשעה שתיים אחר-הצהרים, והפכה להיות הנושא המדבר ביותר בירושלים העתיקה דאן. אולם, מאז לא שב החן יותר להתפלל לפני הצבור, ועד יומו האחרון לא ידעו לא את-שמו ולא את-מוצאו, וקברוהו בהר-היתים תחת השם פלוני אלמוני, אך גם לאחר שנים ארוכות לאחר פטירתו, המשיכו רבים לננן פמה מנגוני הערבים שהשתמרו בזכות אותה שבת נפלאה ומיוחדת.

מטעים

ויקה משה (במדבר י"א)
בטעמי זקה קטן, לרמו שהאיש משה מנהיגם של-ישראל, היה ענו מאד מכל האדם. (מראה יעקב)
נשיא אחד ליום (שם יא)
בטעמי מהפך פשטא זקה קטן, לרמו שכל המושפיל את-עצמו, הקפ"ה מנביהו וזוקפו. (שם)
יהי המקריב ביום הראשון (שם יב)
הבת המקריב בטעם תביר, פי לבנישבר ונדקה אלהים לא-תבזה, וזהו עקר פנת המקריב. (שם)

כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת (שם יד)
ניטריקון: כף - פ"ף פחות דחינו למטה מכ"ף אמה, אחת - אל"ף חיות תמנה, כבית הלל, עשרה - עד שתכלה רגל מדי-שוק, זהב - זמנה השמשות בין מלאה - מצותה להדליק אצל הפתח, קטרת קרוב טפח רחב תדליק. (רבי צבי הירש מוידיתשוב)

זאת חנכת המזבח ביום המושח אתו
מאת נשיאי ישראל (שם טז)
ניטריקון של דיני חנכה: זרע אמונים תקנו, ח"ת נרות פהלכה תבה, הפתח משמאל זמנה בשקיעת חמה, בשעור ידוע ולגמור מזמור, המדליק מברך שתיים חד, אחד תדק ותוסיף, מאורה אסור תשמיש, נשים שכנים ידליקו או שותתפיו, ימים שמונה רצופים אותות לזכר. (פרפראות בשבעה שערים)

מדגש

האקרוסטיכון (ראשי התיבות) שבפזמון "מעז צור ישועתי" הם מרדכי, ומשערים שהוא רבי מרדכי ב"ד הלל אשכנזי מירנבורג, או הפיטן רבי מרדכי הלוי ממנצא. בקצור ש"ח בותב, שהשיר מדבר על שלש המלכויות, בכל מדי וזון, וכלת ישמעאל אינה מזכרת בו, ומביא לראשונה את הוספת הקטע הרביעי 'חשף, ונסח: "חשף ורועף קדושי". בנוסף מביא בית רביעי בהוספה בשם הרמ"א בנסח זה: "מעולם היית ישעי, בבזוי ומרים ראשי, ישמע נא קול שועי, מלכי אלהי קדושי; העבר חטאתי ופשעי גם בגלות השלישי, חז"ק ישראל, הבני ישמעאל, ומארח הפתח פשוי". אולם נבר שנפלו כאן שתי טעויות, שכן הרמ"א חתם את-שמו משה בראשי התיבות, ולכן צריה להגיה 'שמע נא קול שועי' ולא 'ישמע נא' וכן צריה לומר 'בגלות הרביעי' ולא 'השלישי'.

ממלה

השמש של ביאליסטוק בימי רבי משה זאב מרגליות בעל 'מראת הצבאת', היה איש רע וצרעין. הרב סבל מפנו מרודות, שכן היה מעבב את-משפחתו שנשלח עמו, והרב שתק מרב צדקות. פעם התעבב כשבושנים, וכשכא לרבי משה זאב, אמר לו: "שלשה שמשים הם, שמש שמדליקים בו נרות חנכה, שמש שבוכים בו את-הציצית, ושמש של-ביאליסטוק, שמש של נרות חנכה - אש שזרפתו, שמש שליציצית - מתפתל ומתענה כשבוכים אותו, אולם שמש של-ביאליסטוק - אין האש שולטת בו ואין עזת אותה בו, עד שאי-אפשר להפטר ממנו..."

בית-המדרש, והחן המשיך את אמירת ההלל ליד עמוד התפלה. התפלה באותה שבת, היתה עלאית ונשגבת, והיתה אפופה בענן רוחני שקשה לתארו. תפלתו של-החן היתה בנעימות ומתיקות בלתי מצויים, וכמה מהמתפללים וביחוד בעזרת הנשים, התעלפו לאחר שנפשם בלתה מרב ענן והתרוממות הנפש. התפלה הסתיימה רק בשעה שתיים אחר-הצהרים, והפכה להיות הנושא המדבר ביותר בירושלים העתיקה דאן. אולם, מאז לא שב החן יותר להתפלל לפני הצבור, ועד יומו האחרון לא ידעו לא את-שמו ולא את-מוצאו, וקברוהו בהר-היתים תחת השם פלוני אלמוני, אך גם לאחר שנים ארוכות לאחר פטירתו, המשיכו רבים לננן פמה מנגוני הערבים שהשתמרו בזכות אותה שבת נפלאה ומיוחדת.

סגלת ימי החנכה היא ההתחדשות בעבודת ה', לעסק בתורה ותפלה בחיות, ולא כמצות אנשים מלמדוה. ולכן יש להדליק נרות חנכה "עד שתכלה רגל מדי-שוק", שתכלה ה'רגילות' בעסק התורה והמצות, ויעשו בחיות חדשה. ולכן מצות חנכה בנר ששואב כלי-העת שמן מחדש. (רבי מרדכי שלמה מבאיאן)

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

פרשת
מקץ

מבית
שבת טיש

מתוך הספר
"מדות טיש"
שיצא לאור
בעזרת השם
על-ידי פרשות השבוע

נושא השבוע: צפיה לגאלה

משבה

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

אחת המצוות המוטלות על כל אחד אשר בשם בן ישראל יבנה, היא הצפייה לגאלה הקרובה, כמו שאמרו חז"ל שבתחלת דינו של האדם, כאשר הוא עומד לפני בית דין של מעלה, שואלים אותו "צפיית לישועה"? לדעת כי כל תכלית עבודתנו היא להביא לימות המשיח, כאשר בימים ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. והוא אחד משלשה עשר עקרי האמונה: "אני מאמין באמונה שלמה בבית המשיח. ואף על פי שיתמקמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". ופסק הרמב"ם: "וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא פוטר, אלא בתורה ובמשה רבנו". האמונה בגאלה והצפייה לישועה, היא שהחזיקה ומחזיקה את עם ישראל באלפי שנות הגלות, והיא מפיחה רוח חיים בכל יהודי כאשר הוא, לדעת שכל יסורי העולם אינם אלא חבלי משיח, ואחריהם יפציע אור הגאלה. ואף על פי שקצת הגלות סתום וחתום, וכפי שקתב הרמב"ם ש"אפלו הנביאים והחכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפי כה יש להם מחלקת בדברים אלו", ומסביר ז"ל מדרשים חלוקים ומאמרי חז"ל הסותרים זה את זה, לא מאבד עם ישראל את תקותו האיתנה בגאלה העתידה. וכך נרשם במכתב המיחס לבעל "חנות דעת": "ופשוט הדבר שעלינו לחכות עד שיבוא אליהו לישר הדעות, ועד אז עלינו לשמור עקרי הדת והאמונה". צדיקים היו אומרים בדרך צחות: "מה לנו ולסתירות שבנבואות על הגאלה העתידה? נמתין תחלה לבוא של המשיח, והוא כבר יבאר את כל הסתירות והתמיהות..."

כך היו דורשי רשומות מפרשים את הפסוק הראשון בפרשה: "ויהי מקץ" - כאשר מגיע קצו של האדם, ועליו לתן דין וחשבון לפני בית דין של מעלה, "שנתים ימים" - אזי מגלה הוא, שכל שנותיו הארוכות נחשבות לימים מספר, רק הימים של תורה ותפלה ועבודת השם, ואזי "ופרעה" - מתגלה לאדם, בלשון 'כי פרעה אהרן' שהוא לשון גלוי, "חלם" - כי כל חיו היה פחלום עיוף. ובתבת "מקץ" מרמזות השאלות שנשאל האדם: מ'שוא ומתן באמונה, קביעת עתים לתורה, צפייה לישועה.

הצפייה לישועה היא אחד מעקרי האמונה. בכל תפלה מוכירים אותה בברכת "את צמח דוד", בנסח: "כי לישועתך קיינו כל הימים", ולנסח זה נוספו גם התבות "ומצפים לישועה". ואם תתמה ותאמר שמה אין הדבר אלא בגדר גזמה, שהרי אין לה אדם שכל מחשבתו פלגעת היא סביב הצפייה לישועה, האמת היא שהרי כל התורה והמצוות אינן אלא לתקן עולם במלכות שדי, ונמצא אפוא שכל מהלך חיו של האדם נעים סביב מטרה אחת, להתגלות כבוד שמים בגאלה.

כאשר שאלו פעם את ה' חפץ חיים "מהי ההגדרה של 'צפיית לישועה'?" השיב: "כשם שאדם מתדפק על דלת ביתו, ובשעה שהוא מוקיש על הדלת, הוא שומע צעדים המתקרבים אל הפתח כדי לפותחה בעבורו, כך הוא צריך לצפות ולבטח בביאת המשיח בכל רגע". וכן פתב בספרו "צפיית לישועה", כי לשון צפייה הוא "כמו הצופה שעומד במקום גבוה, ומתכונן לראות איזה דבר חדש. כך צריך איש ישראל לחכות על מלכות שמים שתתגלה בקרוב".

ובדומה לכך היה רגיל רבי יחזקאל אברמסקי לומר: "מדוע לשון השאלה ששואלים לאדם בבית דין של מעלה היא 'צפיית לישועה' ולא 'קויית לישועה'? מפני שצפייה היא לשון המתנה, בדרך שפמתינים למישהו אשר יודעים בודאות כי תכף יבוא, ולא תקנה בעלמא". וכן באר את הפסוק בירמיה: "כי יש יום קראו נצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון אלה' אלקינו" - "יום הגאלה הוא כבר בבחינת 'יש' והוא נועד מימות עולם, ואנו מצפים אפוא לבואו במקרה".

וכן מתבאר הפסוק "הלוח לך ובכה נשא משך הזרע באיבוא ברנה נשא אלמתיו" בדרך דרש. עם ישראל שרוי בגלות הקשה והמררה זה קרוב לאלפים שנה, ועדין אנו בגדר של "הלוח לך ובכה נשא משך הזרע", כאשר ה'ינו כחלמים' על שיבת ציון העתידה, אולם זאת עלינו לדעת ולהאמין באמונה שלמה, כי עוד מעט קט ונגיע למצב של "באיבוא ברנה נשא אלמתיו". ואם אנחנו עומדים ותמיהים אל מול כל הפמחלכים שמתרחשים סביבנו, התהפוכות הגדולות בעולם ובעולמנו הפרטי, כאשר הפל נראה לנו בלתי מובן ובלי מטרה ותכלית, שומה עלינו להאמין, כי עינינו קצרה להבין את כל מהלך ימי העולם, וכמו פזל שהחלקים הקטנים מפארים וצריך לאוספם ולסדרם לתמונה גדולה וכוללת, כך יצטרפו פתאום כל המארגעות הקטנים והגדולים, ואז נכיר בבית אחת כי ה' אחד ושמו אחד, וכל מה שנעשה בעולם הכל, הוא כהכנה רבתי לקראת הגאלה הקרבה.

מספר, כי פעם ישבה חבורת יהודים וסחו בינם לבין עצמם באנחה: "מי יודע מתי יבוא המשיח"? שמע זאת ה' צמח צדק" מליובאוויטש, שהיה אז אברך צעיר, ואמר להם: "סגנון דבור כזה, דומה לדברי בלעם הרשע, שאמר 'אראנו ולא עתה אשוננו ולא קרוב', כלומר שהגאלה רחוקה. אולם יהודי מאמין צריך לקוות שהנה זה עומד אחר כתלנו, והנה הנה הוא בא..."

וכאשר שמע פעם האדמו"ר מליובאוויטש כי צד חסיד אחד חוזר באזני חברו על הפתגם השגור: "בזמן בוא המשיח, יעסקו החיט והסנדלר במלאכתם ופתאום יבוא המשיח". נענה מייד ואמר: "נכון, כך בדייק זה יהיה". ופעם, כאשר עמדו חסידים ליד חדרו ושוחחו על ביאת המשיח כיצד תהיה, יצא לפתע מחדרו, והפסיר: "כך הוא יבוא, לפתע פתאום..."

"כירצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו"
ירושלים לא תבנה, כי אם כאשר ישתוקקו
אליה בני ישראל בתכלית התשוקה,
עד אשר יחננו את אבניה ואת עפרה.

(רבי יהודה הלוי)

נמשל

למה הדבר דומה

מטה און להסברים ההגיוניים של אמא, ועומד על-שלו. בעיני רוחו הוא כבר רואה את עצמו יושב בחברת רעיו, ומספר להם על הנסיעה הארצה ל'חוץ לארץ', ומראה להם את המשחקים המעניינים שרכש בריד המסחר, שהגו מהגדולים בעולם. פיטל לא הצליח אף-הוא לעמד נגד הפצרותיו של בנו יחידו ואהובו, ואפשר לו לעלות אל מוכבתו, לאחר שהצטייד כהלכה.

לא עברו ימים רבים, ונגד'ל החל להבין כמה אמא צדקה בתמיד. "לא הייתי צריך להצטרף אל הנסיעה הארצה", הרהר בלבו, "זה כל-כך משעמם והנסיעה לא נגמרת". הוא לא מצליח להתאפק, וקורא: "אבא, מתי כבר נגיע ל'לפיציג'?" ואבא כלל לא עונה לו, אלא מביט בו מבט כזה, שנגד'ל מבין כי שאלתו אינה אלא שאלת שטות, שמוטב שלא לשאל אותה. עוברים עוד יום-יומים, ונגד'ל כבר חש שהוא עומד להתפוצץ. אולם שוב, כאשר הוא מנסה לשאל את אבא בעקפין, מתי תסתים הנסיעה, הוא זוכה לגערה: "אמרתי לך שלא נדאי לך להצטרף, אבל אתה התעקשת. דע לך, שאני רק בראשית הדרך, והנסיעה עוד ארצה לפנינו. אז אין לך בררה אלא להתאזר בסבלנות". הימים והשבועות עוברים בעצלותם, ונגד'ל מרגיש פאלו יצא מהבית כבר לפני מספר שנים... והנה יום אחד, לאחר שכבר התיאש בכלל אם יגיע אי פעם ל'לפיציג', שומע הוא למרבה פליאתו את אבא, פונה אל העגלון ושואל: "אמר נא לי, האם אני כבר קרובים אל העיר ל'פיציג'?" ועוד בטרום הספיק העגלון לענות, קפץ נגד'ל ושאל: "אבא, מדוע גערת בי כאשר שאלתי את אותה שאלה בדיק, והחשבת אותה כשאלת שטות, ועכשיו אתה בעצמך שואל את העגלון מתי מגיעים ל'לפיציג'?" ואבא מביט בנגד'ל בעינים לאות, מתחזק חיוך רחב ואומר: "מדוע לא תבין את ההבדל הגדול בינינו? הרי אתה שאלת את השאלה מיד לאחר שיצאנו מהדרך, כאשר הדרך אל היעד הייתה עוד רחוקה וארצה, ולכן אין טעם לשאל שאלה מתי נגיע. אולם עתה, כאשר אני באמת קרובים ל'לפיציג', יש הגיון בדבר השאלה מתי אני מגיעים אליה".

הנמשל

משל נפלא זה ספר רבי מאיר ליבוש ב"ר יחיאל מיכל ויזר, הידוע בכינויו 'המלב"ם', אשר נודע בגאונותו האדירה, בספריו המפרסמים ובכח משליו הנפלאים. היה זה, לאחר שבפרושו הנודע לתנ"ך, בספר דניאל, כתב את קץ הגלות ואת זמן הגאולה, לפי חשבו שערך על דברי הנבואה שנאמרה לדניאל איש חמודות. אולם כאשר התפרסמו דבריו, התעורר רעש גדול בעולם התורה, ורבים תמחו בפניו על הדבר והזכירו את דברי חז"ל שאמרו: 'תפח רוחו של מחשבי קצין'. כתשובה לכה, המשיל המלב"ם את המשל הזה, ועל-פיו הסביר: "בתחלת הגלות, כאשר ראו חכמינו זכרונם לברכה את אריכות הגלות הקשה, בקשו להסתיר מהעם כמה ארצה היא הדרך, כדי שלא להטיל בהם יאוש ומר. אולם עתה, כאשר אני נמצאים סמוכים וקרובים לגאולה, מתר כבר לחקור ולגלות את הסוד 'מהו המרחק עד ל'פיציג'...'

פיטל, סוחר הבדים הפיטריקובי, הגו איש עסקים חרוץ ונאמן. שנים רבות הוא כבר עוסק במסחר האריגים, ועם השנים פתח חוש מסחרי ממלח כדי לזהות עסקה מבטיחה ולקפץ על המציאה. לרגל מסחרו, נוסע פיטל רבות מביתו שבעיר פיטריקוב אל עיר המסחר והתעשייה לודז' הגדולה, הנמצאת במרחק לא גדול, שם הוא מותרח אחר מטעניו בד המוצעים למכירה, ולאחר שהוא תורה על קנקנם, הוא מתמקח כשועל ותיק על המוכר, ולבסוף מעביר אליו את המטען בלו. לאחר שעות מספר, ולעתים לאחר יום או יומים, מחליפה הסחורה ידים, כאשר נקלע לידיו קונה הגון, ופיטל משלשל לכיסו את דמי התווך ההגונים. בן יחיד לו לפיטל ושמו גד, אולם כיון שילד צעיר הוא לימים וחיב על-הוריו, מכנה הוא נגד'ל. פעמים רבות, כאשר ראה נגד'ל כיצד אביו מתכונן לצאת ללודז', היה מתחנן לפניו שיקחנו עמו, כדי לראות את ההמלה של הפרך הסואן והרועש. אולם ברב הפעמים נדחתה בקשתו של הילד, שכן חיבב היה על הוריו כבבת-עיניהם, והם חששו לשלוחו ודאגו לו מאד. "השוק בלודז' הומה צאן-אדם", הסביר לו אביו, "ואני טרוד כל-העת במסחרי. חוששני אפוא, שמא תעלם ממני, ונשמת תפרח חלילה, מרב דאגה". אולם, לאחר שהילד גדל מעט, החל להצטרף לעתים לנסיעותיו התכופות של-אבא. את תויותיו בנסיעות הלוח וחוור, ויותר מכך בעיר הסואנת עצמה, לא שכח מימיו. תכופות היו חבריו מתכנסים סביבו, מאזינים בשקיקה ובקנאה מסתרת לספוריו המעניינים על לודז' הגדולה, מתמוגגים לשמע תאוריו העסיסיים על הרוכלים בשוק והתכונה הגדולה בו, ולעתים אף היה מתחלק עמם בתשורות ובמגדנות שאביו היה רוכש בעיר החלומות'.

והנה יום אחד, רואה נגד'ל כיצד אמו מכינה בקדחתנות את מזונתו הקבועה של-אביו, המתלווה אליו בכל מסעיו. רגיל הוא נגד'ל להכנות מעין אלו, אולם הפעם זה נראה שונה. "אמא, מדוע הפעם את מכינה לאבא יותר ממזונה אחת, ואף מוסיפה לו תרמילים גדושים במזון רב? והרי לודז' אינה כה רחוקה?!" "הבה ואסביר לך", אמרה האם, וחדלה לרגע מעמלה הרב. "הפעם, אבא לא נוסע ללודז' הקרובה, אלא מרחיק לכת הרבה יותר מכך. הפעם הוא יוצא למסע רחוק, חוצה את גבולות מדינתנו, מדינת פולין, ונוסע מערבה לכיוון מדינת גרמניה הרחוקה. שם קצמת עיר מסחר מפרסמת וגדולה ושמה 'לפיציג', ובה מתקיים יריד גדול מדי שנה, המתפרס על-פני שבועות ארבים. ליריד זה נוהרים סוחרים רבים מארצות רבות, המציגים למכירה סחורות שונות, ורבים מצליחים לבצע שם עסקאות המניבות רווחים הגונים. ומכיון שהדרך ארצה מאד עד ל'פיציג', אני מכינה לאבא מזון די הצורך".

זיק של הרפתקנות נצת בבת-אחת בעיניו של נגד'ל. "אמא, אני משתוקק להצטרף לאבא בנסיעה זו" אמר, אולם אמו בטלה את דבריו במחיד. "הדרך רחוקה מאד", אמרה, "ואני חוששת לשלוחך ולבריאותך. בטוחני גם, שסבלנותך תפקע פעמים רבות בדרך, שכן הדרך נמשכת שבועות מספר, ואתה, בדרךך של-לדים, אינו מסגל לשבת זמן כה רב באכס מעש". אולם נגד'ל לא

מְרָגֵל

הַלְכוּת וְהַלִּיכוּת

• בְּאֵמֶת זֶה חַיִּיב עַל־כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְרָאוֹת לְתַקֵּן מִדּוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲסִיד־שְׁלוֹם עַל־יְדוֹ עַכּוֹב לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ. וְכִפִּי שֶׁאִמָּר אָבִי עַל 'וַיִּבְנֶה אוֹתָהּ בְּקִרְבּוֹ בְּיָמֵינוּ בְּגֵן עוֹלָם', הֵינּוּ עִם־הַיָּמִים שֶׁלָּנוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְלְרָאוֹת שֶׁלֹּא יֵלֵךְ שׁוֹם יוֹם לְאַבְדוֹ. (ה"בית אהרן" מוקדליו)

• וְלֹא יֵאמָר הָאָדָם, 'מִי אֲנִי וְמִה אֲנִי, שֶׁאֲתַפְּלֵל עַל־הַגְּלוּת וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם? וְכִי מִפְּנֵי תַפְּלַתִּי שְׁלִי יִכָּנֵס הַקֶּבֶ"ה אֶת־הַגְּלוּת וְיִצְמַח־יְשׁוּעָה?! צְרִיךְ הוּא לְדַעַת, שֶׁלְּפִיכָּה נִבְרָא הָאָדָם יְחִיד, כְּדִי לְחוּשׁ בְּלִבּוֹ 'בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם', וְאִם לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לְגָמֹר, הֲרֵי שָׂאִין אֶתְּהָ בְּחֹרְרִין לְהַבְטִיל מִמֶּנָּה. (מסילת ישרים)

• עֵקֶר הַצְּפִיָּה לְיְשׁוּעָה, אִינָּה כְּדִי שֶׁהָאָדָם יִצַּל מִצְרוּתָיו וּתְלָאוֹתָיו, אֲלֹא מִתּוֹךְ צְפִיָּה לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי. וְכֹאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹמֵד לְהַתְּפַלֵּל עַל־הַגְּאֻלָּה מִתּוֹךְ מִצְוֹקָתוֹ הָאִישִׁית, אִין זֶה אֲלֹא תַפְּלָה אֲנוֹכִית וְצְפִיָּה לְיְשׁוּעָה עֲצֻמִּית, וְצְרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל לְגֻאֻלָּה כְּלָלִית. (צִיפִית לְיְשׁוּעָה)

• עַל מִצְוֹת רַבּוֹת נֵאמָר שֶׁהוּן מְקַרְבוֹת אֶת־הַגְּאֻלָּה. וְלִהְיוֹן כְּאַרְבַּע־מֵהוּן בְּסֵדֶר אֶל־"יִבְי"ת: אַחְדוֹת יִשְׂרָאֵל, אַמּוֹנָה, בְּכִיָּה עַל־הַגְּלוּת, גְּמִילוּת חֲסָדִים, הָאוֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, הַפְּנִיעוֹת מִמַּחְלֶקֶת, הַכְּנָעָה, זְכִירַת יְרוּשָׁלַיִם, הַנוֹף הַבְּנִים, טְהֵרַת יִשְׂרָאֵל, יְשׁוּב אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּבוֹד בֵּית־הַכְּנֶסֶת, כְּבוֹד אָב וְאִם, לְהַמְלִיץ טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל, לְמוֹד הַתּוֹרָה, מוֹזוּזָה, פִּיִּס, צְדָקָה, צְפִיָּה לְיְשׁוּעָה, קִרְבָּנוֹת, רַבּוּי מַעֲשִׂים טוֹבִים, רִיצָה לְקִרְאוֹת מְלָכִים, שְׁלוֹחַ הַקּוֹן, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁלֹּא לְהַלְבִּין פְּנִים, שֶׁלֹּא לְכַנּוֹת שֵׁם לְחֻבְרוֹ, שְׁמִירַת שְׂבֵת, שְׁמִירַת שְׁמִיטָה, שְׁנֵאוֹת חַנּוּם, תּוֹכְחָה, תַּפְּלָה בְּצַבוּר, תַּפְּלָה, תְּשׁוּבָה. (שם)

• "יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ אֲבִינוּ מִלְּפָנֶיךָ אֱלֹהֵינוּ, יְדִידוֹת אוֹר נִפְשָׁנוּ, רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, לְמַעַן בְּרִיתְךָ אֲשֶׁר כָּרַתְתָּ לְשֵׁלֶשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁאֵינָן חוֹזְרוֹת לְעוֹלָם מִלְּפָנֶיךָ. זְכֹר אֶהְבְּתָנוּ וְחַבְּתָנוּ, וְהִשָּׁב שְׁכִינְתְּךָ לְבֵית קְדְשָׁנוּ, וְהַחֲזֹר לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּנו כִּימֵי קֶדֶם, כִּי קָשָׁה פְּרַדְתָּ מִמּוֹנוּ כְּפִרְדַּת נִפְשָׁנוּ מִגּוּפָנוּ. הִמּוּ מַעֲיָנוּ וְכָל־תְּהַלְתָּנוּ נִפְשָׁנוּ אֶל גְּאֻלַּת שְׁכִינְתְּךָ וְאֶל מַעוֹן קְדְשְׁךָ, וְלְרִצּוֹנְךָ ה' נִכְסְפָנוּ. הִנְנוּ מִתְחַנְּנִים וּבוֹכִים לְפָנֶיךָ, ה' אָב הַרְחֵמוֹן, עַל גְּלוּת הַשְּׁכִינָה. הוֹשִׁיעָה ה' שְׁכִינְתְּךָ, וְדַבֵּק נִפְשָׁנוּ בְּאַהֲבַתְךָ הַנְּעִימָה וְהַעֲרִבָה עַל נִפְשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, וְיַעֲלֵל מִלְּכָנוּ בְּהִכְלָה, אֲמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן". (תְּפִילַת ה"אור הַחַיִּים" הַקְּדוּשׁ)

• הַצְּפִיָּה לְיְשׁוּעָה הִיא מַעֲקָרֵי הָאֲמוּנָה. וַיֵּשׁ לְהֵאֱמִין כִּי הַמְּלָךְ הַמְּשִׁיחַ עֲתִיד לַעֲמֹד וּלְהַחֲזִיר מַלְכוּת דָּוִד לְיִשְׂרָאֵל לְמִמְשָׁלָה הָרֵאשׁוֹנָה, וּבּוֹנֵה הַמִּקְדָּשׁ וּמְקַבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֹל־מִי שֶׁאֵינוּ מֵאֱמִין בּוֹ אוֹ מִי שֶׁאֵינוּ מְחַפֵּה לְבִיאַתּוֹ, לֹא בְּשֶׁאֵר נְבִיאִים בְּלִבְדֵּה הוּא כּוֹפֵר, אֲלֹא בַתּוֹרָה וּבְמִשְׁפָּה רַבָּנוּ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מַעֲדָה עֲלֵינוּ שֶׁנֵּאמָר "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ, וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים". (הַרְמַב"ם)

• מִצְוֹת הַצְּפִיָּה לְיְשׁוּעָה, הִיא עֲנָף מִמִּצְוֹת 'אֲנוּכִי ה' אֱלֹהֶיךָ', שֶׁהוּא הַדְּבַר הָרֵאשׁוֹן בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, מִשׁוּם שֶׁבָּה נֵאמָר עַל גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּבָזֶה נִכְלָלָת גַּם הָאֲמוּנָה שֶׁל הַנְּהַגַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּיַד־הַקֶּבֶ"ה, וְהָאֲמוּנָה שֶׁהוּא יִגְאֵל אוֹתָנוּ בְּקִרְבּוֹ. (הַסְמ"ק)

• וְלְעוֹלָם לֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בְּדַבְרֵי הַהַגְּדוֹת, וְלֹא יֵאָרֶךְ בְּמִדְרָשׁוֹת הָאֲמוּנִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ וּכְיֹצֵא בָּהֶן, וְלֹא יִשְׁיָמֵם עֵקֶר, שֶׁאֵין מְבִיאִים לֹא לְיַד־יְרָאָה וְלֹא לְיַד־אֶהְבָּה וְכֵן לֹא יַחֲשֵׁב אֶת־הַקְּצִין. וְאִמְרוּ חֲכָמִים תַּפַּח רוּחְם שֶׁל מַחֲשַׁבֵי קְצִין. אֲלֹא יַחֲפֶה וַיֵּאֱמִין בְּכָל־הַדְּבַר. (הַרְמַב"ם)

• מִדּוּעַ הַעֲלִים הַקֶּבֶ"ה אֶת־הַקּוֹץ? כְּדִי לְמַנַּע יְאוּשׁ מִהַגְּאֻלָּה, שֶׁאִם הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהַקּוֹץ יִהְיֶה בְּעוֹד שָׁנִים אַרְבּוֹת, הָיוּ מְתַיָּאֲשִׁים מִהַגְּאֻלָּה. וּמִפְּנֵי שֶׁהַגְּאֻלָּה תִּלְוֶיָהּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חַז"ל 'זְכוּ - אַחֲשִׁינָה', 'לֹא זְכוּ - בְּעַתָּה', לְכֹן לֹא נִקְבַּע זְמַן הַגְּאֻלָּה, כִּי הַכֹּל תְּלוּי בְּמַעֲשֵׂים. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁהַסְּבָה הִיא לְהַעֲמִיד אֶת יִשְׂרָאֵל בְּנִסְיוֹן, לְרָאוֹת אִם יַעֲמְדוּ בְּאֲמוּנָה. (צִיפִית לְיְשׁוּעָה)

• שְׁלִשָּׁה חֻלְקִים יֵשׁ בְּצְפִיָּה לְיְשׁוּעָה: א' - הַצְּפִיָּה בְּלִב, מִתּוֹךְ אַמּוּנָה תְּמִימָה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, כְּאָדָם הַמְּצַפֶּה לְמַתָּנָה גְּדוּלָּה אוֹ כְּעֶבֶד הַמְּצַפֶּה לְשִׁחְרוּרוֹ.

• ב' - הַצְּפִיָּה בְּפֶה, עַל־יַד־דְּבַרֵי אַמּוּנָה כְּדִי לְהַחֲדִיר אֶת־הַדְּבַר בְּלִב, וְעַל־יַד־תַּפְּלָה לְגֻאֻלָּה הַקְּרוֹבָה. וְכִפִּי שֶׁדְּרָשׁוּ צְדִיקִים אֶת־הַפְּסוּק: "אַבְדָּה הָאֲמוּנָה וְנִכְרַתְתָּ מִפִּיהֶם". לְמַה אַבְדָּה הָאֲמוּנָה? מִפְּנֵי שֶׁנִּכְרַתְתָּ מִפִּיהֶם.

• ג' - עַל־יַד־מַעֲשִׂים טוֹבִים הַמְּקַרְבִּים אֶת־הַגְּאֻלָּה. כְּמוֹבֵא ב"מְאוֹר עֵינַיִם" לְמַגִּיד רַבִּי מְנַחֵם גַּחֲוֹן מִטְשָׁרְנוֹבִיל, שֶׁלְּכָל־אֶחָד מֵיִשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק וְנִיצוּץ מִנְשְׁמַתּוֹ שֶׁל־מְשִׁיחַ, וּבְכָל מַעֲשֵׂה טוֹב שֶׁאֵנוּ עוֹשִׂים, בְּכָל לְמוּד וּמִצְוָה, אֲנוּ בּוֹנִים וּמַעֲמִידִים חֵלֶק אֶחָד מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁיִּבְנֶה בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ. (צִיפִית לְיְשׁוּעָה)

פְּרֻשֶׁת מְקַץ | תשע"ז

לַעֲלוֹי נִשְׁמַת חֲמוֹתִי, פְּדִילָה דְלִיה בַּת עֲזוֹ ע"ה

אָסוּר לְקַרֵּא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה | נֶאֱלָמַר עַל קְדוּשַׁת הַגְּלִיוֹן

פְּרֻשֶׁת עֵינֵי חַמְדָּה

יִצְחָק לְאָוֶר ע"ה בֵּית הַכִּנְסִית שְׁכוֹנַת ע"ין חַמְדָּה - אֲבִירַת צִיּוֹן

לַעֲלוֹי נִשְׁמַת מֹשֶׁה בֶּן כּוֹכְבָה ז"ל

פְּרֻשֶׁת מְקַץ - שְׁמוֹת וּפְשָׁרָם

"וַיַּעֲבֹר יוֹסֵף בֶּרֶךְ כְּחֹל הַיָּמִים הָרַבִּים הָאֵלֶּם מֵאֲדָם עַד כִּי חָדַל לְסַפֵּר כִּי אֵין מְסַפֵּר. וְלִיוֹסֵף יֵלֵד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרְם תָּבוֹא שְׁנַת הָרַעֲב אֲשֶׁר יֵלְדָה לוֹ אֶסְנַת בַּת פּוֹטִי פְּרַע כֶּהֵן אֹן" (בראשית מא, מט-נ)

ובעצמו - הוא חשש רבות פן הגדולה הזו, שאליה הגיע תבלבל אותו ואת בניו, ותגרום להם, חלילה, לסטות מדרך התורה, שעליה חונכו.

כמו כן, חשש יוסף, פן ישתקע הוא וישתקעו בניו בארץ החדשה המאירה את פניה אל משפחתם ויראו בה את ארץ "מולדתם", עובדה העלולה לגרום במישרין או בעקיפין להתבוללות מסוכנת.

לפיכך, כאשר נולדו לו שני בנים בתקופה זו, הוא ביקש להעביר באמצעות השמות שהעניק להם - שני מסרים אשר יחקקו לדורי דורות.

"מנשה" - נרמז בית אביו של יוסף, ביתו של יעקב אבינו ממנו קיבל יוסף את דרך התורה, ובו חונך לקיום המצוות.

"אפרים" - חשש יוסף, פן חלילה ייטמעו בין הגויים "כִּי הַפְּרִנִי ה' בְּאֶרֶץ עַנְיִי" (בראשית מא, נב) ובכך מזכיר לעצמו ולבניו, כי הארץ הזו, אף שלעת עתה מאירה את פניה אליהם, ככלות הכל אינה אלא ארץ עניים!

זו היא בחינה של גלות, שכן מולדתו האמיתית של העם היהודי הינה רק בארץ ישראל, ארץ אבותיו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב!

המתבונן יראה דבר פלא. בזמן שהתורה מתארת את שנת השבע שהיתה במצרים, מספרת לנו התורה על הולדת שני בניו של יוסף. מדוע?

הלא התורה לא מספרת את המאורעות לפי סדר השתלשלות הדברים, שכן היא אינה מתארת בפרוטרוט את לידתו של מנשה, ולאחר מכן את לידתו של אפרים, אלא מסכמת ומזכירה באופן כללי, כי שני בנים נולדו לו ליוסף!

אם כן, מדוע לא ניתן היה לדחות את אזכור הפרט הזה, עד לאחר השלמת תיאור שנות הרעב במצרים?

ועוד, נאמר בפסוק "וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת שְׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה, כִּי נִשְׁנִי אֶלְקִים אֶת כָּל עַמְלִי וְאֶת כָּל בֵּית אָבִי" (בראשית מא, נא).

לכאורה, הדברים אינם מובנים, שכן קריאת השם (מנשה) מגיע עבור הוודאה לה' יתברך.

ואילו כאן נראה, שיוסף מודה לה' על שהשכחו הקב"ה את בית אביו? אותו בית גדול הספוג בתורה וביראת שמים?

ביאר הרב 'מקדש הלוי' כך, שכאשר ראה יוסף כיצד מתחיל הגלגל להתהפך עליו, עד שמעבד פשוט נעשה לפתע משנה למלך מצרים, שר נכבד וחשוב, אשר אין גדול ממנו בכל הארץ מלבד המלך פרעה בכבודו

העלון מוקדש להצלחת

יחזק אריאל בן טובה
יניב בן גילה
שמאל אימן בן אסתר זרי
משפ' שטרית
מאיר ישראל בן רחל ברכה -
ליאור יהושע סומך וב"ב
יהודה אריה בן רחל ברכה
ענת בת רחל ברכה
רחל ברכה בת פדילה דליה
נעם יצחק בן רחל ברכה
יוסף ליאור בן דליה אפרת פרנסה בקלות ובשפע
נטלי בת יונית
קסירר אפרים וב"ב
י.מ.י.ש כדורי
שולמית ומרדכי חיים דויטש וב"ב

ציווג הגון וכשר במהרה

אורן בן אסתר
תרצה בתיה בת ימנה נינט
עמית בת טובה
חגית בת גילה
נתנאל בן ג'ינה
אילן בן ג'וליאט
אסף בן סופיה
מיטל בת מלכה

זרע קודש בר קיימא

גלית בת מסודי
אילנה בת רוחמה
סיון בת אסתר
דניאל בן שרה ואושרית בת שושנה

רפואה שלמה

הגה"צ אליעזר ברלנד בן עטיא שליט"א
מאיר ישראל בן רחל ברכה יצחק בן עזרא
ימנה ניצרי בת טובה - בריאות ואריכות ימים
מרדכי ניצרי בן פרחה - בריאות ואריכות ימים
מאיה בת עדי
גילה בת אקבאל - בריאות ואריכות ימים
אסתר בת סוליקה
מזל בת חנה
יהודית אסתר פראדל בת חיה - בריאות ואריכות ימים
נעם יצחק בן רחל ברכה
אקבאל בת נושפארין
תמר פורטונה בת מיסה
מוריה בת רחל ברכה
יהודה אריה בן רחל ברכה
שלו בן מזל פחימה
יפה בת שרה-הצלחה ורפואה
מישא אסתר בת זרהה
ענת בת רחל ברכה
רינת רחל בת עפרה
רחל ברכה בת פדילה דליה
רונית בת סבריה
יצחק בן חנום
כל עם ישראל

31/12/2016		ב' טבת תשע"ז	
פרשת מקץ			
הפטרה: "רוני ושחמיי" - זכריה ב			
ר"ת	יציאה	כניסה	י"ם
17:55	17:23	16:10	
17:50	17:19	16:27	ת"א
17:50	17:19	16:26	חיפה
17:55	17:23	16:30	ב"ש

בברכת שבת שלום
הרב אליהו חיים פנחסו שליט"א
חבר הרבנות המקומית מבשרת ציון

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן גורג'יה	העלון מוקדש לעילוי נשמת מרים בת שרה ע"ה	רפואה שלמה לאיידה חיה בת אסתר ולילד אלחנן רפאל בן איריס ולילד אורי חיים בן שלי	זש"ק, פרנסה טובה ובריאות איתנה לאליהו ניצרי בן ימנה וגלית בת מסודי
--	---	---	---

שואל ומשיב בהלכה – אילמות ומסעדות - חלק ד'

ההלכות מוקדשות לעילוי נשמת משה בן גורג'יה ז"ל

אדם המבקש לאכול במסעדה או באולם, על מה עליו להקפיד?

שאלה: **?**

תשובה: **!**

להלן סיכום ההלכה מפי ר' אליהו חיים פנחסי, רבנות מקומית מבשרת ציון מתוך ספרו 'הכשרות למעשה':

מאכלים המוגשים באולם, שהם לכאורה "פרוה" כגון, אורז ותפוחי אדמה, אין לאוכלם עם מאכלי חלב. היות שבדרך כלל תבניות הפרווה מתחממות בתנור יחד עם הבשרי, כשהן מגולות. **מקורות:** כדעת הגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ג (או"ח סימן יג) שזיעה אין דינו כבשר אלא לעניין שלא לאכול עם חלב. וכן דעת הרב אשל אברהם מבוטשאטש (יו"ד סימן פט) שמעיקר הדין זיעה לא חשוב כבשר ואין צריך להמתין אחריו, אלא דמכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה. ויש שהחמירו בדין זיעה שעליו להמתין כדין אכילת בשרי, ראה מה שהאריך בזה בקונטרס שולחן ערוך כהלכה- וייל (עמוד כב). ראה עוד מה שנכתב בהלכות בשר וחלב.

ואף באופן, שיתכן שהטבח לא נזהר מלהכניס כף מלוכלכת משיירי בשר לתוך המאכלים הללו כדי לערבבם, אין צריך להמתין ו' שעות. **הערה:** המתנה של ו' שעות לכאורה אינו צריך להחמיר, וכמ"ש הש"ך (סימן פט ס"ק יט) להתיר אכילת חלב אחר אכילת תבשיל פרוה, שנתבשל בקדירה בשרית, שלא הודחה יפה ונשאר בה מעט ממשות של בשר. והפתחי תשובה (שם) כתב, שייתכן, אפילו אם אין ששים כנגד הבשר גם הדין כך.

רבים טועים לחשוב, שמסעדות צמחוניות אינן צריכות כשרות ואפשר לאכול שם ללא תעודת כשרות. הדבר טעות ביסודו, אמנם לא משתמשים בהן בבשר לסוגיו, אבל כן קיים ואפילו נפוץ שימוש ביינות ובחומץ יין, האסורים ללא הכשר. וכן תולעים בירקות עליים בכרוב ובחסה.

בתי מלון ומסעדות הנמצאים בבעלות ישראל ויהודי מדליק את האש בלבד, בדיעבד, יש להתיר גם לבני ספרד לאכול, אף שהגוי נתן את התבשיל על האש. **הערה:** היות ויש אומרים כי בבית של יהודי אין איסור בישולי עכו"ם, ושמה הלכה כדעת הרמ"א שהדלקת האש מספיקה. כן מבואר בשו"ת יחווה דעת ח"ה (סימן נד). ובשו"ת יביע אומר ח"ט (חיו"ד סימן ו) חיזק את הדברים ומשמע ממנו, שאף לכתחילה יש להתיר. ראה עוד מ"ש בשו"ת מעין אומר ח"ה (עמוד רא).

מִדַּת הַכֶּסֶס

כידוע רבותינו נזהרו ממידת הכעס והתרחקו ממנה כאדם הבורח מפני האש. לעיתים, אין האדם יכול לתאר מה עשוי הוא להרוויח, אם לא יפול ברוחו ויכעס, כפי שנוכל לראות מהסיפור שלפנינו, אותו סיפר האדמו"ר הרה"ק מלעלוב זי"ע, ששמע מזקני הדור הקודם:

לאחר פטירתו של הרה"ק רבי אברהם וינברג (הראשון) מסלונים (הידוע בכינויו על שם ספרו ה'יסוד העבודה' זי"ע ומייסדה של חסידות סלונים) לא היה ביד חסידיו להכריע, מי ימשיך את עול ההנהגה (כיוון שזכה הצדיק והיו כמה מצאצאיו ראויים לאותה איצטלא), לבסוף קיבלו עליהם את מרותו של נכדו, הרה"ק הרב שמואל וינברג מסלונים ה'דברי שמואל' זי"ע (בנו של רבי יחיאל מיכל אהרון זצ"ל) בשל מעשה שהיה:

במשך כל השנה כולה היה רבינו, בעל ה'דברי שמואל'- עסוק במצוות נרות חנוכה, והיה עומד על סדר כתישת הזיתים, הוא בעצמו בדק והשגיח בזהירות יתירה להוציא מהם שמן זית זך מובחר בלא שמרים, וכן הוא בעצמו הכין את הפתילות בדביקות עצומה, וכל שכן בשעת הדלקה היו פניו בווערים כלפידיים ומדליק את הנרות בדביקות עצומה בל תתואר.

פעם אחת נסע לשהות בצל זקנו לשבת חנוכה, והתאכסן שם בחדר הסמוך לבית המדרש, בערב שבת קודש בעוד היום גדול התחיל להכין את הנרות ביגיעה ובדביקות כדרכו בקודש, ורק כשהכל היה מוכן ומזומן, עלה לבית זקנו ה'יסוד עבודה' - להביט בעבודתו בהדלקת החנוכה.

ככלות זקנו להדליק את החנוכה, מיהר ה'דברי שמואל' לרדת לבית-המדרש כדי להדליק את הנרות שלו, אך לתדהמתו מצא, שכבר מישהו הדליק את החנוכה עבורה טרח, עמל ויגע להכינה להדלקה. מיד נענה מתוך גבורת הנפש ביישוב הדעת – "אה, כבר הדליקו את החנוכה, הבו לי נרות אחרים, כדי שנדליקם".

אך מחמת דוחק השעה לכניסת שבת קודש לא מצאו, כי אם נר אחד של חלב בלבד, נטל רבינו את הנר ואמר בפשטות: 'טוב, השעה מאוחרת, נו, הבה ונקיים את המצווה ונדליק נר איש וביתו', הדליק את הנר, ויותר לא דיבר או חשב על הנעשה בחנוכה שהכין.

משראו זקני החסידים גדלות זו, החליטו כולם פה אחד, שהוא הראוי לאותה איצטלא, לקבל על עצמו להמשיך ולפאר את השלשלת הקדושה של אבותיו, ולא מחמת יגיעתו והכנתו בכל השנה כולה לקראת ההדלקה של ימי חנוכה, אלא משום אותו מאורע, שלא הדליק את החנוכה ולא בא לכלל כעס.

מנויים	הקדשת העלון	לשאלות בהלכה
לקבלת העלון הנכם ב-email מידי שבוע, שלח את כתובתך אל: PnineEH@gmail.com	נתן להקדיש את העלון לעילוי נשמת, לרפואה שלמה, להצלחה, זיווג הגון, חזרה בתשובה וכו" - נא לפנות לליאור בטל" 0504-115673 כתבת המערכת: עבור ליאור עצמון, רח' הבשם 26 א ת.ד. 83375 מבשרת ציון. מקוד 90805	לשאלות נא לפנות לרב אליהו חיים פנחסי בטל" 052-6329144
2/4	פניני עין חמד פרשת טבת ב' טבת תשע"ז גיליון 618	

הרב עמרם אבורביע זצ"ל - נולד בטטואן שבמרוקו הספרדית ב-י"ז אדר ה'תרנ"ב (1892). בילדותו בטטואן למד בבית"מ של אביו 'מדרש שלמה'. עלה לארץ בשנת ה'תרס"ו (1906) בהיותו כבן 14. למד בישיבת 'טובי ישבעו' של עדת המערביים ולאחר מכן בישיבת 'פורת יוסף'.

שילב רבנות ומלאכה. עסק בהוצאה לאור של ספרי קודש עם שותפו ר' יוסף שלוש (ראש עדת המערביים בירושלים) במקביל שימש כר"מ בישיבת 'פורת יוסף' שבעיר העתיקה ומגיד שיעור בישיבת 'שערי ציון' מיסודו של ר' בן ציון מאיר חי עוזיאל, שמינהו כרב שכונת נחלאות בירושלים. שימש כש"ב. כשלושים שנה שימש דיין בהרכב ביה"ד של עדת המערביים בירושלים, בראשות ר' בן ציון אברהם קואיניקה. בשנת ה'תר"פ (1920) נמנה עם מייסדי שכונת בית וגן בירושלים. בשנת תרפ"ז (1927) יזם את בניית ביה"כ "אור זרוע" בשכונת נחלאות, שכלל בית מדרש בראשותו.

בשנת ה'תרפ"ט (1929) נבחר לוועד הפועל של עדת המערבים ודאג למילוי צרכיהם המרובים של בני העדה שהיו במצוקה קשה, לרווחתם ולכלכלתם. בשנת ה'תשי"א (1951) נבחר לשמש כרב ראשי לעדה הספרדית בפתח תקווה (במקום ר' עובדיה הדאיה), וביתו היה פתוח בפניהם בכל שעות היממה. שימש גם כחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל ויו"ר המועצה הארצית של ארגון רבני עדות המזרח. הרה"ג עובדיה יוסף צצוק"ל, ששימש כחבר בבית דינו של רבנו, **נהג לשלוח את בניו לנשק ידי ר' עמרם, באומרו שאיש קדוש הוא.** שמו נקבע לדורות באמצעות רחובות בערים ירושלים, פתח תקווה, בשכונת עין-גנים ובית-מדרש בבאר שבע. בעל יראת ה'. גאון בתורה. בעל חסד. ענוותן מופלא. חונן עניים והתעסק בגמילות חסדים, גם כשמצבו הכלכלי היה קשה. נפטר ב-ז' טבת תשכ"ז (1966). חי כ-75 שנים. ציונו בבית העלמין סגולה בפתח תקווה.

אביו: ר' שלמה. **אמו:** מרת יוכבד. **אשתו:** מרת רבקה (בתו של ר' יוסף חיים הכהן ונולדו להם חמישה בנים ובת). **מרבותיו:** ר' יוסף חיים הכהן (ראב"ד ונשיא של עדת המערביים בירושלים). **מספריו:** **נתיבי עם** - מנהגי ירושלים ובית אל עם בירורי הלכות על סדר ארבעת חלקי ש"ע ודרשות בהלכה ואגדה

ירושלים הייתה כמרקחה. המושל הטורקי החדש, הפחה, עמד להגיע למחרת, וכל ראשי הקהילות היו מחויבים להקביל את פניו. הרחובות נוקו משיירי האשפה, החנויות הוגפו על מנעול ובריה, ומעל העמודים ופנסי החוצות התנוססו דגלים לרוב. לרוחב הרחוב הראשי נמתחו חבלים ועליהם קישוטים מרהיבים לצד נורות בשלל צבעים.

נציגי הדתות השונות עשו הכנות לקראת המפגש עם המושל החדש, כשהם מתכננים כיצד לשאת חן בעיניו למען ייטיב לקהילותיהם. גם היהודים הכינו משלחת נכבדה, ובין חבריה נמנה רבי עמרם אבורביע, שעלה לא מכבר ממרוקו, למרות שהיה צעיר לימים. מוקדם בבוקר נסגרו הרחובות לתנועת אזרחים, והמוני עם התאספו לאורך המדרכות בשולי הרחוב הראשי, על מרפסות הבתים, על העצים בצדי הדרך, ובכל מקום בו היו יכולים לחזות במראהו של הפחה החדש. התהלכה הממשלתית הייתה אמורה להגיע לכיכר המרכזית, שם הוקמה בימת כבוד שעליה היה המושל אמור לקבל את פני המשלחות השונות.

הפמליה הגדולה נסעה לקול תרועת חצוצרות לאורך הרחובות, כאשר הקהל מריע לכבוד המושל החדש. הפחה התיישב בכיסאו המקושט כשכולו אומר כבוד. חליפתו הייתה עמוסה באותות מלחמה ועיטורי גבורה ומחוגרתו בצבצה חרב מעוקלת מוזתבת. שפמו הסתלסל כלפי מעלה ועיניו סקרו בהתנשאות את הנוכחים הרבים.

המשלחות השונות עלו בזו אחר זו וברכו את השליט בשלל מילים מחניפות. לקראת הסוף הגיעה המשלחת היהודית וניצבה מול פניו. ראש המשלחת החל לגשת אל הכסא שניצב במרכז הבמה, ואז נשמעה צעקה מפי הפחה: **"חבורת יהודים ריקים! איני רוצה לראותכם ולא לשמוע עליכם דבר! סורו מיד מעל פניי!"**

נכבדי היהודים נסוגו לאחור בהלם מבלי לפצות את פיהם. ההשפלה לנוכח יתר המשלחות, והמון העם הייתה כבדה מנשוא. כמה מחכמי היהודים ניסו לטכס עצה כיצד לפייס את הפחה, אבל ר' עמרם הבין, שעומד מולם שונא ישראל מושבע, ואין שום סיכוי שבעולם לרצותו. **מי יודע, מה יעולל ליהודים בשנות שלטונו הבאות? הרהר בחרדה בלבו, ובאותו רגע החליט לעשות מעשה...**

רבי עמרם קיבץ עשרה ת"ח המלומדים בתורת הסוד לחדר צדדי בבית"מ, שבו למד. הוא הנחה אותם ללמוד פנימיות התורה **ולערוך תיקון, שבו יכוונו לפגוע בפחה.** כל שעות הלילה חלפו בלימוד מרוכז של חכמי הרז, עד שהציצו קרני החמה הראשונות וסילקו את חשכת הלילה מרקיע העולם. עשרת המקובלים נטלו את ידיהם ויצאו להתפלל בבית הכנסת הסמוך. בדרכם שמעו קולות המולה והבחינו בהתקהלות באחת הכיכרות. קהל של ערבים שוחח בהתרגשות רבה על אירוע כלשהו. רבי עמרם קרב אל המשתתפים ושאל אותם לפרש התכנסותם.

"בשם האל הרחום", אמר אחד הערבים בצער, **"אדוננו המושל מת הבוקר בפתאומיות. איש אינו מבין, איך אדם בריא וחזק כמוהו הסתלק ככה..."** ר' עמרם פנה מעליהם והלך לעבר חבורתו. כינס את כולם ועדכן אותם בבשורה הנפלאה. החכמים החלו להביע את שמחתם, ורבינו השתיקם מיד: **"רבותיי, עלינו לקבל על עצמנו לשמור דבר זה בסוד במשך חמישים שנה!** כל אחד מאתנו יתחייב לנצור את לשונו ולא לגלות אפילו ברמז קל, כל מה שנעשה בינינו". אנשי הסוד אמרו בזה אחר זה, "מתחייב אני", והמשיכו בדרכם לתפילת שחרית, כאילו לא אירע דבר.

עברו חמישים שנה מאז אותו מקרה, ותוקף התחייבותם של מניין המקובלים פג. רבי עמרם, שעבר בינתיים לפתח תקווה והפך לרבה של העיר בשנת ה'תשי"א, כינס את בניו וסיפר להם על אותו אירוע מופלא. בניו, שידעו שמץ מקדושתו, נותרו פעורי פה לשמע סיפורו. חלפו כמה שנים נוספות, ורבינו הלך לעולמו. בנו, מר אהוד אביבי, נפגש פעם בירושלים עם הרה"ג משה עיני, וסיפר את המעשה, שסיפר להם אביו זצ"ל, על אותה חבורה קדושה, שבהבל פיה הקדוש שמה קץ לאותו מושל טורקי רשע. בת שחוק ריחפה על פניו של ר' משה עיני הבא בימים. בנו של רבי עמרם שאל לפרש שחוקו. רבי משה הביט בו ואמר: **"אכן, יכול אני להעיד, כי נכונים דבריך. אנוכי הייתי אחד מהעשרה..."**

אחד האנוסים המכובדים ביותר של סיביליה, היה ברוך מנדוזה, סוחר עשיר שניהל עסקים בהיקף רחב וספינותיו הובילו סחורות לארצות רחוקות. שונא היהודים טורקוומדה שם עין עליו ושפסף את ידיו בהנאה, כאשר חשב על הרכוש הגדול, שיפול בחלקה של הכנסייה, כאשר יצליח לתפוס אנוס זה באיזו "עבירה" שהיא.

האינקוויזיציה לא נזקקה להוכחות מרובות. די היה בעדות המשרתת, כי בבית אדוניה מחליפים כל יום שישי כלי מיטה לכבוד שבת. אולם לצערו הרב, לא הצליחו סוכניו החשאיים, אותם הוא שתל בבית ברוך מנדוזה, לגלות שום 'חטא'. ברוך ואשתו ברוריה היו זהירים מאד ולא עוררו כל חשד, שהם שומרים עדיין על זיקה כלשהי ליהדות. אולם טורקוומדה לא נואש. הוא קיווה, שיבוא יום וברוך מנדוזה יפול ברשתו.

בבית ברוך גדלה ילדה יתומה, רחל שמה. היא הייתה בתם של קרובי משפחה, אנוסים אף הם. כאשר רחל הייתה תינוקת, פרצו סוכני האינקוויזיציה לבית הוריה בלילה הראשון של פסח, שעה שישבו ליד שולחן ה'סדר' במרתף. הורי רחל נספו במרתפי העינויים של האינקוויזיציה, אחיה אפרים נמסר למנזר, וניתן לו שם ספרדי פרננדז. במנזר התחנך לנצרות ומחנכיו עשו הכל, כדי להשכיח מלבו את מוצאו היהודי. במרוצת השנים גדל ונהיה כומר ואף הצטרף לשורות האינקוויזיציה.

בהיותו צעיר לימים שאל פרננדז את מחנכיו הכמרים על הוריו. הם נהגו לספר לו, שהוא אסופי שנמצא בהיותו תינוק בפתח הכנסייה. אולם הוא פקפק בכך. לבו אמר לו כי מוצאו יהודי, אבל לא הייתה כל הוכחה, לאמת השערה זו. עתה משנכנס לשירות האינקוויזיציה נפתחו בפניו כל הדלתות והייתה לו גישה לתיקים הסודיים של האינקוויזיציה. הוא ניצל את ההזדמנות והחל מחפש ומחטט בספרים, כדי למצוא את מוצאו.

פעם בערב אחד, כאשר פרננדז עלעל בין הדפים של ספרי הארכיון האינקביזטורי גילה דו"ח, שסיפר את קורותיה של משפחת האנוסים לאון ואסתלה מנדוזה. ולמרות שהשם מנדוזה היה די נפוץ בספרד, ולא הייתה לו כל משמעות מיוחדת לגבי הכומר הצעיר, מצא בכל זאת עניין רב במסמך והחל קורא בו בעיון. הדו"ח סיפר בפרטי פרטים על החשד, שנפל על משפחת מנדוזה, כיצד התנפלו על ביתם סוכני האינקוויזיציה, כיצד חקרו ודרשו אותם תוך הפעלת מכשירי עינוי משוכללים ביותר.

החוקרים עשו הכל, כדי לאלץ את האנוסים "להודות בפשע" וכן למסור שמות נוספים של אנשים, ששומרים בסתר על חוקי היהדות, כמוהם. הדו"ח ציין, כי הנחקרים גילו עקשנות רבה ולמרות העינויים הקשים לא היו מוכנים למסור אף שם אחד, עד שמתו מהעינויים. לבסוף ציין הדו"ח, כי קרוב משפחה של מנדוזה התייצב וביקש, שימסרו לידיו את היתומים, ילד וילדה בני שלש, תאומים, אולם האינקוויזיציה הסכימה למסור רק את הילדה, בעוד הילד נמסר למנזר...

למחרת, כשהגיע פרננדז למשרדו של טורקוומדה, והלה אמר לו: "יש לי בשבילך תפקיד מצוין ואם תבצע אותו ביעילות, לא

יחסר לך, לא עושר ולא כבוד. זה זמן רב, שאנו חושדים באחת המשפחות העשירות ביותר של האנוסים. ביתם הוא היפה ביותר בין הארמונות אשר על שפת הנהר. אני סומך עליך, שאתה כבר תמצא דרך, כיצד לחדור לבית זה ולהוכיח, את אשר צריך להוכיח. חלק העשירי מכל הרכוש יהיה שלך ואני אמנה אותך לתפקיד בכיר ביותר באינקוויזיציה, אם רק תצליח במשימה..."

פרננדז ניגש לבית באמצע הלילה, הדלתות היו נעולות וחומה גבוהה הקיפה את הגינה. הבית היה נתון בחשכה מוחלטת. לאט ובזהירות טיפס על החומה וקפץ לתוך הגינה. ליד קיר הבית מצא עץ גבוה, שאחד מענפיו צמח מעל למרפסת הבית. הוא טיפס על העץ, וקפץ לתוך המרפסת. לאחר מכן ניסה לפתוח את דלת המרפסת. פרננדז, שלפני צאתו הצטייד ב'כלים מכלים שונים' ממחסן מכשירי הפריצה והעינויים של האינקוויזיציה, שלף עתה מכיסו "מפתח גנבים" ופתח את הדלת הנעולה.

משנכנס, מצא את עצמו בחדר שינה מפואר. הדלת של החדר הייתה נעולה מבפנים ומכך הסיק, כי מוכרח להיות דלת נוספת, סודית, המובילה למקום סתר. הוא החל לחפש את הפתח, מישש את הקירות, אך העלה חרס. אחר כך נפל מבטו על ארון בגדים גבוה ועלה בדעתו, כי הדלת הסודית צריכה להיות מאחוריו. הוא ניסה לדחוף את הארון ממקומו, אך הלה לא זז.

אחר כך ניסה לדחוף בכיוון השני, והפעם האיר לו המזל פנים, הארון החל זז אט אט, ולנגד עיניו נתגלתה דלת ומאחוריה מדרגות לוליניות, שהובילו למטה. הוא החל פוסע במדרגות והדלת נסגרה מאחוריו באופן אוטומטי. כאשר נסגרה הדלת, נשתרר חושך במקום ופרננדז שעמד על המדרגה האחרונה נפל מלוא קומתו לפני דלת נוספת, שהייתה בתחתית המדרגות. דלת זו נפתחה בבהלה ופרננדז מצא עצמו שוכב על רצפתו של חדר מרתף מואר באור נגהות, ופנים מבוהלות מביטות בו באימה...

פרננדז קם והזדקף מלוא קומתו. לפתע ראה לנגד עיניו חנוכיה ובה נרות דולקים. נרות קטנים, מפיצי אור, נרות שכמותם לא ראה זה זמן רב. עכשיו הוא נזכר, כי נרות כאלה ראה, כאשר היה ילד קטן... מבטו נפל על פניהם החיוורות כסיד של ברוך ואשתו.

"אחותי היקרה! דוד... דודה... אינכם מכירים אותי?" קרא פרננדז נרגשות. שלוש הדמויות הקפואות נערו לחיים. "הלא זה אפרים! בן אחי היקר... אחי האבוד!". את מקומו של הפחד תפשה עכשיו שמחה גדולה. אולם בראותם את גלימת הנזיר, החלו קרוביו מעיפים בו מבטים של חשש וחשד.

"אין עכשיו זמן לספר", אמר לקרוביו, "חייבים להימלט על נפשנו במהירות האפשרית". עתה נטל לידיו ברוך את ניהול מבצע ההצלה. על הנהר, תמיד הייתה מוכנה ספינה קטנה ומהירה למקרה של צורך דחוף ואילו אחת מאוניותיו הגדולות עמדה תמיד מוכנה בנמל לכל מקרה. כל ספינותיו הושטו בידי אנוסים נאמנים. בלילה נטול ירח הפליגה משפחת האנוסים בספינה הקטנה, ואחר כך בגדולה. לפנות בוקר שטה הספינה בלב ים כשבלבם תקווה שתוך ימים ספורים יגיעו לחוף מבטחים.

<p>הרב שבתי בן אסתריא אטון זצ"ל מאיר מורד בן שושנה ז"ל גאולה בת טובה ע"ה עמירם בן דבורה ז"ל הרב עוליאל ישועה בן סטה מקנין זצ"ל דרור יהושע בן ארץ מיוחס ז"ל דב בן מזל ז"ל יוסף בן מרים נוסרת ז"ל סוליקה בת עישה ע"ה רחל רפאת בת השמת ע"ה סלים בן פרחיה ז"ל יעקב בן אסתר ז"ל לטיף בן פרחיה ז"ל מאיר בן נעמי ז"ל זילפה בת רנדא ע"ה אביבה לוישי ע"ה עפאת בת השמת ע"ה כל נשמות עם ישראל</p>	<p>הרב יצחק בן תפאחה כדורי זצ"ל הרב מנחם בן ויקטוריה בצרי זצ"ל אביבה בת איירין ע"ה אברהם בן יונה ז"ל יצחק בן חביבה ז"ל אהרון (אורי) בן רבקה ז"ל חי זידי בן קלרה ז"ל יוסף בן סעדה ז"ל אסתר בת נעמי ע"ה יעקב בן סלימה ז"ל ספירנס תקווה בת נעמה ע"ה מישא אסתר בת זרהה ע"ה אברהם בן דינה ז"ל</p>	<p>לע"נ</p> <p>תנצב"ה</p>	<p>הרב שמואל בן שמחה דרזי זצ"ל הרב יעקב בן מרגלית זצ"ל שמאל בן רבקה ז"ל משה בן רוזה ז"ל אביחי בן אסתר ז"ל נעמה בת גורג'יה ע"ה דוד בר חסיבה ז"ל מסעוד בן יוקט ז"ל שמעון בן שמחה ז"ל ר' דב בן בנימין אלטר ז"ל אורה בת נעמה ע"ה שרה בת מורברי רחל ע"ה גורג'יה בת נעמה ע"ה</p>	<p>הרב עובדיה יוסף בן גורג'יה זצ"ל הרב מרדכי צמח בן מזל אליהו זצ"ל אסתר בת בלה ע"ה נעמי בת כותן ע"ה מרים בת בלה ע"ה צדיק חנם בן חזלה ז"ל שני בת אסתר ע"ה מסודי בת חביבה ע"ה יונה בן סעדה ז"ל ברכה בת מרדכי ע"ה יפה בת רבקה ע"ה שרה בת מורברי רחל ע"ה אלון בן סעדה ז"ל</p>
--	--	---	--	---

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת מקץ - חנוכה תשע"ז

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם (מא, א)

פירש באור החיים הק' שכל משך ב' השנים חלם בכל לילה זה החלום רק ששכחו ע"ש.

ולכאורה למה הוצרך דבר זה שיחלום כל השנתיים? ביאר הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, ע"פ מעשה האמרי בעש"ט, שפעם נסע עם המגיד ר' מענדיל מבא"ר, ויצאנו ר' מענדיל למים, אמר לו הבעש"ט: "אם יהי לך בטחון אמיתי בהש"ת, תראה שיזמין לך מים". וכן עשה, שהתחזק מאוד בביטחון בהש"ת. ונודמו להם ערל אחד ושאל אותם אם הבחינו אולי בסוסים שנאבדו ממנו כבר לפני ג' ימים, והוא מבקש ומחפש אותם ג' ימים. נענו שלא ראו, ושאלו אותו אם יש לו מים, ואמר שיש לו, ונתן לשתות לר' מענדיל.

שאל ר' מענדיל לרבו הבעש"ט, כיון שהערל הנ"ל הרי לא נסע רק למעני, להרוות צמאונו, למה הוצרך לנסוע זה ג' ימים? השיב הבעש"ט הק': השם יתב' הזמין לך אותו מקודם, שאם יהי לך בטחון אמיתי בהש"ת ימלא מחסורך. הרי שגדול כח הבטחון שהש"ת מזמין למלא משאלות אדם עוד קודם שיהי לו זה הבטחון, ע"ז האופן שאם יהי לו בטחון, יקבלנו מיד.

וכן כאן גבי יוסף שתחלה בטח בשר המשקים ונענש, עד שהי' לו בטחון בהש"ת, לכך הזמין לו הש"ת החלום לפרעה כל לילה משך ב' שנים שיהי מוכן לגאולת יוסף מיד שיהי לו בטחון בהש"ת. (מדרש פנחס)

ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתר אתו: ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טו טז)

מהו ה"לאמר" שאמר פרעה ליוסף? ואף יוסף השיבו "לאמר". אלא, הגמרא אומרת (סנהדרין נו, ב) שהקב"ה הוזהיר את אדם הראשון על העריות בפסוק "ויצו ה' את האדם 'לאמור', שלאמור מרמזו על איסור עריות. פרעה הרשע רצה להקניט את יוסף, וכדי לחפות על בזיונו שהוא נצרך לפתורנו של יוסף, ובפרט אחרי ששר המשקים ריכל על יוסף דברי שקרים, כמבואר ברש"י. לכן, אמר פרעה תיכף ליוסף, "ואני שמעתי עליך 'לאמור'". דבר ראשון, שמעתי עליך שאתה יש לך חטא של עריות, ועוד שמעתי עליך "תשמע חלום לפתור אותו".

ענה לו יוסף, מה שאמרת שיש אצלי חטא עריות "לאמור", - "מבלעדי", אצלי זה לא נמצא, ומה שאמרת שאני יודע לפתור חלום, "אלוקים יענה את שלום פרעה"...

וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על שפת היאר (מא, יז)

במדרש: "הדא היא דכתיב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" (תהילים פו, ו).

הנה כשראה פרעה את החלום כתיב "עומד על היאור" וכשאמר ליוסף, אמר "על שפת היאור", ובמדרש תנחומא (ג) "אמר פרעה חלום חלמתי, כשבא לומר לו את החלום, בקש לבדוק, והיה מהפך לו את החלום, אמר ליה וכו'" דהיינו שפרעה שינה בכוונה כמה פרטים כדי לראות אם יוסף יעלה על השינויים. ואכן, יוסף תיקן את כל השינויים לכמו שאכן חלם, כדאיתא במדרש.

וזה כונת הפסוק "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים" הכוונה: הפסוק שואל איזה עדות נתן יוסף אשר פתורנו אמיתי, למען יצא על ידי זה על ארץ מצרים בתור מושל, וע"ז מתרץ הפסוק "שפת לא ידעתי אשמע" בזה ניכר טוב פתורנו יען אמר על מלת "שפת" שלא ידע אותה והוא שומע המלה "שפת", מפי פרעה אבל כפי שידוע הוא לא חלם פרעה כן, רק חלם באמת שעומד על היאור.

(מרגניתא דרבי מאיר)

שובו שברו לנו מעט אוכל (מג, ב)

רמז למספר נרות חנוכה בפרשת "מקץ" (מג ב): "שובו שברו לנו מעט אוכל", "לנו" בגימ' פ"ו (86) אם שוברים את "לנו" תהיה המחצה מ"ג (43), וזהו "שברו לנו" תשברו את "לנו" ויצא מ"ג, "ומעט אוכל" כלומר את האות הכי קטנה שבמילת "אוכל", דהיינו א', וביחד הרי מ"ד הוא בדיוק כמספר נרות חנוכה ל"ו ועם שמונה שמשים ביחד מ"ד.

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוה על ארץ מצרים (מא, לג)

יוסף מסיים לפתור את חלומו של פרעה, ופתאום הוא הופך ליועץ, ולא סתם יועץ, הוא מתחיל לפרט מה בדיוק יעשו, כמה ואיפה. פרעה קרא לו כפותר חלומות, כיצד זה, לפתע, הפך הוא ליועץ?

קושיא זו נשאלה ע"י רבים מהמפרשים שהשיבו עליה באופנים שונים, נביא כאן איפוא, כמה תירוצים:

מתרץ המגיד מדובנא על פי משל: במדינה אחת חלה המלך ומצבו החמיר והלך. כל טובי המוחות בתחום הרפואה התכנסו סביב מיטתו בנסיון למצוא תרופה למחלתו. אך הגיע שלב שבו כולם כבר "הרימו ידיים". בעוד המלך מתייסר בייסוריו, ו"וספר את השעות", הגיע לפתע רופא זוטר, שהיה בטוח כי בידו המזור למחלת המלך.

ידע אותו רופא, כי ברגע שרק יעז להביע את דעתו, יתנפלו עליו כל הרופאים ה"בכירים", ויבטלו את דבריו, מחשש פן יבולע לכבודם, לפיכך נקט בדרך עורמה. הוא פנה אל המלך ואמר לו: "בידי מספר צמחי מרפא, אשר בוודאי יביאו לרפואתך השלימה, אך אין בידי הידע המתאים לרקוח אותם. בוודאי נמצא כאן בינות לחכמים הדגולים אי מי אשר ידע לרקוחם כדבעי, בכדי שניתן יהיה להשתמש בהם כתרופה". כך, מובטח היה לאותו רופא כי לא יגרע מכבודם של הרופאים, והדרך לרפואתו של המלך תהיה סלולה.

באותה מידה חשש יוסף מחרטומי מצרים, פן יבטלו את דבריו ויזלזלו בהם רק מפני כבודם. לכן אמר למלך: לאחר שגיליתי לך את פתרון החלום, נותר לך רק למצוא מבין הסובבים אותך איש חכם ונבון שינהל את ה"מערכת". בכך הוא הרויח, שמכיון שכל אחד מהחרטומים חשב שהתפקיד הנכבד עשוי ליפול לידי, איש מהם לא התנגד לפתרון.

על דרך הפשט, אומר רבי חיים קנייבסקי שליט"א ב"טעמא דקרא":

כל מי שהזמין פעם בעל מלאכה הביתה מכיר את ההתנהלות הזו. בטלפון הראשון הוא אומר: "תוך חצי שעה אני אצלך". אחרי שעתיים מתקשרים: "מה קורה?" "אני 'כבר' אצלך! חצי שעה!". עוברות שעתיים נוספות: "נו, מה עכשיו?" "שתי דקות ואני אצלך, אתה כבר יכול להרתיח מים לקפה..."

מה מים? מה קפה? הוא בא לכאן לשתות קפה? לא! הוא מתכוון לומר בזה: עכשיו אני כבר ממש פה!

אומר ר' חיים: יוסף אמר את עצתו כדי לגרום לכך שפרעה יקבל את דבריו. כל החרטומים פתרו לפרעה פתרונות שונים ומשונים, פרעה לא השתכנע. יוסף היחיד שבא עם תכנית עבודה מסודרת, פרעה שומע דיבורים של "למעשה", הוא מבין - יש לנו כאן עסק עם בן אדם רציני, ומיד מקבל את פתרון החלום באמרו ליוסף: "אחרי הודיעי אלוקים אותך כל זאת אין נבון וחכם כמורך".

כך גם היה עם שר המשקים. לאחר שיוסף פותר לו את חלומו, הוא אומר לו דברים מעשיים.

ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלקים עשה הגיד לפרעה: שבע פרת הטבת שבע שנים הנה (מא, כו)

בדברו על הפתרון של הפרות הטובות אמר יוסף "הגיד לפרעה" ואילו על פתרון החלום של הפרות הרעות אמר יוסף "הראה לפרעה", יש להבין, למה שינה את לשונו?

מבאר הגאון רבי שלמה קלוגר זי"ע, משום שדבר טוב אומרים אותו בפירוש, כמו שהגמרא אומרת בתחילת מסכת פסחים, ואילו דבר רע אומרים רק ברמז או שמראים ביד, וכן אמרו חז"ל ש"אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה". לכן, בחלום הפרות הטובות אמר: אשר האלקים עושה "הגיד" לפרעה כאילו שהקב"ה בעצמו אמר, אבל בחלום הפרות הרעות המסמלות את הרעב אמר רק "הראה" את פרעה. (אוצר חיים)

ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה (מא, טז)

בשעה שיוסף בא אל פרעה ופרעה סיפר לו את חלומו ואמר לו שמעתי עליך לאמור כי תשמע לפתור את חלומי, אמר לו יוסף "בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה" וכשיוסף פתר לו את חלומו אעפ"י שפרעה היה עובד עבודה זרה, תיכף האמין בזה ואמר לו "אחרי הודיעי אלקים אותך אין חכם ונבון כמורך" וגם אמר "הנמצא כדא איש אשר רוח אלקים בו", ואילו כשמשעה רבינו בא אל פרעה ואמר לו שיש בורא עולם ורוצה שתוציא את עם ישראל ממצרים אמר "מי ד' אשר אשמע בקולו" לא רצה להאמין, ונתנו לו מכות אחרי מכות ובאמצע התחיל להאמין, ואח"כ חזר בו, ואפילו בסוף שכבר שלח את בני ישראל התחרט ואמר "מה זאת עשיתו כי שלחנו את ישראל מעבדנו", מה ההבדל בין פרעה של יוסף לבין פרעה של משה, הלא שניהם היו עובדי עבודה זרה, מדוע פרעה של יוסף תיכף האמין ופרעה של משה לא רצה להאמין אפילו אחרי כל האותות והמופתים?

יש סיפור ידוע שבעיר ורשה הי' עשיר גדול וירא שמים, ומסחרו הי' שהיה שולח אניות סחורה דרך הים לחו"ל. פעם באה ידיעה שכל האניות שלו טבעו בים ונשאר

דברי המדרש תמוהים מאד דהנה בתחילה מתאר את יוסף כאיש אשר שם בה' מבטחו ולבסוף מציין אותו בחוסר בטחון שעל זה נענש בעוד שתי שנים? עוד תמוה מדוע נענש יוסף בזה שביקש משר המשקים שיזכור אותו הרי עשה בזה השתדלות המותרת ואף רצויה?

נאמרו בזה כמה ביאורים

הרש"ש (בהגהות על המדרש) וב"בית הלוי" ביארו דהנה התורה התיירה לאדם לעשות השתדלות ע"י תחבולות אנושיות כמאמר חז"ל יכול [אדם] יושב ובטל [ולא יעשה] שום השתדלות לפרנסתו ושאר ענייניו תלמוד לומר "למען יברכך כו" בכל אשר תעשה" אמנם שיעור ההשתדלות המותרת אינו שווה בכל אדם, כל אחד לפי ערכו במידת הבטחון, כך צריך למעט בהשתדלות.

הנה יוסף הצדיק לפי מדרגתו במידת הבטחון גם השתדלות קטנה היתה מיותרת, ולכן נענש עבור שאמר לשר המשקים שיזכרוהו וזה כונת המדרש "אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו" זהו יוסף שלעולם "לא פנה את רהביו" אלא, תמיד היה בוטח רק בקב"ה, ומה ראה לך שהרי ע"י שאמר לשר המשקים וזכרתי והזכרתי נתוספו לו שתי שנים מוכח שהיה במדרגה גדולה של בטחון בה', שגם על ב' מילים של השתדלות נענש.

בספר "חפץ חיים" ("ח"ח חיוי ופעלו" ח"ג) מבאר זאת הרב מ. מ. ישר, עפ"י מה שסופר לו הרב הגאון הצדיק ר' יוסף אהרן רבינוביץ מת"ס "פרי דוד" את המאורע הבא:

יהודי חסידי בוורשא פנה אליו פעם בשאלה: היות והוא סובל מחמצן בקיבתו, פקדו עליו הרופאים לאכול רק מאכלים קלים ותכופים לבשולם, הרשאי הוא איפוא לאכול פשטידה [קוגל] בשבת?

ענה לו הרב - רשאי הנך לאכול פשטידה בשבת ולא יזיק לך מאומה בעזרת ה' יתברך, שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא אין לך איפוא ממה לחשוש. שוב חזר האיש ושאל האמנם, רבי, לא יזיק לי? והיה בטוח שיקבל הבטחה נוספת.

אמר לו הרב, לא, שוב אסור לך לאכול! הישנות שאלתך מוכיחה שאמונתך בכחה של השבת רופפת היא, משום כך אסור לך לסמוך על זאת, אלא עליך למלא בדיק אחר הוראות הרופא.

בזה מובן גם אצל יוסף, אלמלי הסתפק יוסף בבקשה אחת משר המשקים "כי אם זכרתי" לא היה בכך משום עוול, השתדלות שכזו לא היתה מהווה סתירה לבטחונו, ואילו הוא שנה פעם נוספת "והזכרתי אל פרעה" פעמיים שטח את בקשתו לפני שר המשקים, בכך היתה משום הגדשת הסאה לבעל בטחון כיוסף הצדיק, בכך הרי מתח על עצמו חשד שאף הבקשה הראשונה נובעת היתה מחוסר בטחון דק מן הדק לפי ערכו בבחינת "הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה" ונענש בשתי שנים נוספות.

"חזון איש" (אמונה ובטחון ב', ו) מבאר, יוסף ידע שאין הצלתו תלויה בהשתדלות, והכל מיד ה', אבל בהיות שנתחייב האדם בפעולות ולא לסמוך על נס חייב יוסף את עצמו לבקש משר המשקים. אמנם בהיות תכונת הרהבים שאין בטבעם לזכור ולהטיב לזולת, אין ראוי המעשה הזה רק מתוך יאוש, דמי שמיואש עושה כל מה שיכול, אף בדברים הרחוקים מכל תועלת, אבל אין לבוטח לעשות כל אלה, ואין פעולה זו מפעולות החובה ואחרי שאינה חובה היא אסורה.

השתדלות יתר מזיקה

בספר "שאל אביך ויגדך" ("ח"א ס"ג) מסופר: בפרוץ מלחמת העולם השנייה שהה הגרייז זצ"ל בוורשא, ושם התאכסן בביתו של נגיד אחד. מכיון שהרב הקפיד שלא לאכול 'חדש', הביא עמו כמה ככרות לחם, שאין עליהם חשש 'חדש', כדי שיהיה לו מה לאכול בינתיים. כבר הגיעו עשרת ימי תשובה, והמלחמה כבר היתה בעיצומה. העיר וורשא היתה נתונה במבול של הפצצות מן האוויר מידי הגרמנים ימ"ש. כאשר נכנסה הרבנית לחדרו של הרב זצ"ל, ראתה שהוא אוכל על השובע, ואינו דואג להשאיר לחם לסעודת ערב יום הכיפורים שהיא מצות עשה. לשאלתה של הרבנית על כך, ענה הרב כי לא צריך לדאוג, כי הוא סומך ובוטח שהקב"ה יזמין לו לחם שאין בו חשש חדש לסעודת המצוה של ערב יום"פ, אבל מכיון שדעתה של הרבנית לא נחה השאיר הרב שני כזיתים של לחם לאחר הסעודה.

והנה בערב יוה"כ פ' נכנס אחד האופים של העיר לחבר מבריסק וכמה ככרות לחם בידו, ואף בישר לרב, היות ויודע אני שהרב אינו אוכל לחם שיש בו חשש חדש, הנה אני אגרתי מזון וקמח לקראת המלחמה והקמח הזה אין בו חשש חדש. הפנה הרב זצ"ל מבטו לעבר הרבנית כרוצה לרמוז לה כשיש בטחון בה' אין מה לדאוג...

לאחר כמחצית השעה, נכנס האופה וסיפר לרב כי הכין גם דגים לצורך סעודת ערב יום"פ, אבל בשעה שיצא מביתו, ומגש הדגים בידו, נפלה לפתע פצצה במקום סמוך לו, ומחמת הדף הפצצה נשמט מידו המגש עם הדגים ונפלו לריצפה ואינם ראויים עוד לאכילה.

אמר על זה הרב לרבנית, אילו נמנעתי אתמול להשאיר אותם שני כזיתים של לחם לצורך היום, הייתי זוכה גם לדגים הללו לסעודה, אבל בעשותי השתדלות זו - נעשה גם במידת הבטחון, ולכן לא היתה לנו הזכות ונפלו הדגים לעפר ונפסלו לאכילה!...

(אוצרות התורה)

משל נמרץ בענין זה המפורסם בספרי המוסר על עניין ההשתדלות: עני אחד שזה ימים לא בא אוכל מזין לפיו, והעניות מראה אותותיה על פניו המסכנות מבלי יכולת להסתירה. מהלך לו אותו עני ברחובות העיר שמא ימצא מזון ומלבושו מאנשים רחמנים, והנה יהודי טוב מזדמן לפניו, שואלו העני: אולי מכיר אתה

עני ואביון, ולא היה מי שירצה להודיע לו את זה, כי חששו לנפשו. אמר הרב דהעיר ורשה כי הוא מקבל עליו להגיד לו. הוא קרא לו אצלו ובא אליו והתחיל לדבר אתו בענייני יראת שמים איך כל העולם הוא הבל הבלים, אם מאבדים את זה אין מה להצטער על זה והעשיר הקשיב והבין טוב, אחרי שעות שהרב דיבר אתו והסביר לו את הבל של עולם הזה, שאל אותו הרב: לפי מה שאנחנו דברנו עכשיו אילו היה נטבע לך אניה אחת עם סחורה שלך, היית מצטער?

ענה ואמר: בודאי לא הצטערתי, כי דברנו עכשיו שהכל הבל. אמר לו הרב: מזה עוד אין ראייה שאתה ירא שמים באמת, כי עדיין אתה נשאר עשיר, אבל איך יהיה אם יטבע אצלך שתי אניות או שלשה מה נגיד אז? הוא חשב קצת ואח"כ אמר: גם על זה לא הצטער. אמר לו הרב: זה עוד לא ראייה על יראת שמים אמיתית, מה תגיד אם כל האניות שלך יטבעו? אמר העשיר הרב: סתם להגיד זה לא חכמה, תן לי זמן להתבונן, אמר לו הרב: יפה דברת. הכניס אותו בחדר שיתבונן והוציא את החובת הלבבות שער הבטחון ולמד כי הבוטח בה' הוא יותר עשיר עשרת מונים ממי שהוא כימאי שיכול לעשות מבוץ זהב. ומבאר שם איך אדם רוצה משכון מהקב"ה, הוא רוצה שיהיו הכל מוכן לפניו, אין לו אמונה בהקב"ה ורוצה שיהי בטוח ורוצה משכון, וכך עבר את שער הבטחון. אחרי שהתעמק בשער הבטחון יצא מהחדר ואמר לרב: כפי שאני התבוננתי בשער הבטחון, אפילו כל אניותי נטבעו בים לא הצטער, מפני שכבר הבנתי שהקב"ה הוא כל יכול ויכולים לבטוח בו. אמר לו הרב: אם הגעת להבנה זו, אני אומר לך שהגיעה ידיעה ברורה שכל האניות שלך ניטבעו בלב ים! כשאמר לו הרב את זה מיד נתעלף והזיעו רופאים אשר בקושי הצילו אותו. שאל אותו הרב: הלא רגע לפני זה אמרת בשמחה רבה שלא תצטער כלום, מדוע אם כן התעלפת? אמר לו: כשאני אמרתי לך שכל העולם הזה הוא הבל הבלים חשבתי שהאניות שלי שטות בים, אז כל העולם הוא הבל הבלים, אבל כשאמרת לי שהאניות שלי נטבעו, אז מתעלפים!

זה ההבדל בין פרעה של יוסף לבין פרעה של משה. כשיוסף אמר לפרעה שיש אלקים בעולם והוא יעשיר אותך שכל הכסף שבעולם יכנסו במצרים, אלקים כזה גם אני רוצה. אבל פרעה של משה, כשאמר לו משה שיש אלקים בעולם ורוצה שאני אשחרר אומה שלימה שעובדים אצלי ואני אאבד עשירות גדולה כזו, אז מתעלפים ואומרים מי ד'.

בזה ההבדל בין יהודי לגוי. הגוי עובד אלהיו אם הוא מקבל ממנו, אבל אם ירעב יתקף ויקלל במלכו ובאלהיו. אבל היהודי אומר: אהבתי כי ישמע את קולי תחנוני אפפוני חבלי מות וגו' "אהבתי" מוסב גם על הסוף: הוא אוהב גם את הצרות! "חסד ואמת אשירה" - אם חסד אשירה אם משפט אשירה, באותו שירה אשר בחסד הוא שר במשפט. המדרש אומר, הצדיקים, הקב"ה רוכב עליהם שנאמר

"והנה ד' נצב עליו", והרשעים הם עומדים על אלהים שנא' "פרעה עומד על היאור". הכוונה, כי הצדיקים לא מבקשים כלום מהקב"ה אלא הם נושאים את הקב"ה, הם סובלים בשבילו, והם מפרסים את הקב"ה, הם מרכבה להקב"ה שהקב"ה רוכב עליהם. אבל הרשעים הם עומדים על אלהיהם שכתוב "והנה עומד על היאור" כי היאור הי' אלהים שלהם, הם רוצים רק לקחת מהאלהים שלהם אבל אם לא נתן להם אז מתרחקים ממנו. ראו מה בין ישראל לעמים מה בין בני לבין חמי.

ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימין (מד, יב)

אומר לכם חידוש יפה, שתלמידי חכמים בוודאי יהנו ממנו מאוד. חידוש אמיתי. הגמרא במסכת פסחים (ז, ב) שואלת: "מנא הני מילי?" - מהיכן יודעים שבדיקת חמץ נעשית לאור הנר?

משיבה הגמרא: "אמר רב חסדא: למדנו מציאה ממצאיה, ומציאה מחיפוש, וחיפוש מחיפוש, וחיפוש מנרות, ונרות מנר. מציאה ממצאיה - כתיב הכא "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם", וכתיב התם "ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא". ומציאה מחיפוש דידיה, וחיפוש מנרות - דכתיב בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות, ונרות מנר, דכתיב: נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטן".

שואל המהרש"א שם מדוע לא הביאה הגמרא את הנאמר קודם לכן, בפרשת ויצא "ויחפש ולא מצא את התרפים", הלא גם שם מוזכרים חיפוש ומציאה!

הטשעבינער רב זצ"ל ספר, שהיה פעם בעיר קראקא ופגש שם שען זקן, שאמר לו פשט יפה בגמרא הזו:

הרמ"א בהלכות פסח (סי' תלב) כותב: "נוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבדוק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה", ואת הפתיתים יכול להניח אפילו הבדוק בעצמו.

שואלים האחרונים: מדוע מתאים לומר על זה בדיקת חמץ, אם הוא עצמו מניח את הפתיתים ומחפש, איזו בדיקת חמץ היא זו? כלום נקרא ש"מצא" חמץ?

השיב השען הזקן: מהיכן לומדים בדיקת חמץ? מ"ויחפש... וימצא הגביע". ומי מצא את הגביע? - מנשה, שהוא עצמו הטמינו שם... הרי שמתאים לומר "וימצא" על דבר שהמחפש עצמו הניחו שם.

לפי זה מובן היטב מדוע לא הביאה הגמרא הוכחה מ"ויחפש ולא מצא את התרפים", כי שם לבן באמת חפש, לא הוא עצמו הניח שם את התרפים...

(יחי ראובן)

מאוצרות המגידים

"ויהי מקץ שנתיים ימים" (מא, א)

אמרו במדרש "אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו" זהו יוסף "ולא פנה אל רהביו" ע"י שאמר לשר המשקים וזכרתי נתוספו לו שתי שנים ע"כ

הרב פנה לשניה ושאלה: "האם תוכלי למיין ולהפריד בין מה ששייך לך ובין מה שאינו שלך?"

זו, אכן, מיינה כראוי ושמה בצד את הכבסים של חברתה ואת הכבסים שהוסיפו בני משפחת המהרר"ם...

השניה נבוכה כשנודע לה שהרב הערים עליה, וקבלה בהכנעה את נזיפתו ואת דרישתו להסתפק במה ששייך לה...

חביבין יסורים - רבי שלום שברון

ויהי מקץ שנתיים ימים (מא, א).

"קץ שם לחושך", זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום (ב"ר פ"ט, א).

יוסף מצטער ומתענה שנתיים ימים בבית הסוהר, וכל זה למה? מפני שהשתדל אצל שר המשקים! והדבר פשוט למה נתייטר כ"כ, כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, למרק עוונותיהם.

הקב"ה מדקדק עם הצדיקים

ולמה מדקדק הקב"ה כ"כ עם הצדיקים? שמעתי מהגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, דהבונה בנין גדול ורב קומות צריך לדייק ביסודות הבנין מאוד מאוד, כי כל סטייה וטעות קטנה ביסודות, גורם עיוות גדול בקומות העליונות. כך גם הצדיקים שהם יסוד העולם, מדקדק הקב"ה עמהם בדקדוק דק עד אין נבדק, ומפני כך דקדק הקב"ה עם יוסף כ"כ.

ומאחר והצדיקים יודעים את הסוד הלזה מחבבים המה את היסורים וחפצים בהם, וכמו דאיתא במדרש (הובא בתורה שלימה) "ויהי מקץ שנתיים ימים" דלכאורה תיבת "ימים" מיותרת. אלא לומר לך, שיוסף היה מצפה ומחכה כ"כ עד שהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו את היסורים שיכפרו לו את עוונותיו, והיו נחשבים לו יום לשנה, ולרוב תשוקתו עברו עליו מחר שנתיים ימים, כשני ימים.

כך גם נראה גם אצל דוד המלך ע"ה שביקש יסורים, וכך אמר "הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרי" (תהלים נא, ד).

גם אצל התנאים מצאנו בקשת יסורים, אצל ר' אלעזר בר' מעון בגמרא (ב"מ פ"ג, ג) וגם בדורותינו אנו, שמענו מבאי ביתו של ר' מרדכי פרוגומנסקי זצ"ל, שקודם פטירתו שמעוהו מלחש, רבונו של עולם, הוסף יסורים על יסורי עוד ועוד כדי שאתנקה לגמרי מעונותי.

הבורח מן היסורים

ואף שאין לנו מושג כלל בבקשת היסורים, ולא עוד שאנו מבקשים "ולא על ידי יסורים וחלאים רעים" אך לכה"פ צריכים אנו לא לברוח מן היסורים. והבורח מן היסורים, אמר על זה אדמו"ר הגאון ר' ליב זצ"ל, שהרי הוא דומה כמי שרואה את הקב"ה מרים מקל כדי להכותו, ולפני שהמקל מגיע לראשו, מסיר ראשו ובורח, והמקל נשאר באויר.

והמשיל החפץ חיים משל נמרץ על הבריחה מן היסורים, האיך נראה אדם שמתלונן על היסורים, ומבקש הרבה מה' להפסיק יסוריו, ולפעמים אפ"י בא בטענות ח"ו. משל למה הדבר דומה, לאדם אחד שהיה צדיק וחסיד, גאון וקדוש, כל ימיו עסק בעבודת ה', אלא שהיה לו חסרון אחד שהיה בעל כעס.

ופעם אחת מתוך כעסו סטר על לחיו של אדם אחד, חומרת הדבר נתבאר בגמרא (סנהדרין נ"ח) שהסותר לועו של ישראל כסותר לועו של שכינה! והנה אדם זה עלה לאחר מותו לב"ד של מעלה, ומצאוהו שלם בכל מעשיו באופן נפלא, חוץ מחסרון זה שהכה באגרוף את חבירו, ומכיון שהיה עם הרבה זכויות נתנו לו אפשרות לבחור על עבירה זו, להיענש בגיהנום, אל לרדת לתקון בגלגול, כמובן שאדם מעדיף גיהנום מגלגול, כי מי ערב לו שיצליח לתקן בגלגולו מה שקלקל, עמד והחליט, גיהנום!

מינו עליו מלאך אחד ולקחו לגיהנום, הדרך הייתה ארוכה, ולכן איפשרה לו לחשוב על החלטתו, האם טוב הכריע או לא, ולאחר זמן החל להרגיש את חום הגיהנום קצת... הבין האישי שהנה הם כבר בגיהנום, ולכן החל החום להפריע לו, וסבר בדעתו שטוב בהחלטתו, כי הנה היסורים נסבלים, כך הולך וחושב, ובנתיים עבר המצב מחום לבעירה ממש, וכולו החל להזיע בידי וברגליו, וראשו החל להסתחרר עליו.

כאן כבר היה משוכנע שזהו הגיהנום עצמו, ואינם הולכים עוד אלא כדי להגיע לפינה שיניחהו שם כמה ימים... ולכן שתק ולא אמר דבר, אך ככל שהתארך הזמן ונתקרבו לגיהנום הלך והחמיר המצב, ובעוד שעד הנה רק כבד עליו גופו וראשו סחרחר עליו, כאן החל מרגיש אש בוערת בכל גופו ועוד מעט ואיננו, ומשראה שאין הגיהנום כמו שחשב בתחילה, פנה אל המלאך בשארית כוחותיו, ושאלו האם זה החום הגבוה ביותר בגיהנום, או שבשבילי צריך תנור יותר רותח?

המלאך כלל לא התייחס לדבריו והחל סוחבו הלאה, ומשחזר על שאלתו, גיחך עליו המלאך, מה אתה מפטפט לריק ועל איזה גיהנום אתה שח, עוד לא הגענו לשליש הדרך!... מששמע כך הבין כי טעה טעות מרה בהחלטתו, ואמר בלבו כי דבר אחד עליו לעשות, ללכת מהגיהנום, וביקש רשות מהמלאך לחזור ולשנות החלטתו, ולאחר מו"מ קצר הסכים המלאך, ושוב לב"ד של מעלה, וביקש לפני הב"ד של מעלה שהוא רוצה לרדת לגלגול, ושיברא בפעם הב' ללא יד שבה הכה את חבירו, ובכך יוכל לתקן מה שקלקל.

טענו לו, והלא כל מטרות העוה"ז לעמוד בנסיון ומה בקשה היא זו? שקל בדעתו ואמר כי מוכן לוותר על כל זכויותיו וכל מצוותיו שעשה, כדי שיתאפשר

מקום גמ"ח המחלקים מזון ומלבוש לעניים בחינם? עונה לו היהודי: בודאי, האיך לא שמעת, ברחוב יפו ישנם אנשים גומלי חסדים המחלקים חינם אוכל ומזון! ובפרט לנצרך כמון שנראה שזה כבר כמה ימים שלא אכלת כראוי, לך למקום זה ותשביע רעבוך. שמח העני, והלך לכיוון אותה כתובת. משום מה טעה, ובמקום להיכנס לרחוב יפו בית מס' 18, נכנס לבית מספר 16 באותו רחוב. בית גדול, נאה ומרווח, מקיף הוא בדלת, והנה לקראתו בעל הבית, פותח הוא בשאלה לרצונו, ומשיב לו העני, האם כאן הוא בית הגמילות חסדים למאכל ומלבוש? תיכף קלט בעל הבית שעני זה טעה, שבמקום להכנס לבנין 18 הסמוך הגיע לביתו במספר 16 והחליט לנצלו, השיב לו: "בודאי, כאן מחלקים הכל, אולם אונך הטעתה אותך במעט, החלוקה אינה למלבושים חינם, ובכך, אמר לבעל הבית: "מסכים אני לקבל טעה וכי מי נותן אוכל ומלבושים חינם, ויבין, אמר לבעל הבית: "מסכים אני לקבל עבודה כלשהי על מנת שלערב אקבל מזון ומלבוש" הבטיח לו בעל הבית שאכן כדבריו כן יהיה. העני הרעב והמיוגע עבד יום שלם בביתו של בעל הבית, ניקה לו את גינתו, את ביתו, וכמו כן ביצע שליחויות מסוימות. לערב, והוא כבר כמעט נופח את נשמתו, מבקש הוא על נפשו את מזונו ומלבושיו, תיכף משיב לו בעל הבית: "בודאי, אקיים הבטחתי לך, תיכנס לבנין הסמוך ושם תקבל ככל אשר תחפוץ", העני בתמימותו חשב כי זו הפרוצדורה, עובדים כאן ומקבלים שם, הולך הוא לתמו לבנין הסמוך, וטענתו בפיו: "עבדתי בבנין הסמוך על מנת לקבל כאן מזונות ומלבושים", מיד הבין בעל הגמ"ח שאכן נפל עני מסכן זה בשכנו הנוכל, בשל טעות בכתובת, ואותו נוכל ניצלו כביכול שעל מנת כן יקבל כאן את מזונו ומלבושו שהיה מקבלם חינם אילו היה מגיע ישר לכתובת הנכונה.

והנמשל הוא, האדם נצרך למזון ומלבוש ולייתר צרכיו, פוגש הוא ביצר הרע והלה מציע לו "להשתדל", "בלא השתדלות תמות ברעב!" צריך להשקיע גוף וראש בעולם הזה והגם שלפעמים באה השקעה זו על חשבון תורה ותפילה או יתר מצוות, ולאחר שעמל ועבד, שולחו יצר הרע לקבל מחייתו מאת ה"פוחת את ידך ומשביע לך חי רצון"... שהרי, וכי ליצר יש לו חיים ומזון ליתן לאדם? הרי הוא מקור המוות והרע! נמצא האדם נגרר לפיתוי הבטחת מזונו מיצר הרע כשלמעשה שולח הוא אותו לקבל את מזונו מאותו מקור שהיה נותן לו את פרנסתו וגם יותר ברווח וכבוד אילו לא היה טורח על חשבון תורתו ותפילתו.

(טעם הצבי)

חכמה יהודית - רבי שלמה לוינשטיין

אין נבון וחכם כמון (מא, לט)

חכמתו של יוסף נשאה חן בעיני פרעה ובעבורה הוא התמנה למושל בכל ארץ מצרים. החכמה והפקחות הן אחת מן התכונות היסודיות של כל מושל ומנהיג, הנדרש לעתים להכריע ולפסוק, כאשר המציאות אינה ברורה לפניו כלל וכלל.

בספר מורשת אבות מסופר שרבי דב בעריש מייזליס המונה המהרר"ם, נמנה בין פוסקי דורו. לא אחת ולא שתיים נשאל בנושאים שהסעירו בשעתם את כל גדולי הדור, כשהכל חפצים לשמוע גם דעתו השקולה, המלאה פקחות ודעת תורה.

בעיירות ישראל בפולין הילכו עד לתקופת מלחמת העולם השנייה סיפורים ועובדות על אהבתו לעמו ועל חכמתו ופקחותו בישובו על מדין.

פעם אחת התיצבו לפניו מלמד עני ובעל מלון עשיר לדין תורה. המלמד טען כי הזדמן למלון בערב שבת והפקיד את צרור כספו אצל הנתבע. הלה, יהודי בעל צורה, הכחיש את הסיפור מכל וכל.

שאל המהרר"ם את בעל המלון, הנתבע, אם יהיה מוכן להשבע על טענתו, והלה השיב בחיוב. בתוך כך גלגל המהרר"ם עמו שיחה על דא ועל הא. והנה הבחין בשעון זהב יפה המשתלשל מכיסו של העשיר. המהרר"ם גילה התענינות גוברת והולכת בשעון היפה והוא בקש ממנו את הרשות להתבונן בו מקרוב. הלה הושיט את השעון למהרר"ם, אשר אמר: "שעון יפה כזה, ברצוני להראות לזוגתך. האם כבודו מסכים?"

"בודאי", השיב העשיר מתוך הנאה גלויה.

המהרר"ם נכנס לחדר אשתו, נתן בידה את השעון וצוה עליה לגשת מיד אל אשת בעל המלון ולבקש ממנה את הפקדון, שהפקיד אצלה המלמד העני, וכראיה שאכן, בעלה שלח אותה. תצג את השעון המהודר שבידה. הרבנית עשתה כמצוותו, ולאחר שהות קצרה חזרה עם פקדונו של העני, ופני העשיר המכובד - חפו.

"אבל", הזהירו המהרר"ם, "אל תצעק עליה, שכן אצטרך להזמין אותך פעם נוספת לבית הדין!"

סיפור נוסף המראה את חכמתו ארע לשתי נשים, אשר הביאו את כביסתן אל אחת הכובסות בעיר. והנה מתה הכובסת, ויורשיה לא ידעו למי שייכת הכביסה. "כולה שלי!" טענה אחת הנשים, ואילו השנייה טענה לעומתה: "חציה שלי!"

החליטו היורשים להביא דין זה בפני המהרר"ם, אשר שמע את טענות הנשים, ושלחן לביתו עד למחרת היום. כשיצאו, ביקש מבני ביתו שיוסיפו כבסים משלהם לערימת המריבה, המונחת בביתו.

למחרת, כאשר הופיעו הנשים, פנה אל זו שטענה "כולה שלי", ואמר: "הסתכלי עוד פעם, האם באמת כל הכביסה שלך?" האשה עשתה עצמה כבודקת את ערימת הכביסה והכריזה בביטחון: "הכל שלי!"

ובכן, הזמן הנעלה ביותר ביום קדוש זה הוא לקראת סיומו. מתפללים בו תפילה מיוחדת שאין דוגמתה בכל השנה כולה, תפילת נעילה, וארון הקודש פתוח כל שעת התפילה. וסיומה, בפסגת הפסגות, תוקעים בשופר - ולתקיעה זו מיניתי את המתלונן!

יראה כבוד המושל ויוכח, כי אך נרגן הוא וכפוי טובה!"
התרשם המושל והתנצל על הטרדת הרב הנערץ והטרחתו. קרא למתלונן והוכיחו על פניו: הרב שדרג מעמדו, במקום לתקוע בראש השנה מינהו לתקוע ביום הכפורים, והוא מתמרמר!?

הלה בא במבוכה.
לך ותסביר לגוי, שהרב עשאו ללעג ולקלס. שהתקיעות בראש השנה מדין תורה והתקיעה ביום הכפורים - וליתר דיוק, בצאת היום הקדוש - אינה אלא מנהג בעלמא, ולא היה אכפת לרב שהוא שיתקע.

נאזר בהסבר שגם גוי יבין: "אין מה להשוות! בראש השנה תוקעים מאה קולות, וביום הכפורים תקיעה בודדת!"

כאן קצרה רוח המושל. קצף וקרא: "הלא השופר בידך, תקע בו כרצונך!..."
הכל גיחכנו, וסיימתי: "זהו, רבותי - המיקרופון בידי, ואשמיעכם את דברי!..."

השמעתי דברים שאיני בטוח שנהנו לשמוע. ספרתי להם על הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל שכינס גבירים לדון בהקמת בית חולים יהודי שיוגש בו אוכל כשר ולא ילעטו את החולים בנבלות וטרפות. דרש מכל אחד שיתחייב להחזיק כך וכך מיטות, כמיסת עשור. עודם משוחחים, הגיעה קבוצת בני תורה לשחר פני רבן של ישראל. מיד נפנה אליהם באהבה וחובה, התעניין וברך מקרב לב. חרה לעשירים על ההתעלמות מהם.. הבחין בכך ואמר: "אל ירע בעיניכם. הם מחזיקים את מחצית בית החולים!" תמהו: בני התורה העניים, מנין להם כספים כה רבים! אמר להם: "בתורתם מונעים הם דינים קשים וחליים ומדוים, ואת השאר תורמים אתם..."

כלפי מה הדברים אמורים, הלא התכוננו לרבבות הרגומים, ה' ירחם. הכשירו את שדרות רוטשילד לכל ארכן כבית קברות למקרה חרום. וברוך השם, כזה נצחון. למחות את חיל האויר של האויב בשלוש השעות הראשונות, ולא הוצרכו לכרות את הקברים. הרי זה בזכות בני הישיבות ולימודם!

איני מזלזל, לא בנדיבים של בתי החולים ולא בחיילים המחרפים נפשם. אבל הצלחתם מתאפשרת בזכות לימוד התורה -

ושמעו את הדברים עד תומם, כי המיקרופון היה בידי...
הוא הדין כאן.

אמת, לא נדרש ליעץ למלך. אבל רצה שיבחרו בו, ו"המיקרופון" בידו, הכל מאזינים לו, ניצל את ההזדמנות והשמיע דבריו, ובתוך שעה היה למשנה למלך מצרים...

והתורה, כידוע, מלשון הוראה (זוהר ח"ג נג, ב). אף כאן, הוראה כה מחייבת -
ההורים, "המיקרופון" בידם.

המחנכים, "המיקרופון" בידם.
הרבנים, "המיקרופון" בידם.

רשות הדיבור נתונה, מאזינים לדבריהם, ניצלו את הבמה באופן מושכל להעביר רעיונותיהם להדריך ולהשפיע!
(הגדת)

❁ לימי החנוכה ❁

"רבת את ריבם"

כתב השם משמואל (חנוכה תרע"ג מוצש"ק ליל ד', ותר"פ מוצש"ק ליל ה') לבאר תפילת על הניסים 'רבת את ריבם' מלשון 'כי יהיה ריב בין אנשים', ענין הריב הוא שיש לאחד טענות ותביעות על השני. ומה שבח יש במה שהקב"ה 'רב את ריבנו' הרי אין בזה שום היכר שהיה לנו איזה נצחון בריב במלחמה, רק שהוא רב את הריב שלנו. למשל שיש לראובן איזה ויכוח עם שמעון, ובא לוי ומסייע לראובן להתווכח עם שמעון, האם זה אומר שהוא ניצח אותנו? אמנם אצל השי"ת בוודאי כשהוא לוקח את הריב, בוודאי הוא מצליח, אך עדיין צריכין אנו למודעי מה תוספת שבח יש בזה שהקב"ה רב את הריב שלנו.

ופי"ה השם משמואל שהיוונים הרשעים השפילו מאד את בני ישראל, בבחי' שחה לעפר נפשנו, דיכה לארץ חיתית, וכמ"ש במדרש לחנוכה וכ"כ בפיוט דשבת חנוכה - שהיו עוקרים את הדלתות של בתי ישראל כדי שלא יוכלו להתנהג בצניעות, לזאת מדליקין נר חנוכה על הפתח להודות להשי"ת על הצניעות שבבתי ישראל.

כי היוונים השפילונו מאד עד שהרבה אבדו את החשק ללחום עם היוונים, מרוב יאוש ושפלות הרוח. וכן שמעתי מאנשים שעברו את המאורעות הקשות בשנות הזעם שממש כך הרגישו כדברי השם משמואל: 'נכנעו לסבול נפשם עול הגזרה ולא הרהיבו עוז בנפשם לחשוב שיש להם ריב עמם, וכל תקותם של הכשרים היה רק להרג על קדושת שמו יתברך...'

צא מהיאוש, תפסיק לסבול

כי כל זמן שאין אדם נופל לשפלות הנפש, יש לו עדיין רצון לריב, אך כשמשפילים אותו למטה מג' טפחים הוא מאבד כל רצון לריב, אם אינו כראוי הוא

לו לרדת ללא יד! ומכיון שזכויותיו רבים וגדולים היו הסכימו לבסוף בב"ד של מעלה, ונולד מחדש ללא יד!

מזל טוב! בבית יהודי פלוני על הולדת בנם החדש, אך שמחה מהולה בעצב, הילד בעל מום אין לו יד!

ההורים התקשו לגדל את צפיעם הלזה שלא יכל לתפוס אף דבר כראוי, וכך גדל הניק והגיע לת"ת, כולם עם שני ידיים, והוא... כולם נוטלים שני ידים והוא... כך גם הוקשה לו מלאכת הכתיבה, וכך היה תמיד מופלא לרעה בשוונות הילדים לצערו ולעגמת נפשו, עד הגיעו לבר מצווה והוצרך לעזרה בהנחת התפילין ולהיות גם מבויש על מומו.

אלא שאז גם ידע תפילה מהי, והחל קורא אל ה' בחזקה, למה? למה? ובדמעות שליש בוכה, ואינו מבין מדוע כולם עם שני ידים והוא עם יד אחת, מה פשעי ומה חטאתי?! ובעודו מרבה תחילה ובקשה וצועק מלב נשבר לדעת מה זה ועל מה זה, יושב בשמים ישחק! אילו ידע איזה מחיר יקר שילם בעצמו וכמה התעקש והתחנן לעשות עסק זה כדי לסבול את כל זה.

ויש להוסיף על המשל, דבמשל האדם בעצמו ביקש והכריע לעצמו את היסורים, ואילו באופן הרגיל, הקב"ה הוא שמכריע טובת האדם ומזכה לו את יסוריו באהבה ובחמלה! ובעוד שבמשל חסר לו לאדם את הידיעה שהוא בחר בזה, ולכן אינו שמח ביסוריו, הרי בכל יסורים יש כבר את הידיעה, שכיון שהקב"ה החליט בשבילו יסורים, הרי שכדאי וכדאי, ולמה א"כ "מתאנח" האדם? משום שהוא לא החליט! רק "מענישים" אותו ולכן רוצה לברוח!... אמור מעתה שכל מה שחסר כדי לשמוח ביסורים זה רק "התבוננות" בדבר ותו לא.

חביבים יסורים - ביסורי עצמו

ברם, ראוי להעיר, שלא יאמר אדם, אם כך הוא החשבון וכך היא האמת, א"כ כשאראה את חבירי גונח מיסוריו אבוא ואומר לו - "חביבים יסורים"... דברים אלו יאמר כשיתייסר הוא, אבל כשחבירו מתייסר ביסורים צריך להיות נושא בעול עם חבירו, להשתתף בצערו ולעזור לו ככל יכולתו, ולא להרגיעו ב"חביבים יסורים"... כמליצת הועלם שיש העובד על "גדלות האדם" של עצמו, ועל "ביטול היש" של זולתו... או שאת עצמו משיבוע עם אוזים מפוטמים, ואילו את רעבון חבירו ממלא עם "בטחון"... לא זו הדרך ולא זו העיר!

וכבר אמרו בגמ' בר' אלעזר הגדול שנחלה ובאו תלמידיו לבקרו (סנהדרין ק"א) כמה וכמה אמירות אמרו התלמידים לר"א, ואילו ר' עקיבא נענה ואמר, "חביבים יסורים", אמר להם ר"א סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי, שאמר חביבים יסורים, ויש לדקדק בלשון ר"א, שאמר והדגיש, דברי עקיבא "תלמידי"? וכי אין אנו יודעים שר"ע תלמידו של ר"א.

אלא שמפני שהוא תלמידו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ממילא חש ביסורי ר"א רב כבן שמרגיש יסורי אביו, ואז אימרתו זו מטוב לבו היא יוצאת לנחם את רבו, דא"כ היה אומר לו - חביבים יסורים? לנפשך תנעם! אך כיון שמדובר בעקיבא "תלמידי" אמר, סמכוני ואשמעה! פלאי פלאים!
(לב שלום)

לנצל את הבמה - רבי יעקב גלינסקי

פרעה חלם חלום, ורוחו התפעמה. קרא לחכמים ולחרטומים, ולא הניחו דעתו. הודיעוהו אודות יוסף, והזעיקו. פתר לו יוסף חלומו, והוסיף: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישייתוהו על ארץ מצרים. יעשה פרעה ויפקד פקדים על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע, והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב, ולא תכרת הארץ ברעב" (בראשית מא, ג-ל). וכתב הרמב"ן: "ואמר יוסף כל זה, בעבור שיבחרו אותו. כי החכם עיניו בראשו". ותמה ה"אור החיים" הקדוש זצ"ל: "מדוע נעשה יוסף ויעץ למלך, הלא לא נתבקש אלא לפתור החלום! נענה על כך, במעשה שהיה -

לאחר מלחמת ששת הימים היתה התעוררות גדולה. כגודל החרדה לפני המלחמה כך גודל הפורקן, וירושלים נכבשה, והר הבית בידינו, וחרזנו לכותל המערבי, ולקבר רחל, ולמערות המכפלה. הגאון רבי יעקב אידלשטיין שליט"א, רבה של רמת השרון, ערך כנס יהודי והזמיני לשאת דברים. היו שם אנשי צבא לרוב, וכשהגעתי הודיעוני שהוחלט לשנות את צביון המעמד: לא דרשה, אלא סימפוזיון, שאלות ותשובות. לא מצא חן בעיני: אני רציתי לקבוע את הנושאים.

קמתי ואמרתי: "הזמינוני לדרשה, שינו לסימפוזיון. סיפור, מוכנים לשמוע?"
"כן!" ענו במקלה. סיפור, מוכנים!

פתחתי בסיפור הידוע. בפזונו, עירו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, היה בעל תוקע ותיק, שליבו נטה אחר המשכילים ויסודות אמונתו התערערו. העבירו רבי עקיבא איגר ממשרתו, והלה התאונן בפני מושל העיר: הן שומר תורה ומצוות הוא, אלא שהתחבר עם המשכילים. אמת, שוחר קדמה הוא, והרב חשוך, ממורדי האור, ומשום כך הדיחו!

הבטיח המושל לברר זאת. קרא לרבי עקיבא איגר, ושאל מדוע הודח בעל התוקע הותיק.

הרב לא חפץ להכנס עם המושל בפולמוס, וענהו: "לא הדחתיו, להפך. הוא העלה בדרגה -

עד עכשיו תקע בראש השנה. אבל ידוע לך שהיום הקדוש ביותר ליהודים הוא יום הכפורים. היהודים צמים בו מערב עד ערב, הולכים יחפים ולובשים לבנים ומעתיירים למחילת עוונות" -

המושל ידע.

מתיימש, ואם הוא איש כשר הוא מצפה למסור נפשו על קידוש השם. ולפי דרך הטבע לא היה צריך להיות כלל ריב בין ישראל ליוונים לפי מה שהם השפילו אותנו. אבל הקב"ה אימץ את רוחם והגביה את נפשם עד שחישבו את עצמם בעלי ריב עם היוונים, והוא נס נפלא שלא כדרך הטבע, לאחר שהשפילו אותנו כ"כ, באו 25 אנשים בחבורת מתתיהו ובניו ונתעלו להיות בעלי ריב עם היוונים בדרך נס ופלא.

וכן אמר החידושי הרי"ם עה"פ 'הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים', הוצאתי אתכם מהמצב שהייתם סובלים בשקט את הגזרות, אלא עשיתי נס שתאבדו את הסבלנות לסבול, ותרצו לצאת. כמו שאמר החפץ חיים בגזירות דרוסיה שאם היה לנו כח לריב איתם היו נעשים ניסים גדולים, אע"פ שיתכן שהיו נהרגין כמה וכמה, מ"מ היו צריכים להיות בעלי ריב עם הסובייטים, וזהו דרך נס שחשבו כך. וכן היו כמה יהודים שהיו אנשי פלא להיות בעלי ריב עם מעצמה כזאת.

וזהו 'רבת את ריבם' שאנו מכירים שלא היינו בעלי ריב מכח עצמנו, מרוב שפלותנו, אלא שאתה עשית אותי בעל ריב ולא כמתיימש. לאחר מכן 'דנת את דינם' כי כשיש כבר שני בעלי ריב, בין קודש לחול, בא הקב"ה ודן את דיננו, ונקם את נקמתנו וקיים הפסק כראוי והצילנו.

תירוץ נוסף

מסופר על הגאון המקובל רבי יצחק אייזיק הכהן זצ"ל רבה של קוריץ שהיה חריף מאד בקטנותו, ופעם אחת בהיותו בן שמונה שנים, שאלוהו חכמי ברודי שאלה זאת, והילד הרחר כמה רגעים והשיב: לפי דעתי קבעו שמונת ימי חנוכה בשבילנו הילדים שנדע בכל יום ויום מימי החנוכה כי אנו פוסקים הלכה כבית הלל ולא כבית שמאי...

חכמי ברודי הסתכלו זה בפני זה ותמהו על תשובה שתומה ומוזרה זו, אבל הילד המשיך את דבריו, הלא במסכת שבת (דף כא) מזכירים את המחלוקת שבין בית שמאי ובית הלל בנוגע להדלקת נרות חנוכה, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך [ביום שני שבעה ביום שלישי ששה ביום רביעי חמשה וכן הלאה] ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך [בשני שנים בשלישי שלשה ברביעי ארבעה וכן הלאה] ואם היו קובעים רק שבעה ימים, כי אז ביום רביעי של חנוכה לא כל ילד היה יכול לדעת אם הלכה כבית שמאי או כבית הלל, משום שלפי דעת שניהם הלא היו מדליקים ביום רביעי ארבעה נרות אבל עכשיו כשקבעו שמונת ימי חנוכה הרי בכל יום ויום יודע ומבין כל ילד לפי מספר הנרות הדולקים כי הלכה כבית הלל...

"ועל המלחמות"

באחר מימי חנוכה תשכ"ו הופיע הרב הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן גאב"ד פוניבז' זצ"ל במושב ארצישראלי של חרדים, מושב "יסודות" בנחל שורק, כדי להשתתף בשמחת חנוכת הבית של ביה"כ המקומי, כיון שנתכבד לשאת דברי ברכה לכבוד המאורע שילב בדבריו רעיונות מענייני דיומא, והסביר בין השאר את נוסח ההודיה שאומרים בתפילה ובברכת המזון "על הנסים ועל הנפלאות ועל המלחמות"

הוא שאל בפליאה כאיש משתומם: מהו שאנו מודים על המלחמות? וכי אוהבי מדון אנחנו, ועל חרבנו נחיה, ששמחים כביכול על שזימן לנו ה' מלחמות? וכי אינו מתאים יותר שנודה על הנצחונות שבהם מיגרנו את האויב?

והשיב: להודות על הנצחון - עדיין מוקדם מדי. הלא המלחמה ביוונים היתה מלחמה רוחנית בעיקרה מלחמת הקדושה נגד הטומאה, והנצחון הסופי לא יהיה אלא בעת שיבוא משיח צדקנו, אפס, בינתיים מודים אנו על עצמי הדבר שאנו נלחמים. על כך שבכל המצבים הקשים ביותר כשהטומאה אימת להשתלט ולכבוש הכל יהודים, אינם נכנעים, אלא נלחמים בעוז על יהדותם...

(אוצרותיהם של צדיקים)

ניסיך שבכל יום

"בימים ההם בזמן הזה"

ימי חנוכה הם ימי שמחה והודיה על הנסים. נס הנצחון במלחמה ונס פח השמן. נוסח התפילה בחנוכה "על הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". ההבנה הפשוטה היא שכיון שבימי כסלו היו נסים גדולים לכן קבעו עליהם זמן שמחה והלל והודאה להשי"ת.

אכן, יש המתעוררים לשאול כיצד מבינים את נוסח התפילה "בימים ההם בזמן הזה" איך בזמן הזה בימים שאנו חיים בהם רואים נסים? כל הסיפורים של הנסים הם על אירועים שקרו בעבר פעם היתה קריעת ים סוף וכל עם ישראל עברו בתוך הים ביבשה נסי הכניסה לארץ ישראל והנסים שהיו בבית המקדש וכו' אך מדוע רק הדורות ההם ראו נסים ואנו לא רואים בימינו התרחשות של נסים? וכי רק לדור המדבר או לחשמונאים היתה הזכות לראות בחוש נסי שמים, ולנו אין את הזכות הזו?

יתכן שהשאלה אינה במקומה, אבל התשובה, לדעתי אינה פשוטה כלל, ומונח בה יסוד גדול והבנה אחרת במהות הנסים וימי החנוכה.

ניסים גלויים בזמננו

אספר לכם מעשה שהיה, כפי שסיפרו בעל המעשה, הוא גר היום במונסי בארה"ב, ועובד לפרנסתו כרופא, אבל הוא שוקד על התורה והנו תלמיד חכם. לא כל ימיו היה המספר שומר תורה ומצוות, לפני שנים הוא היה בלוס אנג'לס כחילוני גמור, ועבד כרופא בחדר מיון של בית חולים. באחד הימים הובהל לחדר המיון אדם מחוסר הכרה אשר נמצא מוטל ברחוב אחרי התקף לב קשה, הרופאים הזועקו להצילו, ולאחר חצי שעה התיימשו מחיו, ניתקו את המכונות וקבעו את מותו. הרופא מספר שלפתע הוא הבחין בתנועה בידו של המת. בתחילה חשב שאילו עצבים שעדיין מפרססים לאחר המוות,

אבל אח"כ הבחין בתנועות נוספות של הגוף, הוא הסיר את הכיסוי מעל פניו, ולתדהמתו הוא רואה את ה"מת" - חי. הוא התחיל מחדש לעסות את לבו. ה"מת" הרים את ידו וסימן לרופא להפסיק להתעסק בו. הוא שואל את הרופא: "לך קוראים חיים מאיר?" הרופא נדהם לחלוטין! זהו אמנם שמו היהודי אבל אין אדם בעולם שקורא לו כך, כולם יודעים שהוא "בארי", רק מסבתו הוא שמע ששמו "חיים מאיר". והנה החולה ממשיך ושואל: "אתה מניח תפילין?" והוא עונה בשלילה. החולה מצוה: "מהיום תתחיל להניח!" ושוב שואל אותו: "אתה אוכל

מתיימש, ואם הוא איש כשר הוא מצפה למסור נפשו על קידוש השם. ולפי דרך הטבע לא היה צריך להיות כלל ריב בין ישראל ליוונים לפי מה שהם השפילו אותנו. אבל הקב"ה אימץ את רוחם והגביה את נפשם עד שחישבו את עצמם בעלי ריב עם היוונים, והוא נס נפלא שלא כדרך הטבע, לאחר שהשפילו אותנו כ"כ, באו 25 אנשים בחבורת מתתיהו ובניו ונתעלו להיות בעלי ריב עם היוונים בדרך נס ופלא.

וכן אמר החידושי הרי"ם עה"פ 'הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים', הוצאתי אתכם מהמצב שהייתם סובלים בשקט את הגזרות, אלא עשיתי נס שתאבדו את הסבלנות לסבול, ותרצו לצאת. כמו שאמר החפץ חיים בגזירות דרוסיה שאם היה לנו כח לריב איתם היו נעשים ניסים גדולים, אע"פ שיתכן שהיו נהרגין כמה וכמה, מ"מ היו צריכים להיות בעלי ריב עם הסובייטים, וזהו דרך נס שחשבו כך. וכן היו כמה יהודים שהיו אנשי פלא להיות בעלי ריב עם מעצמה כזאת.

וזהו 'רבת את ריבם' שאנו מכירים שלא היינו בעלי ריב מכח עצמנו, מרוב שפלותנו, אלא שאתה עשית אותי בעל ריב ולא כמתיימש. לאחר מכן 'דנת את דינם' כי כשיש כבר שני בעלי ריב, בין קודש לחול, בא הקב"ה ודן את דיננו, ונקם את נקמתנו וקיים הפסק כראוי והצילנו.

נס חנוכה שאדם יוצא מהיאוש ומתחיל לריב עם עזות הגוף

עוד כתב שיש לבאר בעוד אופן, כי יש אנשים שמתיימשים וכופפים את ראשם בצפייה 'מתי יעבור הזמן', כי מי יוכל לעמוד כנגד כוחות נוראות של רשע שמפיצים בעולם טומאות וזוהמא, אני וביתי נעבוד את ה', אך נשאר לדורות בימי חנוכה שנתעורר בלב איש ללחום הן כנגד הרע שבחוץ והן כנגד הרע שבלבו, שלפעמים שאדם מתיימש מללחום עם הרע שבנפשו, מאחד שמרגיש שאין מספיק חלק הטוב בנפשו שיוכל ללחום בכל כך הרבה חלקי הרע, ולכן הוא סובל ורובץ תחת משא מלך זקן וכסיל, ואינו מתחזק עם הנקודה הטובה, עוד מעט ואין רשע, שהרי עשוי יש לו רב, יש לי רב, מה עשה הקב"ה 'בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות', כי הנקודה הטובה שבנפש האדם נקראת נקודת ציון וירושלים, ציון בגימ' יוסף, ושם יש נר דולק בנפש האדם, כמ"ש בגמ' פסחים ז': 'בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות' ששם מדובר על העוונות, דברות אפי' עון זוטא משחכת, וזה לעומת זה עשה האלקים, כי היצר הרע מחפש את העוונות הזוטות להחליש דעתנו, אך הקב"ה יש לו נר גדול למצוא נקודה טובה קטנה שבקטנות, כדפי' בפסיקתא. וכפי מה שאדם אוהו עצמו בעלי ריב עם היצר הרע, כך הקב"ה רב את ריבו, וזהו 'לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע' שתרגיש תמיד שאתה בעל ריב עם היצר הרע, לאחר שאתה בעל ריב, בא הקב"ה ומציל עני מחזק ממני ועני ואבינו מגזולו. ולא להתיימש לומר שאין אנו יכולים לריב עמו כלל. (הגרמ"י רייזמן)

"בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים" (שבת כא, ב)

הפני יהושע מקשה במסכת שבת לשם מה היו צריכים את הנס של פך השמן, הרי טומאה הותרה בציבור, והיה אפשר להשתמש בשמן טמא?

ונראה לי לתרץ בזה, שהקב"ה רצה להראות לנו שלא נחפש לעצמנו היתרים, כי אם האדם יתחיל לחפש היתרים, ימצא על כל דבר היתר.

שמעתי כי הסבא זצ"ל מסלבודק' ר' נתן צבי פינקל, היה אוכל בפסח מרור ומיד לאחר האכילה היה מתעלף, והיה הולך לישון ומבקש שיעירו אותו לפני חצות הלילה בכדי לקיים את אכילת האפיקומן. שאלו אותו תלמידיו: רבי, מדוע הנך אוכל מרור, הרי זה סכנה עבורך? ענה להם: אם נתחיל לחפש היתרים, אז נמצא היתרים לכל התורה כולה. ובאמת כתב הרמב"ן, כי האדם יכול להיות נבל ברשות התורה, על כל דבר יוכל למצוא היתר ויביא ראיה מהתורה שהוא צודק, ולכן עשה הקב"ה נס פך השמן, להראות לנו את הדרך, שלא לחפש היתרים אלא לקיים לפי הצווי.

והעצה להתרגל בדרך זו היא, שהאדם לא יסמוך בשום עניין רוחני על שכלו והבנתו, אלא על כל שאלה יתייעץ עם החכמים מורי דרך. וכן החכם עצמו, מה שנוגע לו, לא יסמוך על שכלו אלא יתייעץ עם חכם אחר, כי זוהי אמונת חכמים, ובדרך זו יוכל האדם להתרגל לקיים את התורה כפי אשר נצטוונו ללא שינויים והיתרים.

קושיית ה"בית יוסף"

על הקושיה המפורסמת מדוע מדליקים שמונה נרות חנוכה והלא השמן הספיק ליום אחד והנס היה אם כן שבעה ימים היה מתרץ הסבא מקלם הגאון רבי שמחה זיסל זצ"ל שבזמן שעשו זכר לנס רצו חכמינו "ל להורות לנו שגם הטבע הוא נס, כי כל יום שהשמן דולק זהו רק מהכח הנסי, והשמן הטבעי עצמו לא השפיע במאומה על השתלשלות הנס.

וכתב הרמב"ן סוף פרשת בא בזה הלשון "מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרם שהם יסוד התורה כולה ואין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו הכל בגזירת עליון כאשר הזכרתי כבר" עד כאן לשונו.

על דרך זה אספר לבאר מה שאמרו חכמינו ז"ל (פסחים ק"ח, א) "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" מזונותיו של אדם שהם ענין טבעי בהחלט מעשה ידי אדם ותחבולותיו מדמים לקריעת ים סוף שהוא ענין נסי בהחלט השוו חכמינו דבר שהוא עיקר טבע לדבר שהוא עיקר נס על ידי הקדוש ברוך הוא לבדו לומר לך שאף הטבע נעשה על ידי הבורא לבדו, אין טבע בעולם בכלל הכל נוצר מתפתח

כשר". וכשענה לא, חזר וצוהו "תאכל כשר"! כשסיים החולה את דבריו, עצם את עיניו ונפטר לבית עולמו.

לימים, כשסיפר הרופא את המעשה, הוא הוסיף שבשעת מעשה לא הרגיש שום רושם והשפעה. "נכסתי לחדר הרופאים ואמרתי להם 'תשמעו איזה דבר מצחק קרה לי שום שינוי לא חל בי מהארוע המיוחד". לאחר שנים רבות החל הרופא בתהליך של "חזרה בתשובה" ובמבט לאחור צירף גם את המעשה הזה לשרשרת הסיבות שגרמו לו לשנות את חייו.

סיפור שכזה ואחרים כמותו מלמדים אותנו יסוד חשוב. הקב"ה מנהיג את העולם בדרכי הטבע ואף בנסים אמיתיים. סביב כל אדם קורים נסים של ממש בכל יום, אך בני האדם אינם מושפעים ואינם קולטים את המתחולל סביבם, כפי שגלי קול רבים קיימים בחלל העולם, ובלי כלי קליטה מתאימים אי אפשר לשמוע ולקלוט אותם. השי"ת מספק לכל אדם מספיק נסים גם "בזמן הזה", אך הקושי והעבודה שלנו הם היכולת לפתח "עין רואה ואוזן שומעת" לכל המתרחש סביבנו.

גם בתוך הטבע ניתן לראות נסים, בחי, בצומח, בשמים ובארץ. עלינו מוטל "שאו מרום עיניכם" ואז נוכל להגיע ל"וראו מי ברא אלה".

הקב"ה "מקדים רפואה למכה"

סיפור נוסף של נס גמור וגלוי, שממנו נוכל ללמוד נקודה נוספת בהנהגת השי"ת.

סיפר יהודי, כיום בעל מאפיה בניו יורק, שבשנות המלחמה באירופה נותר עם אחותו הצעירה בבונקר בגטו. כל משפחתם נהרגה והוא הרגיש אחריות בשמירה על האחות. יום אחד הוא יצא מהבונקר לחפש אוכל וכשחזר לא מצא את אחותו. אנשים סיפרו לו שבא שוטר מהגיסטפו ולקח אותה למטה המשטרה. הוא רץ כמטורף אל תוך לוע הארי, וזעק, "תחזירו לי את אחותי, תחזירו לי את אחותי!" הסדיסטים נהנו מצעקותיו, וצחקו עליו. באותו זמן ממש, ירד במדרגות הבנין קצין עטור במדליות, ושאל בכעס: "מה הן הצעקות כאן? השוטרים ענו לו שהגיע לכאן "זיד אחד", שרוצה שנחזיר

לו את אחותו. הקצין פנה אל הבחור באכזריות ואמר לו: "את אחותך תקבל בחזרה כשיצמחו לך שערות בכף היד, ועד אז כולכם תמותו, יהודים מלוכלכים".

פשט הנער את כף ידו והראה לעיניו הנדהמות של הנאצי את כף היד והיא מלאה בשערות. הקצין נבהל מהמראה וצעק "בן השטן קח מהר את אחותך ותברח מכאן לפני שאהרוג את שניכם". הם ברחו מן המקום וחיים עד היום הזה.

סיפור ה"נס" הוא, שבהיותו ילד, נכווה קשות בידו והרופאים השתילו לו עור חדש בכף היד. העור נלקח ממקום בגוף המצמיח שער וכך נתמלאה ידו בשערות.

וכי השלמת הסבר הדברים מקלקלת את הנס? אנו מצפים לנס שיקרה לפי הזמנה ובאותו רגע ממש. אבל כשהשי"ת מקדים רפואה למכה ומכין את ההצלה עשר שנים קודם המעשה, וכי אין בזה נס גמור? לדעתי זהו נס יותר גדול כשהנס נסתר בתוך מאורעות החיים.

אכן, עבודתנו ותפקידנו לפתח את הכלים בכדי לקלוט את מעשי השי"ת. לחדר את השכל והרגש כדי להבין את הנסים והנפלאות שבכל יום ערב ובקר וצהריים.

חנוכה - חינוך לקלוט את השפעת הנס

ימי החנוכה הם ימים המסוגלים לראות ולהבין את הנסים. ה"זמן הזה" שבחנוכה, מהותו החינוכי. אין די שהנסים מתרחשים אלא שאנו לומדים ומושפעים מהם. כשאב ובנו עומדים בתפילה כלפי האב זוהי מצות תפילה, אך כלפי הבן הקטן לא שייכת כעת מצות תפילה. עבור הבן משמשת תפילת אביו כאפשרות של חינוך. הוא רואה וקולט מסתכל ומבין בצורת התפילה של המבוגר, ומושפע ממנה בעומק נשמתו. כל פעולה של חינוך, בונה נדבך נוסף במבנה אישיותו של החניך. כך מתעצבת דמותו של הקטן, כך הוא גדל, משתנה ונבנה.

ההכנה הרוחנית של החשמונאים "בימים ההם" היתה שהם היו מסוגלים ומוכנים להתחנך מהנסים. כאשר מצד האדם יש את כלי הקליטה וההשפעה, הקב"ה מראה לו את נסיו ונפלאותיו. כשנמצאים במדרגה רוחנית שמוכנה להבין את משמעות הנסים, להתחנך מהם ולשנות מחמתם את צורת ההתנהגות, אז יש ענין ותועלת בגילוי הנס וזוכים לראותו בחוש.

ממור"ה הגרי"ד צוק"ל שמעתי, שהנה בחנוכה אנו קובעים הלל ושמחה על כך שפח שמן קטן דלק בדרך נס שמונה ימים. וידועים דברי חז"ל (שבת כב ע"ב) שגר המערבי היה דולק במקדש שנים רבות ולא כבה אף פעם. ובמשך מאות שנים של המשכן ובתי המקדש היה נס במנורה שהשמן שהספיק רק למשך הלילה, דלק מעת לעת תמיד, וא"כ צ"ב מהו הנס המיוחד במנורה ובשמן של חנוכה?

אמנם התשובה לזה, שבחנוכה היינו מסוגלים לקלוט את הנס להבין שהשי"ת מדבר אלינו ומשפיע עלינו שנוכל להתחנך ממעשיו.

החינוך של חנוכה הוא שהקב"ה הוא בעל הכוחות כולם בבריאה, והוא בעל הבירה והוא עושה עושה ויעשה את כל המתרחש בעולם, בין בטבע ובין בנס, בין בגלוי ובין בנסתר ו"אין עוד מלבדו".

חנוכה "להודות ולהלל"

ימי החנוכה נועדו לעורר בנו את הכלים לקלוט את נסי הקב"ה. להתחנך לראות את הנפלאות והתשועות, ולהבין שהשי"ת מנהל את עולמו בחסד וברחמים בכל עת ושעה. ובפרט צריכה להיות גודל ההכרה בהנהגת הישועה של השי"ת שגם בעת צרה ומצוקה נוכל לראות שמתוך הצרה מצמיח הקב"ה

את נס הישועה. בבחינה של "כי אשב בחושך ה' אור לי". נרות החנוכה מיועדים להאיר לעין המתבונן שמתוך הצרה ממציא הקב"ה פדות ורווחה.

מעשה נורא שמעתי על קבוצה של ארבע מאות יהודים, שהיו אזרחים גרמניים ונתגלגלו בשנות המלחמה לאנגליה. הבריטים לא יכלו להחזיק בתוכם פליטים גרמניים, החשודים כמרגלים בזמן מלחמה, ולכן אספו את כל הקבוצה ושלחו אותם באנית מסחר לגירוש באוסטרליה. הם שחררו אסירים ופושעים מבתי כלא, כדי שישימשו כמלחים על האניה. אך יצאה האניה מהנמל באנגליה התחילו המלחים להתעלל בקבוצת היהודים. גנבו מהם את מזוודותיהם ובזזו לעצמם כרצונם, את הנותר השליכו באכזריות אל תוך

הים. הצער ועגמת הנפש על איבוד החפצים, המזכרות והמכתבים האישיים היו גדולים מאד. "מה זה עשה ה' לנו"? כך הגיעו הפליטים, בעירום ובחוסר כל והתאקלמו באוסטרליה.

לפני שנים מספר, עשרות בשנים לאחר הגירוש ההוא, מצא יהודי אחד יומן של קצין גרמני ששרת בשנות המלחמה בצוללת. באחד הפרקים המתארים את שנות המלחמה הוא כתב על אותה אניית מסחר בריטית שנקלטה בראדר של הצוללת. הפלגה ללא ליווי צבאי היתה בימים ההם כהתאבדות. ניתנה הוראה לירות על האניה, אך לא היה ברור אם אכן היריות פגעו במטרה. כיוון שנקלט בראדר שמוזודות וחפצים פזורים סביבות האניה, נשלחה סירה למשות אותם מן המים. בבדיקה גילו מכתבים בגרמנית של אזרחים גרמניים. רושם הוא: "שמחנו שלא פגענו באניה עם גרמנים כמותנו. בהוראה שקיבלנו מהפירר בעצמו (היטלר ימ"ש) הופקדנו ללוות את האניה עד לאוסטרליה בכדי להגן עליה מפני תוקפים בריטים אפשריים".

לאחר שנוסעי האניה ירדו והיא חזרה לאנגליה, זיהו הגרמנים שהיא שייכת לאנגלים ופוצצו אותה.

נתבונן כעומק המעשה, ארבעים שנה יהודים בכו והצטערו על אובדן המזכרות והמכתבים האישיים, אולי אפילו התמרמו על מדת הדין שפגעה בהם, והנה מתברר למפרע גודל החסד שעשה עמם השי"ת, ובנס ממש איפשר להם להגיע בשלום לחוף מבטחים. מתוך מצב של חוסר סיכוי להנצל, זימן להם ה' מלחים באניה, פושעים ואכזריים, שזרקו את חפציהם למים ובכך ניצלו חייהם.

הנסים מתרחשים סביבנו, אך אין לנו תמיד את הכלים לקלוט ולהבין את גודל חסדי השי"ת עמנו, בכל ימי חיינו.

לשם כך נקבעו שמונת ימי החנוכה "להודות ולהלל", לפתח את יכולת ההבנה. להתחנך מהנסים ולהיות מושפעים מהעולם הנפלא בו אנו חיים. וממאורעות היום יום "שכולם נסים ואין בהם טבע ומנהגו של עולם" (רמב"ם סו"פ בא)

הודאה על "בחן בחסד וברחמים"

הנה בדיני ברכות הנהנין מחולקות, לחם ברכתו המיוחדת "המוציא" ולאחריו נתייבנו מן התורה בברכת המזון. על העץ ועל האדמה ישנן ברכות נוספות במטבע שטבעו לנו בהם חז"ל. אבל ישנה הלכה של ברכה כוללת ומיוחדת: הוראה אילנות יפים, נוף מיוחד וכדומה מברך "ברוך שטבע לו בעולמו". [שו"ע או"ח רכה, ועיי"ש במשנ"ב ס"ק ל"ב "ועכשיו לא נהגו כלל לברך ברכה זו ומ"מ נכון לברך בלא שם ומלכות"].

משמעות נוסח הברכה היא שאנו מודים להשי"ת שיש ככה בעולמו. וה"ככה" הוא העולם היפה שברא לנו הקב"ה. אין מברכים כך על חכם גדול, ולא על גיבור גדול, הברכה נתקנה על מראה יפה. הכח והתכונה המבטאים יותר מכל את מציאות הבורא בתוך הבריאה, ש"ככה בעולמו", הוא היופי. "הנך יפה דודי". וכשוראים דברים יפים בעולם אפשר להתבונן ולראות את גודל יופיו של הבורא, שכן הוא בעולמו.

נתאר לעצמנו שהעולם היה נברא בשני צבעים בלבד, שחור ולבן, כיצד החיים היו נראים? והנה גדל חסדו עלינו והרבה צבעים וגוונים בעולם. "בחן בחסד וברחמים" - עוד קודם שמודים על החסד, אנו מודים על ה"חן".

עלינו להתבונן ולראות את הטוב והיפה שבבריאה. את החכמה בה יצר השי"ת את גוף האדם. את חלוקת האיברים ותועלת תנועתם, בעין פקוחה נוכל לקלוט את חסדי השי"ת ורוב נפלאותיו בעולם, ולהתחנך להלל והודיה בכל יום.

(שיחות הגר"ש פינקוס)

"בלי ידיים"

"מסרת גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך".

"טמאים ביד טהורים! איזה נס זה?"

בשלמא גיבורים ביד חלשים - נס, כיון שטבע העולם שהחלש נמסר ביד הגיבור, "רבים ביד מעטים" ג"כ - נס, כי טבע העולם שהמעטים נמסרים בידי הרבים, אבל טמאים ביד טהורים וכי מצד דרכי הטבע הטמאים יותר חזקים מהטהורים! אדרבה, הטמא מטמא את עצמו ומשליך אפילו את כוחותיו הגשמיים לרצונות ותאוות. שאלה גדולה

זכורני עוד בבחרותי שהתפלאתי על כך, אמר ר' שלום.

היה זה בערבי שבתות כשהיינו יוצאים קבוצות מבני הישיבה להזהיר על סגירת החנויות. נפרדנו לשתי קבוצות, כל אחת בסמיטה אחרת - בשוק מחנה יהודה.

והנה בשבועות האשונים שמענו מהרחוב המקביל, (שם עברו, מחנות לחנות - הקבוצה השניה) קולות המומים של פחד: "בלי ידיים! בלי ידיים!..." לא כל כך שמנו לב לקריאות שנשמעו מרחוק, אך כאשר הדבר נשנה על עצמו גם בשבועות שאח"כ החלנו לחשוש שמא הקריאות הם מפי חברנו לישיבה.

שאלנו אותם לפשר הצעקות, ואכן אישרו שהם הצועקים מפחד, וסיפרו כי אחד ה"ספרים" ממאן לסגור את חנותו, וכאשר הם מפצרים וסונטים בו - הוא מניף את ידו הגדולה ומאיים במכת אגרוף, לפעמים יוצא לקראתם עם מקל או ברזל. לכן הם צועקים.

"מה הולך פה?!" שאלתי אותם "וכי אתם מפחדים מאיזה שייגעץ? אתם גיבורים ממנו ברוח ובגשם, מה הפחד הזה?!" הוחלט שמשבוע הבא הקבוצות מתחלפות ואנו הולכים ברחוב שלהם.

עברנו מדוכן לדוכן ומחנות לחנות. כשהתקרבנו לחנות התספורת, הזדרז אותו איש לצאת לקראתנו באיומים, נעמדתי על מקומי. אח"כ התקרבתי מספר פסיעות, הפשלתי שרול יד אחת, אח"כ את שרול היד השנייה וקראתי לעבור: "נראה שתפגע בי או בצפורנו של אחד מחבורתנו הקדושה."

הוא? מיהר לסגור את החנות מעתה ועד עולם... וכי בגלל שהם טמאים, הטהורים צריכים להמסר בידיהם! אתמהה! נשוב לעניינינו - ליישב את השאלה ששאלנו.

טמאים ביד טהורים אין הכונה לגבי גבורת הגוף נגד היונים - שהטהורים הרגו את הטמאים. יש כאן נושא נוסף. רבותי, אם לא היינו זוכים הנס היה רק הניצחון הגשמי החיצוני גבורת הגוף גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וזה רק חצי נס. ולמה רק חצי? כי המתיוונים, אלו שבתוכנו (לא היוונים הגויים) רבבות המתיוונים שהסתובבו בתוך העם היו ממשיכים לשלוט - בשלטון הרוח היוונית המשוקצת.

אם מלכות יון לא הייתה נופלת ביד עוסקי תורתך ובידי הטהורים, אלא הניצחון היה רק רבים ביד מעטים, מה התועלת יש בזה? הרי הצורך העיקרי בניצחון היה ניצחון הרוח? - שהטהורים כופפו את הטמאים. וזו ההודאה להקב"ה: מסרת טמאים ביד טהורים וזדים ביד עוסקי תורתך.

עוד דבר צריך להדגיש, כי כאשר הטהורים יצאו למלחמה וניצחו, הם הצילו את העם הצלה נוספת - כי היה מי שידריך את העם איך ללמוד את הנס... כי אם חלילה מבניים את הניסים בצורה מעוותת לא מפיקים מהם את התועלת האמיתית, בסופו של דבר - הצרות חוזרות שוב רח"ל.

ידוע, כי בזמן מסעות הצלב התחוללה מגפת חולירע באזורים ענקיים באירופה, ומהיהודים לא מתו כמעט. רק מאומות העולם נפלו חללים, והיה זה נס. ביום מן הימים הבחינו הגויים בכך, והיה מי שיזם אסיפה ובה התסיסו הגויים זה את זה והכריזו - כי היהודים הרעילו את הבארות להרוג בגויים ולכן רק הם לא נפגעו, ומאותו יום יצאו הגויים להרוג ולהשחית, פוגרמים נוראים - ונפל עם רב מישראל.

נשאלה אז שאלה גדולה בין הצדיקים - מה חרון האף הגדול הזה, כאשר ממש עד אותו זמן היו ניסים גדולים ולפתע התהפך הגלגל, מדוע. גדולי ישראל אמרו כי הטעם משום שלא למדו את הנס שהתחולל עימם, לא התעוררו ממנו לראות חסדי ה' ולעבדו בלבב שלם, הקב"ה רצה שילמדו את הנס כמו שצרי! וכשלא למדו נה' חרון אף...

ובזה נבין שורה אחת ב"על הניסים":

"וטמאים ביד טהורים וזדים ביד עוסקי תורתך ולך עשית שם גדול וקדוש" רק בעקבות שהטהורים הם היו הלוחמים והמנצחים, הייתה לנו היכולת להבין את משמעות הניסים כראוי - ולעשות שם גדול וקדוש להקב"ה, כי אם הצבא החילוני היה המנצח, הוא היה מפרש את הניסים כרצונו, ומי יודע איזו תוצאה של חרון אף הייתה באה עלינו. רק כאשר הטהורים ניהלו את הניצחון - זכינו לחנוכה "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול".

למה נקרא שמו אחז

נסיים בדבר חכמה ששמעתי לפני עשרות שנים מרבי בין ציון ידלר המכונה "המגיד הירושלמי". הוא דיבר אז על המתיוונים שביקשו לקעקע את יסודות החינוך.

בירושלמי נאמר "למה נקרא שמו אחז - שאחז בבתי כנסיות ובבתי מדרשות - כך אמר אחז אם אין גדיים אין תישים אם אין תישים אין צאן אין רועה" (ירושלמי סנהדרין פ"י).

נשאלת השאלה, למה באמת נקרא שמו אחז וכי הוא אחז בבתי הכנסיות, הוא סגר אותם, ושמו היה צריך להיות סגור.

נהם המגיד רבי בן ציון בקול בוכים ואמר: הוא לא סגר. אם הוא היה סוגר, היו הכל אזורים חיל למסור נפשם על התורה והעבודה, היו מתפלשים בעפר, מתכסים בשקים, עורכים מערכות להעביר את רוע הגזירה - בצומות ועוקות לשוכן מרומים. הוא התחכם.

אחז, בסך הכל - הכניס מפקח חינוכי מטעמו לתלמודי תורה, מפקח רוחני מטעם הממשל ליישבות. הוא אחז בהם. ועם אחיזה זו, לאט לאט, טיפין טיפין היה בטוח להגיע רחוק, לעקם מעט את הילדים הקטנים, להסיט את השלימות בראשיתה, וכך, בקרוב או ברחוק לא יהיו גדיים "ואם אין גדיים אין תישים, אם אין קטנים אין גדולים, אין חכמים, אין נביאים, אם אין נביאים אין רוח הקודש"

היוונים, בסיוע המתיוונים, גם התנהגו בדרך זו. בתחילה, הם לא ציוו להניח מנעולי ברזל על הישיבות, התוכנית שלהם הייתה שהישיבות תסגרנה מאליהן. אילצו את הכוללים והישיבות להוסיף עשה או שעתיים של חכמה יוונית וכדומה. זו הייתה ראשיתה של הגזירה האיומה - להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

ואספר -

כי אין צורך לקרוע את הגמרות או לשרוף את החומשים, יש דרכים אחרים להשכיח את התורה...

"נזהרתי ולא חשבתי כלל"

אתם רוצים מעשה? שואל ר' שלום את היושבים סביבו, אז אספר לכם מה שסיפרתי היום בשולחן שבת, לאורח פלוני שסעד על שולחני.

איש היה בירושלים אבן דאוד ז"ל כך היה שמו. רבים דיברו על צדקותו ושחרו לפתחו לשמוע את דבריו.

אמרו לו, את שם האב, אם והגיל, והוא פשוט התחיל להגיד ולגלות נסתרות. דמות נדירה, הלכתי למענו בהודמנות מסויימת, היה זה כאשר הגאון הצדיק רבי אליהו לאפיאן היה חולה מאד.

לא רציתי ללכת לאבן דאוד, אבל ידידי רבי לייב פרידמן הכריע שהאיש צדיק, לכן הסכמתי ללכת יחד לאיש הצדיק הנ"ל, יצאנו יחד אני ור' לייב פרידמן זצ"ל.

בדרכנו, פניתי לר' לייב ואמרתי בפסקנות: "שמע נא אני מתכוון בקרוב לנסוע לחו"ל, אף אחד לא יודע מהסיפור, רק טוכן הנסיעות, עימו שוחחתי. עכשיו גם אתה יודע. אם 'אבן דאוד' יידע על הנסיעה - יש בו ממש, ואם לאו - אין בו ממש. לדידי - זה יהיה האות והמופת".

נכנסנו. אמרנו את השם שלי. אבן דאוד הרים את העיניים הגביה את ידו ושאל: "כבודו, חושב לנסוע רחוק מעבר לים?"... המשיך לדבר על עוד כמה עניינים שאין מקומם כאן. אח"כ הזכרנו את שמו של רבי אליהו לאפיאן. והוא החל לפרוש על השולחן בקצרה, את ההסטוריה של חייו, ואף פירט באיזה מוסד הצליח במשרתו והיכן לא, אח"כ המשיך ואמר כי להבנתו שורש נשמתו מצדיק פלוני, ולפתע הרים את קולו ביראה: הוא יהלום שאין בו פגם, עד לפני זמן מה היה בו פגם אך תיקן גם את זה, הוא בסכנה (בצעקה) אבל הוא עוד יאריך ימים כיון שהשכיח שלום בין איש לאשתו... דברי האיש.

רבי אליהו התרפא באותה שעה, ועוד חזר להריץ תורה. כאשר שב לאיתנו, העזתי ושאלתי: האם רבינו השכיח שלום, לאחרונה, בין איש לאשתו?

הביט עלי ר' אליהו בהתפעלות: "רוח הקודש הרי אין היום, מנין לך דבר זה? פון וואנעט וויסט איר" סיפרתי על האיש ודבריו, רבי אליהו שמע ושתק.

טוב, המעש'לה עם אבן דאוד לא כל כך חשוב, מה שנחוצ' לכם לשמוע ולהבין הוא ההמשך: מה סיבת הסכנה הרפואית שרבי אליהו היה נתון בה אז?

רבי אלי' לאפיאן נכנס לחדר ניתוחים, לצורך ניתוח עיניים. ולפתע בשעת הניתוח עלה לו לחץ הדם ומחמת כך עינו האחת פקעה (התעוורר בה) עד שנכנס לסכנת חיים, המצב היה קריטי. בהיכל הישיבות הרבו בבקשת רחמים. לאט לאט מצבו השתפר ולאחר כמה שבועות שב לאיתנו.

ד"ר טיכו - רופא עיניים, שהיה המנתח, התנצל: "מה אנחנו אשמים שלחץ הדם עלה, עשינו בדיקות כמה ימים רצופים והכל היה בסדר, ועכשיו אנחנו עדיין מחפשים את הסיבה הפתאומית, ולא מוצאים, לחץ הדם שלו תקין, ומשום מה רק בשעת הניתוח התרחש שינוי מפתיע".

תשמעו, לאחר כמה שנים עבר רבי אליהו ניתוח נוסף על עיניו, והכל עבר בשלום.

נכנסנו לבקר את ידידי הגה"צ רבי הירש פאליי, הוא שכב רגוע ושלו ופניו מאירות. במהלך הביקור כשחיוך נעים מרחף על פניו אמר לנו: "אתם ודאי זוכרים שבניתוח על העיניים הייתי בסכנה גדולה, סיבת הדבר, כי לפני שעליתי על מטת הניתוחים, חשבתי, הלא כעת דנים אותי למעלה, א"כ צריך לעשות תשובה, התחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר את הכל בפרוטרוט - מעת שהייתי ילד בן שתיים עשרה עד עכשיו (ר' אלי' היה אז בן שמונים) וכיון שחשבתי על כל העבר מובן שלחץ הדם גבר... לכן, בניתוח זה, נזהרתי ולא חשבתי כלל, ובי' הכל עבר בשלום".

אה? אה? גיוואלדיג! וזוכה לשמור לעשות ולקיים, א'וטוע נאכט.

"זדים ביד עוסקי תורתך"

"מסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים", זה מובן, זה נס ופלא. אבל איך יובן ההמשך: "וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך"? שהרי אלו היו הכוחות שונים, שני הצדדים גבורים ושניהם רבים, מדוע לא ימסרו טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים, מה הרבותא בזה?

ושמעתי מהגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל, שהגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, הי"ד, שאל שאלה זו בזמן המאבק הקשה נגד מרשיעי הברית שקמו על היהדות הנאמנה ולא בחלו בשום אמצעי, כולל הסתות והלשנות בזווית, עלילות והשמצות חסרות יסוד, ואף הסגרה לרשויות. ואמר: זהו שאנו מודים בהודאת "על הנצטות" שהטהורים הצדיקים ועוסקי התורה גברו על הטמאים הרשעים והזדים. כי הלא אין להם מעצור במלחמתם, ואינם בוחלים באמצעים פסולים ומגונים לקדם מטרתם. ואילו אנו מוגבלים באמצעינו, כי אין המטרה מקדשת את האמצעים!

והוסיף רבי מיכל ואמר: זהו שנאמר שעשו היה איש שדה ויעקב יושב אהלים (בראשית כה, כז). ששינו (זבחים פב ע"ב) שבשר קדשים שיצא חוץ למחצתו נפסל, מדכתיב "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (שמות כב, ל). ופרש רש"י: "בשדה", בלא מחיצות משמע. ואם כך, זה ההבדל בין יעקב לעשו: עשו היה "איש שדה", בלא גבולות וסיגים, מחיצות והגבלות, ואילו יעקב היה "ישב אהלים", היינו מוקף מחיצות וסיגים!

ואספר -

ואספר -

ואספר -

ואספר -

ואספר -

בסערת מלחמת העולם הראשונה התערערו סדרי הקהילות. לאחר

המלחמה, כשבקש הרב מבריסק זצ"ל להעמיד גדרי הדת על תילם כבראשונה, קרא לפרנסי הקהילה לאסיפה. על סדר היום, לאסור "שחיטת חוץ". אחד הקצבים שחוט בכפר הסמוך בלי פיקוח על כשרות השחיטה ובדיקת פנים. בקשו לחסום את הפרצה, ולקבוע שאין לשחוט אלא בפיקוח הדוק של ועד הקהילה.

הפרנסים עלו לביתו של הרב, והנה הגיע גם אותו קצב, בלא שנקרא, התיישב בין הקרואים. איך אפשר לדון בענייניו ולבקר את מעלליו, ולהחליט נגדו החלטות, בעוד הוא שומע וזועם, נוקם ונוטר. איש לא אמר דבר, מפני כבודו של הרב. והרב ישב ושקת, דקה ושתיים, עשר ועשרים, שעה ושעתיים, וקם. קמו כולם, והאספה התפזרה. בלא שנאמר מילה.

החלו לצאת, כולל אותו קצב. הנשארים פנו אל הרב: "למדנו רבנו, מדוע לא הורה, בעדיניות, לצאת?"

והרב הסביר: "עם ישראל נאנק בשעבוד מצרים, ומשה רבינו מצטווה לגאלם. היה עלי לחפז, לרוץ. אך לא, אחיו מתנבא במצרים, וכשיבוא יאפיל עליו ויפגע.

ובגלל זה, דוחים גאולת העם!?"

אכן כן, אין המטרה מקדשת את האמצעים! ואם אדם אחד יפגע, נמנע מפעולה! אף אנו התכנסנו לאספה חשובה, להעמיד גדרי הדת על תילה. אבל אם זה כרוך בהלבנת פניו של אדם, בביושו כשיתבקש לצאת, תתבטל האספה ואל יולבנו פניו של האדם!"

אצל עשו, המטרה מקדשת את האמצעים. המטרה העליונה בעיניו, היתה מצות כבוד אב. בבגדי מלכות שמשו (בראשית רבה סו, טז). כשנשלח להביא ציד לאביו, הלך במחשבה ש"אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל" (רש"י בראשית כז, ה), ולבסוף לא מצא, והביא בשר כלב (תרגום ירושלמי כז, לא ובש"ך!) וכך חנך גם את אליפז בנו, ששלחו להרוג את יעקב אבינו, והבין שמעשה נורא הוא, אבל "מה אעשה לצווי של אבא" (רש"י בראשית כט, יא)!

"לא כאלה חלק יעקב" (ירמיה י, טז)!

זאת הורנו הקדוש ברוך הוא כשלא ויתר למשה רבינו על התנמהות של שעה במילת בנו, כששלח מלאך להמיתו. ואלמלא הזדרזה צפרוה ומלה את בנה, היינו מאבדים את משה רבינו חלילה, וגאולת ישראל מה תהא עליה. אבל אין המטרה מקדשת את האמצעים!

ונספר -

מלכתחילה, בקש רבי ישראל סלאנטער להיות "צדיק נסתר", ואף הכין עצמו לכך. למד להתפלל במהירות עצומה תוך כוונת כל הכוונת, התמחה במלאכת הנגרות וסיגל את היכולת לשנן תלמודו ולענין בו במהלך עבודתו. בגדר: "גיע כפיך כי תאכל, ואשריך טוב לך" (תהלים כח, ב), "גיע כפיך ולא יגיע מח.

לבסוף החליט, שלא לשם כך נטעו בו כשרונותיו. החליט לזכות את עם ישראל בתנועת המוסר והשתפרות ולהתעלות. וכדי שאימצוה, מצא לנכון לגלות גאונו העצומה - הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל מנאו ראש וראשון לאגוני דורו, לפני השרף מבריסק וה"בית הלוי" ושאר גדולי דור דעה! - והיה מסבב בקהילות ישראל ומשמיע שעורי תורה, פלפולים עמוקים שארכו כשש שעות ובהם בלל חצי ש"ס, שהדהימו שומעיהם ובגינם התקבלו דבריו.

פעם הופע בוילנא ודרש בפני גדולי תלמידי החכמים בעיר. הציע את הסוגיא ושטח סדרת תמיהות, הציב את יסודו ובקש ליישב על ידו את כל השאלות, ולפתע קם אחד הלומדים והקשה על היסוד המחודש מגמרא מפורשת.

חכך רגע קט, ואמר: "הצדק אתכם, היסוד נסתר", וירד מן הבימה.

ברוך הדרוש

כתרוהו הלומדים וניסו כוחם בדחיית הסתירה, זה אומר בכה וזה אומר בכה. נענה רבי ישראל ואמר: "באותו הרגע שהזכיר אותה גמרא, עלו במוחי שתיים עשרה דחיות לקושייתו. ויודעני בברור, שכל אחת מהן היתה מתקבלת על דעת הלומדים. אבל אני ידעתי שהן דחיות סרק, והקושיא איתנה. אמרתי לעצמי: אבל הלא אינך דורש כדי לחדש חידושים בעלמא. כל מטרתך לבצר את סמכותך התורנית שיהיו דבריך נשמעים לביסוס תנועת המוסר. ועכשיו, כשישמעו שלומד אלמוני סתר את שיעורך, ועוד גמרא מפורשת שנשכחה ממך, תזולזל בעיני הלומדים ויזולזל בתנועת המוסר. לא למענך, אלא למען המטרה הנעלה, דחה את קושייתו בקש! ואז אמרתי לעצמי: ישראל, הלא אתה לומד מוסר! הודה על האמת, וירדתי מן הבימה!"

כששמע זאת הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל, מגדולי לומדי וילנא, הצטרף לחבורת תלמידי רבי ישראל מסלאנט!

"זדים ביד עוסקי תורתך"

בהודאת "על הסיים" בחנוכה, אומרים: "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך". ותמוה, בשלמא גבורים ביד חלשים, נס הוא. אף רבים ביד מעטים. אבל מה הרבותא של מסירת טמאים רשעים וזדים ביד טהורים ועוסקי תורה. אילו היו הכוחות שווים, מדוע שלא ינצחו הטובים.

ברם, ידועים דברי הרא"ש (ריש בבא מציעא) בענין "כל דאלים גבר", משום "שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול". ודבריו צריכים באור, מי לא עסקינן שהאחד חלש והשני גבור. אלא שחלש המוסר נפשו, יגבר על גבור רפה רוח.

ואמרו (סכה נב ע"א) שהיצר הרע מניח אומות העולם ומתגרה בישראל, ובתלמידי חכמים יותר מכולם. כי גדולה שנאת הרע לטוב, וככל שהטוב גדול כך גדולה שנאת הרע אליו.

וכעין זה אמרו (פסחים מט ע"ב) שגדולה שנאה ששונאים עמי הארץ לתלמידי חכמים יותר משנאה ששונאים עובדי כוכבים את ישראל, ואומרים: מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכהו כחמור הנושך ושובר עצם.

וכבר נשאל הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, הלא הכתוב אומר: "כמים הפנים לפנים", כפי שהמים משקפים בבואת האדם הנשקף בהם, "כן לב האדם לאדם" (משלי כז, ט). אם כן, היינו צריכים לשנוא את הגויים כפי שהגויים שונאים אותנו. ועינינו הראויות שהגויים מוכינים להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, והיהודים אינם שונאים אותם כך.

והשיב, שבכל יהודי יש איזו נקודת השלמה עם הגוי, ובאותה נקודה הריהו מזדהה עמו ואינו שונאו. אבל בגוי אין אף "פינטעלע איד", והוא שונא אותנו באופן מוחלט ומושלם.

וכך אמר גם ה"חפץ חיים" זצ"ל, שבכל מקום בו יהיו יחסי הכוחות בין הדתיים והחילוניים שוים, ינצחו החילוניים. כי בין הדתיים יש פשרניים וסבלניים למחצה לשליש ולרביע, ואילו החילוניים יוקדים במשטמתם. ופעם, התבטא ואמר: אנו נלחמים עבור האמת, ברפיון. והם נלחמים עבור השקר, ובלהט.

וזה היה הנס בחנוכה, לא זו בלבד שמעטים גברו על רבים וחלשים על גבורים, אלא שהטהורים גברו על הטמאים, ובנוהג שבעולם הטהורים נלחמים ברפיון והטמאים בלהט. ואם הפסידו הטמאים במערכה, הרי זה נס ופלא!

(הגדת)

אחרי האנשים וגו' כמה דאת אמר רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה עד כאן. והוא תמוה.

ויש לפרש דהנה איתא במדרש רבה פרשה זו על הפסוק וטבוח טבח והכן ערב שבת היה ואין והכן אלא לשבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו וגו' עד כאן. ויש להקשות אם כן לפי זה הא דכתב הבוקר אור והאנשים שולחו היה בשבת שחרית ואם כן האיך חללו השבטים את השבת שהלכו בשבת. וצריך לומר כי פקוח נפש היה שם דיעקב ובני ביתו היו עטופים ברעב ופקוח נפש דוחה את השבת [ועיין ב"ת ובוה"ק] כמו דאיתא ברש"י על הפסוק למה תתראו למה תהיו כחושים ברעב. נמצא שיעקב ובני ביתו היו עטופים ברעב ולכן חללו את השבת.

אך עדיין קשה על יוסף הלא הכיר את אחיו שהלכו בשבת ובדאי אחיו לא חללו את השבת אם לא היה פקוח נפש אם כן האיך ציוה יוסף להחזירם ולא חס על אביו ובני ביתו שהיו עטופים ברעב.

אך יש לומר דאפשר כהפירוש השני ברש"י על הפסוק למה תתראו למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבועים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה. ואם כן יוסף ראה לאחיו שהיה פניהם שמהים ונראים

(חנוכת התורה)

ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו (מב, ב)

רדו שמה וכו' ונחיה ולא נמות, דנדע דאם נימא דגלות מצרים הי' בשביל חטא אאע"ה שאמר במה אדע שפיר י"ל שהתחיל הגלות משנולד יצחק וע"כ לא היו בני רד"ו שנים במצרים אבל אי נימא דהגלות הי' בשביל חטא ב' אהיות שנשא יאע"ה א"כ היו צריכים להיות ד' מאות שנים במצרים אבל כבר כ' הקדמונים דיעקב לא חטא בב' אהיות הנקרא אל, והטעם דכשם שהקב"ה הוא חי וקיים כך יעקב אבינו כמחול"ל יעקב אבינו לא מת כדאיתא ב"שפתי צדיקים",

וזו"ש רדו שמה שלא יהיו רק רד"ו שנים, דהגלות התחיל משנולד יצחק, ולא משום חטא ב' אהיות כיון שנקרא אל, והטעם שנקרא אל משום "ונחיה ולא נמות".

(בני דוד)

קום רדוף אחר האנשים (מד פסוק ד) במדרש הובא כאן בליקוט (רמ"ק ק"ו) וזה לשונו הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף

עלון זה מוקדש

לע"נ הרה"ח ר' אברהם בן ר' שמואל יצחק ז"ל - נלב"ע כ"ח כסליו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

אי שש לרעהו

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

ליקוט ועריכת: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש ב טבת תשע"ז: הדלקת נרות: ירושלים 4:10 תל-אביב: 4:24 חיפה: 4:13 מוצאי שבת: ירושלים: 5:26 תל-אביב: 5:27 חיפה: 5:25 ר"ת: 6:02

פרשת מקץ

חסד ועזרה לזולת

מתחסד עם חבריך

רבי יצחק חשין זצ"ל מיקירי ירושלים, היה גומל חסד בממונו ובגופו. כאשר פרצה מגיפת החולירע בירושלים בשנת תרכ"ו, לא ידע מנוחה, והיה מחזר יומם ולילה על פתחי החולים ועוסק בהצלתם בכל דרך.

רבי יצחק היה מראשוני תושבי שכונת אבן ישראל, אחת השכונות הראשונות מחוץ לתומת העיר העתיקה, והיה נוהג לחזר על פתחי כל השכונה ולשאול מי מהם זקוק לקנות מזון בעיר, שכן לא היתה בשכונה עדיין חנות מכולת וכדי לרכוש כל דבר היה צריך לטרוח וללכת עד העיר העתיקה.

רבי יצחק התנדב לעשות זאת עבורם והיה נושא על כתפיו את כל סלי השכנים ורוכש בעבורם את מצרכיהם ללא תמורה. הוא גם היה גדול הפעילים למען הקמת בית הרפואה הנודע "ביקור חולים" בעיר העתיקה, ובזכותו זכו בני ירושלים למצוא מזון ומרפא בבית גדול ומפואר.

מדמויות ירושלים

שוקד על תקנת חברו...

כאשר למד הגאון **רבי שמואל רוזובסקי** זצ"ל בעודו בחור, בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, נודע בהליכותיו המעודנות עם חבריו, הוא השקיע זמן ומחשבה כדי להטיב עם הזולת, והיה שוקד על תקנת חבריו בכל לב.

פעם קרה שאחד התלמידים החדשים שהגיע ללמוד בישיבה, לא הספיק לסדר לעצמו מקום לינה עד שירד הערב. רבי שמואל שחש את בעייתו, פנה אליו ושכנע אותו לישון במטותו שלו, בנימוק שהוא כבר יסתדר... ואכן רבי שמואל הסתדר היטב... פשוט מאד, הוא ישב ולמד בבית המדרש כל אותו הלילה...

וכמה אופייני לרבי שמואל, אותו חידוש שאמר, כאשר ראה פעם שני בחורים שמטפסים במדריונות לבית המדרש ובידיהם סטנדרים, אמר להם רבי שמואל: "על כגון דא אמר החכם מכל אדם 'חכם לב יקח מצוות' (משלי י-ד), שכן אם כל אחד מכם היה מעלה את הסטנדר עבור חברו, הייתם זוכים באותה פעולה ובאותה מידה של טרחה גם במצות חסד!"

ראש הישיבה

לחמול על הזולת ולסייע לו בכל הדברים שנזקק להם!

נלמד מהפסוק: "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם... יעשה פרעה ויפקד פקידים... ויקבצו את כל אוכל... והיה האוכל לפקדון" (פרק מא-לג, לו)

מדוע נזקק יוסף לעוץ עיצות לפרעה, והרי לא נתבקש על כך: אלא לומדים אנו מכאן שכאשר ישנה בלבו של אדם חמלה על הזולת, אינו ממתין שיבקשו ממנו לעזור. הרגשתו בצערו של הזולת מדרבנת אותו ומאיצה בו לשאת בעול עמו ולעשות כל שביכולתו לסייע לזולתו. וכפי שכתב הראב"ם ז"ל (בשם רבי אברהם החסיד): החמלה והרחמנות של יוסף על העם, היא שהניעה אותו לתקן תקנה של חסד עליהם בצרה שהם עומדים לפניה.

כתב החפץ חיים (בספרו **אהבת חסד פ"ב**): מאד צריך להזהר שלא יחסר לו מדת החסד אפילו יום אחד בימי חייו. כמו שצריך איש הישראלי להזהר לענין קביעת עיתים לתורה בכל יום. וכה מצאתי בספר **שער הקדושה למהר"ו** (ח"ב ש"ב) שכתב שאדם צריך להתאונן בכל יום ולאמר: "אוי לי שהלך היום בלי תורה וגמילות חסדים".

ועניינו הוא, כי כח הקדושה נשלם ע"י שלושה עמודים, תורה ועבודה וגמילות חסדים, ובעונותינו הרבים כאשר חסר לנו עתה העמוד השלישי של עבודה מעת החורבן, ולא נשאר לנו כי אם אלו השני עמודים, מוכרחים אנו לחזקם ביתר שאת, ובזה יהיו נמחלים עוונותינו, וכמו שכתב (משלי טז-ו) "בחסד ואמת יכופר עוון".

בפרשת השבוע אנו מוצאים שני סוגי חסד: חסד של "עולם חסד יבנה" כפי שתיקן יוסף לעם במצרים. ועוד חסד של "חסד לאומים חטאת", כאשר שר המשקים מספר על החלומות שפתר להם יוסף כפי שנאמר: "ושם איתנו נער עברי עבד לשר הטבחים"... וכתב רש"י: "ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה שמזכירו בלשון בזיון"...

וביאר הגאון **רבי חיים שמואלביץ** זצ"ל (בשיחות **מוסר** - מאמר מה): קללה זו לא נאמרה על אותם רשעים שאין עושים טוב וחסד כל עיקר, אלא דוקא על אלו העוסקים בחסד אלא שאין טובתם שלימה ואין חסדם חסד של שלימות.

בדבר זה נבדלים אומות העולם מישראל כאמרת חז"ל (ב"ב י:): "צדקה תרומם גוי" - אלו ישראל. "וחסד לאומים חטאת" - כל צדקה וחסד שאומות העולם עושים חטא הוא להם.

עלון השבוע פרשת מקץ הוקדש לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת יטל ע"ה בת רבי קלונימוס ז"ל

נלב"ע ב' טבת

ה.נ.צ.ב.ה.

יבטח בה' בכל הנערך לו, ולא ידאג דאגת

המוחר !

נלמוד מהפסוק: "זיהי מוקץ שנתיים ימים" (פרק מא-א)

וכפי שדרשו חז"ל (במד"ר פט-ג) "אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו" - זה יוסף. ולא פנה אל רהבים ושטי כזב" - משום דבטח בשר המשקים נתעכבה ישועתו שתי שנים.

ה"השתדלות" היא רק מה"גזירה" והפרנסה לא באה ממונה

מדת האמונה והבטחון בהש"ת, מוכרחת היא לצורך שלות נפשו של האדם ולהצלחתו בכל אשר יעשה ובכל אשר יפנה. הכל יודעים זאת, אך לא כולם חיים עם זה הלכה למעשה. וכגון אדם שעובד לפרנסתו בתור שכיר, אף שיודע שההשתדלות הזו, לא היא הסיבה לפרנסתו, אלא חייב בה מצד גזירת "בזיעת אפיקך"... וכלשון הרמב"ן שה"גזירה אמת והחריצות שקר", ולכן, מצד אחד, אי אפשר להמלט מהשתדלות זו ורק אפשר לצמצמה, ומאידך, יודע שבתוצאה הסופית מקבל בדיוק כפי שנקצב לו משמים, לא פחות ולא יותר, (וכפי שכתוב בירידת המן: "המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר"). וזה ביאור הפסוק "וברכך בכל אשר תעשה". כלומר: נצרכת השתדלות של עשייה, אך בסופו של דבר תוצאת הברכה היא רק כפי רצון הש"ת.

וכמו שכתב כבר הרמח"ל ז"ל (בספרו מסילת ישרים - כא) בזה"ל: "וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל, והגזירה היתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני האדם: "בזיעת אפיק תאכל לחם". אשר על כן, חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו, שכן גזר המלך העליון. והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי, אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו: יכול אפילו יושב בטל? תלמוד לומר: "בכל משלח ידך אשר תעשה". אך לא ההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות הוא המוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו".

אף שיסוד זה ידוע ומפורסם כאמור, פלא הוא מה שרואים אנשים מסויימים, באיזהו מקומן, עושים הכל כדי לרצות את המעביד שלהם ומרבים באמצעים ובתחבולות שונות למצוא חן בעיניו. ואף שעושים תמיד מלאכתם נאמנה, בכ"ז חוששים שמא יעדיף אחרים תחתיהם וישארו ללא פרנסה. כאילו בו תלוי פרנסתם ח", ותולים כל יתבם ומבטחם בשליח הלז, וקצת שוכחים מבעל-הבית האמיתי ששלחו, הוא הש"ת.

ומה שיוצא על זה הדרך, שכאשר קורה שהמעביד מציק לשכיריו, מתנכל להם, ויחסו שלילי כלפיהם (גם מבחינה ממונית באופן שא"א לתובעו בבי"ד), יש המורים התר לעצמם "להשיב לו כגמולו" ולעשות מלאכתם רמיה ולהתרשל בה. הנהגה כזו בוודאי סותרת את יסוד האמונה והבטחון האמור לעיל.

מדוע חייב כל שכיר לעבוד בכל כוחו?

וכאן יבוא השכיר וישאל, לכאורה בצדק: אם המעביד מקשה עלי וממעט ממני הטבות שונות, למה שאפסיד פעמיים, גם ממנו וגם ממאמץ עבודתי המלאה, לכל הפחות אקזז זה בזה...!!

את התשובה לכך לימד אותנו יפה יעקב אבינו (ומעשה אבות סימן לבנים), ונקדים לכך את דברי הרמב"ם בענינו, ואת מה שלכאורה יש לנו להקשות בדבריו:

הרמב"ם (פי"ג משכירות) אחרי שפירש לנו (בהלכה ו') באר היטב שאסור לשכיר להחליש כוחו בסינופים וכו' אלא עליו לעשות המלאכה בכוחו המלא, הוסיף (בה"ז) וכתב שוב בלשונו הזהב: "וכן חייב לעבוד בכל כוחו שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן, לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרוץ האיש מאד מאד".

ולכאורה יש לתמוה בדבריו ולשאול מספר קושיות: (א) מה הוצרך הרמב"ם להזהיר שוב שחייב לעבוד בכל כוחו, הרי זה פשיטא שאם יכול לעבוד יותר ועובד פחות, מועיל בתפקידו, וכפי שכבר השמיענו בהלכה הקודמת!! [שהרי כך פסק כבר לענין שומר שכר, כשיטת אביי ורב חסדא (בגמרא ב"מ צג): עפ"י הבנת הראשונים (ראב"ד, ריטב"א, מרדכי, שם) שהמקבל שכר, חייב לשמור שמירה מעולה יותר מהרגיל, ודלא כשיטת רבה (ראה רמב"ם פ"ג משכירות ה"ח ובמגיד משנה), והוא הדין בכל פועל המקבל שכר].

(ב) מה הוצרך להוסיף ולהביא ראיה מיעקב הצדיק שעבד בכל כוחו, וכי בלי זה לא נדע? והרי, כאמור, זה הגיון פשוט שהמקבל שכר עבודתו, צריך לעבוד בנאמנות בכל יכולתו, וכמש"כ כדבר פשוט בהלכה הקודמת!!

(ג) כיצד לומדים זאת מיעקב אבינו, הרי יתכן שמה שיעקב עבד בכל כוחו היה זה לא מ"דינא", אלא ממדת "חסידות" ו"לפנים משורת הדין", ואיך נלמד ממנו לכל אדם שחייב לעבוד בכל כוחו!! (וכטענת רבה על אביי בגמרא שם).

(ד) אם בכל זאת לומדים מעלה זו מיעקב, מדוע לא מביא הרמב"ם, בדרך זו, ללמוד מעלות גם מאברהם אבינו, למשל, להכניס אורחים במסירות כפי

"מאיין יבוא עזרי?"

יהודי בא לפני כ"ק האדמו"ר רבי יצחק מסקוירא זצ"ל והתאונן בפניו שאין לו פרנסה וגם אין לו כל מוצא ודרך שיכול להשיגה...

אמר לו הרבי: "גם דוד המלך ניצב בפני שאלה זו. הוא שאל: "מאיין יבוא עזרי", שהרי אנו יודעים, שהברכה צריכה לחול על משהו. על "יש", כמו שמצינו באלישע שבירך את כד השמן שיתרבה על יסוד המעט שיש בו (עיין רמב"ן שמות כה-כד). אבל דוד המלך ניצב בפני "אין", לכן שאל כיצד יבוא עזרו.

ומה היתה תשובתו של דוד המלך מיניה וביה? תשובתו היתה: "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ"! כלומר: אם תשאל כיצד יעזר, עליך לזכור שה' הוא "עושה שמים וארץ" ואף אותם יצר "יש מאין". על כן, כמו שעשה אותם יש מאין, כך לא יבצר ממנו להושיע גם את אלו שאין להם מאומה, ולהשפיע להם ברכה עד בלי די.

רזין דאורייתא

האם כדאי לעשות "ביטוח"?

סיפר הגאון רבי יוסף דינקלס זצ"ל: בשנים שפרצו שריפות בעיירה ראדין וכלו את בתי העץ שבה, החליטו סוכני הביטוח להגיע ולהציע ביטוח נגד שריפות. הרבה מהתושבים נענו להצעותיהם, שכן מאחר והבתים היו של עץ, כאמור, עמדו תדיר בסכנת התפשטות אש במקרים של דליקות.

כשהגיעו סוכני הביטוח אל החפץ חיים לשכנעו שיצטרף אף הוא להסדר הביטוח, סירב להענות להם כשהוא מנמק זאת באומרו: "מדוע לתת למדת הדין לקטרג ביתר קלות? הרי אם נגזר על האדם גזירה, מדת הרחמים מנסה לסנגר עליו ולהתחנן שהעונש הצפוי לבוא עליו הוא מדי כבוד... אבל אם עושה "ביטוח" לרכושו, מה תוכל מדת הרחמים לטעון? הרי מדת הדין תשיב לעומתה, שאדרבה, הוא לא ינזק מהדין הצפוי לו, שכן הוא עוד יקבל מהביטוח הכל... ומדוע לתת למדת הדין את האפשרות לקטרג ביתר קלות?"

מאיר עיני ישראל

"היאך נסתדר בעוד חמישים

שנה"...

יהודי, שהיה מוטרד מאד: מנין יתפרנסו משפחות האברכים שלומדים לאחר נשואיהם בכלל לזמן בלתי מוגבל? החליט להכנס אל כ"ק האדמו"ר מגור בעל הבית ישראל ולשטוח בפניו את הבעיה בנוסח הבא:

"בשלמא הילדים שלנו, יכולים לשבת וללמוד בלי הגבלה, כי אנחנו עוסקים במסחר ומפרנסים אותם, אבל מה יהיה על הילדים והנכדים שלהם ועל הנינים שלהם? אין לי מנוחה בלילות מדאגה זו!"

קפץ האדמו"ר ממקומו וצעק: "שוטה שבעולם! אתה כבר יודע מה יהיה בדור הבא ובעוד שני דורות? כבר פתרת את כל הבעיות הקשות וסילקת את כל הסכנות העלולות להיות בחמישים השנים הקרובות? עד שהדבר היחידי שנשאר לך בלי פתרון הוא הפרנסה של הנכדים והנינים שלך?!"

במחיצתם

המשך - בטחון והשתדלות

שעשה, או לקרב ולגייר אנשים כפי שעשה, ולא מצינו חיוב כזה לכל אדם!?

ה) מה שכתב "לפיקד נטל שכר זאת אף בעוה"ז..." משמע שאין זה שכר טבעי על מלאכתו, אלא שכר המצוה (של "ועשית הישר והטוב"), והחידוש שלא רק בעוה"ב, אלא גם בעוה"ז נטל שכרו, ותמוה: הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וגם אין זה נמנה בין הדברים שפירותיהן בעולם הזה!?

פרנסת השכיר אינה תלויה כלל במעביד ואינה ממנו

אלא נראה לנו לבאר שהתשובה לכל השאלות הללו היא ביסוד האמונה והבטחון שלימדנו יעקב אבינו: יעקב גילה לנשיו שני גילויים מרעישים: א) שאביהן רימהו והחליף משכורתו עשרת מונים. (ויתכן שמזה לא הופתעו, שהרי הכירו את אביהן שהוא רמאי. אבל אולי לא חשבו עד כדי כך.) ב) הגילוי המרעיש והמפתיע ביותר, שלמרות זאת, עבד את אביהן בכל כוחו! ולכאורה: לשם מה סיפר להן שעבד בכל כוחו, ולהיראות בעיניהן כאילו יש בו תמימות מוגזמת, שעובד כך את הרמאי ו"מרשה שידרוך עליו" ואינו מרגיש... (וכמו שבזמננו לועגים על אחד כזה וקוראים עליו "צדיק ורע לו"). ומן הסתם, גם הן התפלאו: מדוע במצב רמאות כזו, הוא חייב לעבוד אותו בכל כוחו!?

אלא, למען האמת, לימד אותן יעקב פרק חשוב ויסודי ב"אמונה ובטחון": שאם כי כלפי חוץ נראה שעובד את לבן ולבן נותן שכרו, אך האמת היא שלא עבד כלל אצל לבן אלא רק "אצל הקב"ה"! ובמה זה התבטא? בכך ששמר על מוסריותו ועל טוהר מידותיו ועל נאמנותו לעבודה כפי שקיבל על עצמו, ולא נגע אליו כלל שחיתותו של לבן. ורק משום זה עבד בכל כוחו - מתוך אמונה ובטחון בהש"ת שלא יקופח שכרו.

והוכיח להן צידקת דרכו, ושהוא אכן "צדיק וטוב לו", מעצם העובדה ש"יוצא אלוקים את מקנה אביכן ויתן לי", שזה אומר, שלא רק שלא הפסיד מאומה משכרו, אלא אדרבה, עוד קיבל שכרו כפל כפלים כפי שהעידה התורה: "ויפרוץ האיש מאד מאד..."

את הלקח הנפלא הזה מביא לנו הרמב"ם בלשונו הזהב, ומאלפינו בינה, שלא נטעה שהיתה זו רק מדת חסידות של יעקב ("הצדיק" ולא "החסיד"), ולפנים משורת הדין, אלא זה היה מן הדין ושייך לכל שכיר ושכיר, באשר הוא. בכל דור ודור! שאף אם סובל וחושש ממעבידו, עליו לזכור שבכל מצב עובד הוא אצל הקב"ה מחובת ההשתדלות שנגזרה עליו, ורק ממנו פרנסתו ורק בו צריך לתלות יתבו ומבטחו. וזה כמו חוק קבוע בבריאה, שבכל מקרה לא יקופח שכרו המגיעו, ואם לא בדרך טבעית אזי בדרך ניסית. וממילא כל עוד הוא בתפקידו, אינו רשאי להתרשל, אלא משועבד למשפטי התורה שנצטוו בהם ובתור "שכיר של הקב"ה". וזה בלי כל קשר ליחס המעביד כלפיו.

[א.ה. מחמת קוצר היריעה, ניתן לקרוא הנבון שיראה ויבין מעצמו, איך שעפ"י יסוד זה מתורצות בטוב טעם כל חמשת הקושיות שהקשינו בדברי הרמב"ם, ועד כמה לשונו מדוקדקת להפליא]

"השתדלות עבודה לא עושים"...

כאשר עלתה שאלת קבלת כספי השילומים מגרמניה, שלחו מ"ועד הישיבות" לשאול את החזון איש, האם נכון וראוי ש"ועד הישיבות" יטול כספי שילומים על חורבן הישיבות באירופה, כדי להחזיק את מוסדות התורה בארץ ישראל?

השיב החזון איש: באמת כל מזונותיו של אדם קצובין לו, והמרבח לא יוסיף והממעט לא יחסיר, וכל מחשבה הפוכה מזה גובלת ב"כפירה" ח"ו. ומכיון שכך, אם ישאלו, כאשר נבוא לעולם האמת, מדוע לא עשינו את כל ההשתדלויות. אבל השתדלות עבודה כזאת לא חפצנו לעשות, אזי נזכה בדין...

מעשה איש

מזונו של אדם מוכן לו...

סיפר כ"ק האדמו"ר רבי שלומק'ה מזוועל זצ"ל: "אבי הרה"ק רבי מרדכי זצ"ל, נוהג היה להחזיק על שולחנו את בניו לאחר נשואיהם. יום אחד החלטתי שיש לנו אב בשמים, ואינני זקוק לתמיכת אב בשר ודם - עבר יום, עברו יומיים, והבית התרוקן.

"עוד יומים עברו, ורעבנו ללחם... חשבתי בלבי: אולי נגזר מן השמים שפרנסתי תעבור דרך אבי. שלחתי את רעייתי לאבי, והוא העניק לה רובל שלם.

"בדיוק באותה עת, ביקרו אצל אבי שני חסידים, והם החליטו לסור ולבקור גם אצלי, הואיל ונשאתי זמן קצר לפני כן, אחד מהם הוציא מכיסו רובל כסף לתת לי כמתנת נישואין, ובדיוק כאשר אשתי חזרה ובידה הרובל שקיבלה מאבי, החזיר אותו חסיד את הרובל לכיסו מבלי שימת לב...

"הראו לי משמים: הנה, הרובל כבר היה מוכן עבורך, והחזירוהו חזרה... ללמדך, שהכל בידי שמים..."

צדיק יסו"ע זוועל

ענוה ובטול עצמי

לנהוג בענוה עם הזולת מתוך הכרה כי כל המעלות שיש לאדם אינם מזכותו אלא ממתנת השי"ת!

נלמד מהפסוק: "זיען יוסף את פרעה בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה" (פרק מא-טז)

וכתב רש"י: "בלעדי" - אין החכמה משלי אלא האלוקים יענה, יתן עניה בפי שלום פרעה. עכ"ל. ואמרו חז"ל בשביל שתלה הגדולה בבעליה בלשון "בלעדי" בו בלשון עלה לגדולה - "ובלעדך לא ירים איש את ידו ואת רגלו".

כתב רבי יהודה החסיד ז"ל על הנהגתו של העניו: "בצניעותו ילך ויעשה מעשיו ועניניו בסתר, כי כבר נאמר הסתר דברך והצנע לכת עם אלוקיך ולא יחזיק טובה לעצמו במה שכוונתו לשמים. ישמור שלא יהנה ולא ישמח לבו, שאם שמח לבו בפני העולם, קיבל מקצת שכרו של אותה מצוה בעולם הזה".

הגאון רבי שמחה וסרמן זצ"ל הגדיר פעם את ההבדל בין "נסתר" ל"מכוסה": כאשר אדם נושא ספר מתחת מעילו, הספר אמנם "מכוסה" לא ניתן לראותו, אך לא "נסתר", כי רואים שמסתתר משהו מתחת למעיל. רק כאשר מסתיר באופן שלא ניכר כלל, זה נקרא "נסתר".

כך הוא גם האדם. יש המכסה עצמו למראית עין, אולי כדי להתבלט יותר... אבל נסתר אמיתי הוא זה שבאמת לא רואים ולא מרגישים בו כלל...

"זאת ענועים חכמה"...

סיפר הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א: מעשה שבאו אל הצדיק רבי מאיר אבוחצירה זצ"ל תלמידים מיישיבת פורת יוסף אמר להם רבי מאיר: "היה אצלי אברך אחד מהישיבה שלכם בשם בן ציון אבא שאול, והוא תלמיד חכם גדול".

אמרו לו התלמידים: "הוא לא אברך כשאר האברכים שלומדים בישיבה, אלא הוא הרב שלנו".

תמה רבי מאיר ואמר להם: "זהו הרב שלכם? הוא בא אלי ודיברתי איתו בדברי תורה. ומאחר שראיתי אותו מלא וגדוש, שאלתי אותו: "מי כבודו? מה הוא עושה? ואמר לי: "אני אברך בישיבת פורת יוסף".

באותה תקופה כבר היה רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל יד ימינו של הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ראש הישיבה, הוא היה תבוחן וראש הכולל ושום דבר לא נעשה בישיבה בלעדיו. למרות כל זאת לא הציג עצמו לפני רבי מאיר אלא כאברך רגיל מן השורה...

דורש ציון

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

מעז יצא מתוק !

הטיפול ב"חך ושפה שסועים" כלל מספר ניתוחים. אחד מהם, שהיה קריטי להתפתחות דיבור ברור, לא היה ניתן לבצע בימים ההם לפני גיל ארבע עשרה. וכך, במשך 14 שנה, ניסה לדבר, להביע את עצמו, אך התקשה במשימה. לא שהוא לא דיבר, אלא שהסביבה התקשתה להבין אותו. ואם לא די בכך, מידי פעם שחקו ילדים על משבתו ופגעו בעמקי נפשו הרגישה. פעם אחת הגדשה הסאה, כאשר ילד זלזל בו ברבים בגין דיבורו. הוא נמלט מחצר בית הספר ונשכב בשולי הכביש הסמוך...

הילדים שהציצו במחזה דרך גדר בית הספר היו המומים, הם פרצו בצעקות שגרמו לכולם להתאסף במקום. בסופו של דבר נגרר אחר בזיון לחדר המנהל. המעשה היה בבחינת זעקת "גיוואלד" אך לא היה מי שישמע - ולא רק בגלל שהמילה באידיש, שפה שהחבר'ה ביהוד לא הכירו.

* * *

את קשיי הילדות שלו הוא לא משחזר לשם נוסטלגיה, אלא לשם הצבת המסר החשוב הבא:

כיום, כאשר אני כבר אחרי כל הילדות "המשוגעת" הזו, אני מבין שהשוני שלי מאחרים לא היה כזה - **כפי שאני עשיתי אותו**. נכון שהבעיה החיצונית הייתה בולטת, אך **התנהגותי היא זו שהבליטה אותה יותר ויותר**. גם הקושי בדיבור היה יכול להיות הרבה פחות בעייתי, אם רק הייתי נשמע להוראות של הקלינאית תקשורת, ולא בורח מהמפגשים...

וזה בדיוק הנקודה שאני רוצה להבהיר: "הסיפור שלי בכלל לא מיוחד, זהו סיפור שיכול להיות כמעט לכל אחד. כי כמעט לכל אחד יש את ה"גיבנת" הפרטית שלו שהוא בטוח שכל האנשים מתייחסים אליה - כפי שהוא נוטה להתייחס אליה. אך בפועל המציאות שונה לחלוטין.

"אני קורא לזה **"תסמונת העולה לאוטובוס"**. כשאדם עולה לאוטובוס מלא, חולף דרך הספסלים, הוא יכול להיות בטוח שכולם מסתכלים עליו. אבל מה? האם זו אמת? האם לאחר שאותו עולה לאוטובוס התיישב על מקומו, הוא הקדיש יותר משניה של מחשבה כלפי הופעתו החיצונית, אישיותו ועיסוקו של זה שעלה אחריו?!!

"רק האגוצנטריות היא הגורמת לאדם לחשוב שכולם מקדישים לו מחשבה - כשם שהוא מקדיש לעצמו. העולם היה מלא בהרבה פחות בעיות, אם אנשים היו מודעים לעובדה ש"הם לא מעניינים אף אחד"..."

* * *

אם תמצי לומר, יש בידנו מתכון חדש לנטרול המון תקלות שבין אדם לחברו, והפעם לא מדובר מצד הפוגע אלא מצד הנפגע. ללא ספק: אם הנפגע יעבוד על היסוד הנ"ל ויכוון שמטרתו גם למנוע יהודים מלהיכשל בעניינים שבין אדם לחברו, ללא ספק יהיה שכרו רב מן השמים!

תארו לעצמכם שמישהו ממציא כפתור, שמהרגע שלוחצים עליו מפסיקים להיעלב. יש לכם מושג כמה תקלות שבין אדם לחברו יִמנעו בעקבות המתקן הפלאי?

יש מי שהמציא כפתור שכזה, לא פיזי אלא נפשי - האזינו לסיפורו האישי!

* * *

הרה"ג **רבי אהרן שוב** שליט"א, שגילה את האור וחזר בתשובה, מזכה כיום את הרבים במסגרת שיעוריו שנמסרים במדרשה של 'לב לאחים' בעיר מודיעין.

עד גיל 14 אפילו לא יכל לחלום על כך!

דיבורו היה משובש בעקבות "חך ושפה שסועים" עימם נולד.

שנות נעוריו האכילו אותו מרורים, עד שלמד להפיק מתוק מעז. מיודעינו נולד עם בעיה שכזו למשפחה חילונית אם כי מסורתית אך לפני שגילה את האור והתאפשר לו להיאחז בסטנדר נכונה לו מלחמת עולם מול סביבתו החילונית. סיפור חייו הסוער כולל התרחשויות מפתיעות, והוא מספר אותן מתוך מטרה שכל אחד ימצא את עצמו בסיפור חייו הפרטי ויפיק משם את הלקח המתאים לו! הנה התרחשות אחת.

* * *

"**חך ושפה שסועים**" זה להרים את הלשון ולנסות להצמיד אותו לחך. רק **לנסות** כי החך לא נמצא שם. במקום שייתקל בחך מרחף לו הלשון בחלל שלא מסתיים.

"**חך ושפה שסועים**" זה לנסות לסגור את הפה בלא הצלחה, אך אם מבוגר יכול להסתובב עם פה פתוח, תינוק הרי צריך למצוץ!

"**חך ושפה שסועים**" זה לנסות לחשוך שפתיים אך בלא הצלחה, כי השפה העליונה פשוט לא קיימת. כל שנתר זה לחשוך שפתיים כמטאפורה בלבד...

הוריו שהתגוררו ב'יהוד' החלו להסתובב אתו בבתי חולים. מאחר והבעיה היא רב-תחומית, המעקב והטיפול מתבצעים ע"י צוות רב מקצועי הכולל מומחים מתחום פלסטיקה, אורתודונטיה, הפרעות תקשורת, שיקום פנים ולסתות ועוד.

ניתוחים לתיקון החך והשפה ניתן לבצע כיום כבר מגיל צעיר, אבל אז זה היה שונה. ניתוח פלסטי חיצוני - כך הודיעו להם - יתאפשר רק בתום תקופת הצמיחה, כלומר בגיל 18-20. במילים אחרות: יהא עליו להסתדר עם המראה החיצוני השונה, שלא לומר המפחיד, בחברה בה המודד **החיצוני** הוא שקובע!

ואכן, הזיכרון הראשון שלו מבית הספר, הוא מההפסקה הראשונה של יום הלימודים הראשון: מצא את עצמו מוקף בילדים גדולים שבאו לחיות מקרוב ב"אטרקציה" שנחתה על בית ספרם. האם הם התכוונו לפגוע במזיד באכזריות ילדותית? או שהייתה זו רק סקרנות ילדותית שפוגעת בשוגג? כך או כך הוא נמלט לכיתה שלו, ממרר בבכי נוכח "קבלת הפנים" לה זכה.

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחברו? שמעת ממקור ראשון?

ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 185 | שנה ד' | פרשת מקץ | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

פרות יפות

שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר (מקץ מא, ב) לכאורה 'יפות מראה' הכונה למראה חיצוני.

וצ"ב מאי נ"מ בזה הרי העיקר הוא שהם בריאות וחזקות, ולהלן (פסוק כ') כשפרעה סיפר שהפרות השניות אכלו את הראשונות הזכיר רק שהם בריאות ולא שהם יפות, ועי' כלי יקר. ויל"ע בכהאי גוונא שאחד התחייב למכור לחבירו פרה יפה ולא נתן לו פרה יפה במראה האם זה מקח טעות?
ורש"י מפרש שזה סימן לימי השובע שהבריות נראות יפות זו לזו וכו'.
ומש"כ באחו, מפורש במד"ר פ"ט ד' דבשעה שהשנים יפות הבריות נעשין אחים אלו לאלו, ותרענה באחו אהבה ואחיה בעולם עי"ש והיינו דכשיש שפע בעולם הבריות חברים זה עם זה, ועי' עוד ברמב"ן.

כל החלומות הולכות אחר הפה

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטומי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם את חלמו ואין פותר אותם לפרעה. (מקץ מא, ח)

פרש"י פותרים היו אותם, אבל לא "לפרעה" שלא הי' קולן נכנס באזניו ולא הי' לו קורת רוח בפתרון, שהיו אומרים ז' בנות אתה מוליד ז' בנות אתה קובר [מה שפתרו לו על בנות נקבות ולא על זכרים י"ל משום שפרעה ראה בחלום פרות, והרע"ב מפרש משום שפרות זה לשון פו"ר].

והנה בברכות (נ"ה ב') איתא: נ"ד פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי וכו' והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה, וכולם נתקיימו בי לקיים מה שגא' כל החלומות הולכים אחר הפה, וכאן אצל פרעה לא נזכר שנתקיים אצלו גם פתרון זה שהחרטומים פתרו לו.

ובספר חסידים (אות תמ"ד) כתב: שהחלום הולך אחר הפה דוקא אם יהי' הפתרון מעין החלום, ועי' מושב זקנים מבעה"ת שמה שהולך אחר הפה דוקא כשהפתרון מיושב אחר דעתו של חולם, ופתרון החרטומים לא נתיישב על לב פרעה אשר חלם.

חכמת יוסף בפתרון חלום

ונחלמה חלום בלילה אחד אני. (מקץ מא, יא)

ויל"ע מה צ"ל אני והוא, הרי במה שאמר ונחלמה חלום משמע 'שניהם', ומה מוסיף לומר שחלמו בלילה אחד?

ויל"ד דבא להוכיח שיש ליוסף כח אמיתי לפתור חלומות ואין כח פתרונו ע"פ חכמת זמנים וכדו', שהרי שניהם חלמו באותו זמן, ואעפ"כ הוא פתר להם ב' סוגי פתרונות.

הנהגות סותרות בבעלי מידות-רעות

וירדו אחי יוסף עשרה. (מקץ מא, ג) פרש"י: "ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו לבם להתנהג עמו באחיה, ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם".

והנה, כתב רש"י בהמשך: לענין האחוה הם היו חלוקים לעשרה, שלא

בחתומת זקן

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירהו. (מקץ מא, ח) ופרש"י 'הם לא הכירהו - שיצא מאצלם בלא חתומת זקן, ועכשיו בא בחתומת זקן'.

כשרבנו למד בבירסק גידל את זקנו ולא גילחו, ובעת שברח לשווייץ הוצרך לגלח את זקנו, שבמדינה זו ובמצבו של רבנו שם לא היה שייך ללכת בצורה שונה.

ורבות מצטער ומקפיד רבנו שליט"א על כך שפירסמו תמונות מתקופה זו, שאנשים יכולים ללמוד בזה על דעתו שהתגלח בבחורות, ואצלו בשוויץ במצב שם היה זה מחמת חיי נפש ואין ללמוד מכך. ובבירסק הקפיד שלא לגלח, ופ"א נסע במיוחד לנחם בני משפחה א' שאביהם היו לו תמונות מתקופה זו והשמידם מחמת רצון רבנו, וכחכרת הטוב נסע במיוחד לנחמם.

היתה אהבת כולם שווה, ושנאת כולם היתה שווה (ואין זה פלא, שהרי אי אפשר למצוא אפילו שני אנשים שדעתם שווה).

הרי אפילו שהיו מוכנים לפדותו בכל ממון שיושת עליהם, לא יכלו לעקור את המדות. וזה קצת סתירה, כי מצד א' הסכימו לפדותו בכל ממון ועדיין שנאו אותו (תנחומא ויגש ה' כשאמר להם: אני יוסף, רצו להורגו).

דיבורים מיותרים, עושים רעות

למה הרעתם לי להגיד לאיש. (מקץ מג, ו) וצ"ב, מה טענת יעקב, האם הי' צריכים להעלות על דעתם שזה יגרום להביא את בנימין?

ויתכן, שטען שלא היה עליהם לדבר דברים מיותרים. ויהודה טען שענין ליוסף על שאלותיו.

אסון בדרך

ואת בנימין אחי יוסף לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון (מקץ מב, ד) פרש"י ובבית לא יקראנו אסון. אמר רבי אליעזר בן יעקב, מכאן שהשטן מקטרט בשעת הסכנה.

משמע, ש"דרך" נחשב למקום סכנה אפילו כשלא ידוע שם על סכנה מסוימת. ואף שההולך בדרך אינו נחשב כעובר תחת קיר נטוי, דעליו איתא בברכות [נה] שמזכירין עוונותיו, אבל מצד מקום-סכנה אסור ללכת בדרך שלא לצורך (ולצורך פרנסה מותר לעשות דברים מעין אלו, נודע ביהודה תנינא יר"ד ז').

באמת, צ"ב, הרי אין מיתה בלא חטא ואיזה קטרוג יכול לצאת על בנימין, הרי בגמ' ב"ב ז'. איתא שבנימין מת בעטיו של נחש ואין לו שום חטא. וצ"ל, דיעקב לא ידע מזה.

קיום חלומות יוסף

ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם. (מקץ מב, ט) פרש"י עליהם וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו, והרמב"ן כתב: ולפי דעתי שהדבר בהיפך כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו זכר כל החלומות אשר חלם להם, וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת כי יודע בפתרוןם כי כל אחיו ישתחוו לו וכו', ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני, ולולי כן הי' יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול עכ"ד.

והנה האחים שנאוהו מאוד מפני החלומות, וכשראוהו לפני שרצו להורגו אמרו לעיל ל"ז י"ט הנה בעל החלומות הלזה בא, והיינו כמש"כ המפרשים דאין חולמים דעייל פילא בקופא דמחטא, וע"כ חלם על דברים אלו מפני שחשב להשתרר ולהתגאות עליהם, אמנם יוסף ע"כ הי' בטוח שהם חלומות אמת ולא יעשה ה' דבר כי אם גלה סודו לעבדיו הנביאים, לכך גילו לו מן השמים חלום אמיתי.

וזה ע"כ מפני שידע כי הוא רחוק מאוד ממחשבת השתררות עליהם, כי אם הי' קצת חושב מזה כבר לא הי' יכול להיות בטוח שהם יתקיימו, ואז מלבד מה שזה חטא שלא להודיע לאביו היכן הוא נמצא זה גם נגד הטבע להתאפק ולא להודיע מכל זה, ולא יעשה זה רק מי שהוא אכזר מאוד או שרוצה לנתק את הקשר מאביו משום איזה סיבה, אבל כיון שזה לא הי' אצל יוסף לא הי' בטבע שיתאפק והוצרך לזה כחות חזקים, וע"כ מפני שהי' בטוח שזה רצון הבורא דהא גילו לו חלום אמת מפני שלא חשב בכלל על ענין השתררות.

ומזה אנו למדים טהרת נפשו של יוסף, והנה מש"כ הרמב"ן שיוסף עשה עצות הללו להביא את בנימין כדי שיתקיים החלום צ"ב דאפי' אם אדם צריך לעשות השתדלות מ"מ על נבואה לכאורה לא מוטל על האדם לעשות פעולות לסייע דכשהקב"ה ירצה זה יתקיים, אמנם להלן (אילת השחר ויחי מ"ו ד') כתבנו דאע"פ שהקב"ה הבטיח ליעקב שיקבר בא"י מ"מ הוא השביע את יוסף שיעלה לקבורו לפי שצריך לעשות השתדלות, וזה כסברת הרמב"ן, ומ"מ יש לחלק קצת כי שם נרמז ליעקב שיעשה השתדלות.

לעילוי נשמת

הרה"ג ר' ישראל יואל ב"ר אפרים מיטלמן זצ"ל

ר"מ ישיבת דרכי שלום. אשר היה מקושר אל מרן שליט"א שנים רבות ומתייעץ עמו על כל צעד ושעל

נלב"ע ב' טבת תשס"ו

לעילוי נשמת הגה"צ ר' זושא בן רבי יחיאל זצ"ל

נלב"ע א' טבת תשס"ו

”ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים” (מקץ מא, מא)

פרנס לשם שמים.

אסיפת אנשי ציבור - ליל י' כסלו תשנ"ח

רש"י מביא בפר' פנחס (פכ"ז פסוק כ"ב) על הפסוק ויקח את יהושע. לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא. רואים שאי"ז דבר פשוט ואפשר לזכות הרבה מאד עי"ז. אם עושים את הדבר כמו שצריך.

והגר"ח מוולוז'ין זצ"ל אמר על אביו, דחז"ל (חולין פט, א) אמרו שפרנס המתגאה על הציבור שלא לשם שמים אינו זוכה לבן ת"ת. אבל אמר שאביו היה פרנס הממונה על הציבור לשם שמים. וזכה לבן ת"ת שאפי' בימי התנאים היה נחשב לת"ת. וזה אמר על אחיו ר' זלמלע. ובעצם גם הוא עצמו הגר"ח זצ"ל, ועוד שלשה אחים היו כולם חמשה ת"ת גדולים שאין לשעה, ובעיקר הדגיש על אחיו ר' זלמלע.

נו! יש כזה דבר שאפשר לזכות כ"כ הרבה... ומצד שני אפשר ח"ו לאבד את זה, אם לא עושים לשם שמים, אז זה הפוך. ה' יעזור שבאמת תזכו לעשות לשם שמים, ותצליחו במעשיכם, ותצליחו שיעזרו על ידיכם, ויעזור ה' לכם ולכל משפחותיכם בזה ובבא.

ברכה מיוחדת להרב מרד. שליט"א אתם צריכים באמת ברכה מיוחדת יותר מכולם, כי הכל עליך. ה' יעזור לך שבאמת תצליח, כמו שכתוב שכר פרנסי ישראל לעוה"ב, והעבודה באמת גדולה מאד. וכתוב בשו"ע (סי' ע) שהעוסק בצרכי ציבור יש דברים שהוא פטור מהם, ואפי' מתפילה, ויש מעשה עם הח"ח זצ"ל שבא לאיזה אסיפה, וה' שם רב אחד שאמר, שהגיע זמן מנחה, התבטא הח"ח ואמר, איך בין געקומען צו דאוונען מנחה?! האם באנו לכאן כדי להתפלל מנחה, כי היו פטורים ממנחה מחמת שעוסקים בצרכי ציבור. ה' יעזור לך שתצליח!!

העולם יסתדר בלעדיך

הודיעו למרן על עסקן באחת המדינות שעסק בפעילויות ציבוריות רבות ולקח על עצמו את העול הציבורי בצורה בה הוא מפקיר את בריאותו, לדוגמא לעיתים תכופות אוכל ארוחת בוקר בחצות הלילה כמעט ולא ישן לא שותה, מעשן הרבה ע"מ לפרוק הלחץ שבו הוא נתון ועוד, ושלחוהו מארצו למרן באמתלא מסוימת וביקשו שמרן שליט"א ישוחח איתו על בריאותו.

העסקן הגיע למרן לגבי הענין הציבורי שלשמו בא, ואגב השיחה איתו שאל אותו מרן על הנהגותיו, וכששמע שאכן מפקיר עצמו אמר לו מרן וכי אתה חושב שכל העולם עומד עליך?

אותו עסקן אמר בפשטות [ותשובתי היתה לא מצד גאוה ליצנות וכו'] אלא באמת סבר שהמחויבות הציבורית מחייבת אותו להשקיע בצורה כאילו העולם עומד עליו.

אמר לו מרן: אני אביא לך ראייה שהעולם לא עומד עליך תאמר לי האם אחרי ה"מאה ועשרים שלך" העולם ימשיך להתקיים? השיב העסקן, כן.

אמר לו מרן אם כך מכאן ראייה שהעולם לא עומד עליך ונתן לו להבין לבד שידאג לבריאותו (מזקנים אתבונן ח"ב עמ' 12-13)

נבול תבול...

שאלו על עסקן בצרכי ציבור עד כמה מחוייב להמשיך בעבודת הרבים, ורצו לטעון שכשמתעייף יותר מדאי, הרי הוא פטור. אמר מרן שליט"א אם רוצה להפסיק כשמתעייף, שלא יתחיל כלל... (פרי חיים)

גמרא או הלכה

בועידת דגל התורה נשאל רבנו: עסקנים שעוסקים כל שעות היום בצרכי הכלל והפרט, ונשאר להם שעה או מעט יותר ללמוד, מה עדיף שילמדו, גמרא או הלכה.

ושתק רבינו מעט, עד שאמר "ער וועט לערנין גמרא, וועט ער שוין וויסן דעם דין", אם הוא ילמד גמרא הוא כבר ידע את הדין! עוד שאלו אם עסקן צריך להתמקד יותר בצרכי הכלל או הפרט? וכששמע רבינו נאנח ואמר סאיז נישטא אזא שאלה... אין כזו שאלה... סתם ולא פירש.

ואמר רבינו לעסקן מסויים שהתלונן שיש לו שונאים, ויעץ לו רבינו שילמד שלש שעות ביום, ויסתלקו שונאיו...

דברי רבנו בכינוס מועצת גדולי התורה כסלו תשע"ג

בימינו יודעים שיש כל פעם גזירות חלילה וחס שבני הישיבות לא יוכלו להצליח, ובדרך כלל ב"ה יש הצלחה גדולה בישיבות והבחורים, כל הישיבות מתמלאות בבחורים שרוצים ללמוד. ואפילו הורים שפעם לא היו כ"כ וכו' היום הם שולחים את בניהם ללמוד תורה, ב"ה נתרבו ספסלי. אבל מצד שני יש תמיד קשיים, וצריך מאד רחמים.

וזה אחד מהדברים העיקריים שצריך ללחום עם הרשעים, ולא הכונה ח"ו ללחום בדרכים לא נכונות, רק צריך לבקש. כי כמו שצריך לא להתגרות באומות, כך אין להתגרות עם אנשים אחרים שאין להם את ההשקפה מה שצריך [א"ה עי' שיעורי משמה"ל ערכין עמ' רמ"ב שהביא ד"ז בשם מרן ר' אלחנן בשם מרן

הגר"ח זצ"ל] רק צריך לבקש רחמים ולהתנהל אתם בטוב.

ובזמן האחרון כל פעם ראו שתהי' נציגות, וב"ה עד עכשיו ה' לנו נציגים שהתנהגו בטוב וביושר, ועי"ז באמת ה' הרבה פעמים הצלחה, אבל צריך תמיד לעמוד על המשמה, אי אפשר להרגיש שכבר הצלחנו, כי תמיד צריך לעמוד ולשמור מכל מיני גזירות, שח"ו החילוניים לא מבינים ורוצים לעשות דברים שהם נגד התורה, גם בענין הגירות וגם בכל מיני דברים, וצריך לעמוד על המשמה ועד עכשיו ב"ה עד כמה שאפשר הצלחנו לרסן קצת שלא יהי' הגזירות כ"כ קשות.

וגם עכשיו צריך מאד רחמים, לכן נקוה שיכנסו נציגים חרדים שיגינו על התורה והמצות, וביניהם גם חדשים, עד עכשיו היו אנשים טובים, ועכשיו צריך להוסיף נציג.

מקור לראש העיר

כשהגיע ראש עיר חרדית למעון רבנו שליט"א, העיר לו רבינו שכעין מקור לראש עיר י"ל מדברי הגמ' בקידושין דף ע"ו ע"ב, במעשה עם רב ביבי ואושפיזכניה דרב אדא בר אהבה דהוו מינצו מי יעשה סררותא דמתא, ועשה רב יוסף חלוקה, כי רב ביבי שהוא גברא רבא יעסוק במילי דשמאי, ופרש"י גבאי צדקה וכו', והשני יעשה מילי דמתא, ע"ש כל המעשה. (פרי חיים)

וְנִרְחִימֶם מִמְּנוּ עֲצָה

רק את ההכרח

כשהקימו בית ספר של חינוך העצמאי בראש העין היה התנכלות גדולה מצד גורמים בעירייה, ולא ידעו עד כמה הם צריכים להתעקש. ורבנו הורה להם שיניחו קרוואן ולא יפחדו מקנסות וכדו', וכך עשו וקיבלו קנסות, ונעשה משפט ויצא במחיר מאוד נמוך של קנס. ולאחר מכן רצו להרחיב קצת יותר בשביל חדרים נוספים. אמר להם רבנו זה לא: כי רק על הכרח אפשר לסמוך שלא יקרא דבה, אבל על שאר הדברים שהם להרווחה כבר א"א לסמוך. (מפי הרב צ"ב שליט"א)

וכן כשמתקשה בדבר בלימודו, נוהג רבנו תוך כדי מחשבה ועיון להחזיק בציצית, ולהפריד את הפתילים. ויש לציין למה שכתב רבנו באילת השחר (שלח טו, לט) עה"פ וראיתם אותו, דיל"ע אם הכונה שיש מצוה לראות ובכל פעם שמסתכל מקיים מצוה, וכן במש"כ וזכרתם את כל מצות ה' יל"ע אם כתוב כאן מצוה שצריך לזכור את כל מצוות ה', או שהמציאות שזה יביא לידי דבר זה. ובסמ"ק מצוה כ"ח כתב: מצוה להסתכל בציצית דכתיב וראיתם אותו, וביסוד ושורש העבודה שער המזרח פ"ו כתב דמהר"ו חושב זאת למ"ע מן התורה, ועי' מנחות ל"ח א'.

והנה זכירת כל מצות ה', זה רק אם האדם נותן לב לזכרם וכל אחד יודע מרת נפשו דלדאבוניו אומרים פרשה זו ולא נזכרים במצוות, ואח"כ חוטאים כיון שאם לא רוצים לזכור לא זוכרים, דלא מכריחים אדם לזכור אלא שיש במצוה זו סגולה לזכור את כל מצוות ה'.

ובמנחות מד, א מובא מעשה באדם שעמד לחטוא בעבירה חמורה וטפחה ציצית על פניו ונמנע מהעבירה, דבכח מצות ציצית להציל האדם ולהזכירו מצוות ה'.

ויתכן שזה לא רק ענין סגולי שע"י הציצית זוכרים את כל המצוות, אלא דכיון שמטיל ציצית בבגדו לזכור את כל המצוות ולובש לשם זה הוא יזכור, וכל פעם שרוצה לעשות איזה דבר יסתכל בציצית, וזה מזכיר שהוא מצווה במצוות וכמו מי ששייך לצבא המלך מלבושיו מזכירים לו שהוא חייל, גם לבישת ציצית צריך להזכיר שהוא עבד ה'.

מראשית הגז

לפני כשלושים שנה זכה רבנו לקיים מצות ראשית הגז, והלכו תלמידי מישיבתו גאון יעקב, וקנו מהכהן את הראשית הגז, וניקו את הצמר ועשו מזה ציצית, ורצו ליתנו מתנה לרבנו שליט"א. ואמר להם רבנו, שאמנם יש מעלה בציצית זו, שהרי איתעבד ביה מצוה חדא, אמנם הוא הרי אינו מקבל מתנות, ולכן אינו יכול לקבל מהם. והציעו לו: שיתן להם רבנו את הטלית הישנה במקום זו החדשה, ורק אז הסכים לזה. (מפי רבי מאיר פ. שליט"א)

ציצית קודם לברכת התורה

יל"ע מ"ט מותר להקדים בשחרית ברכת ציצית לברכות התורה, הרי תלמוד תורה תדיר יותר מציצית והוי ליה לאקדומי? ואולי יש לומר כמו דאע"פ שתלמוד תורה נגד כולן, מ"מ ת"ת נדחית מפני מעשה מצוה, ה"נ אין להקדים תורה לשאר מצות. (אילת השחר זבחים צ"א, א)

להתחזק בציצית

למשפחה שהיו לה הרבה צרות רח"ל ושאלו את רבנו במה להתחזק, אמר רבינו: במצות ציצית בכל פרטי [ששקולה כנגד כל המצוות וכמבואר במנחות מג, א].

להינצל מעין הרע

אחד הנכדים שהרחיב את הדירה וחשש מעין הרע, שאל את רבנו מה מוטל עליו לעשות, ואמר לו שבגמ' בעירובין סד, א. מבואר שהחושש מעין הרע יקנה ס"ת. ואולי תקנה דבר מצוה כמו ציצית חדשה ועי"ז ינצל מעין הרע.

קיפול הטלית

החזון איש קיפל הטלית כשהעטרה לצד הפנימי, כדי שהצד הנאה יהיה בפנים. וכן הוא גם מנהגו של רבינו לקפל טליתו לצד הפנימי.

רשימות כתי"ע על ס' בית מרדכי (הריס)

לסי' ח' מ"ב ס"ק י"ח. ציין למה שכתב בסדר ברכות (נדפס שמ"ב) שצריך להפרידם הציצית פירוד גמור. בס' כ"א. ציין למו"ק דמה דאין שוכבין בציצית היינו כשהוא ערום לגמרי משום ביזוי מצוה, אבל אם לבוש אין לפשוט הציצית.

לבישת ציצית בלילה

רבנו שליט"א [כהיום] בדרך כלל ישן עם ציצית בלילה, מלבד בליל שב"ק שמכיון שלובש בשיעור הגדול זה מפריע ומוריד, אבל אי"ז בדוקא, ובשנים מוקדמות יותר היה נוהג להורידו בכל לילה.

ואמר רבנו: המג"א סימן נ"א ס"ק ב' כתב בשם האר"י שצריך לישן בלילה עם ציצית ומוכיח דאל"כ למה דוד לא הצטער בלילה על שאין לו מצוה אלא ע"כ שישן עם ציצית עכ"ד.

והנה למ"ד דכסות יום פטור בלילה מציצית מה הועיל שישן עם ציצית בלילה?

אלא ע"כ דכונתו היתה שיהא עליו לכה"פ דבר המזכיר בו שייכות להקב"ה ואע"פ שלא קיים בזה מצוה ממש, אמנם ברע"ק א' ובלבושי שרד בשו"ע כתבו שזה כדעת הרא"ש שכסות יום חייב בלילה בציצית, משא"כ לדעת הרמב"ם הוא ה' ערום בלילה ממצוות, ומ"מ להבנתם יש ראי' דדוד ס"ל שכסות יום חייבת בציצית בלילה וכדעת הרא"ש.

בסדנים

החזון איש עיגל את כנף הסדין, מחשש חיוב ציצית. וביאר רבנו טעמו שעיגל הסדין, מאחר שפעמים שהיה מתעטף בו כבגד מפני הקור אף במשך היום. וע"ע חזון איש אר"ח סימן ג' ס"ק ל"ו.

וסיפר רבנו: פעם הייתי אצל החזון איש, וראיתי שמתהלך בחדרו אנה ואנה עטוף עם שמיכה, ושאלתי אח"כ את הגר"ש גריינמן זצ"ל אם אינו חושש משום ציצית, וא"ל שכל הקרנות של השמיכות שבבית עגולות, שלא להיכנס לספיקות של ציצית. [ועי' באעלה בתמר או' י"א מה שציין בזה].

נקרע קצת

אמר רבנו בשם החזו"א, טלית קטן שנקרע קצת בכתף, כיון דרובו שלם לא חשיב כחסר וכטה.

וציין ע"ז מרן הגר"ח ק שליט"א, (בהערות לס' אעלה בתמר או' י') 'אצלי היה כזה מעשה שנקרע לי הט"ק בכתף ושאלתי אותו מה לעשות? ואמר לי לפתוח ולהטיל את הציצית מחדש' ולמחרת בבוקר שאל אותי אם כבר סידרתי את זה?

והשבתי שעדיין לא סידרתי. ואמר לי שכעת נתחדש אצלו ההלכה שא"צ לפתוח, שלמד באותו הזמן הלכות ציצית וכתב את זה בספר חזו"א, וז"ל מרן ז"ל בספרו חלק אר"ח סימן ג' סקי"ט ד"ה והנה והנה למש"כ דכל כתף צריך להיות מרובה על הפרוץ שבאמצע, יש לדון בנקרע קצת הכתף ואינו מרובה עכשו על הפרוץ אם הוא פסול. ונראה דהוא כשר דקרע לא חשיב כחסר וכיון דרוב הטלית שלם הקרע אינו מפסיד וכש"כ דמותר לתפור עכ"ל.

בשעת ק"ש

כשרבנו קורא את ק"ש אוחד בידו השמאלית רק את הציציות של שתי הכנפות הקדמיות [כדעת הגר"ח במע"ר או' לט]. ובפרשת ציצית מעבירן לימינו ואוחז בידיו הימנית סמוך לכנפות, ובשמאלו אוחז את הציציות בהמשכן [עי' משנ"ב ס' כ"ד] וכך מעבירן על עיניו ואינו מונסקן בק"ש כדעת הגר"א במעשה רב (שם). (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

ראית הציצית

מנהג רבנו שליט"א הרבה פעמים שכשעונה לאנשים בשאלות פרטיות וכדו', מחזיק בידיו הק' את הציצית ומעיין בהם [א"ה ואין לנו עסק בנסתרות וכו', אמנם ראה בס' פע"ח (שער הציצית פ"ו) שהסתכלות בציצית בכל שעה היא תועלת גדולה לנשמה שלא תזדמן לה חטא, ותועלת גדולה להשגה, ועי' בס' שמירת הלשון בסוה"ס. ובס' קב הישר (פמ"ה) כתב "וכן קבלה בידי מן אנשי מעשה שאם היו יושבים בטלים מן המצוות היו ממשמשים בציצית והיו מסתכלין בהן, כי ההסתכלות בציצית היא ענין גדול ותקומה של השכינה בגלות"].

מכתבים הערות והוספות

הוספה | בקונטרס חנוכה עמ' יז נכתב שרבנו מדליק נרות בער"ש 30 דק' לפני השקיעה והוא ט"ס וצ"ל 35 דק' לפני השקיעה.

ונשלח לנו ע"י הרה"ג רא"נ שליט"א דברי רבנו בתשובה לשאלה (י"ג אייר תשע"ג) מתי להדליק נרות שבת, אמר רבנו: לפני חצי שעה, ואני עושה שלושים וחמש דקות לפני השקיעה, אני משתדל על פי רוב אני עושה ככה, לפעמים לא איסתייעא מילתא. אבל בדרך כלל על פי רוב כן שלושים וחמש דקות לפני השקיעה.

עולם הישיבות

ישיבת באר התלמוד

ישיבת באר התלמוד בירושלים הוקמה ע"י הגאון ר' יהודה כהן שליט"א [ראש ישיבת יקירי ירושלים] בשנת תשנ"ז, מכהן כרה"י בנו הגאון ר' חנוך כהן שליט"א [מח"ס עולת כהן]. (ישר כוח להבה"ח ע. רז נ"י על עזרתו המרובה בעריכת הדברים)

רבינו שליט"א הגיע לישיבה למסור שיחת חיזוק אור ל"ז טבת תשס"ו. כשנכנס רבנו אל היכל בית המדרש, התפעל מאד וקורת רוח נכרה על פניו, ואמר בהתרגשות, חז"ל אומרים (ברכות יז, ב) הני בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זימנין בשתא ולא מיגייר גיורא מינייהו. מי שרואה את הבית מדרש כאן ולא מתפעל, זה אבירי לב! והתפעל מהעדינות והיראת שמים הנסוכים על פני התלמידים. רבנו שליט"א דיבר כעשרים וחמש דקות. ונביא כאן כמה דברים מהשיחה.

חיזוק הלימוד של הצעירים

ראשית נפתח בלימוד התורה שהקב"ה כ"כ רוצה, חז"ל אומרים (ילקוט"ש שה"ש תתקפא) "ישקני מנשיקות פיהו" זה אדם שלומד תורה, ובפרט אלה שעדיין לא כ"כ נתלכלכו בחטא, שחז"ל אומרים (שבת קיט) שהעולם עומד על הבל פיהם של תשב"ה, א"ל ידי ודיך מאי, א"ל אינו דומה הבל פה שיש בו חטא להבל פה שאין בו חטא. בזמן שהפה נקי "שאיין בו חטא", אז הלימוד תורה שלו שוקל הרבה יותר, ממילא תשב"ר שעדיין לא חטאו הבל פיהם מעמיד את העולם, ואע"פ שהם לא כ"כ מבינים בתורה. א"כ ככל שהאדם יותר צעיר, כל זמן שלא נתלכלך בחטאים כ"כ, בפרט בפה, ובכל החטאים, הוא שוקל מאד מאד, והקב"ה מאד מאד אוהב אותו.

כל אחד חייב להרגיש שהקב"ה אוהב אותו. בלי שום ספק, אם לא היה אוהב אותו, לא היה יכול לחיות רגע, גם על אנשים שנתלכלכו בחטא הקב"ה מרחם. אבל העיקר הוא: כמה שאדם יותר צעיר יש בו הרבה הרבה מעלות. כל הבחורים שלומדים כאן ובכל הישיבות, הקב"ה מאד אוהב אותם. רק הבן אדם לא מרגיש.

הרבה פעמים בחור חושב: מה ייצא ממני... לפעמים הוא רואה שהוא לא כל כך מצליח, לא כל אחד מצליח, ואז הוא שבור אבל זו טעות גדולה, כל אחד ואחד יכול להיות ת"ח, וכל אחד ואחד יכול להיות ירא שמים, רק שייקח את עצמו לידים, לא להתיאש, ולהרבות כמה שיותר לימוד תורה, כמה שיותר יראת שמים ושבירת המידות.

חיזוק בשמירת שבת

עוד דבר רצינו להגיד כאן, הלא ידוע שאחד הדברים העיקריים של התורה זה השבת. עונש המחלל את השבת זה העונש הכי גדול. העבירה היותר חמורה חוץ מעבודה זרה זה שבת. חייב סקילה, ולכאורה מה הוא עשה?

אבל כן, זה נקרא בגידה במלכות הקב"ה. "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", בשמירת שבת הוא מגלה שהקב"ה אחד והוא ברא את הבריא, והוא שחילל שבת הרי הוא בוגד בקב"ה, בוגד במלכות שמים, לכן עונשו חמור ביותר.

ממילא, השבת זה דבר שמאד צריך להתחזק בו, ואם אחד ישאל מה צריך להתחזק, אז אחד הדברים זה מה שמביא המשנ"ב מהיערות דבש מר' יהונתן אייבשיץ, אבל קודם נביא גמ' בשבת דף ק"ט: בעא מיניה רבי מר' ישמעאל בר' יוסי עשירים שבא"י במה הם זוכים, א"ל בשביל שמעשרין, שנא' עשר תעשר עשר בשביל שתתעשה, שבבבל במה הם זוכין, א"ל בשביל שמכבדין את התורה, ושבשאר ארצות במה הם זוכין, א"ל בשביל שמכבדין את השבת.

זאת על ידי לימוד הלכות שבת

ואומר היערות דבש: "אשר הזהרתי לומר בכל פעם ופעם, מי שלא למד הלכות שבת פעמיים ושלש [לא פעם אחת!] לא יכול להמלט שלא ייכשל בחילול שבת". זה לא יכול להיות! גם באיסור דאורייתא הוא יכול להיכשל.

וכן גם מביא המשנ"ב (בהקדמה לח"ג) "וכבר העיד בנו הגאון בעל אורים ותומים בספרו יערות הדבש כי א"א כלל במציאות שיינצל מאיסור שבת אם לא ילמד היטב הדינים על בוריים היטב היטב". א"כ מאד מאד צריך לדייק, לדעת הלכות שבת, כי אחרת בעוונותינו הרבה נכשלים. איך אפשר להיכשל בענין של שבת אפי' בדברים של דאורייתא? הוא לא יודע, הוא פשוט לא יודע! זה לא תירוץ "לא יודע" כי מהשמים יתבעו...!

אדם שעבר עבירה בשוגג זה לא כ"כ פשוט. אדם לא יכול להגיד אני לא אלמד ולא אדע, אם אני אכשל אני שוגג. אין דבר כזה. קודם כל צריך ללמוד,

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי משה נתן בן הר"ר אשר קרלינסקי

ליום היארצייט כ"ח בכסלו

נדבת בני המשפחה

ואם בכל אופן חלילה וחס נכשל בשוגג, זה עבירה גדולה מאד. וכתוב בגמ' מנחות (ו) א"ר שמעון בדין הוא שתהא חטאת טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר, ומפני מה אינה טעונה, שלא יהא קרבנו מהודר. הקב"ה רוצה יותר שהקרבתו שלו לא יהא מהודר, הוא לא רוצה אותו. אע"פ שעשה רק בשוגג ועשה וידוי ותשובה ומביא קרבן, בכ"ז הקב"ה לא רוצה שהקרבתו יהיה מהודר, למה? הוא עשה עבירה! בכלל, אם אחד לא לומד הוא כמעט מזיד, כן בודאי, אם הוא לא לומד הוא בודאי ייכשל, אלא אפי' אם כן לומד כ"כ זהירות צריך שלא ייכשל בעבירה של שוגג, שאפי' הקב"ה לא רוצה שיהיה לו קרבן מהודר, אף שהביא קרבן ועשה תשובה והכל, הוא לא רוצה שיהיה מהודר!...

עלינו לדעת שצריך להתחזק, ואפי' שאנחנו לא חושדים חלילה וחס שהבחורים של הישיבה חלילה ייכשלו באיסור שבת, אבל בכ"ז הרי רבי יונתן אייבשיץ אמר ש"אי אפשר!", לא כמעט, "אי אפשר כלל במציאות שיינצל מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בוריים" כך מביא המשנ"ב בשם היערות דבש!

לכן צריך לדעת שהשבת זה היסוד של כלל ישראל, כי בזה האדם מעיד שהקב"ה ברא את העולם, ולכן העונש הוא כ"כ חמור. חילול שבת זה כמו עבודה זרה. ממילא מאד מאד צריך להתחזק בזה. וזה יתן כח לבן אדם בכלל, שאם הוא יודע ה' שבת והוא נזהר בהם כמו שצריך, אז הכל משתנה. כל מעשי המצוות יהיה להם טעם, כל לימוד התורה יהיה עם טעם, ולא כמצוות אנשים מלומדה. א"א לבטל מצוות אנשים מלומדה, זה גם טוב, יותר טוב מכלום, אבל זה לא התכלית, התכלית היא שאדם ירגיש טעם של מצוה, טעם של יראת שמים, טעם של לימוד התורה. וכל אחד יהיה ראוי לזה אם רק ירצה להכניס בליבו אהבת תורה ויראת שמים. אז בודאי שכל אחד יעלה ויתעלה.

והקב"ה יעזור שכל אחד מכם וכל כלל ישראל, יעלו בתורה וביראת שמים, במעשה המצוות, בשמירת שבת, וכל הדברים הטובים, וזוכה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן סלה.

השפעת החיזוק

לאחר דברי החיזוק של רבינו בישיבה, שבו הזכיר רבינו גם להתחזק בלימוד הלכות שבת נתאספו צוות ובחורי הישיבה לקביעת סדרים וחבורות בהלכות שבת בערש"ק בחברותות ומלגות.

לא בגלל זה

הייתה תקופה שנפטרו כמה הורים של בחורים בישיבה ר"ל. באו לשאול את רבנו אם יש כאן רמז משמים על איזו קפידה מיוחדת על הישיבה. רבנו ענה "החוטא בחטאו ימות", כל אחד שנפטר זה חשבון בפני עצמו, דברי תורה צריכים חיזוק תמידי - אבל לא דווקא בגלל מאורעות אלו.

ישיבת באר יהודה

מתוך שיחת רבנו בהיכל הישיבה בירושלים (תשס"ו)

בחורים, הגמרא אומרת (ברכות סב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק אחד מהם זה תורה למי הכוונה שצריך חיזוק? וכי למי שלא לומד? מי שלא לומד מה יש לדבר איתו בכלל? הכוונה היא למי שכן לומד. ובכל זאת צריך חיזוק. וכאן הביא דברי הח"ח על אדם ובהמה תושיע ה'. ראה בס' ימלא פי תהלתך עניני תורה עמ' רצ"ב.

ורבנו הגיע פעם נוספת לישיבה ולא הגיע לידנו תוכן הדברים.

בשבועות הקרובים אנו עומדים לכתוב א"ה אודות הישיבות: באר יעקב, בית מדרש גבוה ליקווד [ירושלים], בית מדרש עליון, בית מתתיהו, בית שמואל, בית שמעיה. מי שיש בידו ענינים מרבנו שליט"א הקשורים לישיבות אלו אנא יפנו אלינו בהקדם.

הודעה חשובה

במשך הזמן הקצר מאז שהתחלנו מדור זה של "עולם הישיבות", הצטבר תחת ידינו בס"ד חומר רב היקף בכמות ובאיכות שלא שיערנו כלל וכלל. ואם באנו לפרסם הכול נצטרך לזה כמה כרכים, לתעד נשיאת רבנו את הישיבות הק' בהרבה ענינים ואלפי שיחות שמסר בהם. אבל כמוכן שהמצע קצר מלהשתרע בגיליון זה, לכן ההכרח לא יגונה, ונאלצים אנו לעת עתה להביא את הדברים בקצירת העומר ואי"ה עוד חזון למועד, להרחיב הדברים כראוי לכבודה של תורה. אנו מודים לכל אלה ששלחו לנו חומר רב, הכמות והאיכות. ומבקשים אנו שיוסיפו לשלוח מה שתחת ידם לתועלת הרבים בעת ובזמן ולזיכויים.

ליקוטים נפלאים פרשת מקץ

"ויאמר אליהם מרגלים אתם" (מב, ט)

מדוע האשימו יוסף דווקא באשמת ריגול? הלא היה יכול להאשים אותם בגניבה, שד וכדומה? וביארו המפרשים שיוסף עשה לעצמו את החשבון הבא: אם אמר שהאחים גנבים, הם יצאו החוצה וישאלו את האנשים: איך אפשר "להסתדר" עם בעל הבית? בשקלים, בדולרים?... במקרה כזה היו עונים להם: עם בעל הבית הזה לא ניתן "להסתדר", כי הוא היה פעם עבד ועכשיו נעשה מושל! דבר זה היה מדליק אצל האחים "נורות אדומות", והם היו תופסים שמדובר באחיהם הקטן יוסף! לכן אמר להם "מרגלים אתם", כדי שיבינו שהם במעקב אנשי בית המלוכה, וכל תנועה שלהם מצולמת ומוקלטת. במצב הזה הם לא יעזו לשאול אנשים ברחוב, כי כל שיחה קצרה כזו רק תגביר את החשד שהם, אכן, מרגלים, וכך יסתבכו עוד יותר.

"בזאת תיבחנו וגו' כי אם בבוא אחיכם הקטן"

הנה" (מב, טו)

באחיכם הקטן תיבחנו, כי אם באמת מרגלים אתם לא תביאו את בנימין אחיכם הקטן, כי קטן לא יעמוד בניסיון של חקירה, וברגע שיאיימו עליו במכות הוא יודה מיד על האמת. (אמרות טהורות ח"ב)

"ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו וגו',

ויסוב מעליהם ויבך" (מב, כא-כד)

הרה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זי"ע, שאל: למה בכה, ואמר בשם זקנו ה"חידושי הרי"ם" זי"ע, יוסף האט געוויינט, ער האט גימיינט אז זיי האבן שוין לאנג חרטה געהאט וואס זיי האבן איהם פערקויפט, יעצט האט ער געזעהן אז ערשט יעצט זענען זיי מתחרט (- יוסף בכה משום שחשב שהם כבר התחרטו על המכירה מיד לאחר שנמכר. אולם כעת הבין שרק עתה כשהם בצער הינם מתחרטים על המכירה), כי מהפסוק נראה שזה עתה התחרטו על המכירה, והוא חשב כי כבר התחרטו מקודם, וד"ל.

"ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה

זאת עשה אלוקים לנו" (מב, כח)

ויש לומר, שכאשר חשדם יוסף 'מרגלים אתם', ידעו בנפשם כי עונש זה מגיע להם מן הדין מדה כנגד מדה, כאשר חשדו על יוסף שמרגל אחריהם ומביא דיבתם רעה אל אביהם, אולם כאשר הושב כספם, ידעו בנפשם כי הנה עתה תבוא עליהם עוד עלילת דברים חדשה, לכן ויחרדו ויצא לבם איזה עוד עבירה עשו, ובדקו כולם איזה מדה כנגד מדה יש כאן. (הגאון רבי שלמה קלוגר ז"ל)

"ויהי הם מריקים שקיהם והנה איש צרור כספו

בשקו" (מב, לה)

שמעתי מאא"ז ה"אמרי אמת" מגור זי"ע שאמר, הנה הרבי ר'

"והנה שבע פרות אחרות עולות אחריהן וגו'

ותעמודנה אצל הפרות וגו' ותאכלנה הפרות

וגו" (מא, ג-ד)

כאן מרומזים דברי חכמינו שאמרו כי בתחילה בא היצר הרע אל האדם כ"הלך" עובר אורח, לאחר מכן הוא בא אליו כאורח, ולבסוף הוא נעשה בעל בית ומושל בו. שבע הפרות הרעות הינן סמל כוחות הרע של היצר, ובראשונה הן "עולות" קמעה-קמעה, הן עולות ומתגלות לעתים רחוקות, לאחר מכן "ותעמודנה אצל" הן מתדבקות אל האדם כאורח, עד שלבסוף "ותאכלנה" הן בולעות אותו לחלוטין. (שפת אמת)

"וארא בחלומי והנה שבע שבלים עולות בקנה

אחד מלאות וטובות" (מא, ז)

והנה שבע שבלים עולות בקנה אחד - הצלחת שבע שני השבע תהיינה על ידי קנה אחד, על ידי כח אחדות שהוא כח ד' אשר עם יוסף. (אלשיך)

"וידבר פרעה אל יוסף בחלומי הנני עומד על

שפת היאור" (מא, יז)

וקשה הרי בחלום פרעה נאמר "על היאור" ולא "על שפת היאור", ויש לומר שפרעה שינה בכוונה כדי שלא יחשוב יוסף שהכל דברים בטלים שהרי אי אפשר לעמוד על היאור, ולכן תיקן לשונו, אך פרעה לא ידע ש'על היאור' באמת יתקיים, שהרי יעקב אבינו ע"ה בירך אותו שיעלה הנילוס לרגלו, ומתקיים "על היאור" ממש. (חתם סופר)

"לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרע" (מא,

יט)

התכוון פרעה להקדים ליוסף, שבל ימהר לחרוץ גורל החלום, ולומר, כי אין כאן אלא חלום לילה של מה שהרהר ביום, וכדרכו של עולם, שכן אמרו חז"ל (ברכות נה:): כי מעולם לא חלם אדם על פיל הנכנס בחור חודה של מחט, שכן דבר זה אינו במציאות ולא יעלה על דעתו של אדם. לזאת הקדים פרעה ואמר "לא ראיתי כהנה בכל ארץ מצרים לרוע", ואם כן לא היו פרות כאלו במחשבותי, שכן דבר שכזה לא ראיתי, ודאי יש כאן אות משמים. (חתם סופר)

"ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" (מב, ח)

הגאון רבי יוסף ראזין, מרוגאטשוב זצ"ל, פירש, כי אחי יוסף נזהרו שלא להביט בפניו של יוסף, אשר היה משנה למלך מצרים, שכן אמרו בגמרא (חגיגה טז.) כי כל המסתכל בנשיא עיניו כחות. כיון שלא הביטו בפני יוסף, לא יכלו להכיר ולזהות אותו. (צפנת פענח)

ליקוטים נפלאים פרשת מקץ

"אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון... ויוצא אליהם את שמעון" (מג, כג)

השם יתברך יגלה לכם את מטמוניות התורה, את הסודות הגנוזים בה. "ויוצא אליהם את שמעון", והתגלות זו תבוא על ידי רבי שמעון בר יוחאי, העתיד לירד לעולם ולגלות את סודות התורה בזוהר הקדוש...

"וישתו וישכרו עמו" (מג, לד)

וברש"י: "ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו". וב"אמרי אמת", וב"וידבר יוסף" ועוד הקשו, בשלמא יוסף שהכירם שפיר שתה, אבל הם מדוע שתו היום יין. ויש לומר דחששו שאם לא ישתו יוסף שעל כן אינם רוצים לשתות כי הם מרגלים וחוששים שמא יגלו את סודם, ועל כן נחשב זה לסכנה, ושפיר היו מותרים לשתות.

"וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימין ממשאות כולם חמש ידות וישתו וישכרו עמו" (מג, לד)

ואמרו חז"ל מיום שפרש יוסף מאת אחיו לא שתו יין, ולכאורה אם כן מדוע כאן שתו עמו הרי עדיין לא ידעו שזה יוסף, ואפשר לומר שכל עניין מכירת יוסף היה בגלל הקנאה שקינאו בו אחיו, כמו שאמר "ויקנאו בו אחיו" בגלל כתנות פסים שעשה לו אביו, וזה היה סיבת ירדת בני" למצרים. ועכשיו שרואים האחים שיוסף נותן לבנימין יותר מכולם הרי שוב הייתה צריכה להתעורר אותה קנאה, ובפרט שהוא נותן יותר לבנימין שהוא אחיו של יוסף מאמו, ומכיוון שעכשיו לא נתקנאו בבנימין לכן אמרו שבוודאי שתיקנו את אותו החטא שבגללו נמכר יוסף והכל בא על מקומו בשלום, ולכן אפשר עתה לשתות יין אעפ"י שעדיין יוסף לא נמצא. (וידבר יוסף)

"הבוקר אור והאנשים שולחו" (מד, ג)

בישיבת וולאז'ין נתפסה קבוצת בחורים, שקראו בעיתונם של המשכילים, "הבוקר אור", משנודע הדבר להנהלה סילקו אותם מהישיבה. באו הבחורים אל הגאון ר' חיים מוולאז'ין זצ"ל להתלונן לפניו. אמר להם ר' חיים, הלא פסוק מפורש הוא, "הבוקר אור והאנשים שולחו". (דברי חן)

"ויאמר אליהם מרגלים אתם" (מד, ט)

מה ראה להאשים אותם דווקא בחטא זה של "מרגלים אתם"? אלא, חושש היה שמא ילכו האחים לתור אחריו ולחפשו בידועם שהוא נמכר למצרים, עד אשר יגלו את זהותו - לפיכך אמר להם "מרגלים אתם" ובכך חסם בפניהם את כל הדרכים ונטל מהם כל אפשרות לחקור ולדרוש אחריו. כי אדם החשוד בריגול לא יעז להרבות בשאלות על אודות מושל הארץ. (הרא"מ מפשיסחא)

בונם מפשיסחא זצ"ל אמר, שכל אחד מישראל יש לו חבילת צרות (פעקיל) שלו, ולעתיד לבוא יערבו את כל החבילות (ה"פעקאלאך") יחדיו, וכל אחד יכיר את החבילה שלו וירץ ויקחנה אליו, וזהו "והנה איש צרור כספו בשקו".

ואיתא בספרי מוסר שלא יחשוב אדם שאם היה באופן אחר היה יותר טוב, כי כל דבר הוא כמו שצריך להיות.

ובשפתי צדיק בפרשתנו (אות טו) כותב, וכך שמעתי שהיה אחד מיוסר ומדוכא רח"ל מאוד, והתנצל לפני אדמו"ר רבי ר' בונם ז"ל מפרשיסחא שמברך בכל יום שעשה לי כל צרכי, ואין לו כלום, שמא ח"ו הוא ברכה לבטלה, ענהו הרה"ק ז"ל "זהו צורך שלך שתהיה מקבל באהבה הנהגות ד' יתברך עמך". ובאמת זהו מצות "תמים תהיה", כפירוש רש"י ז"ל (דברים יח, יג) מה שבא עליך קבל בתמימות ולא תחקור וכו', עיי"ש. (ליקוטי יהודה)

"והוא לבדו נשאר וקראהו אסון" (מב, לח)

לעולם זה גורלם של הילדים המעודנים, הבנים היחידים, כל כמה ששומרים עליהם וחרדים עליהם יותר, "וקרהו אסון", כל המחלות דבקות בהם, כל הצרות והאסונות באים עליהם. (אמרי ברוך)

"שובו שברו לנו מעט אוכל" (מג, ב)

י"ל כוונת הכתוב, "שובו", אם רוצים לשוב בתשובה, "שברו לנו", אז צריכים לשבור הלינה, היינו לסגף עצמו ולמעט בשינה, "מעט אוכל", וגם צריכים למעט באכילה. (הרה"ק ר' פנחס מאוסטילא זצוק"ל)

"ירוד ירדנו בתחילה לשבור אוכל וגו' והנה כסף איש בפי אמתחתו" (מג, כ-כא)

הרה"ק ר' אברהם מסלונים זי"ע היה אומר "ירדנו" לעולם הזה במטרה לשבור את תאוות האכילה, "לשבור אוכל", והנה בסופו של דבר הוכחנו כי עדיין "כסף איש בפי אמתחתו", כל הכיסופים והתשוקות באמתחתנו, כל כלי הגוף מלאים מהם. (עונג שבת)

"אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם וגו'" (מג, כג)

הרבי רבי בונם מפרשיסחא זצ"ל זי"ע אמר: העולם אומרים, שאין משליכים ממון לאדם מן השמים. ואינו כן. שגם מעות בעין, משליכים מן השמים, שכן נמצא מפורש בתורה "ואלוקי אביכם נתן לכם" וגו', וכי ח"ו שוטים היו השבטים להאמין שהשי"ת השליך צרור כספם מן השמים באמתחותיהם, אלא בוודאי שגם משליכים מן השמים ממון, שהשי"ת הוא כל יכול. (שיח שרפי קודש ח"ב אות כ"ט)

ליקוטים נפלאים

חנוכה תשע"ז

חנוכה דאורייתא

מובא בשו"ת חתם סופר, לפי עניות דעתי יום פורים וימי חנוכה דאורייתא הם, אך מה לעשות בהם אם לשלוח מנות או להדליק נרות או לעשות זכר אחר, זהו דרבנן, והעובר ואינו עושה שום זכר לימי חנוכה ופורים עובר על מצוות עשה דאורייתא.

סוגיא חנוכה

מובא מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, שלכן אין מסכת בש"ס לחנוכה, מפני שהמסכת עדיין לא נגמרה, ותגמר ותושלם לעת ביאת המשיח.
(פרדס החנוכה בהקדמה)

שם חנוכה

פי' הרה"ג רבי יוסף שלום אלישיב זי"ע על מה שכתב הר"ן "ויש מי שכתב, שלפיכך קוראים 'חנוכה', כלומר, חנו בכ"ה", ולכאורה, צריכים היו לקרוא לימי הלל והודאה אלו על שם הנצחון והגבורה במלחמה, ולא על שם החניה שבאה אחריה. אלא יש בזה לקח נפלא, נצחון בקרב יכול להיחשב כמטרה בפני עצמה, כפי שראינו במהלך ההיסטוריה את כל אותם גיבורים שעל ידי נצחונות בשדה הקרב הוכיחו את כוחם וגבורתם. עבורם הנצחון כשלעצמו היה מטרה כדי לגרוף תהילת עולם וכדי שהכל יפחדו מהם. אך לעומת זאת, יש לוחמים שלא ראו בנצחון כשלעצמו מטרה, אלא רק אמצעי הכנעת האוייב שהציק להם, שאיפשרה לעם המנצח לחיות מעתה חיים שקטים ושלוים, נטולי פחד מן האוייב. הדרך השנייה היא המתאימה ליהודי החי חיים תורתיים. אצל יהודים, אין לנצחון חשיבות בפני עצמו, שהרי נצטוונו 'בנפול אויבך אל תשמח'. ובכלל, יהודי אינו צריך להתבלט על פני העמים, ואל לו להראות עליונות וגבורה על האוייב. יהודי אינו חי על חרבו ומעולם לא עסק במלחמות. גם כאשר הוא נאלץ לצאת למלחמה על אויביו, הוא יודע שהנצחון אינו היעד אלא רק הדרך להגיע למטרה היכולת לשבת בשקט ולעבוד את השם. השקפת עולם תורתית זו, ביקשו החשמונאים להנחיל לנו בקובעם את השם 'חנו-כה', המנציח דוקא את החניה שלאחר המלחמה, את חידוש עבודת המקדש שבא בעקבות הנצחון, את לימוד התורה וקיום המצוות ששוב היו אפשריים לאחר שהיוונים ועוזריהם המתיוונים הובסו וגורשו. זו היתה תכלית הנצחון, והיא הראויה להנצחה ולא עצם הנצחון.

סוגיא חנוכה במסכת שבת

הרה"ק ה'אהבת ישראל' מו"ז ניץ זי"ע, אמר רמז מדוע מובאים דיני חנוכה במסכת שבת דווקא, כי חז"ל אמרו (פסחים ק"ב) עשה שבתך חול, אותיות חול מרמזות על ח' ימי חנוכה אשר בהם מדליקים ל"ו נרות, ומקומם בעניני 'שבתך'.

"וקבעו שמונת ימי חנוכה"

ולא נעשה נס כזה לישראל (מעולם), שאילו פרעה לא גזר על המצוות, ויון הרשעה גזרו (שלא לקיים המצוות), ולפיכך האריכו אלו הימים כשיעור החג (סוכות) שהיא שמונה ימים להזכיר בהם הנס, ואפילו לא היה נעשה בהם (נס) בשמן, כמו כן היו שמחים ומזכירין מעשה ניסים (שמונה ימים) כשיעור יום טוב הארוך מכל המועדות (שהוא סוכות) אך לא היו מדליקין נרות כלל אלא מהללים ומרוממים (בהלל ובהודאה) כשאר מועדות ו(עכשיו) כשבא ונכפל להם נס בשמן, הוסיפו להדליק הנרות להזכיר כפילות הנס.
(פירושי הר"י מלוניל (שבת כא:), מנהגים וטעמים)

והיה הנס נמשך שמונה ימים, מפני שהשמונים היו באים מחלקו של אשר, שנאמר (דברים לג, כד) "וטובל בשמן רגליו", ומקום היה בחלקו שנקרא "תקוע" שממנו מביאים את השמונים (עיין מנחות פה:), ומשם עד ירושלים מהלך של שמונה ימים להליכה וחזרה, כך מובא בתלמוד ירושלמי.
(אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה)

זכות השמן

בימי הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאזניץ זי"ע והרה"ק רבי מאיר הלוי בעל "אור לשמים" מאפטא זי"ע, היו במדינת פולין שני אחים יורשי המלוכה, אשר אחד היה רשע מרושע בטבעו, והאחר היה טוב לב בטבעו. לעת קבלת המלכות היה העולם רוצה באח שהוא איש טוב, אך הוא לא רצה ללכת נגד אחיו בזה, ושלח בעל "אור לשמים" שליח להרה"ק מקאזניץ זי"ע, שיתפלל ביחד עמו שהבן הטוב יירש המלוכה. הגיע השליח לקאזניץ כשהה"ק היה שופך את השמן לתוך הנרות של המנורה, ומסר את שליחותו, השיב הרה"ק מקאזניץ ואמר, קבלה בידי, דלהושיט לגוי מלוכה שאינו רוצה בה, לא תצליח, על כן לא נכון להתפלל על זה, אך אני אומר, "משמני ארץ", מהשמונים שמדליקין עתה, בזכות מצוה זו, "יהיה מושבך"

רמז מן התורה לנרות חנוכה

מובא בקול שמחה בפסוק (וישב לח, כד) "ויהי כמשלש חדשים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" מרומז נר חנוכה, שחל שלושה חדשים אחרי ראש השנה, "ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" רמז הוא לדין שרבי יהודה אומר חנווני שהדליק נר חנוכה מבחוץ ונשרף הפשתן פטור, מפני שהוציא ברשות (שבת כא:). והוסיף על זה ה"אמרי אמת" מגור זי"ע. שיש לומר עוד, ש"ויהי כמשלש חדשים" (וישב לח, כד) רמז לשלש חדשים אחר חנוכה, והיינו ניסן, "ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" זה רמז למה שר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה.

ליקוטים נפלאים

חנוכה תשע"ז

שצריך אתה לחשוב במחשבתך בהדלקת נר חנוכה שתכלה רגל מן השוק, שתכלה ממחשבותיך שהעולם מתנהג על פי הרגל הטבעי. וזה המחשבה היא מעשה חצונים ומחשבת יצר הרע אשר המה רמוזים בתיבות שוק. ובהדלקת נר חנוכה, תכלה זה המחשבה לילך ממך זה המחשבה שהעולם מתנהג על פי ההרגל. ורגל, לשון רגילת מן השוק אשר זה המחשבה בא מן החיצונים אשר הוא מרומז בשוק, כי להוי ידוע לך כיון שאדם עושה מצוה לרמז על איזה דבר אזי הולך ממנו המחשבה רעה כמבואר בספר החינוך להרא"ה שהמצוה והמעשה מעורר המחשבה. ולכך בנר חנוכה הוא מודה על הנסים אפילו על נסים הנסתרים שהוא מרומז בשקיעת החמה לכן הולך ממנו ומכלה זה המחשבה רעה שהעולם מתנהג חס ושלוש על פי ההרגל. וזה לשון הרמב"ן סוף פרשת בא, מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים נסתרים שהם יסוד התורה שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שמאמין בכל דברינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגי העולם עד כאן לשונו: (קדושת לוי קדושה חמישית)

"עד שתכלה רגל מן השוק"

בנרות חנוכה יש את האור הגנוז בתורה, וחז"ל מלמדים אותנו בזה שאי אפשר לזכות לתורה כראוי, אלא עד שתכלה רגל מן השוק, כלומר אם לא מטיילים בשווקים וברחובות, אלא יושבים בתוך ארבע אמות של הלכה. (אמרי חיים)

גדולת נר חנוכה וברכותיה

כתוב בדברי צדיקים כל אחד ואחד מישראל אפילו פשוטי עם ממש עושים הברכות להדליק נר חנוכה ושעשה ניסים, ומלאכים ושרפים רעדה יאחזון מזה. ולהבדיל החיצונים כשרואים רק הסימנים במקום שדלקו נרות חנוכה בורחים להם מפחד שנופל עליהם.

"להדליק נר חנוכה"

כתוב בברכי יוסף (ס"ו תרעו אות א)מה שבחנוכה נוסח הברכה הוא "להדליק נר חנוכה", ובליל שבת הנוסח הוא "להדליק נר של שבת", שגר חנוכה אסור להשתמש לאורה, ולזה אומר "נר חנוכה", להורות כי הנר אינו כי אם למצות חנוכה, מה שאין כן נר שבת, הכוונה נר שאנו משתמשים בו, ונרו יאיר לתועלתנו, וזה הנר המאיר הוא של שבת.

הדלקת נרות אצל הרבי

פעם אחת בעת שהדליק הרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זי"ע את נרות החנוכה, נדחקו חסידים מסביב כדי לראות את הרבי מדליק נרות, הדחיפות והדוחק הפריעו לרבי מאד. נענה ואמר, על קרבן פסח כתוב בתורה (שמות יב, כח) "וילכו ויעשו בני

תשובש דעתו של הרשע הרוצה למלוך, ואז ממילא ימלוך האח השני הטוב. וכן היה, שנשתגע הרשע, והשני מלך תחתיו. (שארית ברוך)

נס השמן

מובא בחידושי הרי"ם, החידוש בחנוכה שהיה נס לכל כלל ישראל. איזה חידוש יש בנס חנוכה, הרי מצינו גם אצל ר' חנינא בן דוסא שאמר "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק" ודלק החומץ (תענית כה.). אלא את הנס של רבי חנינא בן דוסא אפשר להבין, כי הוא היה צדיק, והצדיק אשר כל הנהגותיו ומעשיו הם מחוץ לדרך הטבע, מתנהגים עמו משמים גם בניסים ונפלאות מחוץ לדרך הטבע, אך שמן למנורה צריך להיות משל הציבור, והיו צריכים כל ישראל להיות ראויים לנס, אחרת לא היתה המנורה דולקת, וזה הנס והחידוש הגדול שאכן כל ישראל היו ראויים לנס.

נס השמן

בנס השמן הראו לבני ישראל שהקב"ה חפץ בהם. עיקר כוונת היוונים היתה להשכיחם תורתך, שהיו אומרים להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל, והיו ישראל סוברים שבאמת אין ח"ו הקב"ה חפץ במעשיהם, לכן עשה הקב"ה נס שמצאו פך שמן טהור לקיים את מצות המנורה, אף שהיו פטורים מלקיימה שהרי "אונס רחמנא פטריה" (בבא קמא כח:), בנס השמן הראו להם משמים שהקב"ה חפץ במעשיהם. (הרה"ק רמ"מ מקאצק זי"ע)

"לשנה אחרת קבעום" (שבת כא:)

מבאר האמרי אמת, הא דלא תיקנו באותה שנה, יש לבאר דמכאן למדנו שגם בדבר טוב צריכים לחכות ולהתבונן לפני שקובעים לדורות. עוד יש לומר, שלשיטת בית שמאי, שסברו ש"פוחת והולך", אם כן לא יכלו לקבוע כבר בשנה הראשונה, שהרי בשנה הראשונה עוד לא ידעו כמה ימים יהיה הנס. ועוד, שבשנה הראשונה סברו שהנס היה מכח בית המקדש, ורק לשנה אחרת ראו שהנס הוא בקביעות, שכן התעורר כח הנס (נראה שתירוץ זה הוא כדברי ה"בני יששכר"). ועוד, שמצינו שלא גילו ניסים שהיו במקדש אלא לאחר י"ב חודשים, וגם נס זה לא גילו קודם, ואם כן לא יכלו לקבוע אלא רק "לשנה אחרת".

"מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל

מן השוק"

והנה האר"י ז"ל כתב, שהשוק מרומז על חצונים. וזה מצותה משתשקע החמה ועד שתכלה רגל מן השוק, כלומר מצותה משתשקע החמה, נסים נסתרים אשר המה מרומזים בשקיעת החמה שאינו מאיר כל כך. ועד שתכלה רגל מן השוק, כלומר

ליקוטים נפלאים

חנוכה תשע"ז

ואף באותן בריתות מילה שבהן הוא היה ה"מוהל", לא השתתף בסעודה של מצוה שלאחר ברית המילה. פעם השתתף בברית מילה בתור "מוהל", באחד מימי ה"חנוכה", וכדרכו תמיד מיהר גם הפעם לעזוב את המקום מיד אחר המילה. שאל אותו אחד המשתתפים מנכבדי העדה, למה הוא ממחר ללכת הרי "חנוכה" היום, והוא יכול איפוא להרשות לעצמו להישאר קצת לסעודת לה מצוה, השיב ר' שמואל מיניה וביה דרך צחות, הלא נאמר בגמרא "מאי חנוכה דתנו רבנן" (שבת כא:). הרי שעל הרבנים ללמוד גם בימי חנוכה.

לימוד אחר הדלקת נר חנוכה

אמר כ"ק אדמו"ר מבאיאן שליט"א הרה"ק מקאזניץ שאל פעם את אחד מחסידי אחרי התפילה האם קרה אצלו לפעמים שאחרי התפילה הוא מתיישב ללמוד בסוגיא שהיה לו בזה קושיות ולא הבין כראוי, האם הוא מנסה ללמוד ולהבין הסוגיא אחר התפילה, ולא הבין החסיד מה כוונת רבו בזה, ואמר לו הרבי, היות שאתה מבקש ומתפלל בשמונה עשרה חנונו מאתך חכמה בינה ודעת, ואם יהודי אינו מאמין שיוכל לפעול בתפילתו שאכן יזכה להבין לחכמה ולדעת, איך יכולה התפילה באמת לעזור לו. סיפור זה סיפר החידושי הרי"ם זי"ע אחרי הדלקת נר חנוכה, ואמר להקהל כי אחרי הדלקת הנרות צריך לעסוק בתורה, כי נר מצוה ותורה אור, כל מצוה מעורר האור של תורה, ובפרט מצוות נר חנוכה שמלבד שהיא מצוה מאירה, הרי היא מעוררת ביותר את אור התורה, על כן יש ללמוד אחרי הדלקת הנרות.

חיבה של חנוכה היה בתורה

ובימי חנוכה אמרתי בחנוכה מוציאין שני ספרי תורה בחול, כגון בראש חודש טבת, ובכל השנה אין מוציאין בחול שני ספרי תורה אפילו בחול המועד סוכות דאז הוא יום טוב שגומרין הלל הואיל וחלוקין בקרבנותיהן ואומרים בהפטרה שבת חול המועד סוכות מקדש ישראל והזמנים, הואיל ומלכות הרשעה רצו לעקור את התורה הקדושה, וישראל באותו הדור מסרו נפשם על התורה והמצוה, והראה הקדוש ברוך הוא אהבה וחיבה לישראל, לכן מוציאין אפילו בחול שני ספרי תורה כמו בראש חודש ושב, ולפעמים בשבת חנוכה שלשה ספרי תורה להראות שהחיבה של חנוכה היה בתורה. (קדושת לוי קדושה חמישית)

מהדרין מן המהדרין

מדוע חרגו בחנוכה מהכלל של הידור מצוה עד שלישי? כתב הגאון רבי יששכר שלמה טייכטאל, אב"ד פישטיאן ובעל שו"ת "משנה שכיר", מבואר בספרים, שגר חנוכה מרמז על אור התורה, ולגבי תורה אמרו בגמרא (ביצה טו.) שכל מזונותיו של אדם קצובים מראש השנה עד ראש השנה חוץ מהוצאות בניו לתלמוד-תורה והוצאות שבתות וימים טובים, שבהם אם

ישראל כאשר צוה ד' את משה ואהרן כן עשו", והדבר תמוה, מה חידוש יש בזה, ודאי שאף משה ואהרן קיימו את המצוה שצוה ד', אלא הסביר הרבי, חסידים רגילים להידחק סביב הרבי ברצונם לראות את הרבי בעבודתו, ומשה ואהרן שהיו צדיקי ומנהיגי הדור המתינו שיוכלו אף הם לקיים את מצות ד' כדבעי. אך רק לאחר שראו שבני ישראל הלכו לעשות את המצוה שנצטוו, אמרו לעצמם, עכשיו גם אנחנו נוכל להתפנות ולעשות את הפסח כיאה וכראוי, ללא הפרעות.

השמש מעל הנרות

בס' כסא דוד הרה"ק רבי דוד מזאבלטוב זי"ע (בהרה"ק בעל "אהבת שלום" מקאסוב זי"ע) אמר, שמזה שמעמידים השמש מעל הנרות, בא ללמדנו שאין להתגאות ולפסוע על ראשי עם קדוש, גם על הפחות שבהם, כמו השמש, רק אדרבה, לנהוג בענוה ושפלות רוח, שאפילו השמש, שהוא טפל לעיקר, עם כל זה מעמידים אותו ממעל לנרות.

נר קטן בימות החורף

אמר הגה"ק מהר"ש מקאמינקא זי"ע, לאחר סוכות בבוא החורף הגדול, כשנוכרים ומתבוננים שעתה הולך ומתקרב חורף ארוך כזה, ואנו נמצאים בתוקף חשכת הגלות, ואין לנו ימים קדושים ונעלים שנוכל להתחזק בהם ולהתחמם לאורם עד ימי הפסח, אזי רעדה תאחזנו שלא נפול חלילה ברשת העצבות ומכמורת היאוש רחמנא ליצלן, וצריך רחמים מרובים לעבור ימים אלו בשלום, לכן ריחם עלינו בעל הרחמים והדליק לנו באמצע החורף נר קטן (הכוונה על נרות חנוכה) המזהיר לכאן ולכאן, ומאיר לנו את הדרך בימים הקודמים לו ובחצי החורף אשר לאחריו, ונותן לנו כח ותעצומות להחזיק מעמד עד ימי החג. (אוהב שלום)

הילדים צריכים לראות הדלקת הנרות

אירע פעם, כשהדליק כ"ק אדמו"ר מויז'ניץ זי"ע נרות חנוכה בביתו (עקב חולשתו), הוציאו את הילדים מחדרו, מחמת הדוחק. בעת אמירת "לשם יחוד", שאל רבינו ברמיזה את המשמשים, היכן הילדים. בשמעו שהוצאו עקב הדוחק, הניח את סידור התפילה מידו הק', ושם את נר השעוה במקומו, בהמתינו עד שיוחזרו הילדים לחדרו. בתום ההדלקה, סח ואמר, 'איך אפשר להדליק נרות חנוכה, כשהילדים אינם, הלא חנוכה עיקרו הוא משום חינוך. (מאיר החיים)

על הרבנים ללמוד גם בימי חנוכה

לרגל עומס העבודה שהיה מוטל על הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל ראב"ד צפת, וטרדותיו הרבות, היה כל רגע יקר אצלו מפז,

ליקוטים נפלאים

חנוכה תשע"ז

"אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין", ולכן, כדי לרמוז על דרשה זו, ציוו חז"ל להדליק את נר חנוכה, שמצוותו מדרבנן, בצד שמאל. (פאר ישראל)

ידים טהורות להדלקת הנרות

ליל אחרון של חנוכה, הלך הרה"ח משה הויזמן זצ"ל להיות נוכח בהדלקת נרות חנוכה של כ"ק אדמו"ר ר' שמעון נתן נטע מלעלוב זי"ע, עלה ר' משה הויזמן לבית האדמו"ר, נכנס לחדרו וראה מסתובב בחדרו כארי בסוגר, פניו להבים ומחשבותיו מרחפות במקום אחר, הרשני"ן לא הבחין בו בתחילה, לבסוף כשהרגיש רבינו בנוכחותו שאלו: "מה לך פה", השיבו ר' משה כי משתוקק לראות את רבנו בהדליק את הנרות, אמר לו רבינו: "יש לך עדיין להמתין זמן רב", וזרזו רבינו לילך לבית המדרש, לאחר שעה ארוכה חזר ר' משה ועלה שנית לבית רבינו, והנה כמעשהו בראשונה כן מעשהו בשניה, עדיין היה רבינו סובב בחדרו הלך ושוב. שוב לא עצר בעדו ר' משה והשתומם על המחזה עד למאד ושאל את פי רבינו על פשר הדבר, שח לו רבינו כי באותו יום התקיימה בישיבת "חיי עולם" בה למד, מסיבה לכבוד מושל מחוז ירושלים מטעם המנדט הבריטי סיר רונאלד סטורס, וגם הוא נטל חלק באותה מסיבה, ולחץ את ידיו של המושל יחד עם שאר הנוכחים. "הגע בעצמך" הוסיף רבינו והקשה על עצמו, "האיך יד זו שלחצה את ידו הטמאה של הנכרי יכולה לגשת כעת ולהדליק נרות חנוכה". (מכתבי הרה"ח יאיר וינשטוק הי"ו)

הטבת נרות חנוכה

הרה"צ ר' יודלי הורביץ זי"ע, התפלא מאוד על שהספרים הקדושים מדברים מענין עבודת הדלקת נר חנוכה ואינם מדברים מהטבת נרות חנוכה, והרי בבית המקדש היה עיקר העבודה הטבת הנרות, כפסק הרמב"ם שההדלקה כשרה בזר מה שאין כן ההטבה היא דוקא בכהן. ובשנותיו האחרונות של הרה"צ הנ"ל, שהיה במצב של חולשה, והיה קשה לו העמידה, בכל זאת השתדל לעמוד בשעת ההטבה. ואמר בשם רבו ר' מאיר אריק זצ"ל, שמכאן ראיה כי ההכנה יתרה מהעבודה, דהרי ההטבה היא הכנת המצוה והיא בכהן, מה שאין כן עצם המצוה דהיא ההדלקה כשרה בזר. (יהודה מחוקקי)

מים תחת השמן

מה טוב להדליק בנרות הללו כמו שנוהגין ברוב בתי כנסיות שנותנין בהם מים ושמן למעלה, להורות על נס, שבו תרמוז בזה כי גבר ישראל שנמשלו לשמן, על האומות שהם מים הזידונים. (כף החיים)

מוסיף מוסיפים לו. כדי לרמוז זאת, תיקנו בחנוכה הידור גדול שכזה, ללמדנו שמאחר ונר חנוכה מרמז על אור התורה, הרי לגבי תלמוד-תורה אין להידור שיעור, אלא ככל שמוסיף מוסיפים לו, והגבול שנתנו חז"ל, בהידור מצוה עד שליש הוא דוקא בשאר מצוות, אבל בתלמוד-תורה אפילו יותר משליש, ואין לה שיעור למעלה.

מוסר השכל מהנרות

מנרות חנוכה יש לו לאדם ללמוד מוסר השכל שלא יתייאש אפילו כשהוא במצב גרוע מאד בכל החסרונות ונדמה לו שהעולם חשך בעדו, אף על פי כן יתחזק באמונה ויאמין באמונה שלימה שהכל מהשי"ת ושהוא לטובתו, ואז יאיר לו השי"ת, וזה אנו לומדים מנרות חנוכה, דידוע שהזמן הלא מובחר מהחודש הוא בסוף החודש, הזמן הלא מובחר מהיום הוא בתחילת הלילה עד חצות שזה תגבורת הדינים, המקום הלא מובחר מהעולם הוא למטה מעשרה, ועל דרך שאמרו ז"ל (סוכה ה.) מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה, הצד הלא מובחר מהקצוות הוא צד שמאל, והנה נר חנוכה שנצטוונו עליו, הוא בסוף חודש דייקא, וזמן הדלקתן בתחילת הלילה דייקא, והנחתן למטה מעשרה דייקא ובצד שמאל, כל זה בא להורות להאדם שאין להתייאש אלא להתחזק באמונה שהגם שהחושך יכסה ארץ בכל זאת יאיר לנו ד' ברוב רחמי וחסדיו, ובעזרתו ניוושע במהרה. (נר ישראל חלק ג' חנוכה)

עת רצון לבקש

הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש זי"ע, פנה פעם לאחר הדלקת נרות חנוכה אל החסידים שהיו סביבו, ואמר, כי עתה הוא עת רצון וכל אחד יוכל לבקש אצלו את אשר הוא חפץ לעבודת ד'. ביקשו החסידים כל אחד בקשתו. נוכח שם באותה שעה גם הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע שתק ולא ביקש דבר. פנה אליו הרה"ק ר' מרדכי ושאלו, האיך רוצה דבר, נענה רבי משה ואמר, רבי, איני רוצה לקבל מתנות חנים, רצוני להשיג את עבודת ד' על ידי יגיעה ועמל. (פרדס החנוכה עמ' רפז)

מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל

לכאורה יש להקשות: מדוע לא נאמר כאן את הכלל הידוע (ברכות לט:), "הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחרית", ונקיים בצד ימין, שבו אנו מקיימים מצות מזוזה, גם את מצות נר חנוכה. אלא, ביאר האדמו"ר רבי ישראל מבוהוש זי"ע, הלא בגמרא (שבת כג.) שאלו על לשון הברכה שאנו מברכים על הדלקת נר חנוכה "והיכן ציוונו, רב אויא אמר: מ'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, יא). והנה, על פסוק זה הביא רש"י דרשה נוספת (שמקורה בספרי):

סיפורים נפלאים פרשת מקץ

"ויהי מקץ שנתיים ימים" (מא, א)

הרה"ק ר' מאיר'ל מפרמישלאן ז"ל סיפר בשם אביו, שפעם אחת הייתה לו "עליית נשמה", וראה כי הביאו לעולם העליון איש אחד צעיר לימים, ואחריו איש זקן ושבע ימים. והנה לצעיר קראו שם זקן וישיש, ולאיש הזקן קטן וילד. ושאל הלא פה הוא עולם האמת, ולמה תתלוצצו, השיבו לו, כי האמת כן הוא, כי האיש הצעיר פעל בשנותיו המועטות הרבה מאוד, ויום לשנה נחשב לו, אבל הזקן לא פעל כלום בכל שמונים שנות חייו, ועל כן הוא ילד מסכן. ואמר הצדיק ר' מאיר ז"ל, שזהו שאמר הכתוב "ויהי מקץ שנתיים ימים", שיש אשר בהגיע האדם לקץ חייו, והנה הוא רואה "שנתיים ימים", שמכל השנים הרבות שלו אין אצלו אלא ימים אחדים של תורה ומעשים טובים. כשהגיע שעתו האחרונה של ר' משה מיכל מביאלה מהאריות שבחבורת קוצק, פתח ואמר, 'ויהי מקץ שנתיים ימים', כשמגיע אדם לקץ ימיו ושנותיו, 'ופרעה חולם', מתגלה לו (מלשון כי פְּרָעָה אהרן) שכל חייו חלם חלום גדול אחד והזה בהקיץ, כי הנה דימה בנפשו שכבר עבר דרך ארוכה והתקדם מה, ועתה נוכח כי טרם עשה אפילו ההתחלה, 'והנה עומד על היאור', על שפתו, עדיין לא טבל קרסולי רגליו במים ולא נתנסה במבחן. אחר כך פנה לאנשי ה'חברא קדישא' ושאל, זה לראשונה בחיי שאני הולך למות, כלום לא נכון שאברך ברכת 'שהחיינו', ואמר, שלכאורה אין חשש גדול לברכה זו, כי אדם פרי אדמה הוא.

שלישי, והוא "אין מגיד לי", אינו אומר ולא כלום, משמיע דברי הבל סתם, ואף על פי כן מחזיק עצמו מגיד ומזמין רבים לשמוע את דרשותיו. (חתם סופר)

"אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך" (מא, לט)

בבחרותו עלה הרה"ק רבי שלום שרעבי מתימן לירושלים. הוא הסתיר את כל ידיעותיו בתורה ובקבלה. בא לפני רבי גדליה חיון, ראש ישיבת המקובלים "בית א-ל", וביקש ממנו לקבלו כשמש בבית המדרש, ובשכר זה יכלכלו בלחם ומים. ר' שלום מצא חן בעיני הרב, וקיבלו למשרת. בזמן אמירת השיעורים, ישב לו ר' שלום בפנינתו, כאילו מתנמנם, אך לאמיתו של דבר, היה קולט כל הגה שיצא מפי הרב. פעמים, כשנתקל ר' גדליה בקושיא שלא ידע לפתרה, נכנס ר' שלום במיצר. מצד אחד, יכול היה לפתור את הבעיה, ומאידך, לא רצה לגלות עצמו. הוא הרהר ושקל מה עדיף, הקלת צער רבו בפתרון קושיותיו, או המשך הסתרת גדולתו. לבסוף, עלתה במוחו המצאה, הוא יכתוב את התירוץ על פיסת נייר, ובסיום השיעור, כשיאסוף את הספרים כמנהגו, יניח את הפתק באותו הדף שלמד בו הרב. והנה, יום אחד הטרידה קושיא את ר' גדליה, עד שגם אוכל לא בא לפיו, והיה מסתובב אנה ואנה, תפוס בשרעפיו ומחפש בספרים ופתרון אין. כשהגיע זמן השיעור והרב פתח את ספרו, מיד נפל מבטו על הפתק המונח בין הדפים. כשעיין בו, אורו עיניו, במילים ספורות, הקושיא איננה. הוא סיפר לתלמידים על הפתק, ופקד להודיע מי הכותב, ואין איש יודע. מחזה זה חזר ונשנה, בכל עת כשעלתה קושיא, והיה מוצא פתרון בפתק הסמוי. איש לא העלה בדעתו, כי השמש הצנוע, ידו בדבר. דירת הרב הייתה סמוכה להיכל הישיבה, וחלון השקיף מביטו לאולם. לר' גדליה הייתה בת ושמה חנה. כאשר שמעה על תעלומת הפתקים, לקחה את הדבר ללבה, ומדי פעם לאחר השיעור הייתה מעיפה עין לעבר ההיכל. והנה הבחינה, כי השמש ר' שלום נוטל את ספרו של אביה, מדפדף בו, סוגרו ומכניסו לארון. היא סיפרה לאביה, כי חושדת היא בשמש. מיד קרא לו הרב וגזר עליו שיגלה הדבר. עכשיו נכנע ר' שלום וגילה לו, בצירוף בקשה שלא יפרסם הדבר. קם הרב, נשקו ואמר לו "אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה ממלא מקומי, ואל תחזיק טובה לעצמך כי הגיעה שעתך להתגלות". מיד מנהו לר"מ בישיבה, וחנה בתו, אשר זכתה שעל ידה נתגלה הרש"ש, זכתה ותהי לו לאשת חבר. (אור השמש)

"תשמע חלום לפתור אותו" (מא, טו)

בעת שישבו כמה בעלי בתים מעשירי בריסק, לפני הגאון ר' יוסף דב סולובייצ'יק זצ"ל בדן תורה, והתקוטטו ביניהם, פרצה פתאום אשה עם בכיות שהיא מוכרחה לדבר עם הרב. הרשו לה להיכנס, ותספר האשה לרב, שחלמה שבתה נשתגע ל"ע. ויען לה הרב אל דאגה, הפתרון הוא כי בנך יהיה עשיר. כשיצאה, פנו בעלי הבתים לרב ושאלו אותו על דבר הפתרון הזה. אמר להם הרב הלא אתם רואים כי כל עשירי בריסק כולם משוגעים הם. (עובדות והנהגות לבית בריסק)

"ואומר אל החרטומים ואין מגיד לי" (מא, כד)

מגיד אחד בא לרוז'ין, לדרוש בבית הכנסת, והזמין לדרשתו גם את הרב המקומי. אחר הדרשה ניגש המגיד אל הרב ושאל אותו, אם מצאה הדרשה חן בעיניו. ענה הרב ואמר לו המסורה מציינת ששלוש פעמים מצויה בתנ"ך המילה "מגיד", כאן, "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" (תהילים קמו, יט), ו"מגיד מראשית אחרית" (ישעיה מח, י). וזאת כנגד שלושה סוגי מגידים. יש מגיד, והוא המשובח והמצוין שבכולם, והוא "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", הוא מהנה את הקהל בדברי חכמה, ומסביר להם את משמעותם של החוקים והמשפטים שבתורה. יש מגיד, מן המתקדמים יותר, והוא "מגיד מראשית אחרית", מספר לקהל על תקופות מעניינות בתולדות ישראל ומדבר על העתיד היהודי. ויש, לדאבוננו, מגיד מסוג

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו" (מב, א)

מעשה בר' מוטל דיין זצ"ל, תלמידו של הרבי ר' דוד לובינר זצ"ל מצפת, שישב עם חסידיו בערב יום הכיפורים ובכה בשברון לב,

סיפורים נפלאים פרשת מקץ

"ויקה מאיתם את שמעון ויאסור אותו לעיניהם" (מב, כד)

מעשה באדם אחד שפגע בכבודו של מוסד תנועת המוסר, רבי ישראל סלנטר, וגרם לו עלבון צורב. לאחר שהתוודע האיש לזהותו של האיש אותו העליב, התמלא חרטה ואץ אליו כדי לבקש את סליחתו. נענה לו רבי ישראל באצילות רוחו ואמר לו בפה מלא שהוא מוחל לו במחילה גמורה, ולא הסתפק רק בזאת אלא תהה בפני האיש שמא זקוק הוא לדבר מה, כי מוכן הוא לעשות בעבורו כל אשר לאל ידו. נבון האיש ומלמל במבוכה: "לא די בכך שהעלבתני אותך ואתה מוחל לי בלב שלם, ועוד מבקש אתה להיטיב עמי? במה זכיתי לכך?" השיב רבי ישראל ואמר: "חכמינו זכרונם לברכה לימדונו במסכת קדושין, שמעשה מוציא מידי מעשה ומחשבה, אך מחשבה אינה מוציאה מידי מעשה ומחשבה, ואם אדם רוצה לעקור מלבו מחשבה רעה ותרעומת על הזולת, צריך הוא לעשות זאת על ידי מעשה ממש, ולכן מבקש אני להיטיב לך. ודבר זה נלמד מיוסף הצדיק, כפי שמובא במדרש, שלאחר שאסר את שמעון אחיו ושאר אחיו יצאו מלפניו, הוציאו ממאסרו, האכילו והשקוהו, הרחיצו וסכו. ולמה עשה כן? מפני ששמעון היה ראש המדברים נגד יוסף ואמר לאחיו לוי "הנה בעל החלומות הלזה בא" והציע להשליכו אל הבור, וכיון שרצה יוסף לעקר מלבו כל שנאה כנגדו, לא הסתפק רק במחשבה בכך שמחל לו, אלא גם עשה מעשה ושמש אותו במסירות כדי לגלות בזה את מחילתו".

"ויצו יוסף וגו' ולהשיב כספיהם איש אל שקו" (מב, כה)

פעם אחת הוצרך הרב מבריסק הגרי"ז זצ"ל, לשלוח מכתב לצורך עניין דחוף, ורצה להיות סמוך ובטוח שהדבר יעשה, קרא לשם כך לאדם אחד, ומסר בידו המכתב, וביקשו שיסור לבית הדואר לשלוח את המכתב, ונתן לו שטר כסף גדול עבור הוצאות המשלוח. השליח שידע שדמי המשלוח אינם אלא מעט מזעיר מהסכום הגדול שנתן לו הרב, חשב אולי אין לרב אלא שטר גדול, ולכן נתן לו סכום זה, ולכן הציע ואמר, אני אשלם מכיסי את דמי המשלוח, ובהזדמנות אחרת יחזיר לי הרב את דמי המשלוח. אך הרב סירב, ואמר מעדיף אני ליתן לך שטר גדול, ושתבוא להחזיר לי עודף הדמים, והטעים את דבריו על פי מה שעשה יוסף הצדיק, וכך אמר, יש לנו להתבונן מדוע הכניס יוסף את הכסף באמתחות אחיו. אלא שיוסף רצה להבטיח שישובו אחיו למצרים, ולא היה סמוך ובטוח שישובו למצרים, כי שמא ימצאו אופן אחר להשיג אוכל, לכן הכניס את כספם בפי אמתחתם, ואז היה סמוך ובטוח שישובו למצרים כדי להחזיר הכסף, מאחר שיוסף היה יודע שאחיו הקדושים לא יחזיקו בידם כסף שאינו שלהם, ובוודאי שישובו למצרים להשיבו. כמון כן, גם אני רוצה להיות בטוח שתעשה שליחותי, ולכן אני נותן בידך שטר כסף גדול, כדי שתשוב עם העודף להחזירו לי, ואז אדע אם נעשתה השליחות אם לא. (לב שלום עמוד תב)

אמר, במה ניכנס ליום הדין, שמא שברון לבנו יעמוד לנו ונזכה בדין. לפתע התאושש ואמר "וירא יעקב כי יש שבר במצרים", יעקב צפה ברוח קדשו, כי אי שם בתוככי מצרים נמצא יהודי שרוחו שפלה ולבבו נשבר ונדכא באמת, לא ידע מיהו יהודי זה, אבל הרגיש בו, "ויאמר יעקב לבניו למה תתראו", מה יש לכם לפחד, הרי "לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה" (תהלים נא, ט). (זכר לובלין)

"ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" (מב, ח)

יהודי איש סלוניס היגר לאמריקה, בתקווה לשפר את מצבו הכלכלי. אולם, מזלו לא שיחק לו, וכעבור שנים מועטות חזר משם כלעומת שבא, קבצן כשהיה, פרט לשינוי אחד, פניו כבר היו מגולחים למשעי. נכנס אצל הגאון רבי אייזל חריף זצ"ל, רבה של סלוניס, להתיעץ עמו בדבר מקור פרנסה. רבי, פתח ואמר ניסיתי כל המלאכות שבעולם ולא הצלחתי, נותר לי רק לנסות להיות מלמד דרדקי, מה דעת רבינו על כך. אמר לו רבי אייזל בפסקנות, אינך עשוי להצליח גם בזה. מדוע, שאל הלה. השיב לו רבי אייזל: משום שתהיה מלמד שלא כתיקונו, מלמד מהופך, שכן אמרו חכמינו על הפסוק "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן, ואילו אצלך הדברים הפוכים יצאת לאמריקה עם חתימת זקן ובאת בלי חתימת זקן, אם כן, הרי אתה מלמד "מהופך" ומי זה ירצה להפקיד את בנו בימי מלמד מהופך.

"הי פרעה" (מב, טו-טז)

בימיו של רבי נחומק'ה מהורודנא זצ"ל, היה בעיר מושל שונא ישראל, שגרם ליהודים צרות צרורות, אבל את רבי נחומק'ה העריך מאוד, בידעו ששמו הולך לפניו כצדיק גדול, כאיש אמת וישר לב. ביום ראש השנה לנוצרים, הלכו פרנסי העיר, ובראשם רבי נחומק'ה אל המושל ובירכוהו כנהוג ב"שנת אושר". שמע המושל את הברכות, ורמז לפרנסים שחופשיים הם ללכת, ואילו מרבי נחומק'ה ביקש שישאר יושב עמו, ונפנה אליו ואמר, אל נא תחשוב, שאכן עד כדי כך אני שוטה, יודע אני שאין היהודים מחבבים אותי ביותר, שהרי טובות רבות אין להם ממני, ואני יודע שלא בירכתם אותי אלא כדי לצאת ידי חובה, מפחד, ובלבבכם ודאי לא איחלתם לי אותה שעה טובות. כך הוא טבעם של היהודים, אף יוסף, כך מסופר בתנ"ך היה נוהג להישבע בחייו של פרעה, שכביכול יקרו לו מאוד, ולאמיתו של דבר לא נתכוון אלא לקללו. ובכן, על היהודים שבאו עמך אין אני תמה, אבל אתה, אתה, ששמו הולך לפניך כאיש ישר, היאך אדם כמון ידבר אחד בפה ואחד בלב, הייתכן. השיב לו על כך רבי נחומק'ה: חלילה, בברכות שבירכנו אותך התכוונו בלב שלם, איחלנו לך שנה של אושר, והאושר אדוני המושל לגביך מהו, שיעלוך בדרגה, שתהיה למושל כללי, לשר, למשנה למלך, ואז הלא תעזוב את הורודנא, וזאת אנו נשבעים לך, שכל יהודי העיר מאחלים לך זאת בכל לבם. (בשפתי צדיקים)